

Nr 205.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående ökade anslag till folkskoleseminarierna m. m.; given Stockholms slott den 4 april 1913.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att *dels* till förstärkande av folkskoleseminariernas lärarkrafter med 13 ämneslärare samt 12 lärare vid övningsskolorna, till bestridande av ersättning enligt stadgade grunder till övningslärare vid seminarierna för utsträckt tjänstgöring ävensom till beredande av tillgång till ökning av de till materiell samt ved och ljus m. m. för de olika seminarierna utgående årliga anslagen höja det nu under rubriken: Seminarier för folkskollärares bildande, i riksstaten å ordinarie stat uppförda anslaget å 617,165 kronor, utöver redan äskat belopp av 46,750 kronor, med 73,515 kronor samt i riksstaten uppföra detsamma under förändrad benämning: Folkskoleseminarierna, med 737,430 kronor;

dels för beredande av tillfällig löneförbättring till de ordinarie lärarna och lärarinnorna vid folkskoleseminariernas övningsskolor, i Stockholm och Göteborg med 400 kronor för lärare och 300 kronor för lärarinna och i övriga städer med 300 kronor för lärare och 200 kronor för lärarinna, bevilja på extra stat för år 1914, utöver redan äskat belopp av 9,800 kronor, ytterligare 1,500 kronor;

dels för beredande av tillgång till anskaffande av böcker, undervisningsmateriell m. m. vid de särskilda seminarierna bevilja på extra stat för år 1914 ett belopp av 84,400 kronor;

dels höja det i riksstaten å ordinarie stat uppförda anslaget till sti-

pendier för seminarieelever från 93,750 kronor, utöver förut äskat belopp å 6,400 kronor, med ytterligare 100,150 kronor till 200,300 kronor;

dels till stipendier för seminarieelever vid vissa parallellklasser vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Strängnäs, Falun och Kalmar bevilja på extra stat för år 1914, utöver redan äskade belopp, ytterligare 7,200 kronor;

dels ock besluta, ej mindre att berörda två ordinarie anslag till folkskoleseminarierna och till stipendier för seminarieelever må utgöra ett gemensamt reservationsanslag för folkskoleseminarierna, än även att det i riksstaten å ordinarie stat uppförda anslaget: Undervisningsmateriell m. m. för folkskolor, å 30,000 kronor, vilket anslag nu tillika med de ordinarie anslagen till seminarier för folkskollärares bildande, till stipendier för seminarieelever samt till arvoden åt folkskoleinspektörer utgör ett gemensamt reservationsanslag, skall i riksstaten uppföras såsom ett särskilt reservationsanslag.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott, och Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min Allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Fridtjuv Berg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 4 april 1913.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Berg anförde vidare:

I statsverkspropositionen till innevarande års Riksdag har Kungl. Maj:t på min hemställdan föreslagit Riksdagen att i avbidan på proposition rörande omorganisation av folkskoleseminarierna i riket för sådant ändamål beräkna en ökning av det å ordinarie stat uppförda anslaget till seminarier för folkskollärares bildande med 180,000 kronor samt att likaledes beräkna en ökning av det å ordinarie stat uppförda anslaget till stipendier för seminarieelever med 100,000 kronor.

Det ärende, varom sålunda en framställning till Riksdagen ställts i utsikt, anhåller jag nu att få ånyo föredraga inför Kungl. Maj:t och får då anföra följande:

Genom beslut den 13 juli 1906 uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté att, efter verkställd granskning av gällande bestämmelser rörande organisationen av och planen för folkskoleseminarierna i riket ävensom av övriga i omedelbart samband därmed stående föreskrifter rörande folkundervisningen, avgiva det utlåtande och de förslag, vartill nämnda granskning kunde föranleda. Ifrågavarande kommitté, vilken, sedan dess uppdrag väsentligen utvidgats, antog namnet folkundervisningskommittén, avgav

*Ökade anslag
till folkskole-
seminarierna
m. m.*

den 20 december 1911 betänkande och förslag i ämnet*). Över detta betänkande hava yttranden inforrats av vederbörande myndigheter, och ärendet befinner sig nu i skick att i väsentliga delar kunna föreläggas Kungl. Maj:t till avgörande. I vissa avseenden erfordras även Riksdagens medverkan.

Nödvändigheten av en seminarierreform.

Frågan om en omorganisation av folkskoleseminarierna i riket har inom intresserade kretsar länge dryftats, och angående behovet av en grundlig omgestaltning av seminarieväsendet har där endast en mening varit rådande.

Kommittén.

Även en ringa eftertanke — yttrar härom folkundervisningskommittén — bör »vara nog för att klargöra dessa läroanstalters maktpåliggande uppgift. Skolan är vad läraren är, heter det, och i intet fall torde detta kunna sägas med större sanning än i fråga om folkskolan, den skola, i vilken mer än nio tiondelar av vårt lands barn få sin undervisning. Där är i regeln skolans hela verksamhet samlad i en enda lärares hand, och beskaffenheten av den undervisning och uppfostran, som kommer årgång efter årgång av barn till del, är i hög grad beroende av vad denne lärare är. Men vad folkskolläraren är, det beror i väsentlig grad på beskaffenheten av den läroanstalt, som ensam har till uppgift att giva honom den grundläggande utbildningen för hans betydelsefulla och ansvarsfulla kall, folkskoleseminariet. Om någonsin en läroanstalt har en maktpåliggande uppgift, så är det därför denna.

Men utbildningen av folkskolans lärare synes intill senaste tid jämförelsevis litet hava intresserat allmänheten. Det allmänna pedagogiska intresset och meningsutbytet i bildningsfrågor har sysselsatt sig med andra läroanstalter än seminarierna. Under långliga tider har det allmänna läroverket samlat huvudmassan av det pedagogiska intresset i landet kring sina reformfrågor, i vilka gamla och nya tidens bildningsideal mötts och kallat den andliga odlingens främste män till deltagande i striden. Regering och Riksdag hava åter och åter behandlat dessa frågor, och slutligen har för ej många år sedan det allmänna läroverket undergått en genomgripande och betydelsefull omdaning. Även frågan om utbildningen av det allmänna läro-

*) Kommitténs betänkande är undertecknat av: rektor Harald Dahlgren, ordförande, samt ledamöterna filosofie doktor Paul Hellström, riksdagsmannen L. J. Jansson, disponenten E. J. Ljungberg, seminarieadjunkten Hedwig Sidner, kyrkoherden C. R. Sundell samt kanslirådet Hugo Tigerschiöld.

verkets lärare har varit föremål för mycket arbete, och den för ej länge sedan utfärdade stadgan om filosofiska examina vid universiteten gör deras utbildning till huvudsynpunkt för den filosofiska fakultetens undervisningsverksamhet. Den högre flickskolan har under statens och kommunernas alltjämt ökade välvilja och omvårdnad erhållit en betydande utveckling och gjort berömliga insatser i det pedagogiska framstegsarbetet. För folkhögskolan har börjat ett skede av rikare utveckling; den har allt mera blivit huvudverktyget för det bildningsarbete bland den vuxna ungdomen, vilket, erkänt som en av våra viktigaste nationella angelägenheter, funnit många olika medel för sina syften och samlat till medverkan intelligenta krafter från olika läger ända upp till vetenskapens utövare vid universitet och högskolor. Och vad slutligen folkskolan beträffar, för vars skull folkskoleseminarierna äro till, har den alltifrån sin upprinnelse utgjort föremål för statsmakternas omsorg och för det offentliga meningsutbytet i tal och skrift, låt vara att det intresse, som från allmänhetens sida kommit den till del, under olika tider varit underkastat rätt betydande växlingar. Anspråken på folkskolan hava alltjämt vuxit; den är för det allmänna medvetandet mer och mer den medborgerliga bildningsanstalten framför varje annan, med ett högt ställt mål i arbetet för vårt folks ekonomiska, sedliga och religiösa framåtskridande. Mångenstädes, särskilt i våra större städer, har folkskolan nått en jämförelsevis hög ståndpunkt i inre och yttre avseende, erhållit ändamålsenliga lärohus och förträffliga undervisningsmedel, upptagit nya läroämnen, utvidgat sin lärokurs i olika riktningar. Och dess lärarkår, som sedan lång tid tillbaka målmedvetet strävat att höja sin bildning och i allmänhet förbättra sin ställning, har med folkskolan vuxit i betydelse och även eljest erhållit ett alltjämt ökat inflytande inom samhället.

Under det att således skolväsendet och bildningsarbetet i det hela med kraft främjats, hava de betydelsefulla anstalterna för utbildningen av folkskolans lärare varit tämligen obeaktade. Likasom dessa anstalter från början tänkts och planlagts efter en mycket anspråkslös måttstock såväl med avseende på den bildning, de borde meddela, som kanske ännu mera med avseende på den sociala ställning, de borde intaga, och de ekonomiska villkor, de borde nöja sig med, så hava de ock, trots en icke obetydlig utveckling, förblivit i jämförelsevis små förhållanden.

Nu gällande stadgas föreskrifter om seminariekursens omfattning i de olika undervisningsämnena äro med obetydliga förändringar desamma, som gävos redan i 1865 års reglemente. Lärokursen av år 1865, hämtad från tyska förebilder under ett tidsskede, som förvisso icke utmärktes av något uppsving på folkundervisningens område i Tyskland, innebar icke

ens för sin tid några stora anspråk på folkskollärarens bildning, och numera torde väl kunna påstås, att få om ens något land med utvecklat folkskoleväsen åtnöjer sig med en så snävt begränsad seminariekurs som den i den svenska seminariestadgan angivna. Vad kursens läggning beträffar torde den riktigt betecknas såsom "en utvidgad och fördjupad folkskolekurs", i fråga om vilken man mera avsett det fasta inpräglandet av ett visst minnesstoff än ett förståndet och personligheten utvecklande studium. Samma läroområde som i folkskolan och samma lärometod — sådan var från början tankegången, grundad dels på dåtida pedagogiska åsikter bland seminariemännen, dels måhända även till någon del på förhållandenas tvång, i det man hade att anpassa sig efter de vanligen ytterst obetydliga förkunskaperna hos dem, vilka seminarierna fingo mottaga som lärjungar. De särskilda undervisningsplaner, som tid efter annan fogats till stadgan — den senaste av år 1894 — och som visserligen "bidragit till att lägga mer och mer innehåll i de allmänt uttryckta kursbestämmelserna", hava icke förmått att helt häva traditionerna från äldre dagar, och från dessa dagar förskriver sig ännu den hos den bildade allmänheten stundom förekommande uppskattningen av seminariernas arbetsresultat: "seminaristbildning" är ett uttryck, varmed man fortfarande finner sig kunna lämpligen beteckna en torftig och ytlig skolbildning, vilken just på grund av sin snäva begränsning och sin dogmatiska beskaffenhet ter sig för sin innehavare såsom fullständig och förträfflig.

Ännu långt in på 1870-talet fingo de flesta folkskoleseminarierna draga sig fram i förhyrda lägenheter, ofta av ytterst otjänlig beskaffenhet, och historien om seminariernas första strävanden för att erhålla egna lokaler är läsvärd såsom betecknande för den uppfattning, som, även inom Riksdagen, varit rådande om dessa läroanstalters betydelse, och för den ringa välvilja, varmed de varit omfattade. Numera äga visserligen alla seminarier egna byggnader, men många arbeta icke förty med stora svårigheter till följd av otillräckliga och otjänliga lokaler. Även vad undervisningsarbetets yttre hjälpmedel i övrigt beträffar finnas brister, som med varje dag göra sig mera kännbara. Få seminarier äga ännu ett nämnvärt bokförråd till bruk för lärare och elever, och undervisningsmaterielen är mångenstädes synnerligen anspråkslös. Bristande utrymme och bristande medel hava i regeln förhindrat en rikare utveckling av den med seminariet förenade övningsskolan, till följd varav elevernas praktiska utbildning för lärarkallet icke kunnat anordnas så, som önskvärt varit.

Viktigast för en läroanstalt är dock beskaffenheten av de lärarkrafter, varöver den förfogar. Ej minst gäller detta om en lärarbildningsanstalt, där naturligt nog lärarens uppgift blir särskilt maktpåliggande och

krävande. Så länge seminariets föreståndare var dess ende egentlige lärare och vederbörande myndighet fick efter bästa omdöme utse föreståndare med avseende fäst blott på hans personliga egenskaper och särskilda duglighet för befattningen, kunde man anse, att seminarierna ägde en efter de förhandenvarande förhållandena ganska väl lämpad ordning för tjänstetillsättning. Men då de sedermera erhöilo jämte föreståndaren tre, fyra eller fem andra ämneslärare och uppställandet av bestämda kompetensfordringar visade sig nödvändigt, kommo de i själva verket i en sämre ställning. Ty den plats, som dessa kompetensfordringar, jämförda med dem, som lagbestämts för lärare vid andra läroanstalter, anvisade åt seminarielärarna, var ingalunda den bästa. Fordringarna stegrades visserligen undan för undan, men det dröjde ända till år 1892, innan de hunnit så pass högt, att seminariernas lärare med avseende på de insikter och den pedagogiska utbildning, som av dem fordras, blivit likställda med adjunkterna vid de allmänna läroverken. Sedan dess, liksom för övrigt i de flesta fall även dessförinnan, hava seminarierna för erhållande av sina manliga ämneslärare varit hänvisade till kretsen av dem, som förskaffat sig den för adjunktsbefattning vid de allmänna läroverken lagstadgade behörigheten. Men intet har gjorts för att tillförsäkra seminarierna de bättre krafterna inom denna krets. Följden, lätt att förutse, har icke uteblivit. Den större institutionen, som erbjudit flera befordringsmöjligheter, som på sin sida haft de historiska traditionernas och det sociala anseendets företräde samt en viss fläkt av vetenskaplighet över undervisningsarbetet, har ägt den större dragningskraften, vartill kommer såsom det ej minst väsentliga, att fördelen varit på dess sida även i fråga om lönevillkoren. I sistnämnda avseende kan erinras därom, att det dröjde ända till år 1897, innan seminarieladjunkterna tillerkändes fullt lika ekonomiska förmåner som läroverksadjunkterna, och att i rikets två största städer, där kommunalt lönebidrag utgår till läroverkens lärare, seminarieladjunkten fortfarande är sämre avlönad än läroverksadjunkten. Att under sådana omständigheter, vad nämligen de manliga ämneslärarna beträffar, de lärarkrafter, som kommit på seminariernas del, icke alltid varit de yppersta, må icke väcka förvåning.

Rättvisan kräver emellertid, att här erinras om de många högt ansedda lärarpersonligheter, vilka under de hittills förflutna skedena av de svenska folkskoleseminariernas historia utövat en i hög grad betydelsefull och välsignelsebringande verksamhet i deras tjänst, personligheter, vilkas förnämsta insatser i arbetet varit sådana, som icke genom stadgebestämmelser kunna framkallas. Rättvisan fordrar vidare en erinran om det utvecklingsarbete, som pågått inom seminarierna, särskilt under de senaste åren, föga beaktat och sällan erkänt. I själva verket har man på många

punkter kommit långt utöver de av de historiska förhållandena och de författningsmässiga bestämmelserna dragna gränserna, gjort försök och vunnit resultat, som, då det nu gäller en mera omfattande reform, tjäna till stöd och vägledning.

Behovet av en reform är känt och erkänt ej minst av dem, som verksammast arbetat och arbeta i seminariernas tjänst. Den kan emellertid icke åvägabringas allenast genom det fortgående utvecklingsarbetet inom seminarierna själva. Ty seminarierna äro statsanstalter, i sin verksamhet bundna och beroende av given författning och av beviljade anslag. Det inre reformarbetet måste genom statsmakternas åtgärd erhålla nya och bättre förutsättningar.

Först den allmän vordna insikten om seminariernas verkliga betydelse och ett därav följande allmännare och varmare intresse för dessa läroanstalter skall kunna göra dem till vad de böra vara. Den reform, som nu bör äga rum, kan icke bli mera än ett steg mot målet och får sitt största värde, om den, utan att onödigtvis bryta det historiska sammanhanget och förspilla det goda, som en gång vunnits, ger uppslag till framtida utveckling och underlättar fortsatta framsteg.»

Departementschefen.

Den åsikt angående omfattningen av nu ifrågakämda reform, som kommittén sålunda hävdar, finner jag riktig. En skarp och oförmedlad brytning med de hittillsvarande förhållandena kan lika litet här som på andra samhällslivets områden lända till gagn.

De förslag till seminariernas förbättrande, som kommittén framlagt, äro visserligen, såsom sig bör, genomgripande och synnerligen betydelsefulla, men de vittna tillika om det sorgfälligaste bemödande att på varje punkt, där sådant ansetts möjligt, låta de påyrkade förbättringarna organiskt anknyta sig till det nu bestående. I stort sett kan jag ock ansluta mig till kommitténs uppfattning.

I ett särdeles viktigt avseende, nämligen i fråga om seminarie-lärarnas löner, har jag emellertid funnit förutsättningarna för ett genomförande av förslaget icke under nuvarande omständigheter föreligga samt därför nödgats låta med dess prövning anstå, och anhåller jag att inledningsvis härom få säga några ord.

Klart är, att ett huvudvillkor för en god utveckling av seminariernas arbete måste vara möjligheten för dem att vinna goda lärarkrafter, detta så mycket mer som lärartjänsterna vid seminarierna äro av synnerligen krävande natur. En synpunkt, som måste fasthållas vid bedömandet av förevarande spörsmål, är nämligen, att seminarierna alldeles icke äro allmänna barn- och ungdomsskolor utan utbildningsanstalter för lärare och

att de sålunda till syfte och väsen inom hela vårt undervisningssystem icke hava någon närmare motsvarighet än de s. k. *provårsläroverken*. Seminarierna förutsätta hos sina lärare ej blott ganska omfattande insikter i de ännen, vari de skola meddela undervisning, utan ock föredömlig lärarskicklighet samt en mer än vanligt klar uppfattning av uppfostrarens kall. De förutsätta hos dem därjämte förmåga att på ett rätt sätt behandla vuxen ungdom, unga män och kvinnor, som befinna sig i ett viktigt och vanskligt utvecklingsskede, och de kräva vidare av sina lärare villighet att åt denna ungdom ägna icke obetydligt mera tid än den, som upptages av de ordinarie undervisningstimmarerna och den för dessa nödiga förberedelsen.

Med de större krav, som sålunda måste ställas på seminarielärarna, måste givetvis ock förenas de större förmånerna; den verksammaste åtgärden för beredandet åt seminarierna av sådana lärarkrafter, som där äro behöfliga, är följaktligen att göra seminarielärartjänsterna i ekonomiskt avseende så pass förmånliga, att de kunna bliva eftersökta även av dugande och väl meriterade lärare.

I sitt betänkande rörande seminarierna har också folkundervisningskommittén framlagt förslag till en reglering av seminarielärarnas lönevillkor, som skulle vara ägnad att främja nyssnämnda syfte. Kommittén har därvid föreslagit, att seminarieadjunkt skulle erhålla högre avlöning än läroverksadjunkt, detta för att lärartjänsterna vid seminarierna skulle kunna draga till sig de bättre kvalificerade bland de för adjunksbefattning vid seminarier och allmänna läroverk utbildade lärarna. Kommittén framhåller ock nödvändigheten av att vid en framtida reglering av lönerna för de allmänna läroverkens lärare i samband därmed sådana förändringar vidtagas i bestämmelserna om seminarielärarnas löner, att de syften, som motiverat kommitténs förslag till löneförbättring för dessa lärare, måtte bliva på fullt tillfredsställande sätt tillgodosedda.

Då det nu befunnits nödigt att överlämna den förberedande behandlingen av läroverkslärarnas lönefråga jämte vissa andra lärarkårers lönefrågor till en särskild utredningsnämnd, har det tydligen varit nödvändigt, att jämväl frågan om seminarielärarnas avlöning hänskjutits till samma utredningsnämnd för behandling i samband med övriga lönespörsmål. Ifrågasvarande lönenämnd har ännu icke hunnit avsluta sina arbeten, och det är sålunda icke möjligt att nu förelägga Riksdagen något förslag rörande förbättrade avlöningvillkor för seminarielärarna.

Med den centrala betydelse för en reformering av seminarierna, som enligt det nu sagda måste tillmätas en väl avpassad löner reglering för deras lärare, skulle det måhända kunna ifrågasättas, att behandlingen av

seminariefrågan i dess helhet borde uppskjutas, intill dess lönefrågan vore vederbörligen förberedd. Jag är emellertid av en motsatt mening. Lika viktigt som det är, att ärenden, vilka oskiljaktigt bero av varandra, icke behandlas och avgöras isolerade, lika olämpligt synes det mig vara, att man utan nödtvång sammankopplar frågor, vilkas inbördes förhållande är sådant, att lösningen av den ena alldeles icke föregriper lösningen av den andra utan snarare förenklar och underlättar densamma. En tillfredsställande reglering av seminarielärarnas löner är utan tvivel ett särdeles viktigt villkor för seminariernas utveckling, men den är långt ifrån det enda. De yttre förhållanden, under vilka seminarierna hittills arbetat, hava, såsom nyss framhållits, i det hela varit så ogynnsamma och gällande kursplan har varit så föga överensstämmande med tidsförhållandenas krav, att läroanstalternas arbete måst i högst väsentlig grad hämmas därav. En synnerligen angelägen uppgift, vilken ej bör undanskjutas, måste därför bliva att förskaffa seminarierna, jämte en ny stadga och en ny kursplan, dels ett någorlunda tillräckligt antal arbetskrafter, dels ock de förbättrade yttre arbetsvillkor, som äro oundgängligen nödvändiga för ett fruktbringande reformarbete.

I min följande framställning kommer jag alltså, med förbigående av lönefrågan, att till behandling upptaga de delar i övrigt av det framlagda förslaget till seminariernas reformering, för vilkas genomförande erfordras Riksdagens bifall, samt att därjämte beröra vissa andra delar därav, vilka synas mig böra bringas till Riksdagens kännedom. Jag skall därvid redogöra för kommitténs förslag i nämnda punkter och för det huvudsakliga innehållet av de över sagda förslag avgivna yttrandena samt angiva min egen ställning till de spörsmål, rörande vilka sådant synes mig erforderligt.

Min framställning skall beröra följande huvudfrågor:

1. Förbättring av seminariernas organisation och undervisningsplan.
2. Ökande av deras lärarkrafter.
3. Förbättring av deras utrustning.
4. Förbättrad omvårdnad om deras elever.
5. Anordningen av deras styrelse.

Jag anhåller alltså att först få yttra mig om seminariernas organisation och undervisningsplan, varvid även frågan om det för dessa läroanstalter lämpligaste arbets sättet kommer att i någon mån beröras. Till en början skall jag redogöra för huvuddragen av kommitténs uttalanden i dessa frågor.

I. Seminariernas organisation och undervisningsplan.

A. Seminariernas organisation.

För att vinna en utgångspunkt vid behandlingen av frågan om folkskoleseminariernas lämpligaste organisation har kommittén först velat fastställa, vilken dessa läroanstalters *uppgift* bör vara.

Kommittén har härom anfört:

Kommittén.

Enligt gällande stadga hava folkskoleseminarierna till ändamål »att bilda lärare och lärarinnor för folkskolorna i riket». Uttrycket synes vara tydligt nog men lämnar i själva verket, om det toges ensamt för sig, rum för olika tolkning. Detta beror därpå, att begreppet folkskola är ett med avseende på sin omfattning ganska obestämt begrepp såväl i vårt allmänna språkbruk som i vår skollagstiftning. Genom jämförelse med andra bestämmelser i seminariestadgan finner man, att i här föreliggande fall med »folkskolorna i riket» är att förstå dels småskolorna, dels folkskolan i inskränkt bemärkelse eller den egentliga folkskolan, d. v. s. de närmast över småskolan liggande fyra årsklasserna, dels de båda överbyggnader på den egentliga folkskolan, som kallas folkskolans högre avdelning och fortsättningsskolan, men däremot icke den överbyggnad, som utgöres av den högre folkskolan, för vars lärare sedan gammalt gälla särskilda kompetensbestämmelser. Frågan blir nu den, om samma begränsning, som härmed är given åt seminariernas ändamål, också för framtiden kan behållas.

Folkskoleseminariernas ändamål.

Att den lärarduglighet, som folkskoleseminariet skall bibringa, även bör innefatta duglighet att undervisa i småskolan, därom torde olika meningar icke råda. Nedanför småskolan, således avsedd för barn, som ännu icke hunnit upp i den egentliga skolåldern, hava vi den egendomliga, för städerna och industrisamhällena allt mera betydelsefulla skolform, som kallas barnträdgård eller med sitt tyska namn Kindergarten. Om den för denna skolform erforderliga lärarutbildningen måste man visserligen anse, att den är av alltför speciell natur för att behöva i någon fullständigare omfattning ingå i folkskoleseminariernas uppgift. Men för övrigt gäller det, att bristande kännedom om den första barnundervisningens synpunkter och tillvägagångssätt skulle utgöra en betänklig brist i utbildningen för lärarverksamhet i den egentliga folkskolan, utom att den skulle på ett mindre lyckligt sätt begränsa folkskollärarens och folkskollärarynnans användbarhet i undervisningsarbetet. Intet, som tillhör den pedagogiska utbildning, som meddelas i ett välordnat småskoleseminarium, får saknas i den utbildning, som folkskoleseminariet skall giva. Den större omfattningen i denna senare utbildning bör i och för sig vara ägnad att skänka till och med en större duglighet för lärarverksamhet i småskolan, än den småskoleseminariet under i övrigt lika förhållanden ensamt förmår att bibringa. Den bör särskilt vara ägnad att utgöra ett skydd mot den fara för undervisningens mekanisering, som till följd av de metodiska synpunkternas övervägande betydelse i den tidigare barnundervisningen alltför lätt inställer sig vid arbetet i småskolan.

Kan det således anses ligga i förhållandenas natur, att folkskoleseminariet bör giva utbildning även för småskolan, torde å andra sidan icke någon tvekan kunna råda därom, att det *icke* kan åtaga sig utbildningen av den högre folkskolans och den kommunala mellanskolans lärare, om man nämligen åsyftar en utbildning, som omedel-

bart och för varje fall kan anses tillräcklig. Ett dylikt åtagande skulle innebära en ganska väsentlig utsträckning av seminariets hittillsvarande program, och innan en sådan företages, är det åtminstone skäl att tillse, om icke det ifrågavarande behovet med större verkan och mindre kostnad kan vinnas på andra vägar. Spörsmålet här-om hör enligt kommitténs mening till frågan om folkskolläraernas fortbildning, en fråga, som kommittén i ett annat sammanhang skall upptaga. Men vad seminariet i varje fall kan göra för beredandet av lärarkrafter åt de överbyggnader på folkskolan, som kallas högre folkskolor och kommunala mellanskolor, är att giva en *grundläggande* utbildning, vilken sedan i en eller annan riktning, på ett eller annat sätt kan efter behov utvidgas och fördjupas.

Vad folkskolans högre avdelning beträffar är den väl knappast att anse som en överbyggnad i egentligare mening. Den skiljer sig nämligen varken i organisatoriskt avseende eller i avseende på undervisningsplanens natur från folkskolan. I det fåtal fall, där den är flerårig, torde den snart nog övergå till högre folkskola, en övergång, som i väsentlig grad gynnas av de bestämmelser, vilka under år 1909 utfärdades för denna senare skola. Är den åter endast tvåårig eller, såsom i de flesta fall där den förekommer, endast ettårig, är den knappast att anse annorlunda än som en omedelbar fortsättning av den egentliga folkskolan, dennas femte (och sjätte) årsklass, såsom sådan väl ägnad att giva en sammanfattande och fullständig avslutning av folkskolans lärokurs. Att den utbildning, som folkskolläraren erhåller vid seminariet, blir tillräckligt omfattande för att göra honom utan vidare duglig till att undervisa i denna avdelning av folkskolan, är därför en fordran, som måste uppställas.

Återstår frågan om fortsättningsskolan. Denna skolform skiljer sig, som bekant, både organisatoriskt och i andra avseenden från den egentliga folkskolan liksom från den nyssnämnda s. k. högre avdelningen av densamma. Under det att i folkskolan med dess högre avdelning undervisningen fortgår eller är avsedd att fortgå dagligen under hela läsåret, så att skolarbetet utgör barnets huvudsakliga sysselsättning, är fortsättningsskolan beräknad för barn som avslutat sin egentliga skolgång och kommit ut i praktisk verksamhet. Att giva åt dessa barn under den korta tid av året eller det fåtal timmar i veckan, då skolan kan få rå om dem, fortsatt undervisning och omvårdnad är fortsättningsskolans betydelsefulla uppgift.

Sådan som fortsättningsskolan hittills varit beskaffad, har den icke krävt mera av läraren, än vad hans seminarietutbildning satt honom i stånd att fullgöra. Även fortsättningsskolan har nämligen med avseende på de ledande synpunkterna för sitt arbete hållit sig inom folkskolans ram och i fråga om sin undervisnings omfattning i det hela endast givit en förnyad genomgång jämte en ringa utvidgning av folkskolans kurser i vissa av dess läroämnen. Men kommittén är av den åsikten, att en så beskaffad fortsättningsskola icke väl motsvarar den ungdoms intressen och behov, för vilken den är avsedd. Och det synes kommittén sannolikt, att den under den närmaste framtiden skall komma att utveckla sig i en riktning, som erfarenheten från vårt eget land redan oförtydligt anvisar och som än tydligare framträder i den utveckling, vilken motsvarande skolform för närvarande genomgår i en del andra kulturländer.

Kommittén berör härmed ett område av sitt arbetsprogram, som den betraktar såsom ett av de allra viktigaste. I ett senare betänkande skall kommittén framlägga förslag angående ny anordning av fortsättningsskolan och därvid redogöra för de grunder, varpå kommitténs uppfattning i denna fråga vilar, samt lämna den utredning, som för frågans bedömning är behövlig. Här må endast själva grundtanken i detta förslag i största korthet antydas. Grundtanken är den, att fortsättningsskolan, i den mån det

låter sig göra, skall taga sikte på det praktiska arbete, som sysselsätter dess lärjungar eller sannolikt skall bliva deras framtida livsuppgift, att den skall samla sin undervisning omkring detta arbete och såmedelst dels kunna omedelbart främja de ungas intresse och duglighet för deras levnadsyrke, dels därmed ock bliva i stånd att desto kraftigare fullfölja undervisningens förnämsta syfte, främjandet av lärjungarnas sedliga och intellektuella utveckling och deras utbildning till dugliga samhällsmedlemmar.

Det sagda torde ge vid handen, att kommittén ej vill lägga den rena yrkesskolans snäva begränsning på fortsättningsskolan. Dennas program skall vidgas, icke inskränkas. Det skall vidgas till att på ett fullständigare sätt motsvara sina lärjungars behov. Därför skall fortsättningsskolan först och främst söka befordra deras duglighet för och framgång i det arbete, som är eller skall bliva deras viktigaste uppgift, och bidraga till att stärka deras aktning och intresse för detta arbete. Men att den detta gör innebär icke, att den åsidosätter det syfte, som i en barn- och ungdomsskola alltid måste bliva det förnämsta, nämligen främjandet av lärjungens utveckling som människa, hans andliga och ej mindre hans kroppsliga utveckling. Upptagandet av yrkessynpunkten är, enligt vad erfarenheten visat, just ett medel för detta huvudsyftes vinnande. Ty då det är fråga om lärjungar, som redan trätt ut i det nutida mäktiga arbetslivet och stå inför uppgiften att där finna sig till rätta och bereda sig sin utkomst, förmår fortsättningsskolan icke i längden att förskaffa sig förtroende, om den blott bjuder en obestämd allmänbildning, och helt visst ej heller om den blott bjuder andlig och kroppslig förströelse och idrott; den måste söka, i den mån den kan, att hjälpa den unge med den allvarsamma uppgift, som är hans viktigaste intresse.

Det synes kommittén, som skulle man kunna vara berättigad att hoppas, att en omläggning av fortsättningsskolans undervisningsplan i enlighet med de grundsatser, som nu antytts, skall göra denna skola bättre än nu lämpad för sin betydelsefulla uppgift som ett led i folkuppfostringsarbetet, ett av de medel, med vilka det gäller att söka bekämpa de förstörande inflytelser, som de unga äro utsatta för särskilt under övergångsåldern och den tidigare ungdomsåldern. I vad mån de nämnda grundsatserna låta sig genomföra, är ej här platsen att undersöka. Men tydligt är, att deras tillämpande innebär en viss organisatorisk förändring av fortsättningsskolan. Denna måste komma att antaga olika form på olika orter, så att den exempelvis icke får samma lärokurs i en jordbruksbygd som i ett industrisamhälle, och i de större städerna måste den dela upp sig i skilda grenar efter de olika yrken eller yrkesgrupper, som företrädesvis äro för handen på platsen.

Att även den på så sätt omdanade fortsättningsskolan för erhållande av lärarkrafter får lita till folkskolans lärarkår, om ej helt och hållet så dock till det huvudsakliga, är visst. Men klart är, att fortsättningsskolan i sin nya form skall ställa delvis nya krav på läraren. Visserligen behöver även läraren i folkskolan för att med framgång utöva sin uppfostrande och undervisande verksamhet äga god allmän bekantskap med det arbetsliv, som giver sin prägel åt barnens hem och hembygd; även folkskolans undervisningsplan bör röna inverkan av den omgivning, vari skolan befinner sig; i läroämnen sådana som naturkunnighet, hembygdskunskap och geografi bör skolundervisningen icke vara densamma i staden som på landet, icke densamma ute i skärgården som inne i skogsbygden. Men av läraren i en efter de förutnämnda grunderna anordnad fortsättningsskola måste i många fall fordras mera än en blott allmän bekantskap med det förvärvsarbete, som skall utgöra den samlande riktpunkten för hans undervisning; det måste av honom fordras en mera ingående kännedom om ifrågavarande yrke eller yrkesgrupp, en *yrkeskännedom*, sträckande sig till yrkets eller yrkesgruppens

tekniska och ekonomiska sidor. Icke som skulle han hava att meddela yrkesundervisning i egentlig mening; därtill kräves yrkesutövarens förtrogenhet med ämnet, och därtill skall skolan i de flesta fall icke äga de materiella förutsättningarna. Men han skall behöva yrkeskännedomen för att förstå och förmå att på ett levande och fruktbringande sätt ansluta sin undervisning till det yrkesarbete, som sysselsätter hans lärjungar, och såmedelst främja deras duglighet för detta arbete samt vinna deras intresse och göra dem mottagliga för skolans inflytande.

Denna yrkeskännedom, olika för de olika behoven, kan seminariet icke giva. Seminariet har nog och över nog av uppgiften att bibringa de blivande lärarna den allmänna bildning och den allmänna pedagogiska förfarenhet, som för *varje* verksamhet i skolans tjänst äro behövlige och utan vilka den speciella insikten inom det ena eller andra praktiska området bleve för sitt ändamål av ringa värde.

Den särskilda fackliga utbildning inom en eller annan gren av näringslivet, som folkskolläraren i många fall skall behöva utöver sin allmänna lärarutbildning för att bliva fullt duglig att meddela undervisning i de framtida fortsättningsskolorna, måste således i likhet med den särskilda utbildning, som fordras av honom för anställning som lärare i högre folkskola och kommunal mellanskola, falla utanför seminariekursen, och frågan om dess tillgodoseende kommer under den fråga, som betecknas med uttrycket folkskolläraernas fortbildning. Huru denna fortbildning för olika syften bör ordnas, vilka redan förhandenvarande läroanstalter därvid lämpligen kunna tagas i bruk och vilka nya möjligen kunna komma att visa sig behövlige, detta är ett vidlyftigt spörsmål, som det jämväl tillhör kommittén att söka utreda. Sin framställning härom anser sig kommittén dock icke böra lämna i sammanhang med frågan om seminarierna utan ärnar låta den ingå som led i kommitténs utredning och förslag rörande de skolor, för vilka en fortbildning av folkskolans lärare i första rummet är behöfelig.

Från denna för särskilda ändamål beräknade fortbildning är att skilja den fortgående utbildning, som varje lärare bör eftersträva, på vilket skolstadium han ock må arbeta, och som han kan förvärva sig under och i samband med sin lärarverksamhet. Ty seminarieutbildningen bör av läraren under alla förhållanden betraktas såsom en grundläggande och har givit sitt bästa resultat, när den skänkt honom håg och duglighet för fortsatt studiearbete. En viss befattning med ett dylikt inom den allmänna lärarbildningen fallande fortsatt studiearbete torde för seminariet vara möjlig. En medverkan i en eller annan punkt från seminariets sida må väl heller icke anses alldeles utesluten i fråga om den förutnämnda särskilda fortbildning, vars planmässiga ordnande folkskolans olika slag av överbyggnader göra nödvändigt. Men i det hela måste denna fortbildning, som sagt är falla utanför seminariets verksamhetsområde, och det torde vara till bätnad såväl för en god lösning av lärarnas fortbildningsfråga som för effektiviteten av seminariernas arbete, att gränslinjen drages bestämd och tydlig mellan seminariebildningens och fortbildningens områden.

I överensstämmelse med vad nu anförts och med iakttagande av den betydelse, som i det föregående givits åt uttrycket »folkskolans överbyggnader», då däri inbegripits fortsättningsskolan, högre folkskolan och kommunala mellanskolan, under det att folkskolans högre avdelning sammanförts med folkskolan själv, angiver kommittén i sitt förslag till seminariestadga seminariernas ändamål sålunda: Folkskoleseminarierna hava till ändamål att utbilda lärare och lärarinnor för rikets folkskolor samt att därmed även grundlägga den utbildning, som kräves för lärarverksamhet i folkskolans överbyggnader.

Man torde knappast kunna säga, att denna formulering innebär någon förändring i den hittillsvarande uppfattningen av målet för seminariernas verksamhet. I varje fall innebär den icke någon sänkning i anspråken på seminarietutbildningen. Den begränsning, som gjorts, är tvärtom ett uttryck för de större anspråk på folkskolan, som tiden fört med sig, liksom ock för den ökade betydelsen och rikare utvecklingen av folkskolans överbyggnader.

Kommittén upptager därefter till undersökning frågan om seminariernas uppgift såsom fackbildnings- och allmänbildningsanstalter. Kommittén finner därvid, att man för närvarande och helt visst för lång tid framåt torde böra fasthålla, att de svenska folkskoleseminarierna i stort sett varken kunna eller böra göras till överbyggnader vare sig på gymnasiet eller på realskolan, utan att de för det stora flertalet av sina elever måste grundas på folkskolan samt att de således för detta flertal av elever måste vara ej blott fackbildningsanstalter utan i stor utsträckning därjämte allmänbildningsanstalter. Å andra sidan finner kommittén, att den fackliga utbildningen, i varje fall till sin väsentliga del, bör tillhöra seminariets uppgift och att dess avskiljande därifrån, åtminstone under nuvarande förhållanden, skulle vara till skada och icke till gagn.

Seminarierna böra sålunda meddela både allmänbildning och fackbildning.

Därnäst ingår kommittén på en undersökning, huruvida lärarutbildningen till sin rent praktiska sida skulle kunna *delvis* förläggas utom seminariet och försiggå antingen före seminariekursen eller efter densamma eller under ett avbrott däri.

Kommittén finner efter närmare granskning, att ingendera av dessa möjligheter lämpligen kan komma till användning, vadan den grundläggande praktiska utbildningen i sin helhet måste förläggas till seminariekursen.

Efter en undersökning, huruvida för denna praktiska utbildning någon annan utväg till äventyrs skulle kunna tänkas än förbindandet med seminariet av en särskild övningsskola, finner kommittén, att åtminstone vid våra förhållanden övningsskolan måste anses vara det bästa hjälpmedlet för den praktiska utbildningen.

Kommittén redogör så för den organisation, denna övningsskola bör äga. Med avseende härpå anför kommittén:

Om övningsskolan kan betraktas som det viktigaste hjälpmedlet för den praktiska seminarietutbildningen, kan det ock sägas, att en obetydlig och svagt utrustad övningsskola måste komma att motsvaras av en otillfredsställande praktisk utbildning av seminarieteleverna. Övningsskolans allt för ringa utveckling vid många av våra seminarier, huvudsakligen beroende av bristande lokalutrymme, har utgjort ett svårt hinder för en ändamålsenlig anordning av arbetet för den praktiska utbildningen, och första

Seminarierna såsom fackbildnings- och allmänbildningsanstalter.

Den praktiska lärarutbildningen. Seminariernas övningskolor.

Övningsskolans allmänna organisation och förhållande till seminariet.

villkoret, om man i detta avseende vill göra seminariearbetet mera vinstgivande, är en tillräckligt omfattande och bärkraftig övningsskola.

De anspråk, som med hänsyn till seminarieelevernas praktiska utbildning framdeles måste ställas på övningsskolan, torde få anses vara följande. Den skall först och främst innehålla en småskola bestående av två årsklasser, vilka i regeln undervisas gemensamt (litt. b) men vid behov kunna skiljas och undervisas var för sig i olika rum (litt. a). Den skall vidare innehålla en egentlig folkskola, arbetande på minst två avdelningar med två årsklasser i varje avdelning (litt. B). Möjlighet skall dock givas att vid vissa tillfällen sammanföra alla fyra årsklasserna till gemensam undervisning (litt. E), liksom ock att vid andra tillfällen göra en sådan uppdelning, att en eller flera av årsklasserna erhålla från de övriga skild undervisning (litt. A). Till övningsskolan skall vidare, såvitt icke bristande tillgång på lärjungar gör det omöjligt, höra en s. k. folkskolans högre avdelning, bestående av en eller två årsklasser.

Det sagda gäller övningsskolan vid ett seminarium utan parallellklasser. En parallellklass eller en sådan avdelning som de för närvarande i Stockholm och Växjö förekommande studentklasserna fordrar en väsentlig utvidgning av övningsskolan. Ett s. k. dubbelseminarium kräver två sådana övningsskolor eller, vilket blir detsamma, en övningsskola med parallellklasser på alla stadier. I fråga om folkskolans högre avdelning torde dock en enda avdelning vara tillräcklig, och antalet barn, som från de föregående årsklasserna gå över till denna, torde icke heller bliva så stort, att parallellavdelningar där bliva nödvändiga.

Avdelningarna i övningsskolan varken behöva eller böra vara stora; 12 barn i varje årsklass torde få anses lagom. Lärjungarna böra utgöras av både gossar och flickor, och undervisningen bör i det hela vara samundervisning, såsom den är i flertalet av vårt lands skolor.

Övningsskolans lokaler böra så vitt möjligt ligga samlade och vara skilda från seminariets. I fråga om undervisningsmedel bör den vara så utrustad, som en god folkskola bör vara. Den bör följaktligen äga sin egen undervisningsmaterieell, skild från den för seminarieundervisningen avsedda och förvarad i ett till övningsskolans lokaler hörande materiellrum. Undantag bör göras endast för ett och annat dyrbarare och mindre ofta behövt föremål, som av sparsamhetsskäl måste bliva gemensam egendom för seminariet och övningsskolan. Till denna senare bör ock höra ett skolbibliotek, i vars skötsel seminarieeleverna få deltaga för att därigenom lära sig, huru ett dylikt bibliotek bör skötas. För barnens undervisning även i sådana ämnen som gymnastik, slöjd, trädgårdsskötsel och, vad flickorna beträffar, husligt arbete bör vara väl sörjt. Vid ett manligt seminarium får således icke saknas undervisning i vare sig handarbete eller hushållsgöromål för övningsskolans flickor, liksom icke heller vid ett lärarinneseminarium undervisning i manlig slöjd för övningsskolans gossar.

Både manliga och kvinnliga lärare böra vara anställda vid övningsskolan. En samverkan av manliga och kvinnliga lärarkrafter är från uppfostringssynpunkt i och för sig fördelaktig och är särskilt på sin plats i en samskola. För seminarieeleverna bör det dessutom vara nyttigt att få iakttaga både män och kvinnor i lärarverksamhet och taga lärdom av såväl de enas som de andras tillvägagångssätt. De barn i övningsskolan, som i regeln undervisas samtidigt av samma lärare, bilda en avdelning, och varje avdelning bör äga sin avdelningsföreståndare med uppgifter motsvarande en klassföreståndares. Seminariets adjunker och övningslärare må, i den mån sådant befinnes lämpligt, kunna erhålla tjänstgöring även i övningsskolan, liksom å andra sidan öv-

ningsskollärarna deltaga i ledningen av seminarieelevernas undervisningsövningar och i den därmed sammanhängande metodiska undervisningen.

Med avseende på övningsskolans organisation framställer sig särskilt det spörsmålet, om övningsskolan fortfarande bör omfatta en fortsättningsskola eller icke.

Av vad kommittén i det föregående yttrat om fortsättningsskolan framgår, att kommittén icke anser fortsättningsskolan framdeles lika självfallet som hittills böra tillhöra seminariernas övningsskolor. Seminariet skall visserligen giva den allmänna lärarutbildning, som behöves för tjänstgöring i fortsättningsskolan liksom i folkskolan, men skall icke giva den särskilda yrkeskännedom, som därutöver är behöflig i fråga om en fortsättningsskola, vars undervisningsplan skall präglas av samband med någon viss närings- eller yrkesgren.

Denna skillnad mellan lärarutbildningen för fortsättningsskolan och för den egentliga folkskolan bör emellertid icke göras större, än nödvändigt är. Den nämnda yrkeskännedomen blir väl ett viktigt men dock jämförelsevis mindre omfattande tillägg till den egentliga och huvudsakliga lärarutbildningen, vilken i seminariet förvärvas. Mången gång skall en under tidigare år vunnen erfarenhet som yrkesarbetare giva folkskolläraren vad han behöver för att med framgång sköta även en efter de nya synpunkterna anlagd fortsättningsskola. Om således avståndet mellan fortsättningsskolans och den egentliga folkskolans krav på lärarutbildningen ingalunda är stort och svåröverkomligt, vore det så mycket mindre välbetänkt att vid seminarieundervisningen draga upp skillnaden så skarpt, att fortsättningsskolan för seminarieeleven komme att framstå som något avlägset och främmande. Det är dock framför allt på folkskollärarens intresse och förmåga, som fortsättningsskolans framtid blir beroende. Att hans intresse för fortsättningsskolan blir grundlagt och befäst redan under seminarietiden, att läraren, då han lämnar seminariet, är bekant med fortsättningsskolan, förstår dess grundtankar, dess organisation och arbetsmetoder, är därför en fordran, som oeftergivligt måste ställas på den utbildning, som seminariet skall giva.

Undervisning om fortsättningsskolan, förbunden med studiebesök i fortsättningsskolor av olika slag, måste då ock höra till det fackliga utbildningsarbetet i seminariet. Men klart är, att en sådan undervisning skall betydligt underlättas och elevernas kunskap om och intresse för fortsättningsskolan i väsentlig mån ökas, om en avdelning av en sådan skola är förlagd till själva seminariet och helt eller delvis omhändertagd av dess lärarkrafter. I sina anordningar för undervisningen inom de olika grenarna av naturkunnigheten, i sina arbetssalar för trä- och metallslöjd eller, i fråga om kvinnliga seminarier, sina lokaler för handarbete och hushållsgöromål äger seminariet utmärkta förutsättningar för vissa arter av fortsättningsskolor, och om undervisningstiden tänkes förlagd — väl icke till de sena timmar på dagen, vilka nu ofta måste användas för fortsättningsskolan i städerna — men till en något tidigare och för skolarbetet gynnsammare del av eftermiddagen, skulle seminariets lokaler och övriga hjälpmedel kunna stå till fortsättningsskolans förfogande, så att endast jämförelsevis obetydliga kostnader för dennas räkning bleve erforderliga.

Även efter en sådan omgestaltning av fortsättningsskolan, som kommittén för sin del vill förorda, är således en fortsättningsskola både önskelig och möjlig såsom avdelning av seminariets övningsskola. Men om det ock icke må anses uteslutet, att undervisningsövningar skulle kunna förekomma också i denna avdelning, är det dock tydligt att den med avseende på elevernas praktiska utbildning huvudsakligen får betydelse som åskådnings- och studiematerial. Och även om seminarierna i vissa avseenden erbjuda goda förutsättningar, kunna förhållandena i övrigt göra dess anordnande förenat

med avsevärda svårigheter eller olägenheter. Kommittén har därför i sitt förslag till seminariestadga icke vågat beteckna fortsättningsskolan som en ovillkorlig beståndsdel av övningsskolan men väl som en önskvärd, vilken bör förekomma, »där förhållandena det medgiva».

Av de utav kommittén föreslagna stadgandena framgår bland annat, att kommittén betraktar övningsskolan varken som en självständig läroanstalt, ej heller som ett underordnat bihang till seminariet, utan på det sätt förenat med detta, att seminariet och dess övningsskola tillsammans utgöra en enda läroanstalt. Detta står i överensstämmelse med de förhållandena, som den historiska utvecklingen hos oss haft till resultat och som i språkbruket givit ordet seminarium dels den inskränkta betydelsen av seminarieklasserna i motsats mot övningsskolan, dels den vidsträcktare av ett helt, omfattande de förra med den senare.

I enlighet härmed har kommittén velat ställa övningsskolans lärare på samma plan som seminariets övriga lärare och giva dem inflytande vid handläggningen ej blott av frågor, som enbart angå övningsskolan, utan ock av frågor, som tillhöra seminariet i inskränkt bemärkelse, och i all synnerhet av sådana, som avse seminarieelevens praktiska utbildning och till följd därav nära beröra övningsskolans verksamhet. I det hela har kommittén velat göra såväl övningsskolans som seminariets angelägenheter till ett gemensamt intresse för läroanstaltens alla lärare och till föremål för enhetlig ledning av rektor och kollegium samt seminariets överordnade myndigheter. En sådan övningsskolans ställning är otvivelaktigt bäst ägnad att främja dess tvåfaldiga ändamål. Den hävdar hennes egenskap att vara en inom sig fullständig läroanstalt, en folkskola, med sitt självständiga mål som sådan, och den förebygger å andra sidan ett motsatsförhållande mellan seminariet och övningsskolan, som skulle försvaga dennas betydelse som ett kraftigt hjälpmedel i lärarutbildningens tjänst.

Tydligt är emellertid, att övningsskolans dubbla uppgift av barnskola och lärarutbildningsanstalt innebär vanskligheter, som påkalla allvarlig uppmärksamhet. Det kan allt för lätt inträffa, att övningsskolan så tages i anspråk för seminarieelevernas praktiska utbildning, att den blir en dålig skola för de barn, som äro anförtrodda åt dess vård, och i någon mån måste alltid de senares fördel uppoffras för de förras. Endast en oavlätlig och insiktsfull omvårdnad kan under sådana förhållanden göra övningsskolan till en verkligt god skola för dess egna lärjungar. Därvid böra alla seminariets lärare och ej mindre dess elever känna sig medintresserade och medansvariga, om ock de svårigheter, som äro att övervinna, i främsta rummet falla på övningsskolans egna lärare samt pålagga rektor särskilda förpliktelser. Ytterst sammanfaller seminariets intresse med övningsskolans eget, ty endast i den mån övningsskolan utgör mönster för en god skola, är den tillika tjänlig som studieföremål och övningsfält vid seminarieelevernas praktiska utbildning.

Det bör till slut erinras därom, att frågan om övningsskolans duglighet för sina båda syften i väsentlig grad och i sista hand är en ekonomisk fråga. Om övningsskolan till följd av brist på tillräckliga lärarkrafter eller tillräckligt lokalutrymme måste, såsom ännu flestades är fallet, inskränkas till blott två avdelningar, måste ock anordningen av seminarieelevernas praktiska utbildning i flera avseenden bliva otillfredsställande. Och om till följd av lärariönernas beskaffenhet övningsskolan icke kan vid sig binda sådana lärarkrafter, som dess särskilda förhållanden kräva, eller om den med avseende på undervisningsmedel och dylikt är svagt utrustad, skall icke blott dess värde för lärarutbildningen bliva obetydligt, utan den skall såsom skola för sina egna lärjungar bliva sämre än andra skolor under enahanda förhållanden. De betydelsefulla

ändamål, som övningsskolan har att fylla, och de vanskligheter, med vilka den har att arbeta, göra det nödvändigt, att den i nämnda avseenden är väl lottad.

Vid ett och annat seminarium har det varit brukligt, att någon ringa skolavgift uppburits för barnen i övningsskolan. Det visar sig nämligen, att seminariernas övningsskolor, trots de svagheter deras tvåfaldiga uppgift åsamkar dem, äro mycket eftersökta, så att även en mindre skolavgift icke hindrar, att tillloppet av inträdessökande blir större än för skolornas behov är nödigt. Då nu de anslag av statsmedel, som seminarierna erhållit till bestridande av sina utgifter, i allmänhet icke varit överflödigt stora, har inkomsten av skolavgifterna varit ett välkommet bidrag till ekonomien, som särskilt gjort det möjligt att bättre, än eljest kunnat ske, sörja för övningsskolans behov av undervisningsmateriell, böcker, arbetsverktyg, lekredskap och dylikt.

Trots den goda användning, som sålunda har gjorts och kan göras av inflytande skolavgifter för barnen i övningsskolan, finner kommittén sådana avgifter dock olämpliga. Det är nämligen enligt kommitténs mening högst önskligt, att övningsskolan med avseende på sitt lärungematerial så litet som möjligt avviker från en vanlig folkskola. att den således icke kommer att innehålla ett urval av barn från mera burgna hem utan står öppen även för mindre bemedlades barn. Kommittén har därför i sitt förslag till seminariestadga upptagit en uttrycklig bestämmelse därom, att avgift ej må erläggas för barnen i seminariernas övningsskolor.

Kommittén övergår så till frågan om seminariekursens längd och anför därom:

*Seminarie-
kursens
längd.*

En förbättrad utbildning av folkskolans lärarkår är, i korthet uttryckt, syftet med den reform av seminarierna, som skall genomföras. En förbättrad utbildning av folkskollärarkåren innebär först och främst en höjning av dess allmänna bildning, och en höjning av denna förutsätter åter såväl en ökning av det mått av kunskaper, som vid seminariet inhämtas, som ock, så vitt möjligt är, en förbättring av kunskapens beskaffenhet. Såväl det ena som det andra har enstämmigt framhållits som önskemål för en seminarierreform särskilt av dem, som stå frågan närmast, folkskollärarna själva, och i det senare avseendet har man såsom medel till syftets vinnande yrkat på en rikligare användning av sådana arbetsmetoder, som ställa seminarieeleverna mera självständiga och självverksamma inför arbetsuppgifterna. Men nu är det ju så, att i allmänhet taget en ökning av lärokursernas omfång och en förändring av studiesättet i sådan riktning, som här avsetts, icke äro möjliga utan en ökning av läroanstaltens arbetstid; och då vid seminarierna en ökning av vare sig det dagliga eller det årliga arbetet icke gärna kan ifrågasättas, tyckes det föreliggande reformkravet leda till fordran på en förlängning med ett eller annat år av den nu fyråriga seminariekursen.

Våra seminariers utvidgning från fyråriga till femåriga har också utgjort en av de programpunkter, som under de senare årens meningsutbyte om seminarierformen uppstälts, och från fackmannahåll har vid upprepade tillfällen en sådan åtgärd förordats. I de större kulturländerna anser man sig i allmänhet icke kunna erhålla en tillfredsställande folkskollärarytbildning genom en omedelbart på folkskolan byggd kurs av endast fyra år. Flerstädes ansluter sig seminariekursen till skolor av ungefär våra realskolors art; annorstädes, såsom i Tyskland, inskjuter man mellan folkskolan och seminariet en s. k. preparandanstalt, som tillsammans med seminarieriet bildar en vanligen sexårig lärokurs, varvid dessutom är att märka, att den grundläggande folkskolekursen där i allmänhet med ett eller annat skolår överskjuter den hos oss i regeln förekommande.

Att seminariet bygger på folkskolan som grund är att anse som en obetingad för-

del, och här i Sverige äro vi av många skäl hänvisade till en sådan anordning, åtminstone såsom den normalt förekommande. Härom har kommittén redan uttalat sig. Att göra seminarierna till överbyggnader på gymnasier eller på högre flickskolor och realskolor vore, såsom kommittén framhållit, att väsentligt fördyra utbildningen och att från folkskolläraryrket utestänga sönerna och döttrarna ur folkets djupa led, varifrån vår folkskola hittills i allmänhet fått sina bästa lärarkrafter. Icke heller hava våra högre folkskolor eller andra folkskolans överbyggnader ännu hunnit den utbredning, att genomgåendet av dem kan göras till en lagstadgad förutsättning för seminariekursen. Den enda skola, som vi med säkerhet hava att räkna med såsom grundläggande för seminariet, är således vår folkskola med dess i regeln sex skolår. Så mycket rimligare kunde det då synas, om vi här i Sverige, när det nu gäller en förbättring av lärarutbildningen, förlängde seminariekursen om icke med två så åtminstone med ett år.

Även inom kommittén har ifrågasatts möjligheten av seminariernas utvidgning till femåriga. Det låter sig icke neka, att om saken ses enbart från seminariearbetets synpunkt, en sådan utvidgning vore i flera avseenden önskelig och behöfelig. Den skulle nämligen göra det avsevärt lättare att förverkliga de förutnämnda önskemålen om lärokursernas utsträckning och arbetssättets förändring, den skulle möjliggöra ett jämförelsevis grundligt och lugnt arbete och giva eftersträvat utrymme även åt förströelsen och vilan.

Icke desto mindre föreslår kommittén, att seminariekursen fortfarande måtte bliva fyraårig. De skäl, som härvid varit för kommittén bestämmande, äro följande.

I allmänhet måste man känna sig betänksam mot förlängningen av utbildningstiden för en tjänst eller ett yrke. Vi hava i vårt land, då det gäller teoretisk utbildning, ej sällan låtit studietiden växa och växa, till dess vi funnit den för lång och måst börja det svåra försöket att förkorta den. Gärningen ute i livet behöver ej blott teoretisk förberedelse utan ock sin insats av ungdomlig kraft och ungdomlig hänförelse, och det är denna insats, som lider minskning, i samma mån förberedelsestiden ökas.

Nu är det visserligen sannolikt, att seminariekursens förlängning icke skulle komma att förbindas med en lagstadgad höjning av normalåldern för utträdet ur seminariet utan med en sänkning av den nu stadgade lägsta inträdesåldern. I ett stort antal fall skulle den dock säkerligen förorsaka ett senare utträde i det praktiska arbetet. Av eleverna i första klassen hava under femårsperioden 1901—1905 77,72 procent befunnit sig i en ålder över den lägsta lagliga, och många, särskilt bland manliga inträdessökande, skulle av ekonomiska skäl även framgent bliva hindrade att vid tidigare ålder börja sin studiekurs. Dessutom är det allt annat än önskvärt, att de unga tvingas att för tidigt bestämma sig för en livsuppgift av den art som folkskollärares; ju tidigare avgörandet måste ske, desto mindre är nämligen utsikten, att de värdefullare bevekelsegrunderna därvid skola kunna göra sig gällande. Den nuvarande lägsta inträdesåldern — den inträdessökande skall vid början av det kalenderår, då inträde sökes, hava uppnått en ålder icke understigande 16 år — kan icke anses för hög. Kommittén har ock beslutit föreslå dess bibehållande i fråga om manliga elever och dess höjning med ett år för de kvinnliga. Visserligen skulle kunna invändas, att en mellantid mellan utträdet ur barndoms- och ungdomsskolan och inträdet i seminariet medför ett skadligt avbrott i det bokliga studiearbetet, och exempel från andra länders seminarieväsen skulle kunna anföras, som visa, att man mångenstädes synes hava sökt förebygga ett sådant avbrott. Men kommittén anser det ingalunda oförmånligt utan snarare lyckligt, om utbildningen för lärarkallet icke innebär en oavbruten skolgång, från vilken eleven slutligen kommer ut, främmande för det praktiska livet utanför skolans väggar. Någon mellantid, upp-

tagen av kroppsarbete eller annan praktisk verksamhet, tillför den blivande folkskolläraren och folkskollärarynnan erfarenheter, högeliĝen värdefulla för deras framtida verksamhet.

Till sådana skäl som de nu nämnda kommer slutligen, såsom det icke minst viktiga, det ekonomiska. Kostnaderna för staten skulle genom seminariernas utvidgning till femåriga naturligt nog stegras av många orsaker: behovet av flera lärarkrafter, av nya eller utvidgade lokaler, av större årliga anslag till materiell, till bränsle och lyse, av rikligare stipendieunderstöd o. s. v., och kommittén håller före, att de betydande kostnader, som utvidgandet komme att kräva, skulle kunna användas på ett för seminariernas förbättring verksammare sätt. Men i ej mindre mån har man att tänka på kostnaderna för seminarieeleverna. Det måste ju alltid tillses, att deras ekonomiska uppoffringar för utbildningen stå i riktigt förhållande till den inkomst, som sedan är att påräkna, men det torde med skäl kunna ifrågasättas, om folkskollärarynlönerna, även efter senast genomförda löneförbättring, äro sådana, att en ökning av utbildningskostnaderna med 25 % rimligen kan ifrågasättas. Skulle studietiden förlängas, finge förhöjningen av det i form av stipendier utgående statsunderstödet göras ganska betydande, eller ock hade man i hög grad försvårat tillträdet till lärarbanan för de i ekonomiskt avseende mindre lyckligt lottade, för vilka seminariekursen redan nu för med sig stora ekonomiska svårigheter och mycken försakelse. Då det vidare icke lär kunna förhindras, att vid de olika levnadsbanornas inbördes tävlan om de bättre begåvningarna den ekonomiska fördelen spelar en roll, ligger här i ett ytterligare och vägande skäl mot en åtgärd, som i väsentligare grad skulle innebära en ekonomisk försämring av folkskollärarynnans ställning. Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärarynnaförning yttrar härom i sin i januari 1906 avgivna underdåniga petition om förbättrad lärarutbildning: »Folkskolans lärare hava, som bekant, ännu så liten avlöning, att en person med vanlig begåvning har i ekonomiskt avseende en vida ljusare framtid på nära nog vilken annan levnadsbana som helst. Skulle nu utbildningen fördyras med ytterligare ett års seminarievistelse, ligger den faran nära, att de mera begåvade skulle helt och hållet vända folkskolan ryggen, och denna skulle få nöja sig med mer eller mindre undermåligt folk. I så fall bleve värdet av en seminariereform alldeles imaginärt.»

Visserligen kan man vänta, att de redan nu befintliga s. k. preparandkurserna skola komma att allt framgent draga till sig en del av den inträdessökande ungdomen, och de kostnader, som genomgåendet av en dylik kurs medför, böra icke lämnas ur räkningen. Emellertid torde dessa kostnader för varje elev, även om preparandkurserna, såsom antagligt är, förlängas från nuvarande 6—8 veckor till 3—4 månader, icke komma att gå upp till seminarieelevens utgifter för ett helt läsår. Kommittén har för övrigt vid uppställandet av inträdessfordringar till seminariet sökt att göra dylika preparandkurser onödiga genom att så vitt möjligt grunda nämnda fordringar på de kunskaper, som kunna vinnas genom självstudier eller inhämtas i folkskolan och dess överbyggnader. Skulle i framtiden behovet av preparandkurser befinnas oavvisligt, torde även tiden vara kommen för dessa kursers ersättande med ett ytterligare seminarieår.

Av nu nämnda grunder har kommittén beslutit att hemställa, att seminariekursen fortfarande måtte bli va fyraårig. Man må, anser kommittén, åtminstone hava försökt vad göras kan för att förbättra kursen utan dess förlängande och låta framtida erfarenhet avgöra, om en förlängning detta oaktat blir nödvändig. Med fortgående utveckling av folkskolan och dess överbyggnader skola de skäl, som nu synas påkalla en femårig seminariekurs, helt visst bli va allt mindre vägande.

Inträdes-
fordringar.

Men om således seminariekursen bibehålles fyraårig, vilka möjligheter givas då för åstadkommande av den utbildningens förbättring, för vars skull en seminariereform blivit så ivrig påyrkad? — Naturligtvis skall bibehållandet av den fyraåriga kursen nödgas till en väsentlig begränsning av de anspråk eller förhoppningar, man måhända på åtskilliga håll hyst. Men både bland seminarielärare och folkskollärare råder en ganska enhällig mening därom, att om ock enligt fleras åsikt en förlängd utbildningstid är ett önskemål, en väsentlig förbättring av seminariernas arbetsresultat kan vinnas redan inom ramen av den nuvarande utbildningstiden.

Bland åtgärder, som man härvid pekat på, står i första rummet en höjning av kunskapsfordringarna för inträde i seminariets första klass.

Kunskaps-
fordringar.

Inträdesfordringarnas höjning har länge och med stor samstämmighet påyrkats. Man har framballit, hurusom kunskapsfordringarna för intagning i första seminarieklassen sedan så långt tillbaka som år 1865, ja man kunde nästan säga sedan tiden för seminariernas tillkomst, blivit endast obetydligt höjda, under det att folkskolan sedan dess gått ansevärt framåt. Och man har erinrat om det ännu märkligare förhållandet, att seminariets lärokurser enligt ännu gällande undervisningsplan i huvudsak hela första klassen igenom och i somliga ämnen till och med än längre med avseende på sitt innehåll helt enkelt äro folkskolekurser, vilka således, lät vara med någon utvidgning, i seminariet ånyo genomgå. Här är tydligen möjlighet given till en betydande tidsvinst. Det är uppenbart, att sådana inträdesfordringar böra kunna ställas och upprätthållas, att nuvarande kursen i första seminarieklassen göres obehörlig och utrymme för en kursernas utsträckning beredes, i lika mått som om man med bibehållande av nuvarande kurser i de fyra seminarieklasserna till dessa klasser fogade en femte.

De faktiska inträdesfordringarna bliva väl för närvarande oftast högre än de av stadgan formulerade, om icke för godkännande så för intagning, beroende därpå, att, vid den starka tillströmning till seminarierna, som nu är rådande, i allmänhet ej alla godkända kunna mottagas; särskilt gäller detta de kvinnliga seminarierna, vilkas inträdessökande till stor del utgöras av lärjungar från småskoleseminarier och högre flickskolor. De av nuvarande stadga föreskrivna inträdesfordringarna uppgå i några ämnen icke ens till inhämtad folkskolekurs. Att man i varje ämne bör kunna fordra folkskolans kurs grundligt och fullt ut inhämtad, bör vara klart. Men då folkskolekursen är avslutad vid en medelålder hos lärjungen av ungefär 13 år och den, som söker inträde vid seminarium, måste under löpande året hava uppnått eller uppnå en ålder av minst 17 år, är det tydligt, att tid icke saknas för den inträdessökande att inhämta kunskaper och färdigheter även utöver dem, som folkskolan har att bibringa.

Nu är det sant, att för dem, som måste tillbringa de år, som ligga mellan slutad skolgång i folkskolan och inträdet i seminariet, med förvärsarbete, i många fall tungt kroppsarbete, det kan vara förenat med svårighet redan att fylla anspråket på återupplivade folkskolekunskaper, och såväl de i de flesta seminariestäder förekommande privata förberedelsekurserna som mängden av underkända vid inträdesprövningarna visa, att så verkligen är förhållandet. Men erfarenheten visar ock, att ett ganska stort antal inträdessökande, även bland dem som icke haft tillfälle att erhålla annan skolundervisning än folkskolans, utan synnerlig svårighet skulle hava kunnat fullgöra även betydligt större fordringar, om sådana varit satta. Och det kan väl knappast anses oberättigat, om man av den, som har för avsikt att bliva folkskollärare, kräver, att han skall äga både lust och förmåga att under den långa mellantiden mellan avslutad folkskola och påbörjad seminariekurs icke blott underhålla utan ock öka de kunskaper och färdigheter,

han i folkskolan fått förvärva. Ett sådant anspråk utgör endast ett frånskiljande på förhand av dem, som måste anses sakna behövliga förutsättningar för folkskollärarkallet.

Men detta samma anspråk innehåller ock den begränsning, som måste iakttagas vid höjandet av fordringarna för inträde. I det föregående äro anförda de skäl, som för närvarande bestämt avvisa tanken på att härvid, såsom regel, lägga någon annan skolkurs till grund än folkskolekursen. Men om kommittén härutinnan har rätt, måste inträdesfordringarna så bestämmas, att det för personer, som ej åtnjutit annan skolundervisning än den i folkskolan erhållna, icke blir en omöjlighet att uppfylla dem. Med andra ord: man bör, då det gäller fordringar på kunskaper utöver folkskolekursen, väsentligen begränsa sig till sådant, som kan inhämtas genom självstudier. Härav följer ock, att man bör undvika sådant, som vederbörande icke förmår på egen hand inhämta annat än på ett mindre tillfredsställande sätt. Så bör man exempelvis icke ställa upp fordringar på insikter i fysik eller kemi, som i allmänhet icke skulle kunna vinnas annat än genom inpräglandet av framställningen i någon lärobok och därför bleve av alltför litet värde. Däremot bör man hava rätt att vid uppställandet av inträdesfordringarna räkna med en viss studiebegåvning hos den inträdessökande, och man torde måhända även kunna förutsätta, att mången sådan är i tillfälle att hos hemortens folkskollärare erhålla hjälp i sitt arbete eller att begagna sig av undervisningen i någon folkskolas högre avdelning eller annan fortsättningskurs.

Med ledning av dessa synpunkter har kommittén uppgjort förslag till nya inträdesfordringar i de olika kunskaps- och övningsämnena. I vissa ämnen, såsom t. ex. historia och geografi, sträcka sig dessa fordringar rätt långt, ungefär till jämnhöjd med fordringarna för inträde på gymnasiet, under det att de i andra, exempelvis matematik och naturkunnighet, stanna vid kravet på säker insikt och god färdighet i de stycken, som höra till kursen för en väl utvecklad folkskola.

Rörande kunskapsfordringarna för inträde i seminariets första klass föreslår kommittén, att för godkänt vitsord skall fordras:

i *kristendoms-kunskap*:

någon bekantskap med gamla och nya testamentets heliga skrifter samt noggrannare kännedom om Lukas evangelium,
kännedom om den bibliska historien i fullständigare framställning samt om det viktigaste av de bibliska ländernas geografi,
god insikt i Luthers lilla katekes och den antagna utvecklingen med därtill hörande bibelspråk;

i *modersmålet*:

färdighet att läsa väl jämte förmåga att på ett redigt sätt muntligen redogöra för det lästa,
säkerhet i rättstavning av svenska ord samt i användning av skiljetecken inom enklare satsbyggnader,
kännedom om det allmännaste av form- och satsläran,
förmåga att redigt och någorlunda felfritt skriftligen redogöra för ett bland flera uppgivna lättare ämnen;

i *matematik*:

god insikt och färdighet i räkning med hela tal, allmänna bråk och decimalbråk jämte tillämpning på praktiska uppgifter, såsom sortförvandling, medelvärdesberäkning, bolagsräkning samt procent- och ränteräkning; säker kännedom om gällande system för mått, mål och vikt; god övning i huvudräkning,

insikt och färdighet i uppritning, beskrivning och mätning av linjer, vinklar, tresidningar, fyrsidningar, cirklar samt sådana solida figurer, som hava nämnda ytor till bas och mot grundytorna vinkelräta sidor, allt i överensstämmelse med kursen för folkskola litt. A;

i *historia*:

kännedom om Sveriges och de skandinaviska grannlandens historia till omfattning i huvudsak motsvarande den, som fordras för inträde å gymnasium;

i *geografi*:

kännedom om de olika ländernas, särskilt fäderneslandets, geografi till omfattning i huvudsak motsvarande den, som fordras för inträde å gymnasium;

i *naturkunnighet*:

kännedom om de allmännaste naturföremålen, om människokroppens byggnad, förrättningar och vård, om de viktigaste naturforeteelserna, om det allmännaste av läran om himlakropparna, allt i överensstämmelse med kursen för folkskola litt. A;

i *teckning*:

någon färdighet i teckning av enkla föremål efter naturen;

i *välskrifning*:

jämn och redig handstil;

i *sång*:

förmåga att sjunga någon enkel sång eller psalm efter eget val eller på annat sätt ådagalagd förefintlighet av musikaliskt gehör;

i *slöjd*:

för manlig inträdessökande: färdighet i användningen av de vanligaste verktygen för träslöjd;

för kvinnlig inträdessökande: färdighet i enkel lannesömnad och stickning.

Bland övriga nu gällande eller av kommittén föreslagna inträdessvillkor är det två, som här torde böra något närmare beröras, nämligen det som rör inträdesåldern och det som avser nattvardsbegående såsom villkor för inträde.

Beträffande inträdesåldern anför kommittén:

Inträdes-
ålder.

Gällande stadga föreskriver, att den, som söker inträde i seminarium, skall vid början av det kalenderår, då inträde sökes, hava uppnått en ålder icke understigande 16 och icke överstigande 26 år.

En höjning av kunskapsfordringarna för inträde i seminariet framkallar nu den frågan, om icke därmed ock bör följa en höjning av den lägsta inträdesåldern. Det har dock aldrig, då inträdesfordringarnas höjning föreslagits, ifrågasatts, att man för sådan orsaks skull borde framflytta åldern för inträde, och kommittén anser ingalunda, att de av kommittén föreslagna kunskapsfordringarna påkalla en sådan åtgärd. En förlängning av mellantiden mellan den avslutade folkskolan och prövningen för inträde i seminariet skulle måhända i många fall snarare försvåra än underlätta den inträdessökandes arbete. Av andra grunder föreslår kommittén emellertid, att lägsta inträdesåldern för de kvinnliga seminarieeleverna måtte höjas med ett år.

Skälet härför har förnämligast varit hänsynen till de kvinnliga seminarieelevernas kroppsliga utveckling och därav följande förmåga att uthärda ansträngningen av seminariearbetet. De yngre eleverna vid lärarinneseminarierna befinna sig ännu i en för kvinnan ömtålig ålder, och erfarenheten visar dess värre, att många av dem icke äga

den styrka, som för arbetet behöves. En höjning av inträdesåldern med ett år skulle tillförsäkra de kvinnliga seminarierne en arbetskraftigare lärjungeskara och minska antalet av dem, som gå ut från seminariet med till följd av överansträngning skadad hälsa.

Visserligen giver statistiken vid handen, att antalet kvinnliga seminarieelever tillhörande lägsta lagliga åldersklassen i första seminarieklassen under de fem åren 1901—1905 utgjort endast omkring 17 procent av elevantalet. Men statistiken visar också, att i fråga om de *inträdessökande* vid de kvinnliga seminarierne ett högt procenttal alltjämt tillhör yngsta åldersgruppen och att således fortfarande ett mycket stort antal flickor söka inträde vid seminariet i en ålder av 16 till 17 år. Då det nu knappast är önskligt, att de där vinna inträde, synes det heller icke vara lämpligt att locka dem till att försöka vinna det. Bättre då att genom bestämd föreskrift avhålla dem och föranleda dem att på nyttigare sätt använda det år, de i de flesta fall även nu få gå och vänta, innan de börja sin seminariekurs. Kan det bestämda uppskovet hänvisa dem till att ägna sig åt hushållsbestyr i hemmet eller åt försök med lära- och verksamhet eller åt andra praktiska göromål, må det anses som vunnen fördel. Många av de ifrågavarande unga flickorna hava nyss kommit ur den högre flickskolan; erhöles de så omedelbart inträde vid seminariet, skulle de, när de förklarades mogna för folkskollärarinnans viktiga uppgift, hava utan avbrott tillbragt sin föregående ungdomstid på skolbanken. Tydligen är det dock önskvärt, att de innan dess prövat något mer av livet.

Mot höjningen av inträdesåldern för kvinnliga elever skulle kunna invändas, att dem därigenom skedde orätt i jämförelse med de manliga eleverna, vilka ett år tidigare skulle vinna möjlighet att erhålla tjänst vid folkskola. På denna invändning kan svaras med hänvisning till värnplikten, vars fullgörande för den manlige läraren medför en i ekonomiskt avseende vida känbarare fördröjning.

Däremot kunde det väl tänkas, att en höjning även av de manliga elevernas inträdesålder vore önskvärd, ej för likformighetens skull utan i och för sig. Väl kan man icke påstå, att de i åldern 16—17 år inträdande manliga eleverna skulle sakna de för arbetet behöfliga krafterna, men man kan i stället erinra därom, att, såsom allmän erfarenhet visar och omfattande undersökningar bekräftat, i denna ålder, 16—17 år, kvinnan har ett icke obetydligt försprång framför mannen i utvecklingen samt i rent personligt avseende hunnit en ståndpunkt, som denne i regeln når först ett eller annat år senare. Det kunde således tyckas, som vore från denna synpunkt en höjning av inträdesåldern mera på sin plats i fråga om seminarierne manliga än i fråga om deras kvinnliga lärjungar. Emellertid finnas åtskilliga skäl för bibehållandet vad manliga inträdessökande beträffar av nuvarande bestämmelser, och särskilt kommer därvid värnplikten i betraktande; med nu stadgad inträdesålder kan seminarieutbildningen vara avslutad vid värnpliktsålderns början, och ehuru tiden för fullgörandet av första värnpliktsövningen nu framflyttats ett år, skulle en framflyttning av lägsta åldern för inträde i seminariet givetvis medföra en stegring av de stora svårigheter, som vållas arbetet vid de manliga seminarierne därunder, att för ett stort antal av deras elever värnpliktstiden infaller under seminarietiden.

Den övre gränsen för inträdesåldern har kommittén icke funnit skäl att ändra, vare sig i fråga om manliga eller i fråga om kvinnliga inträdessökande. Däremot har kommittén ansett den mogenhet, som det fortgående seminariearbetet kräver, göra det önskligt, att för inträde i högre klass än den första stadgas en något högre minimiålder än den för inträdet i denna klass bestämda. En höjning med ett år för varje klass

skulle dock medföra en oskäligt hög minimiålder för dem, som söka inträde i tredje och fjärde klasserna. Kommittén har därför stannat vid att föreslå en höjning av den för inträde i första klassen stadgade lägsta åldern med ett år vid inträde i någon annan klass än den första.

Nattvards-
begående så-
som villkor
för inträde
i seminarium.

Rörande det kyrkliga inträdesvillkoret yttrar kommittén:

Enligt gällande seminariestadga skall den, som önskar vinna inträde vid seminarium, genom vederbörande pastorsämbetes intyg styrka, att han »begått Herrens nattvard».

Detta stadgande, som går tillbaka till 1862 års reglemente, har icke utan skäl betecknats såsom mindre lämpligt och varit föremål för överläggning även inom Riksdagen. Redan år 1886, straxt efter nuvarande seminariestadgas utfärdande, gjordes i Riksdagens Andra kammare yrkande om dess borttagande, ett yrkande, som denna gång dock icke vann kammarens bifall. Och nu nyligen, nämligen vid 1910 års Riksdag, har samma yrkande framställts i en inom Andra kammaren väckt motion. Det tillfälliga utskottet, till vilket denna motion hänvisades, ägnade frågan en omsorgsfull utredning, som här till sina viktigaste delar må anföras.

Utskottet fann sig vid behandlingen av motionen hava att utgå från regeringsformens bestämmelse i dess 28:e paragraf, att till sådan tjänst, varmed är förenat åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, endast den må utnämnas, »som bekänner den rena evangeliska läran». Denna föreskrift måste enligt utskottets åsikt gälla även lärartjänst vid folkskolorna, då till sådan tjänst i regeln hörde skyldighet att meddela kristendomsundervisning. Då nu seminarierna under nuvarande av lärarbrist utmärkta förhållanden borde förbehållas endast åt sådana elever, vilka sedermera vore behöriga till befattning som folkskollärare, vore det av praktiska skäl nödvändigt, att den fordran i fråga om religiös bekännelse, som enligt regeringsformen gällde för behörighet till läraranställning, finge gälla redan vid elevernas intagning i seminariet.

Från sådan utgångspunkt hade utskottet haft att pröva, huruvida den ifrågasvarande bestämmelsen kunde och borde upphävas. Att hinder härför ej mötte i den anförda föreskriften i regeringsformen bestyrktes av det förhållandet, att en dylik fordran icke vore uppställd för behörighet till lärarbefattning i kristendom vid de allmänna läroverken, för vilken behörighet såsom särskilt villkor upptagits regeringsformens bokstavliga föreskrift, att den sökande skall bekänna sig till den rena evangeliska läran, utan att något därvid angivits rörande det sätt, varpå detta skulle styrkas. Utskottet fann ock starka skäl tala för bestämmelsens upphävande, huvudsakligen samma skäl, som redan anförts under frågans behandling vid 1886 års Riksdag. »Att den inträdessökande begått nattvarden, vare sig detta skett för längre eller kortare tid sedan, utgör», säger utskottet, »icke någon garanti för hans religiösa sinnelag ens vid intagandet i seminariet, än mindre för hans sinnelag, när han flera år senare efter slutad kurs kommit i tjänstgöring. Underlåtenhet att begå nattvarden å andra sidan kan bero av samvetsbetänkligheter, som ej sällan röja sig just hos religiöst djupt känande personer, vilkas utestängande ur religionsundervisningens egen synpunkt måste vara en förlust. Den nuvarande föreskriften kan slutligen leda till att personer, som vilja genomgå seminariet, av denna orsak begå nattvarden — alltså ett hyckleri, som i och för sig är ytterst olyckligt och som blir det i än högre grad, då det framkallas av en föreskrift, som avser att trygga de religiösa intressena i skolan.»

Bland seminariestadgans villkor för inträde i seminarierna hade det ifrågavarande emellertid hittills varit det enda, som haft avseende på den religiösa bekännelsen; detta villkor hade betraktats som en garanti för regeringsformens uppfyllande i fråga om själva lärarbefattningarna, och någon motsvarande fordran funnes icke i folkskolestadgan. Den överklagade bestämmelsen i seminariestadgan kunde således enligt utskottets förut angivna uppfattning icke borttagas, utan att någon annan bestämmelse i stället infördes, som tillgodosåge regeringsformens fordran i fråga om lärare i kristendomskunskap. Närmast låge då att i seminariestadgan, liksom förut skett i läroverksstadgan, upptaga regeringsformens eget uttryck. Men utskottet ansåge det lämpligare att bringa nämnda uttryck till närmare överensstämmelse med vår tids språkbruk och att alltså uppsöka en formulering, som i nutida lagspråk motsvarade regeringsformens ordalag. »Bekänna den rena evangeliska läran» borde enligt utskottets mening kunna utbytas mot uttrycket »vara medlem av svenska kyrkan». Visserligen vore detta uttryck ganska vidsträckt och komme att lagligen inbegripa även personer, som mer eller mindre skilt sig från kyrkans åskådning men ej formligen utträtt ur kyrkan. En inskränkning inom ramen av svenska kyrkans medlemmar ville utskottet dock icke föreslå, redan av det skäl att en tillfredsställande begränsning av en dylik inskränkning icke syntes möjlig att utfinna. De garantier för den rena evangeliska lärans ställning i seminarier och folkskolor, som grundlagen gjorde nödvändiga, låge framför allt i statens makt över själva undervisningen i kristendom inom dessa läroanstalter, och denna undervisning medförde för var och en, som sökte inträde i ett seminarium, förpliktelsen att göra upp med sitt eget samvete, huruvida han kunde och ville först i seminariet mottaga och sedan såsom lärare själv meddela sådan undervisning.

Utskottets hemställan gick i överensstämmelse härmed ut därpå, att sådan ändring borde vidtagas i gällande bestämmelser, att för inträde i folkskoleseminarium ej vidare måtte erfordras att hava begått Herrens nattvard, men att i stället måtte införas såsom villkor för inträde, att vederbörande vore medlem av svenska kyrkan.

De åsikter, som utskottet uttalat och som här till det väsentliga återgivits, delades emellertid ej fullständigt av utskottets alla ledamöter. Ett icke obetydligt mindretal hemställde om åtgärders vidtagande för sådan ändring av det ifrågavarande stadgandet, att orden »begått Herrens nattvard» måtte utbytas mot en bestämmelse, som innebure, att sökanden borde vara döpt medlem av svenska kyrkan och efter där åtnjuten konfirmationsundervisning hava behörigen förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång.

Andra kammaren biföll utskottets hemställan med 111 röster mot 92, som avsåvos för reservationen. Första kammaren däremot anslöt sig till reservanternas. Då Andra kammaren vid ärendets förnyade behandling vidhöll sitt beslut, kom frågan emellertid icke att föranleda något Riksdagens uttalande.

Kommittén delar i huvudsak den uppfattning angående det olämpliga i föreliggande nu gällande stadgebestämmelse, som uttalats såväl av flertalet som av reservanternas i nyssnämnda utskott vid 1910 års Riksdag. Då uttrycket att vara »medlem av svenska kyrkan», enligt vad utrett blivit, icke kan anses betyda mer än att vara kyrkskriven i svensk församling och då det av utskottets minoritet framställda förslaget, vilket i båda kamrarna av målsmän för kyrkan betecknades såsom en antaglig lösning, är ägnat att häva det samvetstvång, vars borttagande enligt kommitténs åsikt är det väsentliga i den föreliggande frågan, har kommittén för sin del anslutit sig till detta förslag. Kommittén föreslår således, att villkoret, att den sökande begått Herrens nattvard, utbytes mot villkoret, att den sökande skall vara döpt medlem av svenska kyrkan.

kyrkan och efter där åtnjuten konfirmationsundervisning behörigen förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång.

Kommittén har härmed redogjort för de allmänna organisatoriska grunder, vilka enligt kommitténs åsikt böra vara bestämmande för en reformering av seminarierna. Kommittén övergår därefter till en granskning av seminariernas förhållande till vissa andra läroanstalter och undersöker, om häruti kan förefinnas anledning till några särskilda organisatoriska anordningar för vissa grupper av inträdessökande, vilka på annat håll förvärvat insikter till större mått, än som fordras för inträde i seminariernas första klass.

Först behandlas därvid förhållandet mellan seminariet och realskolan. Kommittén anför härom:

*Realskol-
examinera-
des rätt till
inträde utan
prövning.*

Under diskussionen om seminariernas ombildning har då och då den tanken framkastats, att de framtida folkskoleseminarierna borde byggas icke på folkskolan utan på realskolan, således organisatoriskt likställas med gymnasierna. Denna tanke, som kommittén längre fram skall upptaga till undersökning, har hittills icke givit anledning till något vidare meningsutbyte. Så mycket mera har sådant framkallats av förslaget om rätt för dem, som avlagt realskolexamen, till inträde utan prövning i seminariet. Yrkanden härom hava framkommit även från officiellt håll.

Den senaste läroverkskommittén föreslog i sitt år 1902 avgivna betänkande, att avlagd realskolexamen skulle — naturligtvis under förutsättning att stadgade villkor i övrigt vore uppfyllda — berättiga till inträde i folkskoleseminariernas tredje klass, ett förslag, som är förklarligt såsom framgången ur en jämförelse mellan realskolans kurser och de två lägsta seminarielklassernas kurser efter dessas hittillsvarande författningens lydelse men mindre väl passar samman med seminariundervisningens faktiska ståndpunkt. Också blev det från seminariernas sida enstämmigt avstyrkt. Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk hemställde i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1906, att den, som avlagt realskolexamen, skulle äga rätt till inträde i folkskoleseminariernas andra klass, över vilket förslag domkapitlen och seminarielkollegierna avgivit infordrade yttranden. Ungefär hälften av antalet kollegier och rektorer har uttalat sig avstyrkande, likaså en del av domkapitlen; i allmänhet finner man förslaget genomförande vara av osäkert värde för seminarierna och tillstyrker bifall endast under förutsättning, att bestämmelser givas, som kunna tänkas skydda andra inträdessökandes rätt. Saken har berörts även av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraförning i dess förutnämnda petition till Konungen, och tanken på den ifrågasatta rätten för realskolornas lärjungar har av centralstyrelsen bestämt avvisats.

I denna sak är nu först och främst att märka, att rätt till inträde utan prövning vare sig i tredje eller andra seminarielklassen så till vida skulle bli utan större betydelse, som allt framgent endast ett jämförelsevis ringa antal platser lär kunna komma att stå nytillkommande elever till buds. Den ifrågavarande rätten skulle därför komma att få praktisk användning och betydelse huvudsakligen för inträde i första seminarielklassen, och frågan blir således, om den med avseende på denna klass bör beviljas. Det kunde väl synas, som om, när dylik rätt ansetts befogad och varit föreslagen i fråga om tredje och andra klasserna, den åtminstone borde kunna beviljas

i fråga om den första. Men motståndet mot de framkomna förslagen har mindre gällt deras syftning på den eller den seminarieklassen än i allmänhet taget rätten för den, som avlagt realskolexamen, att komma in i seminariet utan inträdesprövning. Och även kommittén har vid sin prövning av frågan kommit till den uppfattningen, att sådan rätt icke bör förekomma ens i fråga om första seminarieklassen, följaktligen icke heller i fråga om någon av de andra.

Kommittén har ingalunda velat säga, att de kunskaper, som realskolexamen vitsordar, skulle vara otillräckliga för inträde i seminariets första klass. De äro i det hela icke obetydligt större än dem, kommittén ansett böra fordras för inträde i denna klass, och kunde måhända i allmänhet försvara den rätt till inträde i andra klassen, som läroverksöverstyrelsen föreslagit, om ock framgent, med förändrad undervisningsplan och förbättrad undervisning vid seminarierna, det alltid skall bliva mindre lätt än hittills att ersätta en felande del av den utbildning, som vid seminarierna vinnes. Icke heller förbiser kommittén den i detta sammanhang ofta påpekade lämpligheten i vissa hänseenden av att de offentliga läroanstalterna ställas i organiskt samband med varandra, så att den ena bygger på den andra, ej heller den likaledes framhållna fördelen för seminarierna och folkskolorna därav, att tillflöde beredes till seminarierna även av lärjungar från de allmänna läroverken. Men kommittén har funnit de skäl, som tala emot den ifrågasatta förmånsrätten, vara av en vida övertvägande betydelse.

Till att börja med: hur skulle denna rätt, om den beviljades, komma att te sig i tillämpningen? — På grund av erfarenhet från en lång följd av år torde man vid undersökningen härav böra räkna med det förhållandet, att antalet av sådana inträdessökande, som icke äga betyg om avlagd realskolexamen men vid anställd prövning visat sig äga de för intagning i seminariets första klass stadgade förutsättningarna, ofta skulle komma att vara så stort, att summan därav och av antalet med realskol-examensbetyg försedda inträdessökande bleve större än det antal, som kunde i klassen mottagas. Fråga måste då uppstå om företrädesrätt för det ena eller andra slaget av inträdessökande. Denna fråga skulle kunna tänkas avgjord på något av följande sätt.

Antingen skulle företrädet utan vidare lämnas åt realskol lärjungarna, så att först sedan alla sådana mottagits, återstående platser i klassen tilldelades dem av de vid inträdesprövningen godkända, som bland sina kamrater komme i första rummet. Detta skulle givetvis uppfattas som en hård orättvisa mot de inträdessökande, vilka icke avlagt realskolexamen, och skulle icke förhindra, att även en svagt begåvad och svagt vitsordad realskol lärjunge komme att undantränga en medsökande av den andra gruppen, hur skicklig och för lärarkallet väl utrustad den senare och vore.

Eller man skulle giva de vid inträdesprövningen godkända företräde och därefter låta de med examensbetyg från realskola försedda fylla tilläventyrs lediga platser i ordning efter deras betygsförtjänster — en anordning, som uppenbarligen blott vände om det förutnämnda missförhållandet till ett motsatt, där den icke, såsom med nuvarande tillopp av inträdessökande oftast skulle bliva fallet, gjorde den åt realskolornas lärjungar beviljade förmånen helt om intet.

Eller man skulle från början anslå ett visst antal platser åt den ena gruppen av inträdessökande och ett visst antal åt den andra, exempelvis så, att en fjärdedel eller femtedel av platserna förbehölles dem, som avlagt realskolexamen. Sättet vore utan tvivel bättre än de föregående men skulle alltid komma att lida av den godtycklighet, som låge i fastställandet av en dylik gräns, och av de oegentligheter, som därav i enskilda fall skulle uppstå.

Eller man kunde slutligen tänka sig, att betyg i realskolexamen räknades lika med motsvarande betyg givna vid inträdesprövningen och att åt seminariets lärare gäves rätt att antingen endast på denna grund eller med hänsyn tagen även till andra omständigheter anställa jämförelse mellan inträdessökande av olika slag och göra det urval, som syntes lämpligt. Detta vore från seminariets och folkskolans synpunkt visserligen den gynnsammaste lösningen, dock mera till form än i sak. Ty man stötte därvid på den stora svårigheten att med någon grad av rättvisa jämföra en inträdessökande, av vilken man erhållit ett personligt intryck, vars insikter och förståndsmognad man på det sätt, som man med hänsyn till den föreliggande utbildningen för ett bestämt levnadsyrke funnit bäst, själv provat och själv bedömt, med en annan, om vilken ingen annan kännedom erhållits än den, som kunnat hämtas ur ett examensbetyg. Att under sådana förhållanden falla utslag till förmån för den ena eller andra skulle bli en alltför svår och obehaglig uppgift.

Intet av dessa sätt för frågans avgörande, vilka från olika håll antytts såsom tänkbara, låter sig förorda. Och även om man, såsom ock framkastats, med det ena eller andra av dem förbunde bestämmelse om på visst sätt beskaffat betyg i realskolexamen för den, som skulle vara berättigad till inträde vid seminarium, samt därjämte rimligen om en viss giltighetstid för betyget, vore de väsentligaste invändningarna icke undanröjda, ehuru väl genom den första bestämmelsen seminarierna stängdes för realskolornas svagast vitsordade lärjungar.

Det senast sagda leder över till en ännu viktigare synpunkt för det föreliggande spörsmålets bedömande, nämligen denna: skulle den förmånsrätt, som det här är fråga om, vara till förmån för folkskolan med avseende på dennas behov av goda lärarkrafter?

I detta fall hava starka farhågor blivit uttalade. Så yttrar centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraforening härom följande. » . . . Nu kan man på förhand med ganska stor säkerhet beräkna, vilka av realskolans lärjungar det skulle bli, som i regel skulle övergå till seminarierna, ifall vägen dit stode dem öppen utan inträdesexamen. Två kategorier skulle med säkerhet icke gärna begiva sig dit: de begåvade lärjungar, som äga lust och fallenhet för praktisk verksamhet, och de, som äro lämpade för studier. De förra gå till näringarna, där de hava betydligt ljusare framtidsutsikter än på folkskolläraryrket. De senare söka självfallet gå upp till studentexamen, som bereder dem flera framtidsmöjligheter och större socialt anseende och till vilken de hinna fortare fram. Seminarierna skulle således få de realskolans lärjungar, som besatte mindre begåvning i alla avseenden, och dessa skulle komma, icke på grund av lust för läraryrket, utan emedan de egentligen icke visste, vart i livet de skulle taga vägen. Sådana elever från realskolan kommer det måhända att bli gott om. Av dem skulle seminarierna troligen till största delen fyllas. Men därmed vore rekryteringen av folkskollärarkåren, vilken hittills varit den förnämsta ljuspunkten inom lärarbildningen, fullkomligt omkastad.»

Man må hoppas, att i sådana farhågor ligger någon överdrift, men de kunna icke anses ogrundade. Att under skickliga lärares ledning taga sig fram genom en skola och dess avslutningsexamen brukar lyckas även för medelmåttigt utrustade lärjungar; för varje gosse eller flicka, som hade tillfälle att genomgå en realskola, bleve det, om avlagd realskolexamen berättigade till inträde på seminarium, en i det hela både trygg och bekväm väg att medelst realskolexamen komma in i seminariet, en väg, som åtminstone så till vida vore lättare än varje annan, att den icke förde till en brydsam inträdesprövning. Visserligen skulle i många fall vägen över studentexamen till seminariets fjärde klass eller till en med denna sidoställd ettårig seminariekurs kunna föra

realskolans lärjungar på lika kort tid fram till folkskollärarexamen, men denna väg bleve alltid ovissare och därjämte dyrare. Det är därför ingalunda osannolikt, att de bleve många, särskilt bland den kvinnliga ungdomen, som av den åt dem medgivna rätten till fritt inträde skulle ledas över från realskolorna till första eller eventuellt andra klassen av folkskoleseminarierna.

Nu är man visserligen berättigad att tänka, att även från realskolorna seminariet skulle erhålla många goda lärjungar och folkskolan många goda lärarkrafter, men uppenbart är, att man här står inför möjligheten av en förändring i folkskollärarkårens rekrytering, som kan komma att gå längre, än önskligt vore. Man måste finna varje anordning betänkelig, varigenom skaror av skolorngdom skulle ledas in på folkskollärarybanan huvudsakligen till följd av den yttre tillfällighet, som låge i en åt dem beviljad förmånsrätt och i för dem gynnsamma skolförhållanden. Det som här dock måste tillmätas betydelse är i ett föregående sammanhang redan berört men må ånyo framhållas. Det vore icke lyckligt, om seminarierna bleve till övervägande del befolkade av ungdom från de s. k. högre skolorna och därmed i regeln från städerna och från de burgnare samhällsklasserna. Det skulle innebära en väsentlig minskning i deras antal, som från de bredare folklagren genom folkskolan och seminariet sökte sig fram till andel i bildningen och plats i bildningsarbetet. Och detta vore en förlust för samhället i allmänhet och för folkskolan i synnerhet. Att läraren och lärarinnan i en skola, som till vida övervägande del mottager barn ur de kroppsarbetande samhällsklasserna, själva en gång prövat kroppsarbetets villkor och vunnit förtrogenhet med arbetarklassens liv, är för visso icke utan betydelse för framgången av deras verksamhet. Det bör alltid hava givit dem bättre förutsättningar att förstå barnen och att anknyta undervisningen till de förhållanden, vari barnen befinna sig.

Till dessa synpunkter kommer för det föreliggande spörsmålets bedömande slutligen, enligt kommitténs mening, även en rättssynpunkt, som då ock blir omedelbart vägledande. Från flera håll har den åsikten uttalats, att den ifrågasatta förmånsrätten för dem, som avlagt realskolexamen, svårigen skall kunna på något sätt tillämpas så, att den icke kommer att uppfattas som och även att innebära en orättmätig inskränkning i andra inträdessökandes rätt att i fri tävlan få göra sig gällande efter sin förmåga. Kommittén delar denna åsikt. Också skulle kommittén vara lika obenägen att i fråga om inträde i första seminarieklassen förorda en förmåns- eller företrädesrätt för någon annan grupp av ungdom, vilken det ock vore, exempelvis för lärjungar från de högre flickskolorna eller från någon av gymnasiets ringar eller från de kommunala mellanskolorna eller från de högre folkskolorna, ehuru väl med liknande fog sådan rätt skulle kunna ifrågasättas även för deras räkning. Ingen sker det orätt därmed, att han ställes lika med andra och i öppen tävlan får visa, vad han duger till. De, som från realskolorna eller i allmänhet taget de högre skolorna söka inträde vid seminarium, skola i varje fall genom sin övning och sin skolvana hava ett försteg framför sina mindre skolade medsökande vid den gemensamma prövningen.

Det är på de nu anförda grunderna, som kommittén beslutit avstyrka förslaget, att avlagd realskolexamen skulle berättiga till inträde utan prövning i seminarium.

Kommitténs beslut härvidlag kan således icke rimligen uppfattas såsom en underkastning av realskolans arbete eller ett bristande förtroende till dess lärares förmåga att bedöma examinanderna. Däremot skulle möjligen mot kommittén kunna riktas den förebråelsen, att kommittén i detta fall dock icke sört för att redan vunnen skolbildning bleve fullt tillgodogjord för seminarieutbildningen och icke tillbörligt beaktat, att under de förhållanden, som i förevarande avseende enligt kommitténs förslag komme

att bliva rådande, vägen till folkskollärarbanan för elever med i realskolan erhållen god underbyggnad bleve längre, än nödigt vore.

Dessa synpunkter i spörsmålet om seminariets ställning till realskolan hava emellertid ingalunda varit av kommittén förbisedda. Kommittén har därför ock varit betänkt på att föreslå upprättandet av en särskild seminariekurs för dem, som avlagt realskol-examen, och förberedande arbeten för ett sådant förslag hava inom kommittén blivit utförda.

En dylik seminariekurs borde, om den skulle äga berättigande, givetvis hava till syfte att åt dem bland de ifrågavarande studerande, vilka ägde förutsättningar för att på kortare tid än fyra år tillägna sig utbildning för folkskollärarkallet, bereda tillfälle därtill. Att då avlagd realskol-examen icke i varje fall kunde giva tillträde till kursen torde vara tydligt och framgår redan av den erfarenhet, som gjorts vid inträdesprövningen till den fyraåriga seminariekursens första klass. Men det är icke otillräcklighet hos realskolans lärokurs, som gör, att man icke skulle kunna mottaga en var sökande, som kunde förete betyg över avlagd realskol-examen, utan det som utgör hindret är ojämnheten i studiebegåvning och mogenhet hos den ungdom, det här är fråga om. Allt hänger på att man blir i tillfälle att göra ett urval. Under villkor av goda förutsättningar i avseende på studiebegåvning och mogenhet hos dem, som mottagas till inträde, borde enligt kommitténs åsikt en på realskolan byggd treårig seminariekurs kunna giva en tillfredsställande utbildning för folkskollärarkallet.

Man hade således att för inträde i den ifrågavarande seminariekursen underkasta de sökande inträdesprövning eller ock fordra på ett eller annat sätt kvalificerat betyg över den avlagda realskol-examen. Huruvida man i förra fallet skulle kunna tänka sig kursen stående öppen även för andra inträdessökande eller förbehållen ensamt för dem, som avlagt realskol-examen, är en fråga, som här kan lämnas å sido. Ty enligt kommitténs uppfattning vore det i fråga om en kurs, som avsåge att bygga på realskolans arbetsresultat, mera tilltalande, att omdömet om de inträdessökande grundades på de vitsord, som tilldelats dem i realskol-examen, att således för inträde uppställdes fordran på kvalificerat examensbetyg.

I detta fall finge väl kursen förbehållas endast åt sökande, som uppfyllde denna fordran, eller åtminstone finge åt sådana sökande tillerkännas företräde, därest man icke skulle råka in i de i det föregående påpekade svårigheter, som uppkomma, om omdömet skall grundas i fråga om somliga sökande på företedda vitsord och i fråga om andra på anställd prövning och en jämförelse sedan göras mellan de ena och de andra. Klart är, att de sökande borde fylla även de allmänna villkoren för intagning i seminarium, att de således bland annat skulle hava uppnått den ålder, som är stadgad för inträde i högre klass än den första vid det fyrklassiga seminariet.

Vilken beskaffenhet det i realskol-examen givna betyget borde äga för att trygga ett gott urval, blir däremot en fråga, som icke är lätt att avgöra. Borde man uppställa en viss betygssumma som villkor för intagning, eller borde man fordra t. ex. minst med beröm godkända insikter och färdigheter i vissa ämnen eller möjligen i alla de ämnen, som ingå i seminariets undervisning och tillhöra realskolans lärokurs? — Och efter denna fråga komma åtskilliga andra, som också måste avgöras. Vilka bestämmelser borde gälla med avseende på giltighetstiden för realskolbetyget? Vilka utsikter skulle man äga att erhålla sökande i tillräckligt antal? Skulle den ifrågavarande kursen avses för både manliga och kvinnliga studerande eller blott för endera gruppen, eller skulle man upprätta en kurs för manliga och en för kvinnliga stude-

rande? Skulle betyg från någon av gymnasiets ringar kunna äga samma giltighet som realskolans examensbetyg?

Vid försöket att i dessa olika avseenden komma till en bestämd åsikt har kommittén funnit, att förhållandena på det ifrågavarande området ännu icke nått den utveckling och kommit till den stadga, att de kunna giva någon säkrare vägledning för framställandet av ett förslag i sådan riktning, som här antytts. Att så skall vara händelsen är ju ock helt naturligt, då realskolexamen avlades första gången så nyss som år 1907. Det synes kommittén klart, att frågan om inrättandet av en särskild seminariekurs för dem, som avlagt realskolexamen, eller i allmänhet taget frågan om ett närmare samband mellan seminariet och realskolan icke för närvarande lämpligen kan företagas till avgörande. Helt visst bör den dock snart nog bliva föremål för behandling.

Den möjligheten är för övrigt icke utesluten, att man i framtiden kan komma att i väsentlig utsträckning grunda seminariet på realskolan. Den nya överbyggnad, som folkskolan erhållit i den kommunala mellanskolan, innebär i själva verket en viss förskjutning i utgångspunkterna för frågans bedömning. I den mån den kommunala mellanskolan kan vinna utveckling och därmed tillfällen i ökat mått beredas ungdom ur de bredare folklagren att erhålla den skolbildning, som vitsordas i realskolexamen, komma en del av de skäl, som för närvarande tala mot en sådan organisatorisk anordning, att förlora i betydelse.

Därefter behandlar kommittén frågan om studenters utbildning till lärare vid folkskolorna och yttrar:

Det finnes grupper av inträdessökande, i fråga om vilka upprättandet av särskilda seminariekurser för närvarande måste anses mera behövt än i fråga om de från realskolorna utgångna. De som härvid komma i första rummet äro studenterna.

Studenterna hava sedan lång tid tillbaka varit beaktade i seminarielagstiftningen och haft tillfälle att efter ett års eller kortare tids vistelse vid seminariet där avlägga folkskollärarexamen. Enligt nuvarande från år 1894 gällande bestämmelser kunna studenter, manliga och kvinnliga, såvida de fullgjort övriga för inträde i seminarium stadgade villkor, utan att behöva undergå inträdesprövning upptagas i seminariets fjärde klass, där de med rätt till befrielse från vissa ämnen följa undervisningen, varjämte de deltaga såväl i fjärde som ock i tredje klassens undervisningsövningar i de olika ämnena, undantagandes, där de så önska, i slöjd.

Härvid är nu först att märka, att det antal studenter, som kunnat begagna sig av den rätt stadgan sålunda giver, intill senaste tid varit mycket obetydligt, i det att lediga platser i fjärde klassen endast tillfälligtvis och i ringa antal varit att tillgå. Vidare lär den utbildning för folkskollärarkallet, som studenten i enlighet med nämnda stadgelsebestämmelse erhåller, knappast kunna anses fullt tillfredsställande.

Särskildt blir hans eller hennes utbildning i de för folkskolan betydelsefulla övningsämnena bristfällig. På gymnasiet kan han — om den manlige studenten nu får tjänstgöra som exempel — hava varit befriad från deltagande både i sång och gymnastik. Har han tagit examen som privatist, är det icke blott möjligt, att han aldrig övat vare sig det ena eller det andra av dessa båda ämnen, utan det kan inträffa, att han även i det för varje lärare så viktiga ämnet teckning är i fullständig saknad av insikt och färdighet. Att de undervisningsövningar, han som seminarielev får försöka sig med i dessa ämnen, under sådana förhållanden icke få något värde vare sig för

*Studenters
rätt till in-
träde utan
prövning.*

hans egen eller hans lärjungars förkovran, säger sig självt. I orgel- och pianospelning, i slöjd och trädgårdsskötsel är han i regel okunnig, och ehuru dessa ämnen tillhöra seminariets läroplan, får han i dem ofta ingen undervisning vid seminariet, alldenstund de helt eller till huvudsaklig del falla inom föregående årsklassers lärokurser.

Men icke ens i kunskapsämnen är han alltid väl rustad, trots sin på vissa håll obestridliga överlägsenhet. Att den undervisning han på gymnasiet erhållit i hälsolära ligger minst tre år tillbaka i tiden, är sålunda en olägenhet med hänsyn till vikten för lärarutbildningen av kunskaper i detta ämne. Har han tagit studentexamen på latinlinjen, inskränka sig hans kunskaper i kemi till vad han kan ha i behåll från femte realskoleklassen, om han någon gång genomgått denna. Men särskilt är det bortvalsrätten i gymnasiets tredje och fjärde ringar, som kan förorsaka luckor i hans vetande. Har han i dessa båda ringar bortvalt exempelvis historia, sträcka sig hans historiska insikter utöver vad han i realskolan inhämtat ej längre än till början av 1700-talet. Är fysik bortvald, så har han rätt obetydlig kännedom om elektricitetsläran, akustiken och optiken. Har han valt bort den filosofiska propedeutiken, saknar han alldeles kunskaper i psykologi. Nu skall han visserligen i seminariet följa undervisningen i kristendomskunskap, modersmålet och pedagogik samt även i geometri, historia och naturkunnighet, om han till följd av bortval eller eljest otillräckliga kunskaper icke erhållit godkänt vitsord i studentexamen i dessa ämnen. Men de brister, som kunna finnas i hans studentkunskaper inom de områden, som tillhöra seminariet, bliva under hans deltagande i fjärde klassens kurs endast ofullständigt avhjälpta.

Den fackliga utbildning, som studenten erhåller under sitt seminarieår, blir icke fullt jämförlig med den utbildning, som förvärfvas af dem, vilka genomgå hela seminariet. I hans kurs i teoretisk pedagogik fattas hela den del av seminariekursen, som är förlagd till andra och tredje klasserna, med undantag av andra klassens kurs i psykologi, vars innehåll han inhämtat i gymnasiet, om han nämligen där deltagit i undervisningen i den filosofiska propedeutiken. Visserligen bör han för att erhålla godkänt vitsord i det ifrågavarande ämnet söka att på egen hand fylla sådana brister, men naturligt är, att de i allmänhet dock bliva märkbara. Icke heller den praktiska sidan av hans fackutbildning blir tillgodosedd så, som önskligt vore, ehuru han enligt stadgan har att deltaga såväl i tredje som i fjärde klassens praktiska övningar; den hospitering i övningsskolan, som ingått i hans kamraters studiearbete under de två föregående åren, får ingen motsvarighet i hans lärogång, och med småskolan, som utgör föremål för elevernas i andra klassen praktiska övningar och metodiska studier, får studenten enligt nu gällande bestämmelser aldrig någon befattning.

Att sådana förhållanden tarva någon förbättring är tydligt. Ty även med vederbörlig värdering av den större allmänbildning, som studenten äger framför sina seminariekamrater, måste man finna hans utbildning som folkskollärare mindre god än deras. Även på hans utbildning bör kunna ställas den fordran, att i densamma intet fattas, som för folkskollärarkallets utövande måste anses vara av väsentlig betydelse.

Men denna fordran låter sig enligt kommitténs mening icke genomföra, om studenten skall erhålla sin utbildning helt enkelt genom att göras till deltagare i fjärde seminarieklassens arbete. Ty lärokursen för denna klass är icke tillrättalagd efter studentens behov, och den kan icke anpassas därefter, utan att undervisningsplanen för seminariet på ett betänkligt sätt förtryckes. Vad man har att göra, om eljest det åsyftade målet skall, såsom önskligt är, kunna nås på en tid av endast ett år, är därför att skilja studenterna från de övriga eleverna och giva dem undervisning och öv-

ning enligt en efter deras förutsättningar och behov avpassad arbetsplan. Detta åter innebär upprättandet av särskilda studentklasser, vilka dock icke behöva eller böra göras till fristående läroanstalter utan kunna tillhöra ett fullständigt seminarium, med vars elever studenterna så mycket som möjligt bringas i gemenskap. Att även med en sådan ställning av studentklassen de studentutbildade elevernas samlande till en egen avdelning kan komma att verka ogynnsamt i vissa hänseenden, är icke att förneka. Men någon annan utväg torde icke finnas, om dessa elevers seminarietid skall kunna så fullständigt och planmässigt utnyttjas, som för deras utbildning är behöfligt.

Kommitténs förslag går också ut därpå, att students hittillsvarande rätt till inträde utan prövning i seminariets fjärde klass skall bortfalla och att i stället vid vissa seminarier skola upprättas särskilda ettåriga seminariekurser, avsedda för studenter.

I dessa kurser skall student äga rätt till inträde, dock icke utan någon inträdesprövning. Seminariets läroplan upptager ju några ämnen, som icke ingå i gymnasiet, och huru önskvärdt det än vore, att kurserna i dessa ämnen kunde i sin helhet förläggas till seminarieåret, visar sig detta med hänsyn till den korta tiden icke möjligt, utan någon del av arbetet behöver vara undangjort redan vid inträdet. Vidare måste, såsom i det föregående uppvisats, studenten avlägga prov i ämnen eller ämnesgrenar, vilka tillhöra även gymnasiet undervisning, men i vilka den inträdessökande till följd av bortval eller av annat skäl icke erhållit godkänt vitsord i sin studentexamen eller i därefter undergången fyllnadsprövning. Visserligen kunna även i detta fall de kunskaper, som studenten inhämtat i gymnasiet, stundom fullt motsvara seminariekurserna, men som allmän bestämmelse torde villkoret av prövning vara nödvändigt. Prövningen skall naturligtvis icke avse att vitsorda studentkunskaper i det ifrågavarande ämnet, utan skall begränsa sig till ämnets kurs i seminariet.

Inträdesprövningen bör förläggas till början av höstterminen, så att den inträdessökande kan använda sommaren till förberedelse.

Med avseende på övriga inträdesfordringar böra, såsom ock för närvarande är fallet, de allmänna villkoren för intagning äga tillämpning även på studenter. Härav följer, om kommitténs förslag angående inträdessåldern vinner godkännande, att den sökande vid början av det år, då inträde sökes, ännu icke får hava fyllt 26 år, samt att manlig inträdessökande vid början av sagda år skall hava fyllt 17 och kvinnlig inträdessökande 18 år.

Vid uppgörandet av undervisningsplan för studentkurserna gäller det att söka så väl som möjligt tillgodose de seminarieämnen, som icke tillhöra gymnasiet, samt att i övrigt upptaga just de partier av seminariets lärokurser, som äro av speciell betydelse för den blivande folkskolläraren. Av kunskapsämnena behöva blott några få upptagas på läsordningen, i första rummet psykologi och pedagogik. Åt de olika övningsämnena och åt den praktiska utbildningen kan ägnas den större delen av tiden.

Det kan möjligen synas, som om kommittén med de för inträde i de föreslagna studentkurserna uppställda kunskapsfordringarna väl mycket försvårat för studenterna tillträdet till folkskolläraryrket och icke till sitt fulla värde uppskattat den bildning, som genom studentbetyget vitsordas. Men kommittén har icke utgått från någon jämförande värdering av studentbildningen och seminariebildningen utan endast från de särskilda bildningskrav, som här föreligga. Att studenten äger kunskaper i ämnen som icke ingå i seminariets undervisning, och i en del av de ämnen, som tillhöra seminariet, måhända kommit icke obetydligt utöver vad där inhämtas, kan enligt kom-

mittens uppfattning icke ersätta väsentliga brister i den särskilda utbildning, som för folkskollärarkallet är nödvändig.

Det är ock tydligt, att även med den av kommittén föreslagna anordningen vägen över studentexamen fortfarande i ett stort antal fall skall bliva en fördelaktig väg till folkskollärarexamen. Särskilt av kvinnliga studerande torde den allt fort komma att i ganska stor utsträckning användas. Har vederbörande redan något år före avläggandet av studentexamen beslutit sig för att genomgå kurs vid seminariet, bör utan svårighet tid kunna beredas för inhämtandet av de utom eller utöver studentkursen ligande jämförelsevis föga omfattande insikter och färdigheter, vilka av kommittén uppställts som inträdesfordringar. Måhända skola i flertalet fall sommarferierna närmast efter studentexamen giva tillräcklig tid för det erforderliga förberedelsearbetet. Uppskjutes inträdet i seminariet till året efter avlagd studentexamen, något som mången gång torde kunna innebära en fördel, även då det icke av åldersförhållandena göres nödvändigt, kan förberedelsen för inträdet göras så grundlig, att det följande årets seminariearbete därigenom väsentligen underlättas.

Dylika kurser för studenter har kommittén nu tänkt sig böra upprättas i mån av behov och vid sådana seminarier, som med hänsyn till belägenhet och lokalutrymme därtill lämpa sig.

Antalet studenter i seminarierna har länge varit obetydligt. Ännu år 1901 voro vid de kvinnliga seminarierna endast 6,1 % och vid de manliga endast 3,4 % av de intagna eleverna studenter. Nästan oavbrutet har emellertid antalet varit i stigande, och under de senare åren har ett betydligt större antal sökt inträde, än som kunnat mottagas, då möjligheten att mottaga de sökande i det hela varit beroende av om tillfälligtvis några lediga platser funnits i fjärde klassen. Så voro vid Stockholms lärarinneseminarium de inträdessökande studenterna år 1907 ej färre än 11, av vilka endast 3 kunde mottagas, nämligen 1 i fjärde och 2 i tredje klassen; år 1908, då seminariets inflyttning i ny byggnad tillfälligtvis möjliggjorde mottagandet af ett större antal, blevo av 18 inträdessökande studenter 8 intagna i fjärde och 5 i tredje klassen; år 1909 efter den särskilda studentavdelningens upprättande kunde vid samma seminarium av 34 inträdessökande mottagas 29, och år 1910, då de inträdessökande studenterna voro 54, intogos 32. Då den särskilda avdelningen för studenter år 1910 upprättades vid det manliga seminariet i Växjö, sökte ej färre än 45 studenter där inträde, av vilka 29 erhöilo plats. Även sedan de särskilda studentavdelningarna i Stockholm och Växjö kommit till stånd, ha naturligtvis såsom förut studenter sökt och vunnit inträde i flera av de övriga seminarierna. De officiella uppgifterna om antalet inträdessökande studenter visa vid flertalet seminarier visserligen jämförelsevis små tal, även vid seminarierna i Uppsala och Lund, vilket dock delvis beror därav, att ansökningen ofta stannar vid en under hand gjord förfrågan, huruvida utsikt att erhålla plats finnes eller icke. Antalet intagna studenter vid seminarierna under de tio åren 1901—1910 framgår av följande översikt:

År (höstterminen)	Intagna studenter		
	Manliga	Kvinnliga	Summa
1901.....	7	10	17
1902.....	7	8	15
1903.....	7	19	26
1904.....	7	15	22
1905.....	6	12	18
1906.....	15	12	27
1907.....	15	11	26
1908.....	18	24	42
1909.....	26	37	63
1910.....	41	42	83
Summa	149	190	339

Höstterminen 1910 voro vid de kvinnliga seminarierna 21,3 % och vid de manliga 13,8 % av de intagna eleverna studenter.

De anförda sifferuppgifterna visa, icke blott att antalet studenter, som vunnit inträde vid seminarierna, rätt betydligt vuxit, utan ock att den starkaste tillväxten står i samband med upprättandet av de båda särskilda studentavdelningarna, i det att de ökade tillfällen, som därigenom erbjudits studenter att erhålla folkskolläro-utbildning, genast och fullständigt blivit begagnade.

Att åt studenter i något större antal beredes tillfälle att inträda på folkskollärobanan, torde måhända icke allmänt betraktas såsom från folkskolans synpunkt lyckligt. Man torde befara, dels att de lärarkrafter, som på ifrågavarande bildningsväg tillföras folkskolan, icke i allmänhet skola vara dugliga för sin uppgift, dels ock att lärarkrafter från de bredare folklagren genom dem skola allt för mycket trängas tillbaka.

Sådana farhågor, om också icke ogrundade, torde dock icke böra få bliva bestämmande. Att genom den rätt, som hittills funnits för studenter till inträde i seminarierna, personer med studiebegåvning och allvarligare håg för lärarkallet icke alltid, kanske icke ens ofta tillförts folkskolan, må visserligen vara sant och har sin förklaring. Men förhållandena äro i detta hänseende redan väsentligt förändrade till det bättre. Och i det hela lärer det väl icke kunna anses annat än som en fördel för folkskolan, att dess lärarkår blir rekryterad av personer, som komma från olika samhällsklasser och gått delvis skilda bildningsvägar.

De åtgärder, som av kommittén här föreslagits, avse dessutom att göra studenternas utbildning för folkskolläroarkallet bättre, än den hittills i allmänhet kunnat bliva, så att i densamma icke kommer att fattas något, som för detta kall är av väsentlig betydelse. Efter genomförandet av de bestämmelser i fråga om studenterna, som av kommittén föreslagits, torde det icke med fog kunna komma att sägas, att ej den utbildning, som studentkurs och ettårig seminariekurs tillsammans giva, är sådan, att den med all rätt bör medföra behörighet till lärartjänst vid folkskola. Och någon vittgå-

ende förskjutning i folkskollärarkårens rekrytering torde de föreslagna åtgärderna icke behöva förorsaka, detta så mycket mindre, som det ju ligger i regeringens och Riksdags skön att bestämma antalet för studenter avsedda seminariekurser, efter vad förhållandena påkalla och lämpligt synes. Allra minst synes det vara skäl att för närvarande, då en kännbar lärarbrist på folkskolans område är för handen, lämna obegagnad den möjlighet till lärarkrafternas förstärkning, som står att vinna därigenom, att åt personer med studentbildning beredas ökade tillfällen till utbildning för folkskollärarkallet.

*Universitetets
examinera-
des rätt till
folkskol-
lärarexamen
efter endast
fyra måna-
ders praktisk
kurs.*

Med spørsmålet om studenters utbildning till folkskollärare sammanhänger frågan om sådan utbildning för dem som avlagt viss akademisk examen. Härom yttrar kommittén:

Enligt nu gällande stadganden har den, som avlagt godkänd examen inför teologisk fakultet, liksom ock den, som avlagt sådan filosofie kandidatexamen, som fordras för behörighet till adjunksbefattning vid folkskoleseminarium, rätt att vinna inträde vid seminarium och där under en termin deltaga i tredje och fjärde klassernas undervisningsövningar för att vid terminens slut avlägga undervisningsprov och erhålla betyg, vilket berättigar till anställning som ordinarie lärare vid folkskola. Stadgandena förskriva sig i nuvarande lydelse från år 1894 men gå i olika former tillbaka ända till 1862 och 1865 års reglementen. Antalet av dem, som på detta sätt avlagt folkskol-lärarexamen, uppgår till 244, av vilka 46 tillhöra femårsperioden 1905—1910. Det är naturligtvis huvudsakligen seminarierna i Uppsala och Lund, som mottagit dessa med akademisk examen försedda inträdessökande.

Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärarförening har i sin petition yrkat, att dessa stadganden måtte utgå såsom innebärande ett för folkskolan till sina verkningar ofördelaktigt privilegium. Då kommittén ur sitt stadgeförslag utslutit dem, har kommittén därtill föranletts huvudsakligen av två skäl. Dels utgöra ifrågavarande elever — hur gynnsam erfarenheten ock må hava varit i fråga om deras sätt att fatta sin ställning och utföra sitt arbete inom seminariet — en rätt obekvämd tillökning i ett redan förut stort elevantal, och att bereda dem i nämnvärd mån tillfälle till övning i undervisning är icke möjligt, utan att intrång sker i den övningstid, som borde tillkomma de ordinarie eleverna, eller utan att övningsskolan ytterligare belastas med elevlektioner och seminarielärarna med arbete. Dels måste det ju sägas, att samma brister i den behövliga utbildningen, som blivit anmärkta hos studenterna, föreligga även beträffande de ifrågavarande kandidaterna, ofta till och med i högre grad, då de övningar och studier, som utgöra de senares seminariekurs, äro så väsentligt mindre. Över huvud taget är den utbildning för folkskollärarkallet, som på denna väg erhålles, ganska bristfällig och företer inom folkskolepedagogikens och skolhygienens samt inom de för folkskolan så viktiga övningsämnenas område luckor, som knappast kunna anses ersatta av vederbörandes på andra områden överlägsna insikter.

Att den blivande prästen erhåller kännedom om undervisningen och ordningen i folkskolan, är blott som sig bör och torde på flera sätt kunna ske. Men vill han eller annan studerande vid universitetet med eller utan akademisk examen vinna behörighet till anställning som ordinarie folkskollärare, äger han enligt kommitténs förslag den rätt, som i allmänhet tillkommer student, och har således att genomgå en sådan för studenter avsedd ettårig seminariekurs, som i det föregående omtalats. Härvid bör han naturligtvis, om han det önskar, vara fritagen från att följa undervisningen i ämne eller ämnesgren, vari han förvärvat akademiskt vitsord.

Enahanda rätt, som den nämnda åt vissa inom teologiska och filosofiska fakulteterna examinerade personer medgivna, tillkommer för närvarande även dem, som utexaminerats från högre lärarinneseminariet i Stockholm. Bestämmelsen härom har kommittén likaledes ansett böra utgå, så mycket mera som den däri beviljade förmånen så gott som aldrig blivit begagnad av dem, som den avser.

Slutligen redogör kommittén för det behov av en kortare seminariekurs vid sidan av normalkursen, som framträder särskilt i fråga om vissa grupper kvinnliga inträdessökande.

*Seminarie-
kurs för
småskollära-
rinnor m. fl.*

Kommittén anför:

I genomsnitt taget råder en icke obetydlig skillnad med avseende på bildningsgrad mellan de inträdessökande vid de kvinnliga seminarierna och dem vid de manliga. Statistiken visar, att av de intagna manliga eleverna inemot 70 procent icke besitta annan skolbildning, än den de erhållit i folkskolan, då däremot ej mindre än omkring 76 procent av de kvinnliga äga en högre skolbildning, 37,3 procent till och med den bildning, som vitsordas genom avgångsbetyg från högre (8-klassig) flickskola eller genom studentbetyg.

Under det att således de allra flesta manliga seminarieelever, innan de börja sin beredelse för inträdesprövningen vid seminariet, icke erhållit annan undervisning än folkskolans, hava de kvinnliga med jämförelsevis få undantag gått i skola från barn- domen till inträdet i seminariet. Detta sammanhänger med ett annat förhållande, som i nu nämnda avseende redan i och för sig är till fördel för de kvinnliga eleverna, nämligen att dessa i allmänhet utgå ur mera bildade och burgna hem, ett ej ringa antal ur sådana, vilka endast mycket sällan lämna bidrag till de manliga seminarier- nas elevkår.

Att denna skillnad röjer sig även sedermera vid arbetet i seminariet, är naturligt, men vad som i detta sammanhang skall framhållas, är det faktum, att ett stort antal av de kvinnliga seminariernas elever vid inträdet i seminariet äga ett sådant mått av kunskaper och allmänbildning, att de på kortare tid än fyra år skulle kunna nå det mål, som är satt för seminariernas arbete. Men nu nödga dem förhållandena i regeln att genomgå alla fyra seminarieklasserna; endast tillfälligtvis, och i varje fall endast i ringa antal, finnas platser för inträdessökande i klasser ovanom den första och så måste inträdessökande även med en helt annan underbyggnad än den av seminariestadgan förutsatt söka sig in i första klassen.

Att detta är ett missförhållande lär icke nekas. Det innebär en misshushållning med tid och penningar för de ifrågavarande eleverna och även en mindre god ekonomi från det allmännas synpunkt, då staten här för ett antal folkskollärarynnors utbildning tydligen betalar långt mera, än nödigt vore.

Efter en redogörelse för de anordningar i fråga om dessa inträdessökandes utbildning, som kunna tänkas möjliga, föreslår kommittén upp- rättandet vid sidan av normalkursen av kortare seminariekurser, avsedda för vissa grupper av kvinnliga inträdessökande.

Kommittén anför vidare:

Bland dem, som skulle beröras av ifrågavarande anordningar, är det dock icke lärjungarna från de högre flickskolorna, som i första rummet syns kommittén böra

komma i betraktande, utan en grupp, som från folkskolans synpunkt står frågan närmare, nämligen småskollärarinnorna.

Häri inbegripas dock icke alla de, som genomgått ett småskoleseminarium. Småskoleseminarierna tjänstgöra i icke ringa utsträckning som preparandanstalter för inträde i folkskoleseminariets första klass, så att vid de kvinnliga seminarierna under tioårsperioden 1901—1910 icke mindre än 28,4 procent av de i första klassen intagna avlagt småskollärrinneexamen. De, som man här har att tänka på, äro i skolans tjänst arbetande småskollärarinnor, de må nu ha sin plats i småskolan, i den s. k. mindre folkskolan eller i den egentliga folkskolan, nämligen de bland dessa, som, utrustade med kunskapsintresse samt studiebegåvning och arbetsförmåga, sträva efter att vinna folkskollärrinnans utbildning och behörighet.

Frågan om småskollärrinnornas fortsatta utbildning till folkskollärrinnor har under det senaste årtiondet gång efter annan varit föremål för behandling inom intresserade kretsar och slutligen även dragits inför Riksdagen.

I detta avseende bör erinras om en vid 1911 års Riksdag i Andra kammaren av kontraktsprosten Ch. Meurling väckt motion, däri hemställdes, »att Riksdagen måtte besluta underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, det tacktes Kungl. Maj:t låta utarbete plan till tvååriga folkskoleseminarier, där från småskoleseminarier utexaminerade lärarinnor, som minst två år med goda vitsord tjänstgjort i småskola, mindre folkskola eller folkskola, äga att vinna inträde och efter godkänd afgangsprövning vinna behörighet att innehava ordinarie tjänst i den egentliga folkskolan». Det tillfälliga utskott, som behandlade motionen, gav sitt fulla erkännande åt motionens huvudsyften, nämligen att dels åtgärder för folkskollärrarbristens avhjälpande borde vidtagas, dels sådana anordningar vore önskvärda, varigenom småskollärrinnor kunde bliva i tillfälle att på kortare tid än genom en fyraårig seminariekurs vinna utbildning till folkskollärrinnor. Å andra sidan kunde utskottet icke obetingat ansluta sig till motionärens mening, att kursen borde vara tvåårig, något som enligt utskottets åsikt icke utan närmare utredning kunde avgöras. Då de av motionären berörda spörsmålen vore föremål för övervägande inom folkundervisningskommittén, hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda, vilket ock blev kammarens beslut.

Då kommittén således anser, att det föreliggande önskemålet att bereda ökat tillfälle för småskollärrinnor att på kortare tid än fyra år erhålla den utbildning, som meddelas vid folkskoleseminarierna, bör tillgodoses genom upprättandet av en särskild seminariekurs, blir för kommittén det närmaste och viktigaste spörsmålet, huruvida en sådan kurs bör göras tvåårig eller treårig.

Kommittén har vid övervägandet av detta spörsmål kommit till den bestämda uppfattningen, att en tvåårig kurs icke skulle bliva tillräcklig för en utbildning, som vore fullt jämförlig med den, som erhålles vid det fyraåriga seminariet.

Icke ens under förutsättning av tvååriga småskoleseminarier med lika höga inträdesfordringar som folkskoleseminarierna och med samma utrustning som dessa i avseende på lärarkrafter och undervisningsmedel skulle en lärogång genom småskoleseminariet och ett därpå byggt tvåårigt folkskoleseminarium i och för sig ge lika god behållning, som den, vilken den obrutna fyraåriga seminariekursen skänker. Detta visar sig vid ett försök att uppdelade denna sistnämnda kurs i en tidigare del, avsedd att utbildade för småskolan, och en senare del med syfte att därutöver giva den för folkskolan behövliga utbildningen. Ett sådant försök är, icke utan kännbara olägenheter, till hälften gjort i nu gällande undervisningsplan för folkskoleseminarierna, och yrkanden hava, såsom nyss omtalats, låtit sig höra, gående ut på att folkskoleseminariernas organisation

skulle grundas på dess fullständiga genomförande. Kommittén upptager i nästa avdelning av detta kapitel frågan härom till närmare utredning.

Nu kan man emellertid icke utgå ens från förutsättningen av tvååriga småskoleseminarier. Visserligen hava småskoleseminarierna under de senaste åren raskt utvecklats, men ännu år 1910 hade endast omkring hälften av dem tvåårig lärotid, under det att de övrigas kurs omfattade tre eller två terminer. Vad inträdesfordringarna beträffar, äro de icke i lag bestämda och helt säkert rätt växlande. Men ställas de i normalt förhållande till lärokursen för småskoleseminarierna, sådan denna i gällande författning är angiven, bliva de betydligt lägre än de nuvarande inträdesfordringarna vid folkskoleseminarierna. Småskoleseminariernas lärarpersonal måste i fråga om duglighet ställas mycket högt, men dess utbildning är i allmänhet väsentligen lägre än den, som vid folkskoleseminarierna fordras för behörighet till lärartjänst. I fråga om undervisningens yttre hjälpmedel äro många av småskoleseminarierna ännu ganska svagt utrustade. Vad slutligen lärokursen beträffar utsträcker den visserligen vid de bättre seminarierna utöver den i den kungl. kungörelsen den 28 maj 1897 föreskrivna. Men denna officiella lärokurs, som dock fortfarande bestämmer godkännandet i avgångsexamen, går i flertalet ämnen icke eller föga utöver de för folkskoleseminarierna stadgade inträdesfordringarna. — Att under dessa förhållanden en endast tvåårig kurs vid folkskoleseminarierna icke kan vara tillräcklig, torde vara tydligt. Än mindre skulle den göra till fyllest efter den utvidgning av folkskoleseminariernas lärokurser, som bland annat uppstälts som mål för en reform av dessa läroanstalter.

Visserligen räkna folkskoleseminarierna, såsom förut sagts, många f. d. småskollärarinnor bland sina bästa elever. Men å andra sidan kan icke sägas, att erfarenheten från folkskoleseminarierna är den, att inträdessökande, som avlagt småskolläraryrkesexamen, i allmänhet visa någon avgjord överlägsenhet över andra inträdessökande eller med större lätthet bestå provningen för inträde vid seminarierna. Till och med då det gäller inträde i första klassen, för vilken klass flertalet av dem anmäla sig och där omkring 83 procent av de småskolläraryrkesinnor, som i seminariet mottagas, vinna inträde, finner man, att de ofta få stå tillbaka för andra sökande. Några mera omfattande statistiska uppgifter till bestyrkande härav föreligga icke. Dock kan nämnas, att vid Stockholms seminarium, där antalet av sådana elever, som före intagningen avlagt småskolläraryrkesexamen, är förhållandevis störst eller 42,9 procent av samtliga intagna, under de fyra åren 1907—10 tillsammans 86 sökande, som aflagt denna examen, blivit prövade för inträde i första klassen och att av dem endast 51 blivit intagna, under det att hela antalet intagna i denna klass varit 94, vadan således ej mindre än 40 procent av den ifrågavarande gruppen måst ställas efter sökande med annan förberedelse.

Under de senaste åren ha inom landet uppstått två enskilda kvinnliga folkskoleseminarier, som erhållit examensrätt. Det ena av dessa, nämligen det med läroanstalten »Ateneum för flickor» i Stockholm förenade folkskoleseminariet, har sådan organisation, att undervisningen bygger på förut av eleverna genomgången kurs vid småskoleseminarium. Dess lärokurs är *treårig*. För inträde fordras de kurser, som genomgås i det med samma läroanstalt förenade tvååriga småskoleseminariet, vilka kurser i det hela överskrida de förutnämnda lagstadgade kurserna. Efter undergången godkänd inträdesprövning mottagas lärarinnor, som haft anställning i småskolans tjänst, dock med befrielse för dem som genomgått tvåårigt småskoleseminarium från prövning i ämne, vari de erhållit minst vitsordet »Med beröm godkänd». Utan inträdesprövning

intagas elever, som »med väl godkända betyg» genomgått läroanstaltens eget småskoleseminarium.

Den tanken har någon gång uttalats, att om också den utbildning, som skulle erhållas medelst en på småskoleseminarium byggd tvåårig kurs, måste bli va svagare än den, som det fyraåriga folkskoleseminariet giver, det dock skulle kunna finnas en del skoltjänster, för vilka den kunde anses tillräcklig. I någon mån synes en sådan tanke kunna spåras i den förutnämnda motionen vid 1911 års Riksdag, i det att motionären framhåller, att lärarinnor, som fått sin utbildning på det sätt, som i motionen föreslås, lättare skulle kunna vinnas för landsbygdens folkskolor, »där de icke skulle undanträngas av högre meriterade medsökande». Kommittén kan i fråga om nu berörda uppfattning helt instämma i det uttalande, som med avseende därpå gjordes av det utskott, som behandlade motionen. Utskottet yttrade bland annat följande: »Redan den omständigheten, att en klyvning skedde av folkskollärarkåren i en grupp, som ansåges ha fått en bättre utbildning, och en annan grupp, vars förberedelse betraktades såsom mindre grundlig, skulle vara ur flera synpunkter mindre lämplig och således icke önskvärd. Men hela det betraktelsesätt, som innefattas i en dylik plan, synes icke kunna godkännas. Tjänstgöringen i landsbygdens folkskolor, av vilken typ de än må vara, torde nämligen icke ställa lägre krav på lärarpersonalens utbildning och duglighet än tjänstgöringen i städernas folkskolor. Det synes då vara en billig fordran, att landsbygdens barn få stå under ledning af lärarkrafter, som i sådant hänseende icke äro sämre utrustade än de lärare, som ha till sin uppgift att utbilda städernas barn.»

Av skäl, som nu anförts, föreslår kommittén, att den för småskollärarinnor avsedda folkskoleseminariekursen göres *treårig*.

Göres kursen *treårig*, torde man ock slippa ifrån att fästa några villkor vid det av den inträdessökande genomgångna småskoleseminariets beskaffenhet eller vid beskaffenheten av där erhållna vitsord. Inträdesprövning måste emellertid få anses nödvändig. Dels visar det sig behöfligt, att något arbete utöver småskoleseminariets lagstadgade lärokurs är undångjort vid inträdet, om de uppgifter, som tillhöra den fortsatta utbildningen, skola kunna medhinnas utan fara för elevernas överanstängning. Dels är det av nöden, att den stora olikhet i kunskaper och färdigheter, som helt visst måste komma att finnas hos de inträdessökande till följd av olikheten mellan de seminarier, vid vilka de erhållit sin föregående utbildning, och den olika långa tid, som förflutit från deras utträde ur dessa seminarier, i någon mån utjämnas. Uppställdes ingen fordran på prövning, skulle det lätt kunna inträffa, att en och annan bleve intagen, som låtit de tidigare inhämtade kunskaperna och färdigheterna ligga helt i lägervall och som genom ovana vid studiarbete vore oförmögna att utan allt för stor ansträngning taga upp arbetet vid folkskoleseminariet. Ett stadgande om inträdesprövning synes dessutom kunna medföra även en medelbar fördel, den nämligen, att genom det studiarbete, som därav gjordes nödvändigt, i viss mån ett urval komme att ske inom småskollärarinnekåren, så att endast sådana medlemmar av denna kår, som icke blott ägde de nödvändiga ekonomiska möjligheterna för kursen utan jämväl hade särskild lust och duglighet för studier, komme att eftersträva den fortsatta utbildningen.

Att, såsom föreslagits, bestämma den föregående tjänstgöringstiden till minst fem år, torde vara att göra den onödigt, om icke olämpligt lång. Såsom särskilda villkor för inträde föreslår kommittén endast avlagd examen vid något under offentlig kontroll stående småskoleseminarium, väl vitsordad tjänstgöring vid småskola eller folkskola under minst *tre* år samt godkända kunskapsprov i vissa ämnen. De allmänna

villkoren böra bliva lika med eller motsvarande dem, som eljest äro stadgade för inträde i folkskoleseminarium.

Vid uppställandet av förslag till kunskapsfordringarna för inträde har kommittén icke blott velat vinna de syften, vilka ovan anförts såsom skäl för ett stadgande om inträdesprövning. Kommittén har även haft den synpunkten för ögonen, att de studier, som förberedelsen medför, måtte kunna utföras av lärarinnan på egen hand och utan att hon behöfve lämna sin skoltjänst. Och kommittén har därjämte ansett det vara önskligt att dessa studier vore av värde för lärarinnan personligen och för hennes arbete som småskollärlarinna, så att de, om hon av en eller annan orsak aldrig vunne inträde i folkskoleseminariet, dock icke innebure en förspild möda. Inträdesfordringar ha därför upptagits endast i vissa ämnen, och man har icke åsyttat någon överensstämmelse med de kurser, som genomgås i första klassen av det fyraåriga seminariet.

Det är, som sagt, dock icke blott för småskollärlarinnornas skull, man har anledning att tänka på inrättandet av en kortare seminariekurs än normalkursen. Även för en annan grupp av kvinnliga inträdessökande är en sådan behöflig, nämligen för flickor, som genomgått högre flickskolor eller på annat sätt erhållit en allmänbildning, som bör göra det möjligt att på kortare tid än fyra år föra dem fram till seminariets slutmål. Bland dessa bör man då i första rummet ihågkomma dem, för vilka den fyraåriga lärotiden innebär den största tidsförlusten, således på dem, som medelst en tvåårig kurs böra kunna nå det nämnda målet.

Ingen särskild skolas lärjungar äro härmed åsyftade, och än mindre är det kommitténs mening, att examensbetyg av någon sort skulle utan vidare medföra rätt till inträde i denna kurs. Den inträdessökande underkastas inträdesprov, och de fordringar, som därvid uppställas, bestämmas icke efter någon annan läroanstalts kursplan utan efter seminariundervisningens behov, d. v. s. de bestämmas så, att en på dem byggd seminariundervisning under två år kan giva ett fullgott resultat.

De två grupper, för vilka särskilda kortare seminariekurser här ifrågasatts, småskollärlarinnorna å ena sidan och övrig omtalad kvinnlig ungdom å den andra, har nu kommittén tänkt sig böra så långt möjligt sammanföras till gemensamt arbete.

Den ifrågavarande föreningen synes kunna genomföras på två sätt. Antingen intagas i den treåriga kursens första klass småskollärlarinnor endast till ett antal av exempelvis 20, d. v. s. till ett antal lika med två tredjedelar av det, som eljest är det för en klass bestämda högsta antalet eller 30 (stadgeförslaget § 34: 4), varefter de elever, som skola genomgå en tvåårig kurs, inträda i nästa klass och göra denna och följande klass fulltaliga, då således endast 10 sådana elever årligen kunna mottagas. Eller man låter första klassen fullständigt fyllas av småskollärlarinnor och mottager i nästa klass ej mindre än 30 elever av den andra gruppen, d. v. s. man inrättar parallellavdelningar till andra och tredje klasserna, varvid man dock, av skäl som nämnts, icke låter de båda elevgrupperna bilda var sin avdelning utan ordnar dem så, att varje avdelning kommer att till ungefär lika delar sammansättas av båda gruppernas elever. Den förra anordningen kräver utrymme och lärarkrafter för tre, den senare för fem avdelningar. Den förra medför den avsevärda fördelen, att första klassens elever till följd av sitt jämförelsevis begränsade antal kunna bättre tillgodoses vid undervisningen. Den senare, som medgiver utexaminerandet årligen av ett dubbelt så stort antal lärlarinnor som den förra men givetvis icke fordrar motsvarande ökning av lärarkrafterna, äger, vad undervisningskostnaderna beträffar, ett ekonomiskt företräde och är således, där förhållandena i övrigt tillåta dess användning, att förorda.

I båda fallen har man en treårig seminariekurs eller, om man så vill, ett treårigt

seminarium, i vars andra årsklass ett antal nya elever mottagas, i förra fallet ett treårigt enkelseminarium, i senare ett treårigt dubbelseminarium.

Småskolläraryrinnorna bliva således ensamma under sitt första seminarieår och kunna då erhålla en ensamt för dem avsedd undervisning och övning. Under de följande två åren hava de eleverna av den andra gruppen till kamrater.

Folkskoleseminarierna och småskoleseminarierna.

Förutom vad som sålunda anförts rörande förhållandet mellan folkskoleseminarierna och småskoleseminarierna har kommittén härom yttrat:

Småskoleseminarierna, vilka med undantag av de två statsseminarier, som utbilda lapsk- och finsktalande småskollärare och småskolläraryrinnor, alla äro upprättade av lands- ting eller av enskilda personer, hava under senare år varit stadda i rask utveckling, så att de numera i allmänhet taget på ett vida bättre sätt, än de tidigare förmått, fylla sin uppgift. Att deras uppgift i vårt folkundervisningsväsen är av den allra största betydelse, behöver icke sägas. Det ligger emellertid icke i kommitténs uppdrag att ingå på frågan om småskoleseminariernas yttre eller inre förhållanden. Kommittén har endast haft att angiva, i vad mån och på vad sätt den bildningsuppgift, som utgör målet för dessa seminariers verksamhet, även tillhör folkskoleseminariernas ändamål, samt att tillse, huru folkskoleseminarierna må på bästa sätt kunna gagna dem bland sina inträdessökande, som utgöras av medlemmar ur småskolornas lärarkår. I sistnämnda avseende har kommittén i det föregående lämnat utredning och förslag. Därvid har en fråga av allmännare innebörd framträtt, nämligen den om folkskoleseminariernas och småskoleseminariernas inbördes förhållande i organisatoriskt hänseende. Då denna fråga under senare år vid flera tillfällen dragits under debatt och på det närmaste berör folkskoleseminariernas intresse, torde den icke böra av kommittén helt förbigås.

Enligt 1886 års stadga tjänstgöra folkskoleseminariets första och andra klasser som småskoleseminarium, i det att, enligt stadgans § 50, de elever, vilka i årsexamen med andra klassen erhållit godkända vitsord i de ämnen, som tillhöra småskoleseminariernas ämneskrets, få, om de så önska, avlägga ett särskilt praktiskt prov i övnings- skolans småskoleavdelning och, därest de i detta prov godkänts, erhålla sådant betyg, som berättigar till anställning vid småskola. Denna rätt har under senare år i allt mindre utsträckning kommit till användning, och kommittén finner efter undersökning icke något som helst skäl för bibehållandet av bestämmelsen om en småskolläraryr- (-lärar-)examen vid slutet av folkskoleseminariernas andra årskurs. Om denna bestämmelse redan nu i en och annan punkt utgör ett band på undervisningen, skulle den ännu mera ställa sig hindrande i vägen för genomförandet av de synpunkter för seminariearbetet, som kommittén velat göra ledande.

Härmed har kommittén ock angivit sin ställning till det framkomna yrkandet, att småskoleseminarierna skulle göras till »bottenseminarier», så nämligen att folkskoleseminariets kurs, förkortad till tvåårig, skulle byggas på en tvåårig småskoleseminariekurs.

Kommittén måste bestämt uttala sig mot tanken på folkskoleseminarierna såsom överbyggnader på småskoleseminarierna. En sådan anordning — som väl för övrigt icke skulle genomföras annat än i fråga om de kvinnliga seminarier — skulle enligt kommitténs åsikt, *därest den icke förenades med en samtidig förlängning av utbildningstiden*, leda till ett försvagande av folkskoleseminariernas förmåga att giva en både för folk- och småskolan god lärarutbildning. Den skulle få till följd just de olägenheter, som skulle hava uppkommit, om man med ensidig följdriktighet fullföljt tanken att låta de två lägre klasserna av folkskoleseminariet tjänstgöra som småskoleseminarium,

ty den går ju i själva verket ut på en sönderklyvning av folkskoleseminariernas fyraåriga kurs i två skilda kurser, av vilka den tidigare skulle bilda ett inom sig avslutat helt. — Det torde vara skäl i att något närmare granska verkningarna av den i det ifrågavarande yrkandet åsyftade organisationen.

Vad först den teoretiska delen av folkskolläroarbetsutbildningen beträffar är det klart, att denna icke skulle kunna begränsas till småskoleseminariets två läsår utan måste utbredas över de fyra åren. Man må tänka sig in i de för undervisnings- och studiearbetet ogynnsamma förhållanden, som härav skulle uppkomma.

I många fall skulle det visa sig omöjligt att dela upp lärokursen inom ett ämne eller en ämnesgren så, att endast vissa partier genomgives i småskoleseminariet och de övriga sparades till folkskoleseminariet. Så t. ex. skulle man näppeligen vilja uppdelning kursen i den kristna trosläran i överensstämmelse med nuvarande kursanordning, varigenom de delar därav, som motsvara katekesens första och andra huvudstycken, skulle komma att tillhöra småskoleseminariet och återstående delar bliva genomgångna först i folkskoleseminariet. Ej heller skulle man gärna vilja hänvisa till gamla testamentets studium endast till det ena seminariet och nya testamentets endast till det andra. Eller, för att taga andra exempel, man skulle svårigen kunna förbehålla insikter i hälsolära åt dem, som genomginge folkskoleseminariet, och låta småskoleseminariernas elever sysselsätta sig allenast med de delar av naturkunnigheten, som för hälsolärens studium äro grundläggande. Ej heller skulle man på liknande sätt förlägga den psykologiska kursen till det lägre seminariet och spara den egentliga pedagogiken för det högre.

Allestädes, där dylika uppdelningar visade sig omöjliga eller mindre tilltalande, finge man då taga sin tillflykt till vad man kallar »koncentriska kurser»: i småskoleseminariet genomgives en mindre kurs, i folkskoleseminariet en större, båda behandlande det ifrågavarande ämnet eller den ifrågavarande ämnesgrenen i dess helhet, endast med olika grad av utförlighet. I småskoleseminariet t. ex. lästes en jämförelsevis liten lärobok i den kristna tros- och sedeläran, i folkskoleseminariet en något större lärobok i samma ämne. I småskoleseminariet förekomme en översikt av hälsoläran och av pedagogiken, i folkskoleseminariet åter en dylik översikt, något utförligare o. s. v. Vid omfattande studier, särskilt där de måste bedrivas huvudsakligen som självstudier, är det visserligen ofta en fördel eller en nödvändighet, att man först skaffar sig en orienterande överblick över det område, åt vilket man sedan skall ägna ett utförligare arbete, och i vissa fall ligger ett koncentriskt studiesätt i själva ämnets natur. Men då det gäller en skolas läroplan, allra helst i det fall att lärotiden såsom vid seminarierna är helt kort, leder i allmänhet taget, efter vad erfarenheten tillfyller visat, läroämnenas uppdelning i koncentriska kurser till en innehållsfattig och schematisk behandling av lärostoffet och till ett förtygligande av lärjungens uppfattning. Utanför läroanstalterna liggande praktiska skäl kunna väl stundom tala för en dylik kursanordning, men visst är, att sådana skäl måste vara mycket tvingande, om de verkligen skola rättfärdiga den. Slutligen är i fråga om de flesta av seminariets ämnen att ihågkomma, att eleverna från folkskolan medföra kunskaper, som giva dem en viss överblick över ämnet eller åtminstone fasta utgångspunkter för dess fortsatta studium, något som gör en koncentrisk lärogång inom seminariet ännu mera opåkallad.

I en del fall skulle naturligtvis en bättre fördelning av lärokursen på de två seminarierna kunna erhållas. Ett eller annat ämne, såsom främmande språk, och vissa ämnesgrenar, såsom kyrkohistoria, litteraturhistoria, den allmänna historien, svensk samhällskunskap, pedagogikens historia, delar av matematiken och naturkunnigheten, kunde helt och hållet förläggas till det högre seminariet. Men även i dessa fall skulle folk-

skoleseminariets tudelning i allmänhet medföra kännbara olägenheter för undervisningen och försämra dess resultat. Den sammanhållning av det samhöriga, som i all undervisning är av så utomordentlig betydelse, skulle försvåras, i många fall omöjliggöras. Litteraturhistorien skulle bliva skild från litteraturläsningen, den allmänna historien från den svenska, det främmande språket från modersmålet o. s. v. I allmänhet skulle hindren ökas för genomförandet av en läroplan, som ordnade lärokurserna till ett organiskt helt, däri det ena ämnet stödde det andra.

Om så därtill för kanske flertalet elever en mellantid av ett eller flera år komme att ligga mellan deras utträde ur det lägre seminariet och inträde i det högre, skulle en svårighet uppstå, som träffade det senare seminariets verksamhet i dess helhet. Antingen finge undervisnings- och studiearbetet i detta seminarium byggas på det svaga underlaget av halvförgätna kunskaper och delvis förlorade färdigheter till uppenbart hinder för dess framgång. Eller ock finge där företagas en förnyad genomgång av det lägre seminariets lärokurser med ty åtföljande läxläsningsarbete, varigenom tid och tillfälle till ett fruktbarande och personligt utvecklande studiearbete i betänklig grad inskränktes.

Går man sedan till folkskollärarens praktiska utbildning, skall man finna den ifrågasatta anordningen menlig även för denna. Den nuvarande planen för denna utbildning vid våra seminarier är redan ett bevis härpå, och kommittén har i det föregående uttalat sig därom. I stället för att, såsom man eljest önskat skola ske och såsom i andra länders seminarieundervisning så gott som undantagslöst sker, förlägga den praktiska utbildningen till seminariekursens senare del för att där kunna ställa den i samband med psykologiska och teoretiskt pedagogiska studier, som förutsätta ett större mått av allmänbildning och av förståndsmognad hos eleverna, skulle man allt fort från-skilja en viktig del därav för att även för de elever, för vilka det eljest ingalunda vore behöfligt, förlägga den till seminariekursens tidigare del, och man skulle därvid nödgas bryta sambandet mellan det teoretiska och det praktiska samt avstå från en efter uppgifternas svårighet ordnad plan för elevernas undervisningsövningar. De ogynnsamma verkningarna härav skulle ökas därigenom, att de olika delarna av den praktiska utbildningen för den blivande folkskolläraren och folkskollärarinnan icke ens såsom nu komme att falla inom en och samma läroanstalt utan skulle förläggas till olika läroanstalter med olika lärare och måhända ofta olika synpunkter för undervisningen.

Att utbildning för undervisning även på småskolans stadium måste ingå i folkskoleseminariernas uppgift, har kommittén redan frambållit. En utbildning för den egentliga folkskolan vore allt för bristfällig, om den icke i sig inneslöte även en utbildning för småskolan. Och den ena ingår i den andra på ett sätt, som i allmänhet gör det omöjligt att företaga en uppdelning och säga: detta avser småskolan, detta folkskolan. Den skarpa gräns, som i vårt land är dragen mellan »småskola» och »folkskola», och som i allmänhet icke återfinnes i andra länders skolorganisation, motsvaras icke av någon dylik i barnets utveckling; den har uppkommit ur och har sitt enda berättigande i yttre, framför allt ekonomiska förhållanden. Också utgör den fullständigt genomgångna folkskoleseminarietkursen och bör utgöra en god utbildning även för undervisningen i småskolan, varför ock den, som avlagt folkskollärarexamen, är och självfallet bör vara fullt behörig till anställning även vid småskolan. Men skall utbildningen av småskolans lärare vid folkskoleseminarierna tagas ut såsom en sak för sig och undan-göras under kursens två första år, så omöjliggöres enhetlighet och sammanhang i dessa seminariers läroplan, försvåras ett utnyttjande av den knappt tillmätta lärotiden och försvagas folkskollärarytbildningen.

Möjligen skulle man vilja invända, att kommittén jävat sitt uttalande mot den ifrågavarande organisationstanken genom sitt förut avhandlade förslag om inrättandet av en kortare seminariekurs för småskollärarinnor. Men kommittén har för det första icke förordat denna föreslagna seminariekurs som allmän organisatorisk anordning utan som en av förhållandena påkallad undantagsåtgärd. Kommittén har vidare icke byggt denna kurs omedelbart på någon småskoleseminariekurs, utan velat fordra vissa genom särskilt inträdesprov ådagalagda kunskaper och färdigheter. Och kommittén har slutligen icke ansett en tvåårig utan först en treårig kurs tillräcklig för målets vinnande.

De olika seminariekurserna skola, vilken omfattning de än hava, leda fram till samma mål och erhålla samma avslutning nämligen folkskollärarexamen. Vad kommittén anfört angående denna examen torde här icke behöva närmare beröras. Blott det torde böra framhållas, att kommittén, då den icke tänkt sig, att ifrågavarande examen skulle medföra någon annan behörighet än den till anställning såsom folkskollärare, ej heller ansett, att åt densamma borde givas någon annan karaktär än den, som den nu äger, samt att kommittén därför icke velat förorda införandet av någon särskild censur vid berörda examen.

Folkskollärarexamen.

B. Seminariernas undervisningsplan.

Någon fullständigare redogörelse för det av kommittén utarbetade förslaget till ny undervisningsplan för seminarierna, vare sig i avseende på dess motivering eller beträffande dess detaljer, torde här icke behöva lämnas. Jag tillåter mig härutinnan hänvisa till kommitténs betänkande, band 1 sid. 131—279, 579—620 och band 2 sid. 52—318.

Då emellertid för ett förstående av kommitténs organisatoriska förslag torde erfordras någon kännedom om den allmänna läggningen av dess undervisningsplan, vill jag återgiva den inledande översikt av den föreslagna undervisningsplanens allmänna läggning i dess förhållande till nu gällande undervisningsplan, som kommittén lämnat.

För att förstå karaktären av seminariets nuvarande lärokurser, sådana de föreligga i gällande undervisningsplan av år 1894 — de vid seminarierna faktiskt förekommande hava oftast utseende, varom här genast må erinras — är det nödigt att minnas, att denna undervisningsplan visserligen med en del ändringar och tillägg men dock med jämförelsevis obetydliga sådana går tillbaka till 1862 och 1865 års seminarieordningen, vilkas undervisningsplaner åter i det hela utgå från synpunkter, som tillhöra de två första årtiondena av våra seminariers historia.

Seminarieundervisning och folkskoleundervisning.

I den högt förtjänade seminarieföreståndaren Anders Oldbergs år 1843 utgivna arbete »Praktisk handbok i pedagogik och metodik för Svenska folkundervisningen», ett av de första pedagogiska arbeten, som blivit skrivna till tjänst för vår folkundervisning, fastslås seminariets nödvändiga samband med folkskolan och fogas därtill som slutsats: »Samma metod och samma ämnen tillhöra bägge». Reglementet av år 1862

föreskriver, att seminarieundervisningen skall »så till framställningssätt som omfång lämpa sig efter elevernas framtida bestämelse . . . samt på det sätt ordnas, att eleverna från början vänjas vid de lärometoder, som de själva hava att i framtiden använda». Om ock en så snäv uppfattning icke blivit fasthållen i senare stadgor, kan man dock säga, att samma tankegång framträder även i dem och att den under lång tid behärskat undervisningen. Sitt mest utpräglade uttryck ägde denna tankegång i de numera föga berömda s. k. Stiehlska regulativen för de preussiska seminarierna av år 1854, från vilka de svenska undervisningsplanerna i 1862 och 1865 års reglementen medelbart härstamma, och den fasta metodik, som i Tyskland framgick ur de av regulativen givna grundsatserna, verkade med föredörets makt på de svenska seminarielärarna. I fråga om det metodiska är väl den en gång allmänt rådande uppfattningen numera knappast att spåra, men vad lärokurserna beträffar, kunna de i nu gällande författningar föreskrivna utan överdrift betecknas som folkskolekurser i något förstorad skala.

Man bör för att icke allt för strängt döma denna nu skildrade uppfattning minnas, att mycket i hög grad berömligt arbete blivit utfört med densamma som grundlag, och man bör erinra sig de skäl den äger till sin förmån och de historiska förhållanden, som en gång givit den större berättigande, än den sedermera fått. Det har gällt att på en jämförelsevis kort tid göra seminarieeleverna färdiga för sin uppgift, och man har därvid haft att räkna med en mycket obetydlig bildning hos dem man fått mottaga. Det har då synts nödvändigt att koncentrera hela undervisningsarbetet på det för den blivande läraren allra mest behöfliga: en orubblig säkerhet och färdighet inom det lilla område, varpå han sedermera under hela sin framtida verksamhet skulle röra sig. Stor vikt lades vid metoden. Under det att man i gymnasier och latin-skolor allt för litet bekymrade sig om metoden, blev den i fråga om folkskolan från början överskattad; att vara skicklig till folkskollärare var enligt äldre uppfattning framför allt att vara i besittning av en viss metod eller vissa metoder, som vid seminariet blivit inlärd. Det medel till den rätta metodens inlärande, som man trodde säkrast borde leda till målet, vore att undervisa och öva seminarieeleven på alldeles samma sätt som det, varpå han sedan borde undervisa och öva barnen i skolan. Att gå utöver barnskolans område eller avvika från dess metod vore, menade man, vådligt även därför, att det, med den ringa bildning som i det hela kunde bibringas den blivande läraren, lätt kunde förvilla hans omdöme och förleda honom att i skolan införa onyttig kunskap eller där bruka ett för barnen ofattligt framställningssätt. Osmält vetande och halv insikt vore vidare i och för sig ett ont, icke ägnat att göra en människa duglig i sin kallelse, men väl att göra henne uppblåst och auspråksfull genom föreställningen om förvärvad lärdom. Seminariet vore ingen skola för meddelande av allmänbildning utan en fackbildningsanstalt, där allt borde vara avpassat för och riktat mot det ifrågavarande fackets praktiska gärning.

Om det ock ligger åtskilligt sant och berättigat i sådana synpunkter, har dock erfarenheten visat, att de icke fört till ett gott resultat i seminariearbetet. Man skulle kunna säga, att de blivit alltför ensidigt tillämpade och att synpunkter ägnade för en betraktelse i motsatt riktning lämnats obeaktade. Att seminariet är en fackbildningsanstalt och att denna dess egenskap måste verka bestämmande på all dess verksamhet, är obestridligt och skall fasthållas. Men man har riktat uppmärksamheten för mycket på elevens framtida yrke och för litet på honom själv, på hans utvecklings- och bildningsbehov. Man har litat till metoden i stället för att i främsta rummet söka utbilda elevens personlighet såsom det för hans lärarverksamhet väsentliga. Genom den snäva

inskränkningen av undervisningen till barnskolans område och ivern att i varje ögonblick hålla dess lärometoder för ögonen, har det över seminarieundervisningen kommit ett drag av barnaktighet och torftighet, som illa stått tillsammans med elevernas personliga behov och utvecklingssträvande, ett drag, som kanske ännu ej alldeles försvunnit.

I vad mån lärokurserna i 1894 års undervisningsplan tillhöra den äldre riktningen inom seminariepedagogiken torde några exempel bäst klargöra. De kunna väljas ur kursplanerna för de tre läroämnen, kristendomskunskapen, modersmålet och räkningen, som på skolans och seminariets arbetsordning upptaga det största utrymmet.

Spörsmålet om katekesens lämplighet såsom lärobok för barn tillhör icke denna framställning. Men om katekesen nu, såsom hittills skett, blivit flitigt läst och omläst under de sex eller sju skolåren, sedermera genomgången i konfirmationsskolan, sedan återupptagen och noggrant inpräglad i minnet för inträdesprövningen vid seminariet, då må man, även med förtroende till katekesen som lärobok och värddnad för dess innehåll, vara berättigad att tvivla på lämpligheten av att den, såsom seminariets läroplan föreskriver, skall läsas både i första, andra och tredje seminarieklasserna och äntligen till det huvudsakligaste av sitt innehåll ånyo genomgå i den fjärde. Det vill mycken lärarbegåvning till, att icke undervisningen under sådana förhållanden skall löpa ut i ett vidlyftigt dogmatiskt och metodiskt uppdelande och förklarande, som tor- kar ut det innehåll, som behandlas och tröttnar ut lärjungen. Näppeligen är en på detta sätt anlagd lärokurs ägnad att möta och utveckla seminarieelevens religiösa behov och intresse. Men att så sker, är av större vikt just för hans framtida verksamhet som undervisare i kristendomskunskap, än att han erhåller en till virtuositet uppdriven för- måga att behandla den för barnskolan avsedda läroboken. — »Folkskolans läsebok» är en i många avseenden förträfflig bok, som gjort en betydande insats i vår folkbildning och som nu nyligen framträtt i en annan och bättre gestalt, än den hade, då semi- nariernas kurs i modersmålet senast fastställdes. Men knappast är det folkskolans läsebok, som en läslysten och vetgirig tjuguarig väljer ut åt sig för att vidga sitt vetande och stifta bekantskap med den svenska litteraturen. Enligt undervisnings- planen är det dock denna bok, han framför allt skall sysselsätta sig med under sin seminarietid; i tre av de fyra klasserna skall »den antagna läseboken» utgöra det huvudsakliga, ja i de två första klasserna det enda föremålet för litteraturläsningen. I en ålder, då hans sinne är begärligt efter tankeväckande läsning, och under en tid, då han kunde få tillfälle att under lärarens ledning verkligen studera svensk litteratur, måste han timme efter timme sysselsätta sig med en bok, vars innehåll är beräknat för barn och honom välbekant från barndomen. Läseboksstyckena skola läsas, för- klaras, »innehållsbehandlas», språkligt och stilistiskt utredas, allt i syfte att eleven under sin framtida lärarverksamhet i folkskolan må kunna förfara på samma sätt med samma stycken. — Eller för att gå till matematiken: man kunde finna det ganska naturligt, att som fortsättning på folkskolans räkneundervisning seminarieeleven finge utvidga sin kunskap något utöver folkskolekursen, finge sysselsätta sig med uppgifter, som utvecklade hans förmåga av matematiskt tänkande och därigenom förmådde att intressera honom. Men seminariets kurs i räkning faller enligt kursplanen alldeles inom samma område som folkskolans; när eleven lämnar seminariet, bör han visser- ligen besitta en aktningvärd räknefärdighet inom detta område, men han äger icke ens det mått av matematisk bildning, som en gosse eller flicka i realskolan får för- värva.

De anförda exemplen torde vara till fyllest för sitt ändamål. Då undervisnings- planen icke är fullständigt bindande, har, såsom förut nämnts och ånyo må framhållas,

undervisningen mågenstades förts ut över de snäva gränserna. Men det är icke för tidigt, att den förändrade uppfattning, som sålunda gjort sig gällande, kommer till uttryck och erhåller stöd i nya stadgebestämmelser.

Hela denna synpunkt för planläggningen av seminariernas lärokurser, enligt vilken de skola inskränkas till endast och allenast det, som omedelbart kan få användning i folkskoleundervisningen, måste uppgivas. Den leder till en lärarutbildning, vilken icke motsvarar de större anspråk på folkskolläraren och hans arbete, som tiden fört med sig. I allmänhet visar erfarenheten, att om en lärares kunskaper icke omfatta större område än det, inom vilket han har att öva sina lärjungar, hans undervisning allt för lätt blir hantverksmässig, allt för lätt stelnar i en en gång invand metods tränga former. Endast den lärare, som i någon mån behärskar sitt ämne, förmår att göra åtskillnad på huvudsak och bisak och är i stånd att lämpa sin undervisning efter lärungarnas olika förutsättningar. I stället för att med ängslig tanke på yrket alltjämt fordra omedelbar användbarhet för vad som i seminariet skall inhämtas, bör man med frikostig hand, så långt tiden och förhållandena medgiva, söka fylla en bildbar och bildningssökande ungdoms behov av vetande och själsodling. Därmed främjar man bäst även yrkesändamålet. Seminariernas elever, om de ock till en stor del äro och förr ännu mera varit i intellektuellt avseende obildade vid sitt inträde i seminariet, äro icke barn utan ungdom i en medelålder av omkring 20 år, och en människa i denna ålder, bildad eller obildad, har behov av annan andlig kost än barn på 10—12 år. Att vid undervisningen av vuxna personer begagna en metod, som är avsedd för barnskolan, är helt enkelt ett metodiskt missgrepp och det ett av allvarsammaste slag. Och har det varit ett missgrepp redan under förutvarande förhållanden, så är det så ännu mera nu. Den tillväxt i folkbildningen och den i vissa hänseenden stora förändring i det allmänna tänkesättet, som de senaste årtiondena medfört, har skapat i viss mån nya förutsättningar för seminariernas verksamhet. De nutida seminarierelevorna komma med andra anspråk än äldre tiders och stå mera än dessa kritiska gent emot läraren. Om det vetande, som hjudes dem, ständigt är beräknat endast på den framtida yrkesuppgiften och tillrättalagt efter syftet att åstadkomma en för denna lämplig uppfostran, kan det allt för lätt hända, att därav alstras misstro till den meddelade undervisningen, en misstro, som kan gå ut över även dess värdefullaste innehåll.

Då kommittén således på nu anförda grunder förordar en *utvidgning* av de i stadga och undervisningsplan föreskrivna lärokurserna, är det för kommittén angeläget att icke synas hava förbisett *begränsningens* vikt och betydelse i allt studiearbete, varför kommittén vill närmare uttala sig härom. Seminariestadgans föreskrift, att det vid undervisningen bör iakttagas, »att det läroombåde, varpå eleverna införas, städe så begränsas, att de kunna göra sig därmed fullt förtrogn», synes vara av ostridlig riktighet. Men kommittén har velat framhålla, att den dock torde hava en viss fara med sig. Den är riktig och god så till vida, som varje värdefullt vetande måste vara samlat kring ett område av fast och säker kunskap, med arbete och möda vunnit och personligt tillägnat. Men den är mindre förträfflig, om den anses innebära, att endast det vetande har värde, som är inskränkt till ett sådant område. Först och främst är nämligen att märka, att en verkligt god kunskap inom en mera elementär kurs av ett ämne icke vinnes utan mera omfattande studier i ämnet, i det att först de synpunkter, som en vidgad kunskap erbjuder, giva möjlighet att rätt uppfatta kunskapens förut genomvandrade område. Det är icke blott det mognare omdömet, som giver läraren en bättre kunskap än lärjungen i den skolkurs, vilken den senare med den förres bistånd inhämtar, utan det är ej mindre lärarens större vetande inom det ifrågavarande

ämnet. Vidare kan man säga, att ett vetande, som är begränsat till ett litet med full förtrogenhet känt område, icke för personligheten har det kunskapsvärde, som då det gäller mognare lärjungars undervisning, bör eftersträvas. Ett sådant vetande får gärna vad man kallar »dogmatisk» natur, en skenbar fullständighet och ovedersäglighet beroende på frånvaron av kritiska synpunkter; det skänker icke känsla av vetandets ringhet i jämförelse med vad som kunde vetas, utan inger en tillfredsställelse och tvärsäkerhet, som egentligen icke borde finnas. Kommittén åsyftar icke någon avprutning i kunskapens tydlighet och riktighet; allt bör vara klart framställt och väl fattat. Men även i seminariet liksom i varje annan verklig bildningsanstalt må studier förekomma och hava sitt värde, utan att innehållet skall behöva genom ideligt repeterande innötas liksom i en forna dagars barnskola. Naturligtvis skall den blivande läraren erhålla grundlig insikt framför allt inom det kunskapsområde, som skall utgöra föremålet för hans framtida undervisningsverksamhet. Men till och med i fråga om detta går man till överdrift, om man av månhet om att bibringa honom en minnesfasthet och obehindrad färdighet, som han i varje fall under lärarbetet snart nog skall vinna, försummar att, för att använda ett bildligt uttryck, låta honom komma något litet utanför sockengränsen i vetandets land. Ty först genom kunskapens vidgande utöver folkskolans område skall han förstå att behärska detta område och bedöma vad dit hör.

Med det nu sagda bör kommittén hava fritagit sig från misstanken att vilja förvandla arbetet vid seminariet till ett ytligt och flyktigt inhämtande av halvförstått vetande med försmående av det mödosamma tillägandet av en fast och användbar kunskap. Begränsningens grundsats skall icke uppgivas men ej heller så ensidigt tillämpas som i den nuvarande undervisningsplanen. Även i detta avseende gäller det att det ena göra och det andra icke låta, och det blir lärarens sak att med omdöme och takt i varje enskilt fall finna det rätta.

Kommittén har icke funnit anledning föreslå avlägsnande från seminariernas kursplan av något bland de på densamma nu förekommande läroämnena, men kommittén föreslår införandet i undervisningen av två nya ämnen, nämligen främmande språk och ekonomilära, varjämte kommittén föreslår, att ämnet huslig ekonomi — med kommitténs benämning hushållsgöromål — som redan nu förekommer vid flertalet kvinnliga seminarier, skall bliva ett obligatoriskt ämne vid nämnda seminarier.

Ämnes-
kretsen.

Beträffande det föreslagna ämnet främmande språk anför kommittén:

Frågan om upptagandet av främmande språk i seminarieundervisningen är gammal; yrkanden i sådan riktning ha förekommit sedan mer än 25 år tillbaka. Vid början av 1890-talet funno dessa yrkanden förespråkare även inom Riksdagen. Det är dock framför allt från folkskollärarkårens sida, som de förfäktats; upptagen av Sveriges allmänna folkskolläraryrking har frågan om främmande språk i seminarierna åter och åter varit föremål för behandling inom föreningens kretsar och vid folkskolläraryrkingarna. I den meromnämnda av föreningens centralstyrelse år 1906 ingivna underdåniga petitionen om förbättrad lärarutbildning betecknas främmande språks upptagande på seminariernas läroplan såsom en numera självfallen sak, så att frågan nu blott vore den, »huru många och vilka av de främmande språken skola tagas med samt i vad mån

Främmande
språk.

de skola göras obligatoriska eller valfria». I denna fråga uttalar sig centralstyrelsen i petitionen därhän, att två främmande språk, tyska och engelska, böra införas i seminarieundervisningen, av vilka dock åtminstone till en början endast det ena bör göras obligatoriskt, helst så, att tyskan blir obligatorisk vid somliga seminarier och engelskan vid andra. Vad seminarielärarnas ställning till saken angår, kan här nämnas, att frågan om upptagandet av främmande språk i seminariernas ämneskrets synes hava tidigast bragts under diskussion bland dem, nämligen redan vid det första seminarielärarmötet 1880 i Stockholm, och att det sjunde seminarielärarmötet, nämligen mötet i Landskrona 1905, utan meningsskiljaktighet uttalade sig för att tyska språket infördes vid seminarierna, varvid mötet lämnade oavgjort, huruvida det nya läroämnet borde göras obligatoriskt eller valfritt. Sedan många år tillbaka har det förekommit, att seminarielärare av intresse för saken och utan ersättning meddelat undervisning i främmande språk åt de elever, som velat begagna sig därav. Under läsåret 1909—1910 voro enligt årsredogörelserna frivilliga kurser i främmande språk anordnade vid tre av de manliga seminarierna, nämligen vid Strängnäs seminarium i tyska och engelska, vid Göteborgs seminarium likaledes i tyska och engelska och vid Luleå seminarium i engelska. Erfarenheten från sådana kurser torde i allmänhet vara den, att seminarieeleverna begärligt begagnat sig av det erbjudna tillfället och gjort goda framsteg.

Kommittén har icke heller varit i tvekan därom, att i seminariernas kurs bör ingå jämväl främmande språk, ej heller därom, att tyskan och engelskan äro de språk man därvid har att tänka på. Det är obestridligt, att inom ett folk med den ställning som det svenska den fullständiga saknaden av kunskap i främmande språk utgör en kännbar begränsning i en persons bildning och i många fall ett hinder i hans arbete för sin fortbildning. Och vad särskilt den svenska folkskolläraren beträffar, äro hans bildningsintressen och uppgift sådana, att det blott är alltför rimligt, att han skall känna behovet av denna kunskap.

Den fördel, som kännedomen om ett främmande språk bör bereda den blivande folkskolläraren, är i första rummet den ökade möjlighet till kunskapsförvärv han därigenom erhåller. Men studiet av ett främmande språk är även i och för sig av stort bildningsvärde, och det är dessutom ägnat att skänka en klarare uppfattning av modersmålets språkliga byggnad och egenart. I utlandet ingår främmande språk i allmänhet i seminarieundervisningen. Så i Preussen och övriga tyska stater, i Österrike och Ungern, i Italien, Frankrike, Nederländerna, Storbritannien och på många ställen i Förenta Staterna. Flerstädes är seminariekursen byggd på en allmänbildande kurs, innehållande ett eller annat främmande språk. Att man även i de stora kulturländerna anser kunskap i något främmande språk böra tillhöra folkskollärarens utbildning är så mycket mera anmärkningsvärt, som det praktiska behovet av kunskap i andra språk än modersmålet där mindre än hos oss kan göra sig förnimbart.

Det av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryrking gjorda yrkandet, att både tyska och engelska skola upptagas på läroplanen på det sätt, att varje elev äger tillfälle att läsa båda språken och skyldighet att läsa åtminstone det ena, har kommittén dock icke funnit sig kunna efterkomma. Icke därför, att man icke kunde önska och unna den blivande folkskolläraren möjligheten att göra bekantskap med båda dessa stora kulturspråk. Men man måste dock se till vad möjligt är, och att man icke köper den önskade förmånen till för högt pris. Hur värdefull kunskap i främmande språk ock må vara, kan man icke anse det i och för sig önskligt, att lärarkandidaten under en jämförelsevis kort utbildningskurs, som man önskar skola bliva så innehållsrik och personligt utvecklande för honom som möjligt, skulle använda en

väsentligare del av tiden till inpräglandet av två främmande språks formläror, uttal och alldagligaste ordförråd. Men viktigare är, att ett främmande språk, om det till gagns skall läras, innebär för lärjungen en icke obetydlig ökning av hans arbetsuppgift i det hela och att denna icke kan ökas utöver en viss gräns, utan att endera av två menliga följder inställer sig: ytlighet eller överansträngning. Även bortsett från främmande språk blir den summa av kunskaper, som av seminarieeleven under hans fyra läroår skall inhämtas, den mängd av teoretiska och praktiska problem, som han därunder bör komma till rätta med, av tankar och idéer, som i de olika läroämnena möter honom, tillräckligt stor i förhållande till utbildningstiden, för att man, även utan underskattning av medelbegåvningen bland seminarieeleverna, måste anse dem ha uppgift nog för sitt arbete. Att åt *ett* främmande språk bereda så mycken tid, att dess studium bör kunna få verkligt värde, låter sig enligt kommitténs åsikt göra, utan att andra undervisningssyften därför behöva bliva tillbakasatta. Men skulle ytterligare ett trängas in i läroplanen, skulle det näppeligen kunna ske annat än på bekostnad av ämnen, som dock måste anses stå folkskollärarens kall närmare. Slutligen är det ju tydligt, att allt det huvudsakligaste i syftet med införandet av främmande språk i seminarieundervisningen redan är vunnet därmed, att eleven får göra bekantskap med *ett* av de förnämsta kulturspråken. Kommitténs åsikt är av dessa skäl, att för varje särskild elev endast *ett* främmande språk bör ingå i seminariekursen.

Vilket av de båda nämnda språken bör därvid ifrågakomma? — Det torde vara obestriddligt, att engelskan, med avseende på den litteratur den bjuder, såväl pedagogisk som annan av allmänna intresse, kan i värde mäta sig med tyskan, och om denna i rent språkligt avseende kan anses mera bildande, så är till ersättning engelskan lättare, så att även en jämförelsevis kort kurs ger en praktiskt värdefull behållning. Efter den kraftiga utveckling på det pedagogiska området, som under senare tid ägt rum inom England och Förenta staterna, ha vi av dessa länders skolväsen lika mycket att lära som av Tysklands, om ej mera. Det torde därför vara svårt att giva avgjort företräde åt någotdera av de två språken, och kommittén skulle för sin del anse beklagligt, om så skedde, så att vid alla våra seminarier endast tyskan eller vid alla endast engelskan skulle förekomma. Den ensidiga påverkan från det ena eller det andra av motsvarande två mäktiga kulturområden, som en dylik ordning skulle medföra, vore icke hälsosam. Det önskvärda synes kommittén vara, att inom vår stora folkskollärarkår båda dessa språk äro i någon mån kända, att således somliga seminarieelever få läsa tyska, andra engelska.

Detta kan nu åstadkommas på två sätt: antingen så, att tyskan göres till läroämne vid vissa seminarier, engelskan vid andra, eller så, att undervisning anordnas i båda språken vid varje seminarium med rätt för varje elev att välja, vilketdera av de två språken han vill läsa. Att det senare sättet från elevernas och undervisningens synpunkt sett är att föredraga, är uppenbart; det gör valet beroende av lärjungens häg, och det fördelar på ett naturligt sätt de båda språken bland lärarkårens medlemmar. Det förra sättet skulle nödvändiggöra, att varje särskilt seminarium en gång för alla bestämde sig eller bestämdes för ettdera av språken; men utom det, att den enskilde eleven därigenom berövades förmånen att välja vad han ansåge för sig bäst, kan häremot anmärkas, att det är svårt att inse, efter vilka grunder ett sådant bestämmande skulle ske, därför ock huru missnöje med anordningen i fråga skulle kunna undvikas. För denna tala huvudsakligen ekonomiska hänsyn.

Emellertid är det tydligt, att elevs rätt att välja mellan de två språken måste i någon mån begränsas. Skulle nämligen vid något tillfälle i fråga om det ena av de

främmande språken antalet av de elever, som välja att läsa detsamma, bliva mycket obetydligt, exempelvis gå ned under fem, vore det näppeligen att begära, att staten för dem skulle bekosta särskild undervisning; i sådant fall böra klassens alla elever läsa det språk, som flertalet valt. Det synes böra överlämnas åt seminariernas centrala myndighet att för dylikt fall lämna närmare föreskrifter.

Att kursen i det främmande språket måste bliva av en ganska anspråkslös omfattning ligger i förhållandenas natur. Sex veckotimmar fördelade på de tre första seminarieåren är vad kommittén i sitt timplansförslag funnit möjligt att anslå för denna kurs. Men därmed torde ock det huvudsakligaste syftet med undervisningen kunna nås. Detta syfte kan nämligen endast vara att nå det närmaste målet för en rent praktisk språkundervisning, således i förevarande fall att på genaste väg möjliggöra för eleverna att med något så när gott uttal kunna läsa tyska eller engelska och — med hjälp, där så behöves, av en ordbok — uppfatta innehållet av det lästa. Det gäller icke att införa eleverna på och giva dem översikt över ett nytt och vidsträckt bildningsområde, utan endast att öppna för dem en väg till ett sådant område, en väg, på vilken den vetgirige sedermera vandrar vidare. Här som i så många andra fall får undervisningen på seminariet sin egentliga uppgift i att väcka intresse för och möjliggöra ett på egen hand fortsatt studium. Och för ett sådant kan seminariet i detta fall giva ej blott den nödvändigaste språkliga kunskapen utan ock ledning genom litteraturundervisning. Särskilt av den sorts litteratur, som för en lärare har värde, bör seminariet kunna bjuda eleven ett gott urval, och läsning av sådan litteratur bör kunna inordnas i seminariearbetet, synnerligast i ämnet pedagogik.

Klart är emellertid, att en undervisning i främmande språk även av den ifrågasvarande undervisningens ringa omfattning och rent praktiska syftning innebär en icke obetydlig ökning såväl i lärjungens allmänna bildning som särskilt i hans språkliga bildning. Den medför i ökat mått sysselsättning med språkliga förhållanden och skärper sinnet för ordens och uttryckens skiftande betydelse och inbördes samhörighet. Och den ställer modersmålets byggnad i en belysning, som möjliggör en mycket klarare och riktigare uppfattning därav än eljest för lärjungen vore möjlig. Över huvud taget är införandet av ett främmande språk i läroplanen av väsentlig betydelse för modersmålsundervisningen i seminariet och i hög grad ägnat att höja elevernas intresse för den svenska språkläran och underlätta för dem dess studium.

Man behöver icke dela den gängse fördom, enligt vilken kunskap i främmande språk utmärker skillnaden mellan en »finare» och en mindre »fin» bildning, för att finna den ifrågasvarande kursen i främmande språk utgöra en så pass betydelsefull beståndsdel i en seminarieelevs utbildning, att den knappast bör bliva en tillfällig beståndsdel, som kan finnas eller icke finnas allt efter vederbörandes gottfinnande. Kommittén har därför ock föreslagit, att kursen bör bliva obligatorisk. I någon mån är dock häri en inskränkning gjord. Kommittén har nämligen, av skäl för vilka längre fram skall redogöras, föreslagit, att möjlighet skall finnas för seminarieeleven att, under vissa förutsättningar och med särskilda villkor i fråga om det slutliga godkännandet i folkskollärorexamen, »bortvälja» ett bland vissa undervisningsämnen, och bland dessa ämnen har kommittén upptagit det främmande språket.

Kommitténs förslag rörande främmande språk går således ut därpå, att undervisning i tyska och engelska skall meddelas vid varje seminarium med syfte att bringa en elementär och praktisk kunskap i dessa språk, att ingen elev skall äga att deltaga i undervisningen i mer än ett av språken men varje elev vara skyldig att

efter eget val begagna sig av undervisningen i ett av dem, dock med viss möjlighet till bortval av ämnet och med viss begränsning i fråga om rätten att välja mellan de båda språken.

Till stöd för sitt förslag om upptagande av ämnet ekonomilära i seminarieundervisningen och rörande nämnda läroämnes allmänna karaktär har kommittén anfört: Ekonomilära.

Kraven på att undervisningen skall göras praktisk framtråda i våra dagar så starkt, att en utredning av folkundervisningsfrågan icke kan undgå att taga ställning till dem, ej heller att, i den mån och på de vägar det är möjligt, tillmötesgå dem. Denna uppgift försvåras emellertid därav, att begreppet »praktisk» esomoftast fattas alltför trångt. Om man begär, att barnet skall undervisas i just det praktiska arbete, som det senare i livet skall komma att syssla med, då begär man för mycket — och på en gång alldeles för litet. För mycket därför att skolan aldrig kan räkna till för en sådan undervisning i *alla* yrken och därför att med nutidens långt genomförda arbetsdelning och stora rörlighet i avseende å yrkesval man icke på förhand kan veta, vilka praktiska kunskaper lärjungen skall få nytta av. Men också för litet, ty en undervisning, som blott avsåge att meddela praktiska kunskaper för olika yrken, skulle lätt komma att försumma det djupare bildningsarbete, som dock är en nödvändig förutsättning för att barnen en gång skola stå rustade att med framgång taga upp livets skiftande uppgifter.

Medan ännu familjens egenhushållning var förhärskande, fick ungdomen inom familjen en fostran till arbete genom arbete. Inom hantverket erbjöd lärlingsväsendet en motsvarande form av uppfostran. Den bildning, som sålunda gavs, hade med all sin begränsning dock den oskattbara förtjänsten att vara en bildning med rot i det verkliga arbetet, en bildning i det intimaste samband med folkets liv. Om en sådan bildning, enligt vad nyss är sagt, under moderna förhållanden icke kan åstadkommas, om det är nödvändigt för folkskolan att lägga tyngdpunkten av sitt arbete på en allmänt medborgerlig uppfostran, så gäller det uppenbarligen att dess noggrannare vaka över att denna allmänna folkskolebildning bevarar sitt nödvändiga samband med det produktiva arbetet och icke genom att isolera sig från det levande livet mister något av sin bärande kraft.

Kraven på »praktisk» uppfostran måste folkskolan därför tillmötesgå genom att så nära som möjligt anknyta hela sitt bildningsarbete till det praktiska arbete, i vilket skolans ungdom växer upp eller för vilket den förbereder sig. Möjligheter till en sådan anknytning givas i rikt mått. Naturkunskapen kan snart sagt för vart steg lämna nya inblickar i de tekniska förutsättningarna för produktionen. Matematiken kan genom lämpligt val av exempel hålla sig i närmaste kontakt med livets praktiska uppgifter. Historien bör icke försumma de djupgående förändringar, som ägt rum i folkens ekonomiska liv eller betydelsen av dessa förändringar för nutida samhällsförhållanden.

En lärare med den rätta synen på den uppgift, som här föreligger, skall icke behöva söka efter dylika anknytningspunkter. De skola giva sig själva. Och denna ständiga anknytning till folkets liv skall skänka undervisningen en källa till ständigt förnyad livskraft.

En oundgänglig förutsättning för en sådan behandling av folkskolans bildningsmaterial är emellertid, att läraren äger ett visst mått av allmän ekonomisk bildning.

För att i stort förverkliga denna förutsättning måste man enligt kommitténs övertygelse på seminariets läroplan upptaga ett ekonomiskt studium som självständigt läroämne. Givetvis måste huvudvikten i detta ämne läggas på kännedomen om de konkreta ekonomiska förhållanden, som äro av största betydelse för det svenska folkets hushållning. Kommittén har velat framhålla detta redan genom valet av ämnesnamn: »ekonomilära», alltså läran om hushållningen.

Mot införandet av ett sådant ämne kunde ju invändas, att seminariets övriga ämnen kunna och böra behandlas så, att de praktiskt-ekonomiska synpunkterna överallt, där så är lämpligt, vederbörligen framhävas och att, därest detta sker, ekonomien såsom ett särskilt läroämne vore överflödig. Detta betraktelsesätt har åtminstone under närvarande förhållanden giltighet, om det tillämpas på den egentliga folkskolan. Men för lärarbildningen kan det aldrig vara tillfredsställande, att ekonomiskt vetande endast erhålles sönderplockat i små bitar instoppade här och var i de övriga läroämnena. Vad som kräves för en mognare ekonomisk bildning är just en överblick över det stora ekonomiska sammanhanget mellan företeelserna, och detta kan endast förstås genom ett sammanhängande ekonomiskt studium. Ämnet ekonomilära skall utgöra föreningspunkten för alla strävanden att bringa övriga ämnen i kännning med folkets produktiva arbete. Ekonomiläran skall alltså icke på något sätt göra den praktiskt-ekonomiska belysningen och behandlingen av de övriga ämnena överflödig. Tvärtom skall den göra ett sådant utnyttjande av seminariets bildningsmaterial mera fruktbringande, liksom den och själv därav skall draga synnerlig nytta.

Denna växelverkan kan väntas komma att göra sig gällande på mångfaldiga sätt. En god historieundervisning måste ju överallt lämna upplysning om ekonomiska företeelser och om sociala och politiska strävanden. Men vad lärjungen därigenom erhåller av samhällsekonomin och dess utvecklingshistoria blir dock knappast mer än strödda meddelanden. En sammanhängande upptattning och en något så när klar helhetsbild kan endast vinnas genom ett studium, som kontinuerligt följer den samhällsekonomiska utvecklingen och som medvetet strävar att klarlägga det inre sammanhanget i det nuvarande samhällslivets mångskiftande företeelser. Men samtidigt underlättas naturligtvis ett sådant studium i hög grad, om lärjungarna redan i historien fått en första kännedom om de viktigaste fakta, som här komma i betraktande. Omvänt måste historieundervisningen kunna draga stor nytta av undervisningen i samhällsekonomi.

Att förhållandet är analogt, när man kommer till geografiundervisningen, är kanske än mera påtagligt. En »hembygdslära», som ger en något så när fullständig bild av hembygdens och dess liv, måste ju vara ett utomordentligt gott stöd för den ekonomiska undervisning, som syftar till att ge en totalbild av samhällets ekonomiska liv. Å andra sidan måste ju en allmän kännedom om samhällsekonomin låta hembygdens hushållning framstå i så mycket klarare relief.

I biologien och kemien kan ju en mängd förhållanden belysas, som beröra husdjuren, växtodlingen och gödslingen. Men den rätta betydelsen av dessa förhållanden för lanthushållningens ekonomi framstår dock fullt klar först vid ett ekonomiskt studium, som betraktar denna hushållning som ett sammanhängande helt och för vilket varje särskild biologisk eller kemisk process blir ett led i en systematisk verksamhet, som syftar till tillgodoseendet av mänskliga behov.

Om sålunda »ekonomiläran» införes som ett självständigt läroämne på seminariet, föranledes därav utan tvivel, att samma sak i många fall kommer att behandlas två gånger, upptagas inom det nya ämnet såväl som i något av de gamla. Men häri ligger alldeles icke någon anledning till anmärkning. Det är ju nämligen ingalunda fråga

om en tom upprepning utan om att få tillfälle att se tingen i helt olika sammanhang, och det är ju bekant, att först när en sak belyses från olika sidor, kan man erhålla en fullt konkret bild av den.

Har folkskolläraren vid seminariet erhållit den allmänna ekonomiska bildning, som ämnet »ekonomilära» är avsett att bibringa honom, skall han utan tvivel stå ojämförligt bättre rustad för den allmänna folkskolans uppgift att giva en undervisning med rot i det verkliga livet och med den närmast möjliga anknytning till folkets produktiva arbete. Av alldeles särskild betydelse bör ekonomiläran bliva för lärare vid de praktiska fortsättningsskolor, som kommittén vill föreslå. Visserligen torde det visa sig nödvändigt, att för dessa lärare anordnas särskilda utbildningskurser i de praktiska ämnena. Men dessa kurser skola uppenbarligen bliva långt mera fruktbringande, om ett visst mått av allmän ekonomisk bildning kan förutsättas hos deltagarna.

Av vad nu sagts torde framgå, att upptagandet av »ekonomilära» som ett självständigt ämne på seminariets läroplan från folkskolans synpunkt är en synnerligen önskvärd och väl motiverad åtgärd. Men den ekonomiska bildning, som det föreslagna ämnet avser att giva, är också för folkskolläraren personligen och för folkskollärarna gemensamt såsom kår av en betydelse, som i detta sammanhang icke får lämnas ur sikte.

Framför allt synes man därvid böra tänka på betydelsen av att folkskolläraren förblir i närmaste kontakt med den befolkning, där han verkar, delar dess intressen och åtnjuter dess förtroende. Men detta är i stort sett otänkbart, om läraren står främmande för folkets dagliga gärning och saknar förmågan att rätt värdera och uppskatta densamma. Ingenting synes bättre ägnat att motarbeta en dylik isolering än en ekonomisk bildning, som riktar blicken på det produktiva arbetet och giver de allmänna förutsättningarna för ett djupare förstående av det ekonomiska livet. Den ställning, folkskolläraren intager till ortens befolkning, måste alltid återverka på skolan och särskilt på befolkningens intresse för skolan. Ju mer folket känner, att folkskolläraren delar dess intressen, ju mer också själva skolan framstår som ett organiskt led i folkets liv, ju starkare skall folkets intresse för skolan visa sig, ju längre skall avståndet bliva från den ödesdiga uppfattning, som i skolan ser blott och bart ett onus.

I andra rummet torde böra tagas i betraktande, att den allmänbildning, som folkskollärarkåren strävar efter och som det är ett så viktigt samhällsintresse att giva den, icke ens tillnärmelsevis motsvarar våra dagars begrepp om allmänbildning, om i densamma saknas en viss ekonomisk skolning. Så, som hela vår tids intresse har kommit att koncentrera sig på ekonomiskt-sociala frågor, måste man hos en bildad folkskollärarkår förutsätta ett visst, om ock mycket begränsat, så dock till sin karaktär vetenskapligt studium av dessa frågor. Folkskollärarna spela en allt större roll i vårt sociala och politiska liv. Detta förhållande synes ensamt för sig vara ett tillräckligt skäl för att de under sin seminarieutbildning borde få tillfälle till sådana studier, som måste drivas av en var som eljest känner något behov av en fast grund för sin uppfattning av samhällsfrågorna.

Då införandet av »ekonomilära» som ett självständigt läroämne på seminariet i främsta rummet avser att giva eleverna kunskap om det ekonomiska livet, måste tydligen inom det nya ämnet ett brett utrymme beredas åt den beskrivande ekonomien, varmed då naturligtvis närmast avses beskrivningen av Sveriges näringsliv. Inom denna beskrivning återigen måste framställningen av det svenska jordbruket intaga största platsen. Ty jordbruket är vår förnämsta näring, och så gott som alla folkskolans lärare komma i beröring med barn från jordbrukarhem. Seminariets undervisning i jord-

bruk kan givetvis icke avse att skapa någon jordbrukare men bör dock kunna läggas så bred, att den vinner sitt syfte, nämligen att giva den blivande folkskolläraren de allmänna förutsättningarna för en riktig uppfattning av jordbrukets betydelse och arbetssätt samt en utgångspunkt för den, som genom vaken iakttagelse och självstudier vill tränga djupare in i ämnet.

I nära samband med studiet av näringslivet står kunskapen om »hemmets ekonomi». Under denna rubrik har kommittén tänkt sig att sammanföra såväl det produktiva arbetet inom hemmet som konsumtionen. Av direkt praktisk betydelse för seminariets elever blir den kurs i »affärlära och bokföring», som är avsedd att inleda »ekonomiläran».

Varje studium av de moderna ekonomiska och socialpolitiska problemen måste begynna med ett studium av dessa problems historiska förutsättningar. Om därför i »ekonomiläran» gives ett jämförelsevis stort utrymme åt »det ekonomiska livets utveckling», så sker detta ingalunda blott på grund av det höga humanistiska bildningsvärde, en framställning av den ekonomiska historien i och för sig äger, utan framför allt därför, att den historiska vägen är den lättaste och säkraste väg, som kan väljas av den, som vill tränga in i nutidens socialekonomiska frågor. Studiet av »ekonomisk politik» har därför fullständigt sammanknutits med studiet av den ekonomiska historien. Med en sådan behandling av ämnet kommer exempelvis den nutida protektionismen att framstå som ett led i den allmänna historiska utveckling, som fört oss från merkantilismen genom den fria konkurrensen till det nutida, rikt organiserade och av statsmakten starkt påverkade ekonomiska livet.

Att i »ekonomiläran» måste upptagas de allmänna grundragen av statens och kommunens ekonomi synes självklart. Men med det strängt begränsade utrymmet för läroplanen har denna gren av ämnet: »den offentliga hushållningen» icke kunnat sätta sig något annat mål före än att giva ett begrepp om denna hushållnings natur och uppgifter.

Ekonomiläran skulle icke väl motsvara sitt ändamål, om den saknade den framställning av det inre sammanhanget i den moderna hushållningen, som är ett nödvändigt villkor för att ämnet skall få så att säga en fast ryggrad. Väl är det sant, att ett djupare inträngande i teoretisk ekonomi på seminariets stadium och med den begränsade tid, som står till förfogande, icke är möjligt. Men en kurs i »allmän social-ekonomi», som erhåller ett icke alltför snävt utrymme, torde dock kunna leda till att den studerande får en något så när konkret bild av vad som försiggår i den moderna samhällsekonomin, där de yttre formerna så lätt skymma blicken för de verkliga företeelserna och det väsentliga sammanhanget. Även en så begränsad insikt i ekonomisk teori giver åt kunskaper och iakttagelser om det ekonomiska livet ett bestämt sammanhang och fostrar en vana att ständigt söka tränga fram till den verklighet, som ligger bakom det allra närmaste skenet. Den, som exempelvis en gång lärt sig skilja på penninginkomst och realinkomst och skaffat sig ett klart begrepp om vad samhällets realinkomst är, han skall sedan kunna bilda sig en mera konkret uppfattning och ett väsentligt säkrare omdöme i frågor, som röra den samhälleliga inkomsten, dess möjliga stegring och dess fördelning.

Det kan synas, som om kommittén på schemat inrymt ett relativt stort utrymme åt den »allmänna socialekonomin». Detta har emellertid icke skett i avsikt att åt detta ämne giva någon stor omfattning. Men ämnet är så svårt, att undervisningen måste framskrida ytterst försiktigt, om den alls skall nå några resultat. Ämnets svårighet har också varit anledning till att en särskild plats beretts för dess repetition.

Det är här icke fråga om en repetition i vanlig mening utan, såsom kursplanen anger ett fördjupande av den förut genomgångna kursen under tillämpning av densamma på den efteråt förlagda kursen i svenskt näringsliv. Med denna anordning har kommittén, velat vinna, att eleven vid studiet av det konkreta ekonomiska livet ägde en viss träning i ekonomiskt tänkande men också att denna teoretiska skolning till sist änyo skulle upptagas och då bilda den sammanfattning, som låte elevens hela ekonomiska kunskap samla sig till en enhetsbild med möjligast fasta och säkra konturer.

Särskild uppmärksamhet har kommittén ägnat åt de naturvetenskapliga ämnenas behandling i seminarieundervisningen. Härom anför kommittén bland annat:

De naturvetenskapliga ämnena.

Naturkunnighetens hittillsvarande ställning i de svenska folkskoleseminarierna har varit svag. För alla de olika grenarna av detta vidsträckta ämne — zoologi, botanik, hälsolära, fysik, kemi, geologi, astronomi — anslår nu gällande undervisningsplan endast 3 veckotimmar under vardera av de tre första seminarieåren och 2 under det fjärde. Då härtill kommer, att seminarierna intill senaste tid varit mycket bristfälligt utrustade i fråga om lokaler och undervisningsmaterieell för de naturvetenskapliga ämnena, är det lätt att förstå, att även med de bästa bemödanden från lärarnas sida de naturvetenskapliga insikter, som eleverna under sin utbildningstid kunnat erhålla, i allmänhet taget måst bliva av ringa omfattning och av mindre god beskaffenhet.

Att en förbättring härutinnan bör eftersträvas är uppenbart. Ty lika visst som det vore ett missgrepp att giva de naturvetenskapliga ämnena en övertvägande betydelse i folkskollärarens utbildning, lika obestridligt är, att den ställning, som dessa ämnen för närvarande intaga i seminariernas läroplan varken motsvarar deras nutida betydelse i den allmänna bildningen eller det mått av naturvetenskaplig insikt, som folkskolläraren för sin lärarverksamhet behöver. I sistnämnda avseende bör särskilt erinras om de anspråk, som under senare tid såväl i pressen som i Riksdagen framställt rörande vår folkundervisning, nämligen att denna måtte bringas till närmare beröring med de praktiska yrkenas intressen, särskilt jordbrukets, trädgårdsskötselns och skogsvårdens, att den måtte giva insikt i hälsolärans allmänna grunder och i den ena eller andra av dess viktigare delar, bibringa kännedom om de ruggivande dryckernas och de narkotiska ämnenas egenskaper och verkningar o. s. v. — allt anspråk, som, om de skola kunna på någorlunda tillfredsställande sätt fyllas, förutsätta ökad naturvetenskaplig bildning hos folkskolans lärare.

De fordringar, som från de naturvetenskapliga ämnenas synpunkt måste uppställas, äro dels en ökning av deras tid å undervisningsplanen, dels en förbättring av deras yttre hjälpmedel.

Ökning av de ifrågavarande ämnenas tid å undervisningsplanen är en fordran, som föranledes icke blott eller ens i första rummet av det ökade behovet för folkskolans lärare av naturvetenskaplig kunskap, utan framför allt av strävandet mot ett riktigare undervisningssätt. I detta senare avseende må erinras om det livliga pedagogiska arbete, som i fråga om de naturvetenskapliga ämnenas behandling i skolundervisningen pågått under de senaste årtiondena såväl i vårt land som i andra länder. Den uppfattning, som därur framgått och som hos oss erhållit ett uttryckligt erkännande i undervisningsplanen för våra allmänna läroverk, fastslår som oeftergivlig grundsat, att undervisningen i naturkunnighet skall från början till slut grundas på omedelbar iakttagelse och på försök, och detta ej blott så, att lärarens framställning beledsagas av förevisningar och experiment, utan i möjligaste mån även så, att lärjungens

självverksamhet tages i anspråk, i det att han under lärarens ledning själv får undersöka och själv experimentera. Ett sådant undervisningssätt eller, om man ser saken från lärjungarnas sida, ett sådant studiesätt inför lärjungen i det naturvetenskapliga sättet att se och tänka, utvecklar hans praktiska sinne och förmåga och giver honom en bättre förstådd och därför ock mera användbar kunskap.

Att åt naturkunnigheten anslå så många lärotimmar, som skulle fordras för ett fullständigare genomförande av detta undervisningssätt, är nu visserligen vid seminarierna ej mindre än vid de allmänna läroverken en omöjlighet. Vid en läroanstalt, som har att tillgodose en mångfald av bildningsintressen, av vilka intet får tillbakasättas, måste vart och ett mer eller mindre lida intrång i sina i och för sig berättigade anspråk. Så i detta fall naturkunnigheten. Men därav följer icke, att man skall kasta över bord en som riktig insedd lärometod. Så som det skett vid de allmänna läroverken, bör den även vid seminarierna till någon grad möjliggöras, och, så långt möjligt är, eftersträvas. Kommittén har icke sett sig i stånd att öka naturkunnighetens timtal på undervisningsplanen med mera än 5 veckotimmar, fördelade på de olika klasserna. Däremot har kommittén ansett sig kunna och böra föreslå en väsentligare ökning i antalet av ämnets »lärartimmar», d. v. s. antalet timmar, varunder lärarkraft skall finnas att tillgå för ämnets räkning. Avsikten härmed har varit dels att möjliggöra anordnandet av frivilliga laborationsövningar för de elever, som hava lust och förmåga att därav begagna sig, dels och i synnerhet att möjliggöra, att klasserna under ett antal undervisningstimmar skola kunna delas så, att läraren, i stället för att hava omkring sig 24 ända till 30 elever, får sysselsätta sig på en gång med endast 12 till 15. Vilket betydligt förhöjt värde, undervisningstimmarna därvid få för eleverna, ligger i öppen dag; särskilt möjliggöres ett verksammare deltagande från deras sida i det experimentella arbetet. Så önskligt det ock varit, att en sådan delning hade kunnat genomföras vid all undervisning i naturkunnighet, har kommittén dock av ekonomiska hänsyn icke vågat föreslå det.

Timplan.

Till ytterligare belysning av den undervisningsplan för seminarierna, kommittén utarbetat, torde det av densamma framlagda förslaget till normaltimplan böra meddelas. Rörande de allmänna grunderna för detta förslag anföres:

Den av kommittén uppställda timplanen för undervisningen vid seminarierna visar rätt stor olikhet med den timfördelning, som enligt kungl. kungörelsen den 16 november 1894 för närvarande tjänar till huvudsaklig ledning vid läsordningens uppgörande. Införandet av två nya läroämnen, främmande språk och ekonomilära, i ämneskretsen, nödvändigheten att åt de naturvetenskapliga ämnena giva ett utrymme, som bättre motsvarar deras betydelse och den nutida uppfattningen angående rätta sättet för deras studium, slutligen önskvärdheten av ökad tid åt gymnastiken och idrotten ha medfört en minskning i timtalen för flertalet övriga ämnen. En sådan minskning har blivit så mycket nödvändigare, som kommittén funnit det i hög grad önskligt, att den tid, varunder eleven är bunden av arbete i läroanstalten under lärarens omedelbara ledning eller uppsikt, icke måtte ökas utan om möjligt minskas.

Vid bestämmandet av timtalen för de olika ämnena har kommittén vidare tagit hänsyn till arbetssättet, så att åt de läroämnen, som företrädesvis måste studeras i skollokalen och under lärarens omedelbara ledning, anslagits jämförelsevis stort antal timmar, under det att de ämnen, i vilka mycket av arbetet kan utföras av lärjungen på egen hand i hemmet, fått ett förhållandevis litet. Så har i synnerhet av detta

skäl timaltet för naturkunnigheten ökats utöver det nuvarande, och den allmänna timaltsminskningen träffat ett sådant ämne som matematiken jämförelsevis lindrigt och de olika övningsämnen i det hela alls icke, då däremot sådana ämnen som historia, modersmålet och kristendoms-kunskap fått sina förutvarande timalt tämligen starkt reducerade. Det är av vikt att vid jämförelse mellan kommitténs timplan och den nu gällande erinra sig kommitténs i detta avseende följda grundsats, om icke jämförelsen skall leda till oriktiga slutsatser; man kan icke utan vidare av den föreslagna förändringen i ett ämnes timalt sluta sig till en åsyftad motsvarande förändring i omfattningen av ämnets lärokurs.

Kommitténs timplansförslag har följande utseende — till jämförelse upptagas ock summorna av veckotimalten för de olika ämnena enligt nu gällande plan:

Undervisningstimmar i veckan:

Enligt kommitténs förslag											Enligt k. kung. 16 nov. 1894	
Ämnen	Manliga seminarier					Kvinnliga seminarier					Ämnen	S:a tr för de 4 klasserna
	Klass				S:a	Klass				S:a		
	I	II	III	IV		I	II	III	IV			
Kristendoms-kunskap	2	4	3	3	12	2	4	3	3	12	Kristendoms-kunskap....	20
Modersmålet	5	3	3	3	14	5	3	3	3	14	Svenska språket	21
Matematik	4	4	2	2	12	4	4	2	2	12	Räkning o. geometri....	14
Historia	1	1	2	2	6	1	1	2	2	6	Historia o. geografi	14
Geografi	2	2	1	—	5	2	2	1	—	5		
Biologi och hälsolära	3	3	2	—	8	3	3	2	—	8	Naturkunnighet.....	11
Fysik och kemi	3	1	2	2	8	3	1	2	2	8		
Ekonomilära	—	1	1	3	5	—	1	1	3	5		
Främmande språk.....	3	2	1	—	6	3	2	1	—	6		
Psykologi o. pedagogik	—	2	3	3	8	—	2	3	3	8	Pedagogik o. metodik	12
Teckning	2	3	2	1	8	2	3	2	1	8	Teckning	9
Musik	3	2	2	1	8	3	3	1	1	8	Musik o. sång	12
Trädgårdsskötsel	—	—	2	3	5	—	3	2	—	5	Trädgårdssk. o. trädpl.	3
Slöjd	4	4	2	—	10	—	—	—	—	—	Slöjd	10
Husligt arbete	—	—	—	—	—	4	2	5	5	16	Välskrivning	3
Gymnastik med lek och idrott	6	6	6	6	24	6	4	4	4	18	Gymnastik.....	12
Praktisk utbildning....	—	1	3 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	9	—	1	3 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	9	Prakt. övn:ar i skolan	10
Summa	38	39	37 ¹ / ₂	33 ¹ / ₂	148	38	39	37 ¹ / ₂	33 ¹ / ₂	148	Summa	151
S:a kunskapsämnen	23	23	20	18	84	23	23	20	18	84	S:a kunskapsämnen	92
S:a övningsämnen	15	15	14	11	55	15	15	14	11	55	S:a övningsämnen.....	49
Praktisk utbildning	—	1	3 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	9	—	1	3 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	9	Prakt. övningar.....	10

Koncentration i undervisningen.

Kommittén företager därefter en undersökning rörande möjligheten att vinna större enhet och sammanhållning i seminarieundervisningen.

Stora svårigheter finner kommittén förenade med strävandena i sådan riktning. Till följd av seminariets uppgift att på en jämförelsevis kort tid utbilda lärare, som skola göras dugliga att meddela undervisning i en mängd olika ämnen och sköta de olika sidorna av en nutida barnskolas verksamhet, måste nämligen seminariet upptaga en stor mångfald olika läro- och övningsämnen och kommer sålunda att, måhända i högre grad än de flesta andra läroanstalter, med nödvändighet präglas av vad man kallar »mångläseri». Kommittén efterser, vad under sådana förhållanden dock möjligen kan göras till främjande av undervisningens koncentration.

Då av nyss angivet skäl antalet ämnen icke kan minskas, hänvisar kommittén till den möjlighet, som i någon mån kan vara till finnandes, att minska antalet av de ämnen, vilka *samtidigt* förekomma i undervisningen, och framhåller, att denna möjlighet bäst torde utnyttjas därigenom att man ej låter arbetsordningen gälla för helt läsår utan uppgör särskild arbetsordning för varje termin eller hälft av läsåret. Framför allt söker kommittén vinna koncentration genom en sådan anordning av undervisningsplanen, att varje undervisningens beståndsdel inordnas i sitt rätta sammanhang, så att en samverkan erhålles de olika delarna emellan. I detta avseende har kommittén sökt genomföra den grundsatsen, att undervisningen i ett ämne bör giva den behövliga underbyggnaden för den senare undervisningen i ett annat, liksom att ämnen, som från olika sidor behandla samma föremål, böra förekomma samtidigt i undervisningen. Inom varje särskilt ämnes lärokurs har kommittén sökt samla undervisningen kring ämnets huvudpunkter. Slutligen har kommittén i koncentrationens intresse velat befordra samarbetet mellan de olika lärarna och i sådant syfte föreslagit stadgebestämmelser om lärarkonferenser av skilda slag.

Arbetsättet.

En viktig del av kommitténs betänkande utgöres av dess framställning om arbetsättet vid seminarierna. Kommittén gör först en jämförelse mellan den äldre uppfattning rörande sättet för undervisningen och studiernas bedrivande, som länge var rådande vid våra seminarier, och den nyare uppfattning i detta hänseende, som under senare tider där vunnit insteg och enligt kommitténs mening ännu mera bör komma till genomförande. Här om yttrar kommittén:

Liksom seminariets lärokurs i äldre tider begränsades i det närmaste till barnskolans område, så var även arbetsättet barnskolans. Undervisningens metod har varit

ungefär densamma i seminariet som i barnskolan, och liksom denna sistnämnda varit och ännu i allt för hög grad är en läxläsningsskola, så har ock läxläsningen och läxförhöret behärskat arbetet i seminarierna. Likheten var, såsom nämnts, avsiktlig: seminarieeleven borde, menade man, undervisas på samma sätt som barnen för att såmedelst desto säkrare inlära barnundervisningens metodiska grepp.

Den följda tankegången torde numera icke erkännas som riktig. Den sammanhänge med hela den äldre föreställningen om *metodens* övertygande betydelse i barnundervisningen och med uppmärksamhetens allt för ensidiga riktning på seminarieelevens framtida yrkesuppgift under bortseende från hans åldersmognad och personliga behov. Oavsett frågan om den nedärvda läxläsningens värde i barnskolan torde man numera vara ense om dess otillräcklighet åtminstone vid undervisningen av äldre personer. Föreställningen om vissa lärometoders outhärlighet för folkskolläraren är ej densamma som förr, och än mindre torde man dela den meningen, att ett vid undervisning av barn lämpligt tillvägagångssätt bäst inhämtas av den blivande läraren däri genom att han själv göres till föremål för samma metodiska förfarande. Barnets egenomliga sjäsliv framträder tydligt först i sin skiljaktighet från den vuxnes, och likaså blir det metodiska tillvägagäendet i barnskolan klarast uppfattat i sin olikhet med den undervisning, som tillhör högre åldersstadier. En barnskolemässig undervisning i seminariet undanhåller seminarieeleven insikten i tillvägagångssättets psykologiska grund. Den giver en mekanisk vana snarare än en verklig undervisningsskicklighet, till vars kännetecken bl. a. hör förmågan att lämpa undervisningen efter de ständigt växlande förutsättningar, som lärjungarnas olika anlag och de yttre omständigheternas föränderlighet framkalla.

Men det gamla undervisnings- och studiesättets brister lågo framför allt däri, att det i allt för ringa mån gav lärjungen tillfälle till självverksamhet och i hög grad ställde honom osjälvständig i förhållande till läraren och till arbetsuppgifterna. Där lärarens personliga inflytande hade en ojämförlig betydelse, såsom under ett tidigare skede i allmänhet var fallet vid seminarierna, kunde även med ett dylikt arbetssätt resultatet, särskilt inom vissa ämnen, bliva av högt personligt värde för lärjungen, men där så ej var fallet och allestädes i den mån förändrade tidsförhållanden ställde seminarieeleven mera kritisk gent emot läraren, blev behållningen för eleven allt för ofta obetydlig: en mekaniskt inövad metodisk säkerhet samt ett litet förråd av minneskunskaper, foga fruktbringande för förståndsutbildningen och än mindre för personlighetens utveckling.

Nu bör visserligen ihågkommas, att det ifrågavarande äldre betraktelsesättet haft starka stöd i de förhållanden, under vilka seminarierna i sina yngre dagar arbetat, och således i väsentlig mån ägt sitt historiska berättigande. I seminariernas första dagar fick den blivande läraren ännu en del av sin undervisning tillsammans med barnen i övningsskolan, och seminarieutbildningens viktigaste uppgift var att göra honom väl förtrogen med folkskolans dåtida speciella metod, växelundervisningsmetoden. Och under den närmast följande tiden befann sig den i seminariet inträdande eleven i fråga om intellektuell utveckling allt för ofta på en ståndpunkt, som nödgade seminarie-lärarna att på ett ytterst elementärt sätt syssla med det mest elementära kunskapsstoff, varjämte den knappa utbildningstiden, som icke medgav grundläggandet av självständigare uppfattning i metodiska frågor, gjorde det fasta inlärandet av ett bestämt tillvägagångssätt nödvändigt.

Till en viss grad kan så vara fallet även nu. Men i det hela torde man kunna säga, att folkskolans fortgående utveckling och den allmänt ökade folkbildningen givit

allt mindre berättigande åt den tankegång, som i äldre tider bestämde arbetssättet vid seminarierna. De flesta av dem, som bestå prövningen för inträde i seminarium, äro numera i besittning av en ganska god folkskolebildning, ej sällan förstärkt genom utbildningskurs vid någon lägre tillämpningsskola, och vad särskilt de kvinnliga seminarierna beträffar, hämta de i stor utsträckning sina elever från en föregående undervisning i småskoleseminarium eller högre flickskola. Med den väsentliga skärpning av inträdesfordringarna, som av kommittén föreslagits, bör man framdeles ännu mer än nu bliva oförhindrad ej blott att från början inrikta undervisningen på ett rikare innehåll utan ock att låta eleverna tillägna sig detta på ett sätt, som för personer vid deras ålder är det naturliga.

I själva verket är, såsom redan blivit framhållet, arbetssättet vid seminarierna numera ett annat än förr. Tanken på en avsiktlig tillämpning av barnundervisningens former på seminarieundervisningen är för länge sedan övergiven. Allt mer och mer strävar man att bringa till stånd självständighet och självverksamhet i elevernas arbete och att giva någon möjlighet för den individuella olikheten i studieanlag och intressen att göra sig gällande. Att ett fortgående i denna riktning är önskvärt, därom torde alla vara ense, och att främja ett sådant fortgående, i den mån det kan ske genom bestämmelser i stadga och undervisningsplan, har utgjort ett av de viktigaste syftmålen för kommitténs arbete.

Då från synpunkten av studiearbetets individualisering införandet av valfrihet måste synas önskvärd, företager kommittén en undersökning rörande möjligheten härav men finner, att med de förutsättningar för seminarieutbildningen, som vi i vårt land för närvarande hava att räkna med, en mera omfattande valfrihet icke kan ifrågakomma vid seminarierna. I en mycket begränsad omfattning anser sig kommittén dock kunna föreslå en viss grad av valfrihet, som för varje elev skulle inskränka sig till ett enda av de fyra ämnena främmande språk, musik, trädgårdsskötsel och slöjd (i lärarinneseminarierna husligt arbete), och borde förbindas med vissa villkor. Kommittén har vidare i sitt stadgeförslag velat sörja för att ingen elev skall nödgas deltaga i undervisningen i ämne, där detta med hänsyn till redan förvärvade insikter kan anses obehövt.

Den väsentligaste delen av kommitténs framställning rörande arbetssättet är dess förslag om upptagandet av s. k. enskilt arbete eller fria studier såsom en regelbundet förekommande beståndsdel i seminariearbetet. Vid sidan av den undervisning, som avser hel klass eller avdelning därav, och de hemuppgifter, som i samband därmed förekomma, bör, i den mån sådant lämpligen kan ske och särskilt i de två högsta klasserna, den enskilda eleven erhålla arbete till utförande på egen hand, så långt möjligt är avpassat efter hans böjelse och begåvning och med huvudsakligt syfte att utveckla hans förmåga av självverksamhet. Eleven skall äga rätt att välja det ämne, inom vilket han vill utföra dylikt arbete, och varje lärare bör tillhandagå eleverna med uppgifter för deras enskilda arbete, giva den

anvisning och ledning, som för arbetets utförande äro behöfliga, och granska det sätt, varpå det blivit utfört.

Kommittén utvecklar vidare, huruledes självverksamheten och produktiviteten i elevernas arbete böra tillgodoses även i den gemensamma klassundervisningen, och framhåller slutligen undervisningens och studiearbetets behov av yttre hjälpmedel. I sammanhang härmed upptar kommittén frågan om läroböckerna och om formerna för beslut om nya läroböckers införande, varvid kommittén i fråga om läroböcker i kristendomskunskap föreslår en anordning motsvarande den vid de allmänna läroverken förekommande läroboksnämnden.

I frågor rörande organisationen och undervisningsplanen hava inom kommittén reservationsvis avvikande meningar i några fall blivit framställda, nämligen

Särskilda meningar inom kommittén.

1) *i fråga om lärokursens längd:*

av *H. Dahlgren*, som i särskilt yttrande uttalat tvivelsmål angående möjligheten att med en lärotid av endast fyra år nå det bildningsmål, som kommittén åsyftat; liknande uttalande har även gjorts av *C. R. Sundell* i särskilt yttrande angående den åt kristendomsundervisningen anvisade tiden;

2) *i fråga om nattvardsbegående såsom villkor för inträde i seminarium:*

av *P. Hellström*, som yrkat, att villkoret »att hava begått Herrens nattvard» måtte utbytas mot villkoret »att vara medlem av svenska kyrkan»; av *C. R. Sundell*, som under uttalande av en allvarsam gensaga mot den av kommittén i förevarande fråga föreslagna förändringen yrkat bibehållandet av nu gällande bestämmelse;

3) *i fråga om villkoren för students inträde i seminarium:*

av *P. Hellström* och *H. Tigerschiöld*, som i gemensamt yttrande såsom sin åsikt anfört, att den för studenter avsedda seminariekursen bör givas en sådan organisation, att godkänd studentexamen berättigar till inträde vid densamma utan någon särskild inträdesprövning;

4) *i fråga om den åt kristendomsundervisningen anvisade tiden:*

av *C. R. Sundell*, som yrkat, att kristendomsämnets tid å timplanen måtte ökas med åtminstone en timme utöver den av kommittén föreslagna tiden;

5) *i fråga om införandet av främmande språk vid seminarierna:*

av *P. Hellström*, *E. J. Ljungberg* och *H. Tigerschiöld*, som i gemensamt yttrande uttalat sig mot införandet av främmande språk i seminarieundervisningen, då den korta tid, som vid en endast fyraårig seminariekurs kan anvisas åt detta ämne, ej medger något ingående studium av detsamma;

6) i fråga om lärokursen i ekonomilära:

av *H. Dahlgren* och *Hedwig Sidner*, som i olika yttranden uttalat sig mot den omfattning, som givits åt nämnda lärokurs, och yrkat dess inskränkning, därvid den sistnämnda reservanten närmare angivit den begränsning, som syntes böra ifrågakomma.

Myndig-
heterna.

De flesta hörda myndigheter uttala sitt erkännande av grundligheten i kommitténs utredningar och klarheten i dess framställning samt förklara sig instämma i det väsentligaste eller i viktiga delar av dess förslag till seminariernas reformering. Att emellertid såväl i principiella punkter som i detaljfrågor en livlig och stundom skarp kritik kommit att riktas mot kommitténs framställningar och förslag, ligger i naturen hos de spörsmål, som i dess betänkande avhandlas, då ju dessa spörsmål i allmänhet låta sig betrakta och bedöma från vitt skilda, stundom motsatta synpunkter. Här anser jag mig nu endast böra i korthet angiva det allmänna resultatet av de rörande seminariernas organisation och undervisningsplan gjorda uttalandena, sådant detta resultat framgår av en utav seminarieadjunkten, docenten G. Danell på uppdrag utarbetad sammanfattning av de i ärendet inkomna yttrandena, vilken sammanfattning torde såsom bilaga i avtryck få fogas vid detta protokoll.

De flesta av de hörda myndigheterna hava ej haft något att invända mot kommittébetänkandets formulering av *folkskoleseminariernas ändamål*.

Från några håll emellertid har man sökt göra gällande, att seminariernas ändamål att utbilda lärarkrafter för den egentliga folkskolan ej tillräckligt klart fattats och fasthållits av kommittén, utan att denna låtit sig i sina förslag alltför mycket ledas av strävan att grundlägga studier, som skulle kunna bereda seminarieeleverna lättnad i deras bemödanden att som lärare övergå från folkskolan till skolor av högre grad. I denna riktning yttra sig fem domkapitel, några enskilda medlemmar av andra domkapitel samt ett seminariekollegium. I samband härmed föreslås även från några håll, att i § 1 av kommitténs stadgeförslag, vilken uttrycker seminariernas ändamål, de av kommittén tillagda orden: »samt att därmed även grundlägga den utbildning, som kräves för lärarverksamhet i folkskolans överbbyggnader», måtte utgå. Stockholms stads konsistorium finner det dock vara av största vikt att klart framhålla utbildningen av lärarkrafter för fortsättningsskolan (ej högre folkskolan och kommunala mellanskolan) såsom ingående i seminariernas ändamål.

Beträffande *seminariekursens längd* uttala sig uttryckligen fyra domkapitel, en länsstyrelse samt nio seminariekollegier för en fyraårig seminariekurs. I samband härmed yrkas emellertid från flera håll på en allmän

reducering av de av kommittén föreslagna lärokurserna (se längre fram sid. 69). Ett domkapitel och fyra seminariekollegier förordas i detta sammanhang även skjutövningarnas borttagande vid de manliga seminarierna, enär dessa övningar, sådana de nu bedrivs, anses ha föga värde, men å andra sidan utgöra ett stort hinder för den praktiska lärarutbildningen och under fyra läsår tillsammans upptaga ej mindre än en halv hösttermin.

Att en icke obligatorisk femte årsklass måtte upprättas vid några seminarier i och för folkskollärarnas fortsatta utbildning föreslås ock i detta sammanhang av två domkapitel och sex seminariekollegier.

Obligatorisk femårig seminariekurs förordas uttryckligen av två domkapitel, universitetskanslern, större konsistoriet och filosofiska fakulteten vid Uppsala universitet (minst femårig), två seminariekollegier samt nio enskilda medlemmar av domkapitel eller seminariekollegier. Ytterligare två domkapitel, en länsstyrelse och ett seminariekollegium yttra sig i samma riktning ehuru mindre bestämt.

Ett seminariekollegium föreslår alternativt tidens utsträckning till 5 år eller, om så ej kan ske, till 4½ år med en därförut gående provtermin; ett domkapitel förordar alternativt ett av dessa förslag eller ock avsevärda inskränkningar i de uppställda lärokurserna; ett seminariekollegium föreslår anordnande vid lärarseminarier och sådana lärarinneseminarier, där det visar sig önskligt och behöfligt, av en ettårig preparandanstalt med ett elevantal dubbelt så stort som i en seminarieklass. Att i varje fall seminarierna i övre Norrland måtte bli femåriga eller att en ettårig preparandklass vid desamma inrättas på statens bekostnad förordas av domkapitlet i Luleå (åtminstone under de närmaste åren) samt seminariekollegierna i Umeå och Luleå.

Från flera håll uttalas farhågor, att de höjda *inträdesfordringar i avseende på kunskaper*, som kommittén föreslår, ej skola kunna upprätthållas, utan att enskilda preparandkurser bli alla mera oumbärliga, ävensom att en nog solid kunskapsgrund att uppbära vad seminarierna hava att meddela genom dessa höjda fordringar äventyras. I denna riktning uttala sig fem domkapitel och en länsstyrelse.

Ett domkapitel uttalar däremot sitt livliga gillande av den föreslagna höjningen av inträdesfordringarna, och från seminariekollegiernas sida hava endast i några enstaka punkter invändningar gjorts däremot, fränsett dock att seminariekollegierna i Umeå och Luleå förklara det onöjligt att för övre Norrlands vidkommande fasthålla vid så höga inträdesfordringar som kommittén föreslagit.

Till kommitténs förslag beträffande nu gällande *fordran på nattvardsbegående* såsom inträdesvillkor, nämligen att inträdessökande bör vara döpt

medlem av svenska kyrkan och efter där åtnjuten konfirmationsundervisning behörigen hava förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång, ansluta sig fem seminariekollegier samt några enskilda medlemmar av domkapitel och seminariekollegier. Med kommittéledamoten P. Hellströms reservationsvis framställda förslag, att inträdessökande bör vara medlem av svenska kyrkan, instämma däremot en länsstyrelse, tre seminariekollegier samt fem medlemmar av domkapitel eller seminariekollegier; ett seminariekollegium föreslår formuleringen: »bekänner den rena evangeliska läran», och en domkapitelsmedlem önskar, att det ifrågavarande momentet i stadgeförslaget § 28 måtte utgå. Till kommittéledamoten C. R. Sundells reservation med yrkande på bibehållande av den nuvarande bestämmelsen om nattvardsbegående såsom villkor för inträde i seminariet ansluta sig tre domkapitel, två seminariekollegier samt omkring 25 medlemmar av olika domkapitel eller seminariekollegier.

Ett domkapitel uttalar sig bestämt emot att man ställer alltför stränga *fördringar i kroppsligt avseende* på den blivande läraren, varemot medicinalstyrelsen önskar få tolka § 30 i kommitténs stadgeförslag så, att endast i kroppsligt avseende förstklassigt elevmaterial skall intagas i seminariet.

Rörande frågan om särskild rätt till inträde i seminarium utan prövning för den, som avlagt *realskolexamen*, anse sex domkapitel, att åtminstone kvalificerad realskolexamen borde berättiga till sådant inträde i seminariernas första klass. Seminariekollegierna hava i denna punkt icke framställt någon anmärkning mot kommitténs förslag; ett kollegium betonar uttryckligen, att realskolexamensbetyg ej bör berättiga till inträde utan prövning i någon av seminariets klasser. Ett domkapitel och två seminariekollegier föreslå, att en särskild treårig kurs för realskolexaminerade inrättas (på försök) vid ett seminarium; till kommitténs för närvarande avstyrkande ståndpunkt i sistnämnda fråga ansluta sig däremot uttryckligen sex seminariekollegier.

Kommitténs förslag, att särskilda ettåriga *seminarietkurser för studenter* inrättas, avrådes av ett seminariekollegium. De myndigheter, som eljest hava yttrat sig härom, tillstyrka sådana kursers anordnande. Från några seminariekollegiers sida påyrkas emellertid, att endast några få dylika kurser eller ock en enda upprättas, detta för att tillfället till urval bland de inträdessökande ej må allt för mycket inskränkas. Till kommittéledamöterna Hellströms och Tigerschiölds reservation, med yrkande att student ej skall behöva undergå prövning för inträde i de ifrågasatta kurserna, ansluta sig sju domkapitel, två länsstyrelser, filosofiska fakulteten och

större konsistoriet vid Uppsala universitet, tre seminariekollegier samt två enskilda domkapitelsledamöter. Ytterligare två domkapitel hava uttalanden i liknande riktning. Sex seminariekollegier förorda någon lindring i den av kommittén föreslagna inträdesprövningen. Ett domkapitel föreslår, att i viss mån kvalificerad studentexamen må berättiga till inträde utan prövning i fjärde klassen, under förutsättning att seminarierna bliva femåriga, och från ett annat håll föreslås, att rätt till inträde utan prövning må medgivas till tredje seminarieklassen eller under förutsättning av femårig seminariekurs till fjärde klassen för den, som avlagt i viss mån kvalificerad studentexamen.

Beträffande den rätt att vinna inträde vid seminarierna och efter blott en termin avlägga folkskolläraryxamen, vilken för närvarande tillkommer dem, som avlagt *viss akademisk examen* eller *examen vid högre lärarinneseminariet*, yrkas från några håll i motsats mot kommitténs förslag, att denna rätt måtte bibehållas; så av filosofiska fakulteten och större konsistoriet vid Uppsala universitet, Stockholms stads konsistorium och ett seminariekollegium. Ett domkapitel föreslår, att teologie och filosofie kandidater med kvalificerad examen må erhålla rätt till inträde utan prövning i seminariernas fjärde klass.

Att sådana *treåriga kurser för småskolläraryrinnor*, som kommittén föreslagit, må komma till stånd tillstyrkes uttryckligen av två domkapitel och nio seminariekollegier. Dock påyrkas från flera håll, att ej så många kurser, som kommittén tänkt sig, måtte upprättas. Ett domkapitel och två seminariekollegier ställa sig tveksamma eller helt avvisande mot dessa kursers upprättande. Stockholms stad konsistorium anser, att anordningen med en särskild kurs för småskolläraryrinnor bör upptagas till förnyad prövning i samband med den stora frågan om småskolepersonalens utbildning, men har ej något att invända mot kommitténs förslag rörande borttagandet av hittills gällande bestämmelse om avläggande av en särskild småskolläraryxamen vid folkskoleseminarierna.

Från åtskilliga håll uttalas farhågor för att ett genomförande av den föreslagna *undervisningsplanen* skall leda till överansträngning av eleverna. I denna riktning yttra sig bland andra medicinalstyrelsen och karolinska institutets lärarkollegium. Under förutsättning av fyraårig seminariekurs yrkas från flera håll på en allmän reducering av de av kommittén föreslagna lärokurserna; så av sex domkapitel och sex seminariekollegier. För övrigt uttalas emellertid i det hela från seminariekollegiernas sida synnerligen stor tillfredsställelse med de föreslagna kursplanerna i de olika ämnena.

I fråga om timplanen uttala sig ett domkapitel, ett seminariekollegium och några enskilda medlemmar av två olika domkapitel mot den av kommittén föreslagna minskningen i timtal för humanistiska ämnen till förmån för de naturvetenskapliga ämnena och för övningsämnena. Ytterligare ett domkapitel menar, att alltför stor vikt tillmätts åt övningsämnena, ity att ett undantag mer eller mindre i dessa ämnen icke borde utgöra hinder för en i övrigt väl vitsordad elev att bliva godkänd i avgångsexamen.

Beträffande de av kommittén *föreslagna nya undervisningsämnena* göras följande meningar gällande.

Mot ämnet *främmande språks* upptagande på seminariernas ordinarie kursplan ställa sig en del av de hörda myndigheterna avvisande eller tveksamma, åtminstone under förutsättning av fyraårig seminariekurs. I denna riktning uttala sig sex domkapitel, större konsistoriet och filosofiska fakulteten vid Uppsala universitet, två seminariekollegier, några enskilda medlemmar av olika domkapitel samt en seminarierector. Ett domkapitel ställer sig tveksamt mot ämnets upptagande, även om seminariekursen bleve femårig. I allmänhet förorda nämnda myndigheter i samband härmed, att *frivilliga* kurser i något främmande språk inrättas vid seminarierna. Till kommittémajoritetens ståndpunkt ansluta sig däremot i princip de flesta seminariekollegierna.

Mot ämnet *ekonomiläras* upptagande på seminariernas schema har man i allmänhet ställt sig avvisande eller åtminstone tveksam. Den av kommittén föreslagna kursplanen anses till mycket stor del omfatta sådant, som icke synes tillhöra seminarieundervisningen; den föreslagna undervisningen i flera av ekonomiläras delar skulle utan underlag av erforderlig praktik, som vore omöjlig att åstadkomma vid seminarierna, avvika från det undervisnings- och arbetssätt, som i allmänhet, även av kommittén, med rätta fordrades vid seminarierna; största svårighet torde uppstå att finna för ämnet kvalificerade lärare; erforderlig tid kunde omöjlig beredas för ämnet inom ramen av en fyraårig seminariekurs; och de delar av ämnet, som lämpligen borde ingå i folkskolläroarbilden, syntes rätteligen tillhöra andra undervisningsämnen: historia, geografi, biologi och hälsolära, matematik, fysik och kemi, trädgårdsskötsel samt husligt arbete. Fem domkapitel, en länsstyrelse och åtta seminariekollegier yrka med dylik motivering, att ämnet ekonomilära ej alls måtte förekomma såsom självständigt undervisningsämne vid seminarierna. Tre seminariekollegier förorda, att en särskild kurs i ekonomilära måtte upptagas en-

dast i de föreslagna ettåriga seminariekurserna för studenter. Tre domkapitel, en länsstyrelse samt tre seminariekollegier föreslå, att ämnets kurs inskränkes på olika sätt. Endast två seminarieadjunkter ansluta sig i huvudsak till kommitténs förslag.

Beträffande ämnesgrenen *hushållsgöromål* påyrkas från flera håll, att seminarierna böra avstå från anspråket på att de kvinnliga seminarieeleverna skulle vid seminarierna utbildas till lärarinnor i huslig ekonomi. För sådant ändamål krävdes långt mera tid, än här kan komma i fråga. Lärarinnekompetens i ämnet kunde möjligen förvärfvas, om praktiska sommarkurser även i detta ämne anordnades. I denna riktning uttala sig sex seminariekollegier och en seminarierector. I samband härmed föreslås ock från ett par håll inskränkning av den föreslagna kursen. Eljest göras inga invändningar mot kommitténs förslag att införa detta nya ämne såsom obligatoriskt undervisningsämne vid de kvinnliga seminarierna.

Flera seminariekollegier framhålla, att ett *arbetsätt*, analogt med det av kommittén föreslagna, med fördel prövats vid vissa seminarier under den senaste tiden. Kommitténs förslag i denna punkt tillstyrkes ävenså uttryckligen av ett domkapitel, en länsstyrelse samt större konsistoriet och filosofiska fakulteten vid Uppsala universitet. En seminarierector anser emellertid, att kommittén väntat sig för stort resultat av detta nya arbetsätt.

Kommitténs förslag om *rätt till bortval* av ett bland vissa uppgivna ämnen har i allmänhet lämnats utan anmärkning eller tillstyrkts. På en del håll ställer man sig dock tveksam eller avvisande gentemot rätt till bortval i fråga om ett eller annat bland övningsämnena eller samtliga dessa.

Vad beträffar det av kommittén föreslagna s. k. *enskilda arbetet* uttalas från en del håll betänkligheter mot att sådant enskilt arbete göres obligatoriskt för eleverna. I denna riktning yttra sig fyra domkapitel och sex seminariekollegier.

Efter den nu lämnade redogörelsen för kommitténs och myndigheternas uttalanden rörande seminariernas organisation och undervisningsplan vill jag framlägga min egen uppfattning härom. Jag vill då först med några ord beröra den viktiga frågan om bestämmandet av folkskoleseminariernas *ändamål*.

Departementschefen.

*Seminarier-
nas ändamål.*

Folkundervisningskommittén har i sitt betänkande angivit såsom sin åsikt, att seminariekursen bör giva nöjaktig förberedelse för lärarverksamhet i småskola, egentlig folkskola och folkskolans högre avdelning, men att seminariet däremot icke kan åtaga sig utbildningen av den högre folkskolans och den kommunala mellanskolans lärare och ej heller förmår giva en i alla avseenden tillräcklig utbildning för lärarverksamhet i fortsättningsskolan, därest undervisningen i denna skola, såsom önskvärt är, omlägges till att mera omedelbart, än hittills skett, taga sikte på det praktiska yrkeslivets uppgifter. Trots detta noggranna bestämmande av vad kommittén ansett böra uppställas som seminariernas ändamål, därvid, såsom synes, snarare en inskränkning än en utvidgning gjorts av den kompetens, som avlagd folkskolläraryxamen hittills medfört, hava några myndigheter hållit före, att det sätt, varpå kommittén i § 1 av sitt stadgeförlag uttryckt seminariernas ändamål, avsett att åt seminarieutbildningen giva ett mera omfattande syfte än det, den nu äger, då kommittén låtit nämnda stadgeparagraf få följande lydelse: »Folkskoleseminarierna hava till ändamål att utbilda lärare och lärarinnor för rikets folkskolor samt att därmed även grundlägga den utbildning, som kräves för lärarverksamhet i folkskolans överbyggnader».

Jag vill med anledning härav endast uttala, att jag för min del alldeles icke kan inlägga en sådan tolkning i kommitténs formulering, enär orden »samt att därmed även grundlägga den utbildning, som kräves för lärarverksamhet i folkskolans överbyggnader,» uppenbarligen tillfogats just för att förebygga den tydning av kommitténs avsikter, som de ifrågavarande myndigheterna trott vara den riktiga. Då jag finner den nyss antydda och av kommittén till sina grunddrag närmare angivna omläggningen av undervisningen i våra fortsättningsskolor vara synnerligen önskvärd, är jag ock enig med kommittén rörande begränsningen av seminariernas ändamål. I vilka ordalag detta ändamål sedermera bäst bringas till uttryck i en blivande seminariestadga, torde kunna betraktas enbart som en formuleringsfråga, vilken jag i detta sammanhang ej behöver upptaga.

Rätta uppfattningen av folkskoleseminariernas uppgift synes mig i korthet vara, att densamma bör begränsas till utbildandet av lärare och lärarinnor vid folkskolan (småskola, egentlig folkskola och folkskolans högre avdelning). I och genom fyllandet av denna sin uppgift och utan att taga hänsyn till några därutanför liggande syften bör seminarieutbildningen kunna giva en användbar grund även för tillägnandet av de speciella arter av lärarduglighet, vilka krävas dels vid olika slags fortsättningsskolor, dels ock i högre folkskola och kommunal mellanskola. Bibringandet av dessa arter av speciell lärarduglighet måste emellertid tillkomma härför särskilt läm-

pade anordningar samt kan icke ingå i folkskoleseminariernas ändamål och sålunda icke heller öva något bestämmande inflytande på deras organisation eller på planläggningen av deras arbete.

Den redogörelse för folkundervisningskommitténs uttalande och förslag rörande folkskoleseminariernas organisation, undervisningsplan och arbetssätt, som i det föregående lämnats, giver vid handen, att huvudsyftet för kommittén i dess arbete varit att vinna ett såväl i teoretiskt som i praktiskt avseende förbättrat resultat av seminariernas verksamhet. Medlet för detta syftes vinnande söker kommittén huvudsakligen i en omläggning av lärokurser och arbetssätt i nära anslutning till en vid seminarierna redan pågående utveckling. Kommittén har därvid dels velat giva ett värdefullare innehåll åt lärokurserna i de ämnen, som sedan gammalt tillhöra seminarierna, dels ock funnit sig böra i någon mån utvidga den hittillsvarande ämneskretsen genom upptagande däri av vissa nya läroämnen, som utvecklingen visat vara behövlige. Och kommittén har därjämte sökt träffa bestämmelser för främjandet av ett mera fruktbarande och personligt utvecklande undervisnings- och studiesätt samt för erhållandet av en mångsidigare och även i övrigt bättre praktisk lärarutbildning.

Det tidsutrymme, som härför är behövt, söker kommittén vinna å ena sidan genom en väsentlig höjning av fordringarna för inträde i seminariet, å andra sidan genom en inre sovring och omläggning av undervisningsplanen och arbetssättet. Det senare syftet, därvid till följd av den mångfald olika ämnen och övningar, som med nödvändighet måste tillhöra folkskollärarens utbildning, stora svårigheter givetvis äro för handen, söker kommittén ernå genom att befria lärokurserna från mindre värdefulla eller onödigt elementära beståndsdelar, genom att strängt inskränka det myckna arbete av övervägande formalistisk art, som av ålder ansetts tillhöra seminarieundervisningen, samt genom att medelst lärokursernas ändamålsenliga kombinerande och studiearbetets planläggning i görligaste mån befordra sammanhang och enhet i elevernas studier. Genom anlitande av dessa utvägar har kommittén ansett sig kunna undvika en förlängning av seminariekursen. Denna skall enligt kommitténs förslag för det stora flertalet elever framdeles som hittills vara fyrrårig samt för vissa grupper av elever med mera omfattande skolunderbyggnad kunna begränsas till kortare tid.

Bland de hörda myndigheterna har flertalet av dem, som yttrat sig i frågan om *Lärokursens längd*, instämt med kommittén i fråga om önsk-

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 1 saml. 154 häft. (Nr 205.) 10

*Seminarie-
reformens
huvudsyfte.*

*Seminarie-
kursens
längd.*

vårdheten av kursens begränsning till fyraårig. Icke så få hava emellertid yrkat dess utvidgning till femårig.

Angående möjligheten att med endast fyraårig normalkurs vinna det av kommittén åsyftade bildningsmålet har en viss tvekan uttalats i till kommittébetänkandet fogat särskilt yttrande av kommittéledamoten H. Dahlgren. Vida längre i samma riktning gå några uttalanden i de från vederbörande myndigheter inkomna framställningarna. Ej blott hos dem, som yrkat en förlängning av seminariekursen, utan ock hos en del av dem, som fasthållit vid den fyraåriga kursen såsom det i och för sig önskvärda, möter man tvivel på möjligheten att genom en inre reform av undervisningen och studiearbetet kunna, med fasthållande av nämnda bildningsmål, vinna något väsentligt till lättnad i arbetet och till besparing av tid. Likaså betvivlas möjligheten av att på ett tillfyllestgörande sätt upprätthålla de höjda inträdesfordringar, som av kommittén föreslagits, åtminstone utan anlitande av särskilda förberedelsekurser eller s. k. preparandanstalter. Givet är, att de, som hysa en sådan uppfattning, funnit kommittéförslaget mer eller mindre oantagligt och ansett dess förverkligande komma att leda antingen till ytlighet i bildningsresultatet eller till överansträngning av eleverna. Klart är ock, att man vid sådant förhållande icke funnit annan utväg till förbättring av seminarieutbildningen än att antingen med bibehållande av den fyraåriga kursen låta undervisningen till omfång och beskaffenhet i det väsentliga förbliva vid vad den tillföre varit eller att med vidtagande av sådana förbättringar, som av kommittén föreslagits, göra kursen femårig eller till och med sexårig.

Att yrkanden på seminariekursens förlängande framkommit är ej ägnat att väcka undran. Intet är nämligen vanligare, än att de ökade krav, som utvecklingen ställer på en viss samhällsverksamhet, föranleda ökade krav på den utbildning, som av dess utövare fordras, att denna utbildning anses böra vara fullständigt undångjord före inträdet på den verksamhetsbana, för vilken den är avsedd, att dess höjande anses i huvudsak innebära endast tillfogande av nytt kunskapsstoff till det traditionella utan avskiljande av sådant, som befunnits mindre behöfligt, samt att följden av allt detta blir en oavbruten stegring av de teoretiska kompetensfordringarnas kvantitet och en ständigt fortgående förlängning av den obligatoriska utbildningstiden.

För min del räknar jag det såsom en av folkundervisningskommitténs största förtjänster, att den i förevarande avseende ej motståndslöst följt givna föredömen.

Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen (sid. 11—15), har kommittén sökt hålla en klar gränslinje mellan områdena för den grundläggande och för den fortsatta lärarutbildningen, och den har givit uttryck åt detta sitt bemödande dels i sin nyss omtalade formulering av seminariernas ändamål, dels i sitt betonande av att läraren aldrig får tro sig färdig med sin utbildning utan måste betrakta vad han före inträdet i praktisk verksamhet inhämtat endast såsom en grund, varpå han har att framgent bygga vidare.

Jag delar härutinnan i allo kommitténs mening och finner det i likhet med densamma nödvändigt att göra en bestämd skillnad mellan folkskollärarnas seminarieutbildning och deras fortbildning. Den av åtskilliga myndigheter framkastade tanken på anordnandet vid vissa seminarier av en sorts överbyggnad på de fyra egentliga seminarieklasserna, avsedd att bjuda de folkskollärare, som därtill ägde tillfälle, en möjlighet till högre utbildning med särskild hänsyn till fortsättningsskolans, högre folkskolans och kommunala mellanskolans behov, anser jag sålunda helt och hållet vara en sak för sig, oberoende av spörsmålet om den obligatoriska seminariekursens längd.

Efter allsidig prövning har kommittén kommit till den övertygelsen, att en väsentlig förbättring av seminarieutbildningen kan ernås redan inom den nuvarande fyråriga kursens ram. Den har härvid (se sid. 22) erinrat om det bekanta sakförhållandet, att seminariets lärokurser enligt hittills gällande undervisningsplan varit med avseende på sitt innehåll i huvudsak hela första klassen igenom samt i somliga ämnen till och med än längre helt enkelt folkskolekurser, vilka således, låt vara med någon utvidgning, måst under det första seminarieåret genomgå ånyo. Om man nu i stället stadgar, att dessa folkskolekurser skola vara väl inhämtade före inträdet, skulle den egentliga seminariekursen kunna få påbörjas redan med det första seminarieårets begynnelse, och efter kommitténs övertygelse skulle härigenom för seminariekursens utsträckning vinnas utrymme i lika mån, som om man, med bibehållande av nuvarande kursfördelning för de fyra klasserna, till dessa fogade en femte såsom deras fortsättning. I enlighet härmed har kommittén förordat en avsevärd höjning av inträdesfordringarna, varvid den dock på de punkter, där den ansett sig böra kräva något utöver den egentliga folkskolans läroinnehåll, omsorgsfullt sökt begränsa sig till sådant, som den funnit kunna inhämtas genom självstudier. På så sätt har den kommit till de förslag beträffande inträdesfordringarna, som i den föregående redogörelsen (se sid. 23—24) meddelats.

Mot dessa inträdesfordringar har invänts, att de vore för högt tilltagna och att man därför gjorde klokare, om man bibehölle hittills gäl-

lande bestämmelser oförändrade men i stället nedanom de nuvarande fyra seminarieklasserna insköte en eller ett par s. k. preparandklasser, vilka skulle hava till uppgift att fylla luckan mellan den egentliga folkskolekursens avslutande och den egentliga seminariekursens påbörjande.

Härvid är emellertid att märka, att invändningarna i fråga mindre kommit från seminariernas lärarkollegier, vilka dock genom erfarenhet bäst äro i stånd att bedöma vad man av de inträdessökande rimligen bör kunna begära, än från andra myndigheter, vilka grundat sina omdömen mer på antaganden än på erfarenhet. Enligt min uppfattning äro de av kommittén föreslagna inträdesfordringarna i stort sett, med ett par mindre betydande undantag, ingalunda överdrivna; den för seminariearbetet nödvändiga förberedelsen kan av många förvärfvas genom självstudier och av de övriga i alla händelser på ett lämpligare och billigare sätt än genom av staten upprättade preparandklasser. I den mån anordningar av ett eller annat slag för den förberedande utbildningen visa sig behövlige, kunna dessa överlämnas åt den enskilda företagsamheten; att för bibringande av så elementära kunskaper, som det här till det mesta gäller, anställa lärare med seminarieadjunkters studiekompetens och ekonomiska villkor vore onekligen att göra sig skyldig till användning av onödigt dyrbar arbetskraft.

Men om, såsom nu blivit framhållet, inträdesfordringarna utan risk kunna avsevärt höjas och om till följd härav det första seminarieåret ej längre behöver till stor del upptagas av repetitioner av folkskolans lärostoff utan kan användas till påbörjande av den egentliga seminariekursen, så är tydligt, att man för denna senare vinner ett tidsutrymme, som gör det möjligt att högst väsentligt utvidga och höja densamma.

Att icke desto mindre representanter för snart sagt alla seminariets kunskaps- och övningsämnen var för sig förklarar, att de enligt kommitténs förslag fått ett alldeles otillräckligt timtal för sina ämnen för att hinna genomgå de föreslagna kurserna, eller för att överhuvud taget någon mera värdefull behållning av dessa ämnens studium skall kunna påräknas, bevisar i och för sig ej så mycket. Överallt där facklärarysystem råder — och för seminarierna är det ju nödvändigt — medför detsamma av sig självt en stark benägenhet hos de särskilda ämnenas företrädare att pressa upp fordringarna i sina fack och att söka tillkämpa dessa det bredast möjliga rum på timplanen. Den nödvändiga reducering, som så beskaffade anspråk måste undergå, behöver ingalunda innebära någon sänkning av den verkliga bildningsbehållningen.

Lika litet synes mig otillräckligheten av de tillgängliga fyra seminarieåren vara ådagalagd genom den jämförelse, man anställt mellan de olika

formuleringarna av lärokursen i seminariernas nu gällande undervisningsplan och i den av kommittén föreslagna. Den förra är knapp och obestämd samt antyder därmed något jämförelsevis fattigt och inskränkt; den senare åter är utförligare och noggrannare samt ger intrycket av ett vidare och rikare innehåll. Men härmed är i själva verket ganska litet sagt i fråga om den svårighet, varmed kurserna av eleverna inhämtas, om den tid, som för inhämtandet kräves, och om den trötthet, den »överansträngning», som därav förorsakas. En kurs kan vara trångt begränsad men fyllas med osammanhängande värdelöst kram och ofruktbara formalistiska övningar, som öda tiden, belasta minnet och kväva studielusten, medan däremot ett fylligare stoff, i fall det behandlas med blick för det väsentliga, kan verka livande på intresset, sporra självverksamheten och göra ansträngningen lätt att bära. Hjärtat i all undervisningskonst är att väl skilja huvudsak och bisak, och det är på det stränga genomförandet av begränsningens krav under varje lärostund och på varje punkt av ett ämne, som det först och sist beror, huru svår att inhämta dess lärokurs måste bli och huru lång tid som för tillägnandet därav är nödvändig. Såsom erfarenheten nogsamt ådagalagt, är det en fullständig illusion att föreställa sig, att lugn i undervisningen skulle kunna vinnas och överansträngning undvikas allenast därigenom, att utbildningstiden förlänges. Om ett föräldrat undervisnings- och studiesätt tillämpas, måste följderna av studietidens ökande bli den rakt motsatta. Även i överansträngningsfrågan måste huvudsaken alltid vara den anda, i vilken undervisningen meddelas och studierna ledas.

Naturligtvis innebär det nu sagda, att ganska höga anspråk måste ställas på seminariernas lärare. Men härtill är man ock av andra hänsyn både nödsakad och berättigad. Dessa lärare hava nämligen till uppgift att själva utbilda lärare, och de äga häri en den starkaste uppfordran att genom hela sin undervisning giva ett föredöme i den pedagogiska urskillningens och begränsningens svåra konst. Visserligen har seminarieundervisningen tidigare icke alltid motsvarat nämnda fordran utan mångenstädes lidit av det dubbla felet att på en gång pålägga eleverna en alltför tung arbetsbelastning och det oakttat giva dem en alltför otillfredsställande utbildning. Men erkännas måste, att inom våra seminarier under senare tiden ett synnerligen kraftigt utvecklingsarbete varit i full gång. »I själva verket har man», såsom folkundervisningskommittén också redan i inledningen till sitt betänkande om seminariernas ombildning vitsordat, »på många punkter kommit långt utöver den av de historiska förhållandena och de författningsmässiga bestämmelserna dragna gränserna, gjort försök och vunnit resultat, som, då det nu gäller en mera omfattande reform,

tjäna till stöd och vägledning.» Om de hinder, som ännu hämma detta lovande utvecklingsarbete, bliva, på sätt kommittén föreslagit, undanröjda; om inträdesfordringarna höjas och det första seminarieåret frigöres från obehövligen men tidsödande repetitionskurser; om studierna koncentreras och stoffet gallras i enlighet med kommitténs anvisningar; om ett naturligare och mera på självverksamhet anlagt arbets sätt vinner vidsträcktare tillämpning; och om de yttre förhållanden, under vilka eleverna hava att utföra sitt arbete, bliva i överensstämmelse med kommitténs förslag förbättrade, lider det efter min mening intet tvivel, att den utbildning, som seminarierna inom sin nuvarande fyrklassiga organisation kommer att meddela, skall bliva en väsentligt högre än den, de hittills kunnat bibringa, och att det av kommittén åsyftade målet i det huvudsakliga skall kunna nås.

Med det nu anförda har jag ingalunda velat avvisa såsom fullständigt obefogade samtliga de anmärkningar för överdrift, vilka riktats mot de av kommittén förordade lärokurserna. Såsom typiskt exempel i detta hänseende har i synnerhet påpekats lärokursen för det föreslagna nya ämnet »ekonomilära», och nekas kan icke, att densamma genom sin vidlyftighet och sitt tycke av lärd pretention varit ej så litet ägnad att vilseleda omdömet om kommitténs undervisningsplan i det hela. Även inom ett par andra ämnen kunde säkerligen utan skada en del begränsningar vidtagas, som skulle göra kurserna lättare att medhinna och i sin mån undanröja den fara för överansträngning, som man i en läroanstalt med vår tids oundvikliga ämnesträngsel nästan aldrig kan helt och hållet avlägsna.

Av det nu sagda framgår, att jag känner mig ännu starkare förvissad om obehövligheten av seminariekursens förlängande med ett femte eller sjätte år, än kommittén förklarat sig vara. Jag biträder för övrigt alla de tungt vägande skäl av såväl ekonomisk som annan art, vilka kommittén mot förlängningen anført, och jag betonar till sist liksom den, att man, innan en sådan åtgärd vidtages, åtminstone bör hava gjort allt vad göras kan för att förbättra kursen inom det tidsutrymme, som den för närvarande har sig tillmätt. Skulle man, när de möjligheter, som inom detta tidsutrymme stå till buds, blivit till fullo utnyttjade, ändock finna, att seminarieundervisningen icke förmår tillfredsställa de krav, som måste ställas på folkskollärarnas grundläggande utbildning, synes mig tiden vara inne att taga frågan om seminariekursens förlängande under förnyad omprövning.

I detta sammanhang bör en omständighet beröras, som är ägnad att icke oväsentligt försvåra undervisningens anordning — och därmed minska dess resultat — vid lärarseminarier i jämförelse med lärarinneseminarier. Jag åsyftar dels de manliga elevernas värnpliktstjänstgöring, dels ock den

vid lärarseminarierna påbudna skjututbildningen. Kommittén har i sitt betänkande avhandlat jämväl dessa förhållanden och därvid dels framlagt förslag om vissa jämkningar för seminarieelever i fråga om värnplikts-tjänstgöringens fullgörande, varigenom de nuvarande ogynnsamma verkningarna därav skulle väsentligen undanröjas, dels ock ifrågasatt, huruvida tillräckligt skäl finnes för skjutövningarnas bibehållande. Såsom jag förut nämnt, hava också åtskilliga myndigheter uttalat sig för nämnda övningars borttagande.

Av den gjorda utredningen framgår, att såväl värnpliktstjänstgöringen som skjututbildningen vid lärarseminarierna vålla avsevärt avbräck i utbildningsarbetet och att det sålunda ur seminarieutbildningens synpunkt vore högeligen önskvärt, att åtgärder i den riktning, som av kommittén ifrågasatts, kunde vidtagas. Tydligt kunna emellertid här berörda spörsmål icke betraktas enbart ur seminariernas synpunkt. Och då de undersökningar och överbåganden, som härvidlag äro av nöden, icke slutförts, kan i förevarande sammanhang intet åtgöras i detta ämne. Det torde bliva anledning att framdeles återkomma därtill.

I anslutning till det föregående torde jag lämpligen böra upptaga *Nya ämnen.* till skärskådande kommitténs förslag om införande i seminarieundervisningen av två ämnen, som hittills icke tillhört densamma, nämligen ekonomilära och ett främmande språk.

Av dessa båda är ekonomiläran ett fullständigt nytt ämne ej blott för seminarierna utan för vårt skolväsen i det hela. Kommittén har ej heller från utlandet haft något föredöme att hänvisa till vid sitt förslag om detta ämnes införande. Den tankegång, som lett kommittén, har tydligen varit, att undervisningen i folkskolan även i det avseendet bör vara »praktisk», att den söker anknytning till arbetslivet i barnens hem och hembygd och därvid icke försummar att så långt möjligt är rikta uppmärksamheten och intresset på de ekonomiska förhållanden, som reglera det produktiva arbetet, men att läraren i folkskolan måste få ganska svårt att meddela en i sådant avseende praktisk undervisning, därest han icke själv besitter en viss ekonomisk bildning eller skolning.

Ekonomi-
lära.

Den föreslagna lärokursen i ekonomilära innehåller till att börja med en elementär kurs i affärlära och bokföring, så anlagd, att den till väsentlig del kommer att behandla frågan om levnadskostnadernas ordnande i ett vanligt hushåll, således vad man lämpligen kan beteckna som »hemmets ekonomi». Den innehåller vidare »allmän socialekonomi», d. v. s. den teoretiska utredningen av de faktorer, som ingå i det ekonomiska

livet, eller läran om penning- och kreditväsendet, om prisbildningen, om arbete och kapital, om penninginkomst och realinkomst m. m. Därefter följer en översikt över det ekonomiska livets historiska utveckling under medeltiden och nyare tiden, framför allt under 19:e århundradet. Större delen av kursen upptages av en beskrivande framställning av Sveriges näringsliv med huvudvikten lagd på jordbruket, vars olika grenar behandlas både ur teknisk och ekonomisk synpunkt. Slutligen hör till ekonomiläran en redogörelse för den offentliga hushållningen, d. v. s. för statens och kommunens ekonomiska förpliktelser, deras inkomster och utgifter o. s. v. För ämnet har å kommitténs timplan anslagits sammanlagt 5 veckotimmars undervisning, nämligen 1 i vardera av andra och tredje klasserna och 3 i fjärde klassen.

Inom kommittén hava seminariernas båda representanter H. Dahlgren och Hedwig Sidner reserverat sig mot den omfattning, som givits åt ekonomilärans kurs, vilken de anse vara alldeles för vidlyftigt tilltagen.

Det mottagande, som förslaget om ekonomilärans införande rönt bland de hörda myndigheterna, har icke varit gynnsamt. Kommittémajoritetens förslag har egentligen icke från något håll vunnit bifall. En av länsstyrelserna, fem domkapitel och ej färre än 11 av de 15 seminariekollegierna yrka uttryckligen, att det föreslagna nya ämnet alls icke måtte införas i seminariernas normalkurs, detta framför allt därför, att det huvudsakliga av dess innehåll i själva verket både kan och bör ingå i andra ämnen på seminariernas läsordning: historia, geografi, matematik, de naturvetenskapliga ämnena, trädgårdsskötsel och husligt arbete. Från andra håll yrkas av samma skäl en inskränkning av kursen, i allmänhet så, att den skulle reduceras till en jämförelsevis blygsam omfattning.

Vad mig beträffar kan jag visserligen icke helt ansluta mig till kommitténs förslag. Det synes mig nämligen påtagligt, att den föreslagna kursen dels till verklig skada för andra läroämnen, särskilt historien och geografin, tillägnat sig viktiga delar av deras innehåll, dels upptager sådant, som seminarierna med sin utrustning icke hava förutsättningar att på ett fruktbarande sätt bibringa, dels i det hela erhållit en omfattning och karaktär, som icke motsvarar dess elementära uppgift. Å andra sidan är jag icke benägen att låta ämnet helt utgå ur undervisningsplanen. Det är utan tvivel av ganska stor betydelse, att det ekonomiska livets intressen bliva i seminarieundervisningen representerade genom ett särskilt ämne, även om dessa intressen jämväl i andra ämnen, där de framträda, bliva med tillbörlig omsorg beaktade. Att det innehåll av ekonomisk natur, som ingår eller bör ingå i olika läroämnen kursen, slutligen samlas, fullständigas och ordnas till ett helt förefaller mig lämpligt. Med en sådan mera måttlig

uppgift och med en däremot svarande undervisningstid synes mig ekonomiläran kunna med fördel förekomma som ett särskilt ämne på seminariets högre stadium.

Vad beträffar frågan om införandet vid seminarierna av undervisning i främmande språk går kommitténs förslag ut därpå, att undervisning i tyska och engelska skall meddelas vid varje seminarium med syfte att bringa en elementär och för praktiskt behov avsedd kunskap i något av dem, att ingen elev skall äga att deltaga i undervisningen i mer än ett av språken, men att varje elev skall vara skyldig att efter eget val begagna sig av undervisningen i ett av dem, dock med viss möjlighet till bortval av ämnet och med viss begränsning i fråga om rätten att välja mellan de båda språken. Den tid, som av kommittén kunnat beredas åt vardera språket å timplanen, utgör 3 veckotimmar i första klassen, 2 i andra och 1 i tredje klassen.

Främmande
språk.

Mot förslaget har reservation anförts av P. Hellström, E. J. Ljungberg och H. Tigerschiöld, närmast med hänsyn till svårigheten att bereda ämnet erforderlig tid vid sidan av de äldre ämnena samt det nya ämnet ekonomilära, för vilket dessa reservanter varit med om att yrka 5 veckotimmar. »Det är», säga reservanterna, »icke så mycket mot det främmande språkets upptagande på läroplanen, vi ställa oss tveksamma, som fastmera mot att taga detta steg, då det icke är möjligt att göra det mer effektivt.»

Till kommittémajoritetens ståndpunkt i denna fråga hava de flesta seminariekollegierna anslutit sig, varvid ett kollegium yrkat timplanens höjning, under det att fyra kollegier uttalat önskan om att detsamma måtte till förmån för andra ämnen minskas med 1 veckotimme.

Å andra sidan har ämnet från flera håll blivit föremål för motstånd. Ett stort antal domkapitel och länsstyrelser, filosofiska fakulteten vid universitetet i Uppsala, två seminariekollegier och en del enskilda personer hava mer eller mindre bestämt avvisat tanken därpå.

För egen del är jag livligt övertygad om det berättigade i att ett främmande språk får plats i seminariernas ämneskrets. Därmed förverkligas ett önskemål, som är gammalt inom folkskollärarkåren och stöder sig på särdeles goda grunder. Det låter sig ej bestrida, att den fullständiga saknaden av kunskap i främmande språk utgör ett kännbart hinder för folkskolläraren i hans arbete ej blott för sin allmänna bildning utan även för sin fackbildning, enär den avstänger honom från tillgången till en facklitteratur, av vilken han ofta skulle hava det största gagn. I utlandet ingå ock främmande språk i regel i seminarieundervisningen; så även i de

stora kulturländerna, där dock det praktiska behovet av kunskap i andra språk än modersmålet väsentligt mindre än hos oss kan göra sig förnimbart. I vårt land finner man främmande språk som ämne i så gott som alla offentliga läroanstalter utom folkskolor och seminarier, även i skolor, som ingalunda kunna anses för sig uppställa några anspråksfulla bildningsmål, såsom borgarskolor, lägre tekniska skolor och dylika. Att så skett har naturligtvis berott därpå, att man ansett ett visst mått av praktisk färdighet i ett främmande språk vara av nytta för en del yrkesmän i och för deras yrkesutbildning, och man har av denna orsak funnit sig böra bereda dem tillfälle att inhämta en sådan färdighet, ehuru de varken ämna undervisa i det ifrågavarande språket eller använda sin kunskap i detsamma såsom grund för framtida språkstudier av mer eller mindre vetenskaplig art. Det borde i betraktande härav vara lätt att inse den nytta, som folkskollärarna även för sin yrkesbildning skulle hava av någon förmåga att reda sig med läsningen av ett främmande språk. I själva verket har staten faktiskt redan givit sitt erkännande åt detta sakförhållande, då den sedan en lång tid tillbaka årligen utdelar resestipendier till folkskollärare avsedda även för yrkesstudier i utlandet.

Att det utrymme, som i seminariet med dess av en mångfald ämnen hårt anlitade läroplan kan beredas åt läsningen av ett främmande språk, måste bliva ganska knappt, är visserligen sant. Men jag håller före, att även om den tid, som i kommittéförslaget tilldelats det ifrågavarande ämnet, icke skulle kunna i någon mera avsevärd grad ökas, det huvudsakligaste syftet med undervisningen däri dock skall kunna vinnas. »Detta syfte», säger kommittén, »kan nämligen endast vara att nå det närmaste målet för en rent praktisk språkundervisning, således i förevarande fall att på genaste väg möjliggöra för eleverna att med något så när gott uttal kunna läsa tyska eller engelska och — med hjälp, där så behöves, av en ordbok — uppfatta innehållet av det lästa. Det gäller icke att införa eleverna på och giva dem översikt över ett nytt och vidsträckt bildningsområde utan endast att öppna för dem en väg till ett sådant område, en väg, på vilken den vetgirige sedermera vandrar vidare. Här som i så många andra fall får undervisningen på seminariet sin egentliga uppgift i att väcka intresse för och möjliggöra ett på egen hand fortsatt studium.»

I likhet med kommittén tror jag ock, att en undervisning i främmande språk, även av den ifrågavarande undervisningens begränsade omfattning och rent praktiska syftning, därjämte skall gynnsamt inverka på modersmålsundervisningen vid seminariet, i det att den för eleverna, de blivande modersmåls lärarna för den stora mängden av vårt folks barn, ställer det

egna språkets byggnad i en belysning, som möjliggör en klarare och rik-
tigare uppfattning därav, än för dem eljest vore möjlig att vinna.

Med anledning av de påståenden, som från en del håll framkommit,
att en undervisning i främmande språk av så begränsad omfattning, som
här ifrågasatts, näppeligen skulle kunna giva någon praktiskt användbar be-
hållning, vill jag erinra om ett förslag i liknande riktning, som nyligen
avgivits av kommittén för den lägre tekniska undervisningens ordnande be-
träffande de av denna kommitté förordade tekniska fackskolorna för unga
industriarbetare. Kommittén hänvisar i fråga härom till den erfarenhet,
som vunnits vid de tekniska elementarläroverken och som givit vid handen,
att nästan alla lärjungar begagnat sig av den undervisning i främmande
språk, som där valfritt stätt till buds.

Redan denna omständighet — yttrar kommittén (del I sid. 212) — torde kunna
anföras som ett tungt vägande skäl för införande av språkundervisning vid de tekniska
fackskolorna. Därtill kommer, att skolornas lärjungar för sina fortsatta studier efter
skolkursens avslutning i mycket hög grad äro hänvisade till utländsk litteratur, vadan
någon språkkunskap är nödvändig, om det icke skall möta allt för stora svårigheter
för lärjungarna att genom självstudier följa teknikens utveckling.

Kommittén har till och med ansett, att undervisningen i språk av sist anförda
skäl måste tillmätas den betydelse, att det icke helt och hållet bör överlämnas åt lär-
jungarnas eget skön att avgöra, om de skola delta i språkundervisningen eller icke.
Då emellertid åt denna undervisning endast kan anslås en mycket begränsad tid, torde
det vara mindre lämpligt att göra både tyska och engelska språken obligatoriska.
Kommittén har ansett sig böra gå en medelväg och föreslå, att det av de nämnda
språken, som för varje fackskola kan anses mest betydelsefullt, upptages såsom obliga-
toriskt läroämne, men att tillfälle till undervisning även i det andra av de två språken
beredes de lärjungar, som sådant önska.

Till denna undervisning anslår nämnda kommitté för vardera språket
1 timma i veckan under en blott tvåårig kurs, alltså sammanlagt högst 80
lektioner. Härmed må nu sammanställas folkundervisningskommitténs för-
slag, enligt vilket åt en motsvarande kurs skulle ägnas 3 veckotimmar i
första årsklassen, 2 i andra och 1 i tredje, alltså enligt liknande beräk-
nings sätt tillsammans 228 lektioner. Tager man härtill i betraktande de
jämförelsevis låga inträdesfordringar i fråga om s. k. allmänbildning, som
för de tekniska fackskolorna uppställts, synes det mig uppenbart, att den
grundläggande insikt i ett främmande språk, vilken under seminariekursen
skulle inhämtas, komme att i grundlighet och användbarhet ej så oväsent-
ligt överträffa den, som kommittén för den lägre tekniska undervisningens
ordnande tänkt sig bliva av praktiskt värde för de tekniska fackskolornas
lärjungar. Den förkastelsedom, som över folkundervisningskommitténs före-
varande förslag uttalats, kan jag icke finna i något avseende motiverad.

Jag tvekar därför icke att tillstyrka förslaget om upptagandet av ett främmande språk i seminarieelevernas lärokurs. Den av kommittén föreslagna anordningen, som i regel skulle giva eleverna tillfälle att välja mellan tyskan och engelskan och tillika ställer ämnet till en viss grad valfritt, torde vara ganska välbetänkt.

*Övriga
läroämnen.*

Om kommitténs förslag angående övriga läroämnen har jag mindre anledning att uttala mig. Den kritik, som kommit den föreslagna undervisningsplanen till del, bör vinna vederbörligt beaktande vid framtida utfärdande av normalplan för seminarieundervisningen. En allmän och stundom med skärpa framställd anmärkning är, som förut nämnts, att de angivna kurserna äro för stora i förhållande till den anslagna tiden; och även härtill bör vid denna normalplans formulering tagas skälig hänsyn. Kommittén framhåller visserligen i sitt betänkande, att de föreslagna kurserna icke få anses beteckna minimifordringar, som ovillkorligen skola upprätthållas. »De äro», heter det, »snarast blott att betrakta som ett angivande av de områden, inom vilka undervisningen lämpligen bör röra sig, eller som en ledning vid det huvudsakliga urvalet av lärostoff eller en utstakning av den huvudriktning, vari arbetet bör gå.» Och kommittén betonar med styrka, att frihet måste givas varje särskilt seminarium att i timplanen och kursplanen vidtaga de ändringar och begränsningar, som betingas av lokala eller personliga förhållanden eller eljest anses önskliga. Dessa kommitténs synpunkter hava dock antingen icke uppmärksamrats eller åtminstone icke godtagits av de granskande myndigheterna, icke ens av seminariekollegierna, vid deras yttranden över lärokursernas omfattning. Med hänsyn till den allmänna benägenhet, som sålunda visat sig, att betrakta de angivna lärokurserna såsom innebärande minimifordringar, synes det mig nödigt, att man vid utarbetandet av en officiell undervisningsplan giver lärokurserna, särskilt i vissa ämnen, en strängare begränsning än den, de erhållit i kommitténs framställning.

Att den frihet i fråga om kursplanens enskildheter och undervisningsarbetets ordnande, som under senare tiden varit rådande vid seminarierna och till väsentlig grad möjliggjort det glädjande framstegsarbete, som vid dem ägt rum, måtte kunna bibehållas har av flera seminariekollegier framhållits som ett önskemål och synes även mig synnerligen önskvärt.

*Den
praktiska
utbildningen.*

Liksom i fråga om lärokurserna hava ock i fråga om ordningen för den praktiska utbildningen de pedagogiska synpunkter, som varit för kommittén ledande, i stort sett vunnit gillande. På den invecklade frågan

om den praktiska utbildningens ordnande skall jag här icke inlåta mig; den granskning, kommittéförslaget i detta avseende undergått, bör tillgodogöras vid utarbetandet av seminariernas normalplan.

Kommitténs förslag till ett friare arbetssätt vid seminarierna med större utrymme för och fullständigare tillgodogörande av elevernas självverksamhet har i allmänhet mött erkännande. De anmärkningar i enskildheter, som förekommit, torde icke här behöva beröras. Till den härmed sammanhängande frågan om arbetets yttre hjälpmedel skall jag i det följande återkomma.

Arbetsättet.

Frågan om höjda inträdesfordringar med avseende å kunskaper och färdigheter är i det föregående omnämnd vid behandlingen av spörsmålet om seminariekursens längd. Vad övriga inträdesvillkor beträffar torde jag här endast behöva något uppehålla mig vid kommitténs förslag, att nattvardsbegående ej längre må utgöra villkor för intagning i seminarium, utan att bestämmelsen härom bör ersättas med ett stadgande, som på den inträdessökande endast ställer fordran på behörighet till konfirmation och nattvardsgång. Frågan härom har varit föremål för olika meningar.

Inträdesfordringar med avseende på ställning inom statskyrkan.

Borttagandet av den nu gällande bestämmelsen, att den inträdessökande skall uppfylla bland andra villkor även det att hava »begått Herrens nattvard», har, som bekant, vid ett par tillfällen påyrkats inom Riksdagen, senast i en motion inom Andra kammaren år 1910. Det tillfälliga utskott, till vilket denna motion hänvisades, fann starka skäl tala för denna bestämmelses upphävande men ansåg, att den icke kunde borttagas, utan att någon annan bestämmelse i stället infördes, som tillgodosåge regeringsformens fordran (§ 28), att till sådan tjänst, varmed är förenat åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, endast den må utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Utskottet föreslog, att den överklagade bestämmelsen skulle ersättas med ett stadgande därom, att inträdessökande skall vara »medlem av svenska kyrkan». En icke obetydlig minoritet inom utskottet hemställde emellertid om sådan ändring, att fordran på nattvardsbegående utbyttes mot en fordran av innehåll, att sökanden vore »döpt medlem av svenska kyrkan och efter där åtnjuten konfirmationsundervisning behörigen förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång». Vid ärendets behandling i kamrarna anslöt sig Andra kammaren till utskottets förslag (med 111 röster mot 92, som avgåvos för reservationen) och Första kammaren till reservanternas.

Kommittén har nu i sitt förslag ställt sig på den av Första kammaren intagna ståndpunkten. För en bestämmelse i enlighet med Andra kam-

marens tillfälliga utskotts förslag har kommitténs ledamot P. Hellström i till betänkandet fogat särskilt yttrande uttalat sig. Slutligen har en annan av kommitténs ledamöter, C. R. Sundell, i särskilt yttrande yrkat bibehållande av nu gällande bestämmelse alldeles oförändrad.

I de från vederbörande myndigheter inkomna yttrandena finner man uttalanden såväl till förmån för kommittéförslaget som till förmån för reservationerna, i synnerhet till den av Sundell avgivna. En och annan har till och med velat gå ännu längre än denna reservant i fråga om statskyrkliga kvalifikationer samt yrkat, att inträdessökande skall ej blott en gång hava gått till nattvarden utan även sedan alltjämt hava befunnit sig i nattvardsgemenskap med kyrkan.

För min del ställer jag mig på den av Andra kammaren år 1910 hävdade ståndpunkten.

*Realskol-
examinera-
des rätt till
inträde utan
prövning.*

Kommittén har ansett det ligga i folkskolans intresse, att man icke till förmån för ungdom ur de i ekonomiskt avseende bättre lottade samhällsklasserna och för lärjungar från de högre skolorna försvårade tillträdet till folkskolläraryrket för unga män och kvinnor ur de bredare samhällslagren. De uttalanden, som kommittén i sådan riktning gjort, hava emellertid ådragit kommittén synnerligen skarpt klander, särskilt från universitets- och läroverkshåll, och man har i vissa av kommitténs förslag till och med velat spåra avoghet mot de högre skolornas och universitetens lärjungar och en avsiktlig strävan att för dem försvåra tillträdet till seminarierna. Detta gäller till att börja med om kommitténs förslag angående inträdessökande, som avlagt realskolexamen.

Kommittén avstyrker det från olika håll framställda förslaget, att avlagd realskolexamen skulle berättiga till inträde *utan prövning* i seminarium. Av kommitténs utförliga framställning synes mig otvetydigt framgå, att kommitténs ställning i denna punkt ingalunda beror på någon underskattning av realskolans arbete eller av brist på förtroende till dess lärares förmåga att bedöma examinanderna, utan att den är motiverad av helt andra skäl, vilka vid en omsorgsfull undersökning svårligen av någon lära kunna underkännas. Kommittén uppvisar de praktiska svårigheter, som vid intagningen av elever kunde väntas uppkomma med avseende på möjligheten att öva ömsesidig rättvisa mellan å ena sidan sådana sökande, som på grund av föredda vitsord skulle äga förmånsrätt till inträde, och å andra sidan sådana sökande, vilken efter undergången prövning blivit till intagning godkända. Och kommittén hyser en välgrundad farhåga, att den ifrågasatta förmånsrätten skulle få till följd, att särskilt vid de kvinnliga seminarierna de tillgängliga platserna till allt för stor omfattning skulle

komma att intagas av realskolexaminerade. »Man måste», säger kommittén, »finna varje anordning betänkelig, varigenom skaror av skolungdom skulle ledas in på folkskolläraryrket huvudsakligen till följd av den yttre tillfällighet, som läge i en åt dem beviljad förmånsrätt och i för dem gynnsamma skolförhållanden». Kommittén har över huvud taget funnit en sådan organisatorisk anordning mindre lämplig, varigenom ungdom från de så kallade bredare folklagren skulle utestängas från seminarierna. »Detta vore», menar kommittén, »en förlust för samhället i allmänhet och för folkskolan i synnerhet. Att läraren och lärarinnan i en skola, som till vida övertäglig del mottager barn ur de kroppsarbetande samhällsklasserna, själva en gång prövat kroppsarbetets villkor och vunnit förtroendet med arbetarklassens liv, är för visso icke utan betydelse för framgången av deras verksamhet. Det bör alltid hava givit dem bättre förutsättningar att förstå barnen och att anknyta undervisningen till de förhållanden, vari barnen befinna sig.»

Jag delar i förevarande fall kommitténs uppfattning och kan icke i denna finna ens en skymt av den falska demokratism eller den trångsinta avoghet mot de högre samhällsklasserna, som man däri velat inlägga. Dess riktighet bestyrkes ock därav, att intet enda av seminariekollegierna, ja, ingen enda av seminariernas lärare härutinnan anfört avvikande mening. Av de ecklesiastiska konsistorierna hava visserligen ej färre än sex uttalat sig för att inträdessökande med realskolexamen borde äga rätt att utan prövning inträda i seminariets första klass, men flertalet av dem har dock angivit, att sådan förmånsrätt endast skulle förbehållas dem, vilka kunde förete i ett eller annat hänseende kvalificerat examensbetyg. Om man därjämte, enligt förslag av Luleå domkapitel, stadgade viss giltighetstid för examensbetyget och visst maximiantal platser, som åt ifrågavarande inträdessökande finge förbehållas, skulle visserligen ganska starka garantier mot det önskade privilegiets alltför vidsträckt användning kunna anses vara för handen. Mig synes det dock vida mera enkelt liksom ock vida mera tilltalande att för realskolornas räkning försöka en anordning, som förordats av några andra av de hörda myndigheterna, den nämligen att upprätta särskilda seminariekurser avsedda enkom för elever, som avlagt realskolexamen. Tanken på sådana kurser har framställts av kommittén, men det har syntts densamma, som skulle frågan om deras inrättande icke ännu böra upptagas till avgörande, innan de förhållanden, som sammanhåra med realskolexamen, vilken först så sent som år 1907 för första gången avlades, nått den utveckling och kommit till den stadga, att säkrare vägledning kan erhållas för frågans bedömande. Denna bör dock enligt kommitténs mening snart nog bliva föremål för behandling.

I likhet med kommittén anser jag det önskvärt, att de offentliga läroanstalterna, i den mån lämpligen kan ske, ställas i organiskt samband med varandra och att av eleverna redan vunnen skolbildning så långt möjligt blir vid seminarieutbildningen tillgodogjord. Den nyss berörda anordningen synes mig därför böra tagas i överbägande, och jag ärnar inom närmaste framtiden låta verkställa härför behöflig utredning.

*Studenters
rätt till in-
träde utan
prövning.*

Framför allt är det emellertid kommitténs förslag rörande seminarieelever med studentexamen och med akademisk examen, som från förut nämnd synpunkt varit föremål för klander. I fråga om studenterna har kommittén föreslagit, att deras hittillsvarande rätt till inträde *utan prövning* i seminariets fjärde klass skall bortfalla och att i stället vid vissa seminarier skola upprättas särskilda ettåriga seminariekurser, enkom avsedda för studenter. Till dessa kurser skulle student i allmänhet icke äga inträdesrätt utan en prövning, som dock endast skulle hava karaktären av ett slags föga omfattande *fyllnadsprövning*. Seminariets läroplan upptager nämligen vissa ämnen, som alls icke studeras på gymnasiet (särskilt en del praktiska färdighetsämnen), och kommittén har, hur önskvärt den än ansett det vara, att studentelevernas kurser i dessa ämnen skulle kunnat i sin helhet förläggas till själva seminarieåret, icke funnit detta möjligt. Någon del av arbetet i vissa av nämnda ämnen behöver således enligt kommitténs mening vara undanflydd redan vid inträdet. Kommittén har vidare funnit det oefftergivligt, att student avlade prov i vissa till seminariekursen hörande ämnen, som även tillhöra gymnasiets undervisning, nämligen i det fall att han till följd av bortval eller av annat skäl icke i dem erhållit godkänt vitsord i studentexamen, därvid prövningen dock icke skulle avse att vitsorda studentkunskaper i sådana ämnen utan skulle begränsa sig till ifrågavarande ämnens lärokurs i seminariet.

I anslutning till en av kommittéledamöterna P. Hellström och H. Tigerschiöld i denna punkt avgiven reservation har ett stort antal myndigheter yrkat, att studenterna må under alla förhållanden äga rätt att utan prövning vinna inträde i den för dem avsedda seminariekursen, medan en del andra myndigheter hava hemställt om inskränkning i ett eller annat avseende i den av kommittén föreslagna prövningen.

Jag anser det visserligen önskligt, att villkoren för students tillträde till seminarium icke göras strängare, än sakens natur nödvändigt kräver, och det synes mig möjligt, att de av kommittén uppställda fordringarna skulle kunna något reduceras. Att särskilt för studentelever eftergiva något av de krav på kompetens att undervisa i folkskolans samtliga ämnen, vilka för alla övriga elever äro fastställda, kan dock näppeligen anses försvärligt, och att ordna studentkurserna så, att inträdesprövningar helt och

hållet och under alla omständigheter bortfalla, synes knappast möjligt. Man måste ihågkomma, att studentens utbildning i de för folkskolan synnerligen betydelsefulla övningsämnena ofta kan vara ganska bristfällig. Så kan han ju på gymnasiet hava varit befriad från deltagande både i sång och i gymnastik, och har han tagit sin studentexamen som privatist, kan han till och med vara utan övning i det för varje lärarverksamhet så viktiga ämnet teckning. I orgel- och pianospelning, i slöjd- och trädgårds-skötsel, ämnen, på vilka seminarieeleven under flera år nedlägger arbete, är han i regel okunnig. Till följd av den s. k. bortvalsrätten kunna betänkliga brister förekomma även i fråga om de teoretiska ämnena. Huru nu en endast ettårig seminariekurs skall kunna ordnas så, att undervisningen och dess resultat göras oberoende av dylika ojämnheter i elevernas förutsättningar och att tillika tid erhålles för en mera fullständig pedagogisk utbildning än den, som hittills kunnat ifrågakomma, torde ej vara lätt att säga, och varken de båda nämnda reservanternas eller de myndigheter, som till dem anslutit sig, hava i det avseendet givit någon anvisning. Nyligen hava ock gjorts uttalanden av seminarierektorer, som förestå de för närvarande anordnade särskilda seminarieavdelningarna för studenter, i vilka uttalanden behovet av inträdesprövning och knappheten i den för utbildningen anslagna tiden starkt framhållits.

Att de för studentkurser av kommittén föreslagna inträdesfordringarna kunna något reduceras, finner jag, som sagt, både troligt och önskligt. Om man emellertid i likhet med vissa myndigheter, som yttrat sig angående kommitténs ifrågavarande förslag, i detta ser en benägenhet hos kommittén att isolera seminarierna från övriga undervisningsanstalter och en strävan att för studenter försvåra tillträdet till folkskolläraryrket, synes man mig fullständigt förbise vad som i nämnda förslag angående studenterna dock är det allra väsentligaste. I huvudsak innebär nämligen kommitténs förslag, att under det att studenter tidigare endast tillfälligtvis och i mån av möjligen förhandenvarande utrymme kunnat vinna inträde vid seminarium och där haft att deltaga i en lärokurs, som på intet sätt varit inrättad efter deras särskilda behov, skulle de framdeles med den av kommittén föreslagna anordningen i betydande antal erhålla tillfälle att utbilda sig till folkskollärare, och detta efter en för dem väl anpassad undervisningsplan och under i övrigt för dem mera tillfredsställande förhållanden. Ännu år 1907 var antalet studenter vid seminarierna sammanlagt ej mer än 26; år 1910, sedan i enlighet med kommitténs syften särskilda studentklasser inrättats vid två seminarier, hade antalet stigit till 83 (41 manliga och 42 kvinnliga), och med det antal studentavdelningar, som kommittén ansett behöfliga, skulle årligen ett antal av över 100 studenter komma att ut-

examineras som folkskollärare. Ett förslag av denna innebörd synes mig icke rimligen kunna betecknas såsom åsyftande att för studenter försvåra tillträdet till folkskolläraryrket. Då kommittén funnit nödvändigt att uppställa vissa inträdesfordringar, har för kommittén den bestämmande synpunkten självklart varit folkskoleundervisningens intresse. »Kommittén har», säger den ock, »icke utgått från någon jämförande värdering av studentbildningen och seminariebildningen, utan endast från de särskilda bildningskrav, som här föreligga. Att studenter äga kunskaper i ämnen, som icke ingå i seminariets undervisning, och i en del av de ämnen, som tillhöra seminariet, måhända kommit icke obetydligt utöver vad där inhämtas, kan enligt kommitténs uppfattning icke ersätta väsentliga brister i den särskilda utbildning, som för folkskollärarkallet är nödvändig.»

I detta sammanhang anhåller jag få omnämna en nyligen av styrelsen för Uppsala enskilda läroverk och privatgymnasium ingiven framställning. Däri förmäles, att vid nämnda läroverk inrättats en ny nionde klass, där flickor, som icke ämna taga studentexamen, kunna erhålla vidare utbildning särskilt i sådana ämnen, som mera direkt sammanhånga med kvinnans speciella uppgifter inom familj och hem, samt göras skickliga att sköta, handleda och undervisa yngre barn i hem, kindergården och småskola. Då enligt styrelsens mening flickor, som genomgått ifrågavarande klass, vore fullt ut lika väl som studenter skickade att tillgodogöra sig folkskoleseminariets undervisning och att efter en ettårig kurs bliva dugliga lärarinnor, hemställer styrelsen, att sådana flickor måtte kunna för utbildning till folkskollärarinnor vinna inträde i fjärde klassen av folkskoleseminarium på samma villkor som sökande, vilka avlagt studentexamen.

Någon mera ingående prövning har ännu icke hunnit ägnas här berörda framställning, och jag har därför icke kunnat bilda mig någon mening om i vad mån densamma förtjänar avseende. Då det uppslag på den högre flickskoleundervisningens område, som beröres däri, synes mig innebära åtskilligt av intresse, har jag dock velat i detta sammanhang bringa detsamma till kännedom.

Universitets-
examinerades
rätt till folk-
skolläraryrket
efter endast
fyra månaders
praktisk kurs.

Samma synpunkt, som den förut framhållna, nämligen folkskoleundervisningens intresse, har varit bestämmande även för kommitténs förslag om upphävandet av nu gällande rätt för dem, vilka avlagt teologisk examen eller viss filosofie kandidatexamen, att efter *endast fyra månaders praktisk pedagogisk kurs* vid seminarium erhålla betyg, som berättigar till anställning som ordinarie lärare vid folkskola. Personer med ifrågavarande utbildning, vilka vilja avlägga folkskolläraryrket, borde enligt kommitténs förslag hava att genomgå den för studenter avsedda ettåriga seminarie-

kursen, därvid de i enlighet med av kommittén föreslagna stadgebestämmelser skulle fritagas från att följa sådan undervisning, som för dem, på grund av deras föregående studier, kunde anses obehörlig.

Även i fråga om detta förslag synas mig de skäl, som kommittén angivit, vara svåra att jäva. Samma brister i den behöfliga utbildningen, som för närvarande måste annärkas i fråga om studenterna, föreligga även beträffande de ifrågavarande kandidaterna, ofta till och med i högre grad, då de övningar och studier, som utgöra de senares seminariekurs, äro så väsentligt mindre. I många enskilda fall torde dock för ifrågavarande personer kursen kunna på grund av särskilda förhållanden förkortas efter därom gjord särskild framställning.

Av vad jag yttrat framgår, att jag anser kommitténs förslag i nu nämnda båda punkter böra något jämkas men i huvudsak vinna godkännande. Att framtida förhållanden kunna göra andra anordningar i nu ifrågavarande avseenden lämpliga har jag redan antytt. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att frågor av sådan art som de nu berörda, vilka angå sambandet mellan olika läroanstalter samt mellan folkbildningens och den högre bildningens områden, torde hava bästa utsikt att vinna en slutlig och från olika synpunkter tillfredsställande lösning, om en för hela vårt skolväsen gemensam överstyrelse kommer till stånd, inom vilken de kunna bliva föremål för samfärdig behandling av målsmän för de olika skolorna och bildningsområdena.

Frågan om särskild lärarutbildning för småskolorna har folkundervisningskommittén icke fått till sig överlämnad. Kommittén synes emellertid vara av den åsikten, att småskoleseminarierna tillsvidare böra behålla sin ställning som kommunala eller enskilda läroanstalter, och den har i ett senare betänkande angivit såsom en av de angelägnaste uppgifterna för en blivande överstyrelse för folkundervisningsväsendet att söka kraftigt främja den utveckling, vari dessa läroanstalter under senare år varit inbegripna. De uttalanden, som kommittén gjort om förhållandet mellan folk- och småskoleseminarierna, hava icke från några myndigheter rönt gensägelse. Icke heller har någon invändning riktats mot kommitténs hemställan om upphävandet av nu gällande bestämmelse angående småskollärlarinne-(-lärar-)examen vid slutet av folkskoleseminariernas andra årskurs, en bestämmelse, som i det närmaste förlorat praktisk betydelse men som nödgat till en mindre ändamålsenlig anordning av folkskoleseminariernas läroplan.

Vad slutligen beträffar kommitténs förslag om inrättandet av treåriga seminariekurser, avsedda för småskollärlarinnor, som önska vinna utbildning

Folkskoleseminarierna och småskoleseminarierna.

till folkskollärarinnor, har detta förslag bland de myndigheter, som däröver yttrat sig, vunnit nästan enhällig anslutning. Av de kvinnliga folkskoleseminariernas lärarkollegier har endast ett enda ställt sig tveksamt till förslaget, under det att de fem övriga yttrat sig bestämt tillstyrkande.

Tanken att till dessa kurser efter vederbörlig inträdesprövning borde lämnas tillträde åt flickor, vilka genomgått högre flickskola eller på annat sätt erhållit en allmänbildning, som bör göra det möjligt att på kortare tid än fyra år föra dem fram till seminariets slutmål, har också i allmänhet mottagits med gillande, men man har därvid i regel uttalat sig för att kursen även för dessa elever borde vara treårig och att de inträdessökande således icke borde, såsom kommittén föreslagit, intagas först i andra årsklassen av de treåriga kurserna. Denna modifikation i den föreslagna anordningen synes mig böra tagas under närmare övervägande. Även den anmärkning, som från flera håll gjorts, att antalet kurser av ifrågavarande beskaffenhet borde bliva mindre än kommittén föreslagit, torde böra vinna beaktande. Givetvis är det rådligast att i detta fall med en viss varsamhet pröva sig fram för att finna i vad mån det behov, som dessa kurser skulle tillgodose, är förhanden och i vad mån den tänkta anordningen är för ändamålet lämplig. Även kommittén har velat hava upprättandet av dylika kurser betraktat som ett försök, vars värde först genom vunnen erfarenhet kunde avgöras.

2. Ökande av seminariernas lärarkrafter.

För ett rätt förstående av folkundervisningskommitténs utredning av frågan om de för seminarierna behövliga lärarkrafterna torde böra förutskickas den anmärkningen, att kommittén tänkt sig dels en på visst sätt sammansatt lokalstyrelse för varje seminarium, dels ock en central myndighet, som skulle utgöra en överstyrelse för folkundervisningsväsendet i riket. Beträffande antalet behövliga lärarkrafter för seminarierna anför kommittén:

Kommittén.

Det inom varje grupp av lärare behövliga antalet lärarkrafter är i första hand beroende av den tjänstgöringsskyldighet, som kan åläggas varje särskild lärare. Vid bestämmandet av en lärares tjänstgöringsskyldighet åter måste givetvis hänsyn tagas till arten av den undervisning, som tillhör hans befattning. Ju mera krävande hans arbete är, således ju mera det fordrar förberedelse från lärarens sida eller i allmänhet taget är ägnat att taga honom i anspråk på tid utom själva lärotimmarna och ju högre de pedagogiska fordringarna på hans undervisning måste ställas, desto mindre bör antalet vara av hans undervisningstimmar.

Befattningen som lärare vid ett folkskoleseminarium är icke blott i högre grad än de flesta andra lärarbefattningar ansvarsfull utan är ock mer än de flesta av natur att lägga beslag på sin innehavares tid och arbetskraft samt ställa anspråk på hans

undervisningsskicklighet. Så är redan nu förhållandet, icke minst till följd av det pedagogiska framstegsarbete, som i allmänhet kan sägas för närvarande pågå vid seminarierna. Och de lärokurser och arbetsmetoder, som kommittén förordat, skola, i den mån de bliva genomförda, ytterligare medverka till att göra seminarielärarnas arbete krävande.

Tjänstgöringens beskaffenhet vid seminarierna är således av sådan art, att det varken vore överensstämmande med seminariets fördel eller i enlighet med billighetens fordringar, om den tjänstgöringsskyldighet, som ålades seminarieläraren, bleve med avseende på antalet undervisningstimmar drygt tillmätt.

Vad då först beträffar tjänstgöringsskyldigheten för *ämneslärarna*, d. v. s. rektor och adjunkter samt andra lärare, som undervisa i de olika kunskapsämnen, är för närvarande för seminarieadjunkt stadgad en undervisningsskyldighet av 24 till 28 timmar i veckan, d. v. s. samma antal undervisningstimmar som det, vilket åligger läroverksadjunkt med tjänstgöring i realskolans lägre klasser. Genom 1905 års läroverksstadga blev undervisningsskyldigheten för adjunkt, »vars huvudsakliga tjänstgöring är förlagd till realskolans sjätte klass och gymnasiet», bestämd till samma omfattning som för lektor eller 20 till 22 veckotimmar, och 1899 års läroverkskommitté, på vars förslag denna nedsättning i den eljest bestämda undervisningsskyldigheten för läroverksadjunkt kommit till stånd, yttrar, att den »så ofta och med så goda skäl blivit påyrkad, att någon särskild motivering från kommitténs sida i detta fall ej torde vara av behovet påkallad».

*Behovet av
ämneslärare.*

Det torde då icke behövas någon särskild motivering för ett förslag att låta undervisningsskyldigheten för adjunkt vid seminarium stanna vid nämnda timtal: 20 till 22 timmar i veckan. Skulle något ytterligare sägas, kunde erinras om den handledning av seminarieeleverna vid deras undervisningsövningar, vilken åligger seminarieadjunkten och förorsakar honom en myckenhet arbete, som icke kan uppföras i form av bestämda undervisningstimmar. Den är närmast att jämföra med handledningen av lärarkandidaterna vid provårsläroverken, ett arbete, som enligt läroverksstadgans föreskrift kan medföra en sänkning av veckotimtalet från 20 till 18 eller, med överstyrelsens begivande, även till lägre timtal.

Ännu mera av seminarielärarens tid än för ledningen av elevernas undervisningsövningar skall emellertid krävas för ledningen av deras s. k. fria studier eller, såsom kommittén benämnt dessa mera självständiga studier, deras »enskilda arbete». Bland stadgebestämmelser, som kommittén föreslagit för att säkerställa det enskilda arbetet, är bland andra den, att läraren i samband med undervisningen i sitt ämne skall tillhandagå eleverna med uppgifter för deras enskilda arbete, giva den anvisning och ledning, som för arbetets utförande äro behöfliga, och granska det sätt, varpå det blivit utfört, samt att han i sådant syfte skall vara för eleverna tillgänglig å seminariet på bestämd tid utom de egentliga lärotimmarna. Utan en sådan omsorgsfull befattning med det enskilda arbetet från lärarens sida skall detta icke bliva av det värde för elevernas utbildning, som det kan och bör bliva.

Det kunde då ock synas rimligt, att lärarens åliggande med avseende på detta enskilda arbete i någon mån bleve taget i räkning vid bestämmandet av antalet av hans undervisningstimmar, att det, om också till belopp av endast en veckotimme, inräknades däri. Kommittén har dock funnit sig icke böra framställa förslag i sådan riktning. Detta närmast med hänsyn till svårigheten att finna en bestämmelse för saken i fråga, som icke bleve otillfredsställande. Enskilt arbete skall enligt kom-

mitténs förslag kunna förekomma inom alla läroämnen, övningsämnena såväl som kunskapsämnena, och eleverna skola äga rätt att själva välja det eller de ämnen, vari de hava att utföra sådant arbete. Det är således att vänta, att det enskilda arbetet skall komma att fördela sig ganska ojämnt på de olika läroämnena. Fall skola kunna inträffa, då en lärare under en termin icke kommer att få någon befattning med enskilt arbete och då det således vore föga berättigat att inräkna sådant i hans undervisnings-skyldighet. I andra fall åter skall en lärare kunna bliva så överhopad av göromål för dylikt arbetes skull, att tillgodoräkandet av en eller annan undervisningstimme endast skenbart komme att innebära en ersättning. Att under sådant förhållande låta det ifrågavarande åliggandet bliva inräknat i den lagstadgade tjänstgöringstiden med ett en gång för alla bestämt belopp, lika för alla lärare, vilket eljest från synpunkten av önskvärd reda vore det bästa, skulle näppeligen vara fullt lämpligt. Att åter taga det i beräkning allt efter dess för varje termin växlande omfattning skulle förutsätta, att fördelningen av elevernas enskilda arbete på de olika ämnena kunde på förhand fastställas, något som knappast låte sig göra, utan att ett otjänligt båd därmed lades på detta arbete. Kommittén har dessutom mast taga hänsyn därtill, att det enskilda arbetet ännu skall kunna förefalla mängen såsom något väl oprövat och till sitt värde ovisst för att på sådant sätt, som här antytts, komma i betraktande.

I enstaka fall, där man på grund av föregående erfarenhet kan vänta, att någon viss lärare skall bliva i särskild grad tagen i anspråk för handledningen av eleverna i deras enskilda arbete, skall väl till förmån för denna lärare tillämpning kunna göras av den bestämmelse angående möjlighet under vissa förhållanden till minskning i det fastställda antalet tjänstgöringstimmar, som kommittén upptagit i stadgeförslaget. Men i det hela måste sägas, att kommitténs förslag med avseende på det enskilda arbetet innebär ett särskilt åliggande för seminarielärarna, som faller vid sidan av deras på läsordningen upptagna arbete och icke räknas dem till godo vid bestämmandet av deras undervisningsskyldighet.

Det förutnämnda timalet, 20—22 veckotimmar, skall enligt kommitténs förslag gälla både för manlig och för kvinnlig adjunkt. Hitintills har ingen skillnad varit stadgad i tjänstgöringsskyldigheten för manliga och kvinnliga ämneslärare vid seminarier, och några missförhållanden, som härav skulle hava vållats, lära icke kunna uppvisas. Kommittén finner så mycket mindre skäl till ändring, som icke ringa praktiska olägenheter skulle komma att förorsakas av en olikhet i tjänstgöringsskyldigheten. Dessa praktiska olägenheter skulle inträda vid de seminarier, vid vilka både manliga och kvinnliga adjunkter vore anställda. Vid ett sådant seminarium skulle en dylik olikhet hava till följd, att i samma mån antalet kvinnliga adjunkter växte, skulle antalet tjänstgöringstimmar för de manliga adjunkterna komma att ökas och i allmänhet bliva högre än vid ett seminarium med endast manliga adjunkter. Det kunde också lätt komma att inträffa, att en del av de undervisningstimmar, som eljest tillkomme de ordinarie lärarkrafterna, icke längre kunde av dem bestridas, utan att ett överskridande av de bestämda högsta tjänstgöringstimtalen bleve nödvändigt. Dylika förhållanden måste kännas mindre tilltalande både för de kvinnliga och de manliga lärarna. Ytterligare svårigheter skulle uppkomma, då en i fråga om adjunkterna fastställd olikhet mellan manlig och kvinnlig lärares undervisningsskyldighet naturligtvis även borde tillämpas med avseende på övningslärarna och lärarna i övningssskolan.

Jämte rektorsgöromålen har rektor vid folkskoleseminarium för närvarande en undervisningsskyldighet av 12 till 16 timmar i veckan. Samma undervisningsskyldighet åligger enligt läroverksstadgan rektor vid högre allmänt läroverk. Denne har dock i

allmänhet särskilt avlönat biträde till hjälp vid expeditionsgöromålens utförande. Och vid provårsläroverken liksom vid läroverk, vilkas lärjungeeantal i väsentlig mån överstiger det vanligen förekommande, kan undervisningsskyldigheten för rektor efter överstyrelsens medgivande minskas intill 8 veckotimmar.

Att rektor åläggas undervisningsskyldighet är icke blott väl förenligt med hans uppgift som rektor utan kan anses vara för denna i väsentlig grad främjande. Därigenom hålles han i ständig och omedelbar erfarenhet om de krav, som undervisningen ställer på läraren, och bringas han i närmare personlig beröring med lärjungarna. Men viktigt är, att undervisningsskyldigheten bestämmes till sådant mått, att den icke lämnar honom för liten tid för den viktigaste delen av hans uppgift, övertvakandet och ledandet av läroanstaltens verksamhet. Detta är så mycket nödvändigare, som de mera speciella rektorsgöromålen, d. v. s. de, som höra till expeditionen och den ekonomiska förvaltningen, i allmänhet såsom mera omedelbart oavgångliga i första rummet taga ut sin rätt. Vad särskilt seminarierna beträffar är det önskvärt, att rektors tid icke allt för hårt tages i anspråk av hans undervisningsskyldighet. Ty seminariet med sin förening av två olika läroanstalter, det egentliga seminariet och övningskolan, och med sin förening av teoretisk undervisning och praktisk utbildning nödvändiggör i särskild grad en sorgfällig och kraftig ledning och sammanhållning.

Med tanke härpå har kommittén i sitt förslag angående undervisningsskyldighet för seminariektor icke velat gå utöver en tid av 10 till 14 timmar.

För den biträdande föreståndarinnan, en befattning, som kommittén ansett behöfelig vid lärarinneseminarium, där rektorstjänsten har manlig innehavare, föreslår kommittén en undervisningsskyldighet av 15 till 17 timmar i veckan. En dylik sänkning i den undervisningsskyldighet, som eljest åligger adjunkt, torde kunna anses motsvara hennes uppgifter som biträdande föreståndarinna. Det arbete, hon i denna egenskap utför, innebär en viss minskning i hennes medlärares arbete, särskilt rektors. Denna minskning i rektors tjänsteåligganden är visserligen ej betydande men synes dock böra motsvaras av någon höjning i hans undervisningsskyldighet, varför kommittén föreslår, att undervisningsskyldigheten för rektor vid seminarium, där biträdande föreståndarinna är anställd, bör få en omfattning av 12 till 14 veckotimmar.

Vad beträffar rektors tjänstgöringsskyldighet vid ett dubbelseminarium anser kommittén denna böra hållas vid lämplig omfattning dels därigenom, att rektor erhåller avlönat skrivbiträde till hjälp med de ökade expeditionsgöromålen, dels, där så prövas behöfeligt, även därigenom, att minskning göres i hans undervisningsskyldighet. Vid vårt första dubbelklassiga seminarium, nämligen seminariet i Göteborg, har avlöning för skrivbiträde at rektor nyligen blivit av Kungl. Maj:t beviljad. Den biträdande föreståndarinnan får vid ett dubbelseminarium väsentligt ökat arbete. Hennes undervisningsskyldighet vid ett sådant seminarium bör därför vara mindre än vid ett enkelseminarium. Kommittén föreslår, att såväl för rektor som för biträdande föreståndarinna undervisningsskyldigheten må kunna minskas med högst 2 veckotimmar, dock endast efter medgivande i varje särskilt fall av överstyrelsen.

Till bibliotekarie vid seminariet skall enligt kommitténs förslag visserligen vilken som helst av seminariets lärare kunna förordnas. Men då sannolikt är, att valet ofta skall falla på någon av ämneslärarna, torde frågan om ersättning för det med bibliotekariebefattningen förenade arbetet böra här upptagas. Kommittén anser, att denna ersättning helst bör bestå däri, att bibliotekariens åligganden inräknas med visst antal i hans undervisningsskyldighet. Åtminstone så länge seminariernas boksamlingar

ej vuxit till betydligt större omfång än det, de nu i allmänhet äga, synes detta timal kunna sättas till högst 2 veckotimmar.

Med ett belopp av två veckotimmar bör i den lagstadgade undervisningsskyldigheten ock inräknas lärares skyldighet att leda frivilliga laborationsövningar inom de naturvetenskapliga ämnena.

Att, såsom nu skett, tjänstgöringsskyldigheten så bestämmes, att ett visst spelrum mellan fastställda gränser uppkommer, är av praktiska skäl nödvändigt. Ett bestämt timal, som icke finge över- eller underskridas, skulle i hög grad försvåra en god arbetsordnings uppgörande. Därmed skulle ock göras omöjligt att taga hänsyn till tjänstgöringens art. Denna är växlande, så att tjänstgöringen dels genom ämnets natur, dels genom undervisningsarbetets förening med annat arbete blir mer eller mindre mödosam. Inom de stadgade gränserna bör då för varje lärare hans undervisningsskyldighet bestämmas med hänsyn till tjänstgöringens beskaffenhet. Därvid böra uppdrag att vara klassföreståndare samt åliggande att granska elevernas skriftliga arbeten särskilt komma i betraktande.

Stundom kan tjänstgöringen vara av så maktpåliggande och mödosam beskaffenhet, att man både för rättvisans skull och i undervisningens eget intresse bör gå nedom den gräns, som angives av det lägsta timtalet för den normala undervisningsskyldigheten. Särskilt har man härvid att tänka på tjänstgöring, som innefattar ledningen av morgonandakten eller som medför uppsatsgranskning i större omfattning eller som i högre grad är förenad med handledning av eleverna i deras enskilda arbete. Där förhållandena det medgiva, bör i sådana fall ett avdrag ske i vederbörande lärares eljest normala undervisningsskyldighet eller med andra ord en minskning ske i det för vanliga fall bestämda lägsta antalet undervisningstimmar. En dylik minskning bör dock enligt kommitténs förslag icke utan vederbörande myndighets medgivande uppgå till mera än 2 veckotimmar.

De nu anförda bestämmelserna för ämneslärares tjänstgöringsskyldighet överensstämma i allt väsentligt med motsvarande stadganden för de allmänna läroverken.

Utom av den tjänstgöringsskyldighet, som lämpligen kan äläggas lärarna, bestämmas det behöfliga antalet lärarkrafter av det antal lärartimmar i de olika ämnena, som undervisningsplanen gör behöfligt. Med ett ämnes »lärartimmar» förstås de tjänstgöringstimmar, räknade till vanlig lektionstimmens längd, som måste tagas i anspråk för ämnets räkning. Det antal sadana timmar, som enligt den i det föregående tecknade undervisningsplanen bör bliva behöfligt vid seminarierna, blir ej i alla ämnen detsamma som det å den av kommittén föreslagna timplanen upptagna. Dels faller någon undervisning utanför timplanen, särskilt all sådan, som icke är obligatorisk för klassens eller avdelningens alla lärjungar. Dels kan genom klassens delning i två eller flera grupper eller någon gång genom två klassers sammanslagning antalet lärartimmar bliva olika det motsvarande antalet å timplanen förekommande, i förra fallet större, i senare fallet mindre. Vidare kan, enligt vad nyss sagts, understundom ett avdrag böra ske i en lärares undervisningsskyldighet med hänsyn till hans arbetes beskaffenhet. Ett dylikt avdrag betecknar tydligen tjänstgöringstimmar, som för det ifrågakvarande ämnets räkning tagas i anspråk, och är således att inräkna i ämnets lärartimmar. En minskning i undervisningsskyldigheten för en lärare med hänsyn till ett ämnes beskaffenhet har *med avseende på lärarbehovet* samma verkan som en ökning av ämnets timal. I här föreliggande beräkning, som ju måste förutsätta full möjlighet för de föreslagna stadgelsebestämmelsernas tillämpning, bör avdraget upptagas till 2 timmar.

Man har först att tillse, *vilka lärotimmar som erfordras för de olika kunskapsämnenä*. Därvid må till en början bortses från de timmar, som krävas för handledning av eleverna vid deras undervisningsövningar.

Med det å timplanen upptagna veckotimtalet för ämnet kristendoms-kunskap bör sammanföras den tid, som morgonandakterna upptaga, d. v. s. 15 minuter eller en tredjedels undervisningstimme för varje dag, således tillsammans 2 veckotimmar. Men ledningen av morgonandakten är, såsom förut påpekats, en uppgift av den art, att den för läraren bör medföra ett avdrag i den eljest lagstadgade undervisningsskyldigheten, så mycket hellre som religionsundervisningen i det hela, rätt bedriven, är en i hög grad krävande uppgift. Det för morgonandakterna erforderliga antalet lärartimmar bör således sättas till 4. För ämnet kristendoms-kunskap har man alltså att taga i beräkning dels 12 lärartimmar enligt timplanen, dels 4 lärartimmar för ledningen av morgonandakten.

I fråga om modersmålet har man att taga i beräkning det avdrag, som bör kunna förekomma med hänsyn till det betydande arbete, som granskningen av elevernas uppsatser medför. Avdraget kan enligt nu gällande stadga för en och samma lärare uppgå till 4 veckotimmar, enligt kommitténs stadgeförslag endast till 2. Tänker man sig uppsatsgranskningen fördelad på två personer och för vardera av dem detta avdrag av 2 timmar verkställt, har man att beräkna en ökning av ämnets timal med 4.

De naturvetenskapliga ämnenä äro mycket arbetsamma för vederbörande lärare, men något avdrag i nämnda lärares undervisningsskyldighet torde dock icke kunna ifrågasättas, då ämnenä, därest ett något så när tillfredsställande undervisningssätt skall göras möjligt, ändock kräva ett jämförelsevis stort antal lärartimmar. Kommittén har vid redogörelsen för de naturvetenskapliga ämnenä lärokurser framhållit nödvändigheten av att undervisningen, i det fall att antalet elever i klassen överstiger 20, till en viss utsträckning försiggår med delad (halv) klass (se sid. 60). Ätminstone halva antalet av dessa ämnenä undervisningstimmar bör beräknas för delad klass, således i biologi och hälsolära 4 timmar och i fysik och kemi 4 timmar. I sistnämnda ämne tillkomma dessutom 2 lärartimmar för de frivilliga laboratorieövningarna.

Den karaktär och uppgift, som kommittén velat giva åt den tidigare delen av geografiens kurs i seminariet, gör det, såsom lätt inses, högst önskligt, att icke säga nödvändigt, att geografiundervisningen under det första året kan försiggå med delad klass. Härigenom ökas ämnets lärartimmar med 2. Märkas bör, att det sammanlagda lärartimtalet för historien och geografin enligt kommitténs förslag dock kommer att bliva mindre än för närvarande, nämligen 13 mot nuvarande 14.

För läroämnet främmande språk blir antalet lärartimmar dubbelt större än antalet på timplanen upptagna timmar, då man enligt kommitténs förslag har att utgå ifrån att undervisning skall kunna förekomma i båda språken vid varje seminarium, ehuru varje särskild elev icke erhåller undervisning i mera än det ena.

Matematiken, historien, ekonomiläran samt psykologien och pedagogiken få samma antal lärartimmar som timplanstimmar.

I tjänstgöringen för en av ämneslärarna skall enligt det föregående inräknas 2 veckotimmar för bibliotekets skötsel.

Slutligen har man att beräkna *de timmar, som krävas för handledning av eleverna vid deras praktiska utbildning*, nämligen för så vitt denna handledning skall givas av lärarna i de olika kunskapsämnenä.

Därvid har man huvudsakligen att tänka på de s. k. gruppövningarna och serieövningarna samt på den »behandling av metodiska frågor», för vilka särskild tid beräknats i undervisningsplanen. »Timbesöken» i övningsskolan och besöken i andra läroanstalter skola visserligen ordnas och ledas av ämneslärare, nämligen av läraren i

pedagogik och av rektor, men behöva icke med nödvändighet påkalla lärarens närvaro och torde därför icke böra uppföras i form av lärartimmar. »Heldagsbesöken» åter falla inom vederbörande lärares, i allmänhet övningsskollärares, undervisningstid och taga således inga särskilda lärartimmar i anspråk.

Vad nu grupp- och serieövningarna beträffar bör en del av dem fortfarande som hittills ledas av övningsskolans lärare. Detta gäller särskilt om de övningar, som falla inom övningsskolans småskolavdelning. Av de övriga undervisningsövningarna kommer väl däremot det stora flertalet att ledas av seminariets ämnes- och övningslärare. Lärarna i övningsskolan komma ändock att i ganska stor utsträckning tjänstgöra som handledare, nämligen vid elevernas heldagsbesök i övningsskolan.

En närmare granskning av kommitténs förslag till ordning för den praktiska utbildningen giver vid handen, att hela antalet av de till ämneslärares tjänstgöring hörande lärartimmar, som behövas för elevernas praktiska utbildning, uppgår till 20.

I det föregående är icke förutsatt, att seminariets ämneslärare skola undervisa i övningsskolan annat än i omedelbart samband med sin verksamhet som ledare av elevernas praktiska utbildning. Nu vore det visserligen för främjandet av nämnda lärares förmåga som ledare av den praktiska utbildningen ingalunda otjänligt, om undervisning i övningsskolan tilldelades dem även i större utsträckning. Därigenom skulle dock arbetet i övningsskolan ytterligare splittras på olika lärare och dess nödtorftiga sammanhållning i vederbörande övningsskollärares hand än mera försvåras, vilket för skolans lärjungar icke vore lyckligt. Därtill kommer, att användningen av seminarieadjunker som lärare i övningsskolan kan anses mindre tillfredsställande från statsökonomisk synpunkt. Av sådana skäl har kommittén funnit sig icke böra beräkna några särskilda lärartimmar för undervisning i övningsskolan av seminariets ämneslärare, icke ens i skolans övre avdelning, där sådan undervisning eljest synes helst kunna förekomma. Emellertid torde, även om särskild tid därför ej upptages i en normalberäkning av lärarbehovet, i enstaka fall tillfälle kunna beredas seminarieadjunkt att tjänstgöra i övningsskolan en eller annan timme utöver de för undervisningsövningarna anslagna, där så befinnes lämpligt.

I enlighet med det föregående får man då följande översikt över de lärartimmar för ämneslärare, som enligt kommitténs förslag bliva behövliga. Den vid de olika läroämnena i tabellen förekommande första siffran betecknar antalet undervisningstimmar enligt den föreslagna timplanen, följande siffra ytterligare tillkommande lärartimmar och slutsiffran hela antalet lärartimmar.

För undervisning			
i kristendomskunskap	12 + 4 (morgonandakten)	summa 16 timmar
» modersmålet	14 + 4 (skriftliga arbeten)	» 18 »
» matematik	12	» 12 »
» historia	6	» 6 »
» geografi	5 + 2 (delad klass)	» 7 »
» biologi och hälsolära	8 + 4 (delad klass)	» 12 »
» fysik och kemi	8 + 6 (delad klass, friv. laborat.)	» 14 »
» ekonomilära	5	» 5 »
» främmande språk	6 för vardera språket	» 12 »
» psykologi och pedagogik	8	» 8 »
» skötseln av biblioteket		» 2 »
» ledningen av den praktiska utbildningen		» 20 »

Summa 132 timmar

I det föregående hade två faktorer, av vilka det behöfliga antalet ämneslärare tydligen bestämmes, blivit fastställda, nämligen tjänstgöringsskyldigheten och beloppet av de lärartimmar, som tillhöra dessa lärares tjänstgöring. De behöfliga lärarkrafterna böra nu kunna beräknas.

Härvid bör man tydligen räkna med undervisningsskyldighetens medelvärde. Att vid beräkningen använda dess lägsta eller högsta belopp vore att förutsätta, att alla lärare skulle hava den minsta eller alla den största lagliga tjänstgöringen, varmed i båda fallen möjligheten skulle vara utesluten att på det sätt, som ämnesfördelningen fordrade, låta tjänstgöringen växla mellan de fastställda gränserna.

Då ämneslärarna äro rektor och adjunkter och enligt kommitténs i det föregående framställda förslag undervisningsskyldigheten för rektor är i medeltal 12 veckotimmar och undervisningsskyldigheten för adjunkt i medeltal 21 veckotimmar, ger det föreliggande beloppet av 132 lärartimmar i första hand, såsom lätt finnes, till resultat ett behov av sex adjunkter jämte rektor. — Det måste emellertid tillses, huruvida det föreliggande beloppet av lärartimmar helt och hållet är att täcka med *ordinarie* lärarkrafter eller om någon del av däri ingående tjänstgöring kan och bör överlämnas åt extra *ordinarie* lärarkrafter.

I detta avseende är först och främst att erinra om kommitténs förslag rörande undervisningen i främmande språk vid seminarierna, nämligen att varje elev skall åtnjuta undervisning i ett och endast i ett främmande språk, därvid han, såvitt möjligt, skall äga att själv välja mellan de båda språken tyska och engelska. Med en sådan ställning för de båda i ämneskretsen ingående främmande språken är det tydligen tänkbart, att vid något seminarium det ena av dem kan komma att för en eller annan klass alldeles bortfalla, i det att alla eleverna välja det andra språket. Kommittén har dessutom föreslagit, att överstyrelsen skall kunna föreskriva viss inskränkning i möjligheten att välja mellan båda språken, så att, om det ena språket väljes av ett ringa antal elever, detta språk skulle kunna för den ifrågavarande klassen bortfalla. Vid sådant förhållande är det givetvis icke tillrådligt att beräkna ordinarie lärarkraft för mer än det ena av de två främmande språken.

Vidare måste, såsom kommittén i annat sammanhang utvecklar, i fråga om ämnet ekonomilära undervisningen under den närmaste framtiden tänkas uppehållen helt eller delvis medelst extra lärarkrafter, vadan detta ämnes timtal tillsvidare är att frånräkna, då det gäller de ordinarie ämneslärares tjänstgöring, låt vara att i något fall ordinarie ämneslärare skall kunna åtaga sig det ifrågavarande ämnet eller någon del därav.

Den timsomma, som efter frändragning av det ena främmande språkets och ekonomilärens lärartimmar kvarstår för de ordinarie adjunkterna och rektor, är 121. Frändragas rektors timmar, återstå 109 timmar till fördelning på adjunkterna, och man finner, att denna summa innebär normal tjänstgöring för fem adjunkter, varvid dock en rest av 4 veckotimmar uppkommer.

Förutom det antal lärartimmar, som representeras av det ena främmande språket och ekonomiläran, måste följaktligen ytterligare ett antal lärartimmar överlätas på andra lärarkrafter än rektor och de ordinarie adjunkterna, då dessa senare, såsom tydligt är, icke kunna bliva flera än fem. Att härvid utvälja något visst ämne torde varken vara behöfligt eller lämpligt. Närmast synes måhända ligga att skilja ifrån även det andra främmande språket. I vissa fall kan detta komma att visa sig fördelaktigt, men att göra det till regel vore helt visst oklokt. Det bör med avseende därpå märkas, att såväl tyskan som engelskan tillsammans med nordiska språk bildar

en ofta förekommande ämnesgrupp i filosofisk ämbetsexamen, där nordiska språk i övrigt ingår endast i förening med latin och historia. Möjligheten för seminarierna att vid ledigförklaring av adjunktstjänst förena modersmålet med antingen tyska eller engelska vidgar därför väsentligt utsikterna för dem att erhålla lämpliga modersmåls-lärare, något som kan anses såsom en av de fördelar, vilka vinnas genom upptagandet av främmande språk i seminariernas ämneskrets. Ett och annat mindre parti än av det ena, än av det andra kunskapsämnets lärokurs kan tänkas avsondrat och överlämnat åt särskild lärare utom eller inom seminariets lärarkår. Särskilt må erinras om hälsoläran, vilken, såsom kommittén på annat ställe påpekat, i vissa fall kan tänkas anförtrodd åt seminariets gymastiklärare eller åt dess läkare.

Över huvud taget vore det olämpligt att med avseende på undervisningens fördelning på de olika lärarkrafterna fastslå genom stadgeföreskrift en gång för alla bestämda ämnen och timal. Man skulle därigenom ofta omöjliggöra just den förening av ämnen och den fördelning av arbetet, som i ett föreliggande fall vore det för läroanstalten mest önskvärda. Ju större rörelsefrihet i detta avseende, desto bättre. Den behövlige kontrollen åligger seminariernas centrala myndighet, som stadfäster förslag till ämnen för adjunktstjänst vid dess ledigförklarande och i regeln förordnar de för varje seminarium behövlige extra lärarkrafterna.

I överensstämmelse med nu gjorda utredning angående de vid seminarierna behövlige ämneslärarna föreslår kommittén följande stadgande: Lärare vid seminarium vare, för undervisningen i kunskapsämnena, rektor och minst fem adjunkter, börande den del av ifrågavarande undervisning, som icke av rektor och adjunkter bestrides, överlåtas åt extra ordinarie lärarkrafter till den omfattning, överstyrelsen efter hemställan av lokalstyrelsen bestämmer. — Enligt de bestämmelser, som för närvarande äro gällande, skola vid varje seminarium finnas »minst fyra» adjunkter. Vid två seminarier, nämligen seminarierna i Stockholm och Lund, äro på grund av särskild kungl. förordning fem ordinarie adjunkter anställda.

En liknande undersökning, utförd för ett dubbelseminarium ger, såsom man kan förutse, ett antal lärartimmar, som är endast obetydligt lägre än dubbla antalet av lärartimmar vid ett enkelseminarium, och visar, att man för bestridande av undervisningen i kunskapsämnena vid ett dubbelseminarium bör tänka sig jämte rektor åtminstone 10 ordinarie adjunkter.

*Behovet av
övnings-
lärare.*

Vart och ett av de i seminarieundervisningen ingående *övningsämnena*, d. v. s. teckning, välskrivning, musik, trädgårdsskötsel, gymnastik med lek och idrott, slöjd och husligt arbete, kräver i regeln, då övningsläraren i allmänhet icke äger utbildning för mera än ett ämne, sin särskilda lärarkraft. Övningslärarens undervisningsskyldighet blir därför i första rummet beroende av det antal lärartimmar, som hans ämne kräver, och kan således icke bestämmas till ett för alla lika belopp. Om i något ämne det ifrågavarande timtalet stiger utöver det för en enda lärare möjliga, måste ytterligare en lärarkraft anlitas. Uppgiften blir således att för varje övningsämne bestämma det antal lärartimmar, som av detsamma göres erforderligt.

Läraren i teckning skall enligt kommitténs förslag, i likhet med vad som nu är stadgat, vara pliktig att undervisa jämväl i välskrivning. I fråga om hans tjänstgöring har man då att till det antal timmar, som ämnet teckning upptager på timplanen, eller 8, lägga två timmar för den frivilliga teckningen, 1 timme för undervisningen i välskrivning och 2 timmar för ledningen av undervisningsövningarna i teckning och välskrivning. Teckningslärarens hela tjänstgöring blir följaktligen 13 veckotimmar.

Läraren i musik har jämte sina på timplanen upptagna 8 sångtimmar 1 veckotimme för ledningen av den frivilliga körsången och ett betydligt antal timmar för undervisningen i piano- och orgelspelning (s. k. uppspelningstimmar), i den föreslagna undervisningsplanen beräknade till 16, samt slutligen 2 timmar för handledning av eleverna vid deras undervisningsövningar i sång — summa 27 timmar.

Gymnastiklärarens tjänstgöring blir beroende av det antal avdelningar, vari eleverna vid övningarna uppdelas. Kommittén har tänkt sig tre gymnastikavdelningar såsom det vid ett manligt enkelseminarium normala, nämligen en avdelning bestående av första klassen, en av andra och tredje klasserna och en av fjärde klassen. Avdelningar, omfattande tre klasser eller 90 elever, skulle icke giva samma individuella behållning av undervisningen och skulle dessutom kräva större gymnastiklokaler, än seminarierna i allmänhet förfoga över. Tiden för varje gymnastiklektion är vid ett manligt seminarium enligt kommitténs förslag 45 minuter, d. v. s. en undervisningstimme. Vid lek- och idrottsövningarna hava två klasser tänkts skola bilda en avdelning. Med avseende på den teoretiska undervisningen i gymnastik har det synts kommittén, som skulle tid därför bäst erhållas på det sätt, att i fråga om tredje och fjärde klasserna den dag i veckan, då för dessa klasser lek och idrott förekomma, den vanliga gymnastiklektionen bortfölla och motsvarande tid i stället användes för teoretisk undervisning. Då nu vid de manliga seminarierna andra och tredje klasserna tillsammans bilda en gymnastikavdelning, får andra klassen en sådan dag vara ensam vid den ordinarie gymnastikövningen, och den teoretiska undervisningen för tredje klassen måste förläggas till annan tid. Härigenom blir en särskild lärartimme behöblig. Elevernas undervisningsövningar i gymnastik, som enligt kommitténs förslag skola förekomma i samband med övningsskolans gymnastiklektioner, få samma tid som dessa senare eller 30 minuter, d. v. s. två tredjedels undervisningstimme, varje dag och komma således att kräva 4 lärartimmar i veckan. Tjänstgöringen för gymnastikläraren vid ett manligt seminarium blir i enlighet härmed: gymnastik i seminariet 18 veckotimmar, lek och idrott samt teoretisk undervisning 5 veckotimmar, undervisningsövningar 4 veckotimmar — summa 27 veckotimmar. Då emellertid, såsom kommittén påpekat, den teoretiska undervisningen möjligen kan ordnas även på annat sätt, torde 26 veckotimmar kunna sättas som minsta undervisningstid.

Vid ett kvinnligt seminarium skall enligt kommitténs förslag för varje dags gymnastikövning anslås i första klassen en tid av 45 minuter och i de övriga klasserna en tid av 30 minuter. Däremot skall ingen gymnastikavdelning där omfatta flera än 30 elever, i det att varje klass skall bilda en gymnastikavdelning, varigenom undervisningen bättre kommer varje enskild elev till godo. Antalet lärartimmar för gymnastiken blir till följd härav detsamma som vid det manliga seminariet eller 18, och då i övrigt undervisningsplanen är densamma vid båda seminarierna, uppkommer med avseende på lärartimmarnas antal ingen annan skillnad än den, att vid det kvinnliga seminariet någon särskild lärartimme icke behöver tagas i anspråk för den teoretiska undervisningen. Gymnastiklärarinnan vid ett kvinnligt seminarium får således en tjänstgöring av 26 veckotimmar.

Läraren i slöjd vid ett manligt seminarium torde, såsom i regeln nu är fallet, ofta komma att vara slöjdlärare även för gossarna i seminariets övningsskola. De för gosslöjden i övningsskolan behövlige lärartimmarna torde därför böra upptagas vid beräkningen av ifrågavarande lärares tjänstgöring. Lärartimmarna i övningsskolan synas böra sättas till 12 i veckan (pappslöjd för gossar och under en del av tiden även för flickor i folkskolans andra klass: 4 timmar; träslöjd för gossar i folkskolans tredje

och fjärde klasser: 4 timmar; metallslöjd för gossar i folkskolans högre avdelning: 4 timmar). I dessa timmar är då inräknad 1 timme för undervisningsövning i ämnet. Då slöjdundervisningen i seminariet upptager 10 veckotimmar, blir slöjdlärares hela tjänstgöring följaktligen 22 veckotimmar.

Det ämne, som i kommitténs läroplan betecknats med namnet »husligt arbete», innefattar dels kvinnlig slöjd, dels hushållsgöromål. Av de på timplanen för ämnet upptagna timmarna skulle sammanlagt $8\frac{1}{2}$ tillhöra den kvinnliga slöjden och $7\frac{1}{2}$ användas för hushållsgöromål. Lärartimmarna i kvinnlig slöjd bliva lika många som de på timplanen upptagna timmarna. Tagas även de lärartimmar i betraktande, som behövas för undervisningen i kvinnlig slöjd i övningsskolan, blir summan $16\frac{1}{2}$, i det att den kvinnliga slöjden i övningsskolan kräver 8 timmar (en slöjddavdelning, bestående av gossar och flickor i folkskolans första klass samt under en del av tiden även av flickor i folkskolans andra klass: 4 timmar; en slöjddavdelning, bestående av flickor i folkskolans tredje och fjärde klasser samt högre avdelning: 4 timmar). Häre är en timme för undervisningsövning i ämnet inräknad. Undervisningen i hushållsgöromål måste alltid försiggå med delad klass, vadan lärartimmarna bliva dubbelt så många som de på timplanen upptagna, således 15. Nu böra även de kvinnliga lärjungarna i seminariets övningsskola erhålla undervisning i hushållsgöromål, så mycket mera som tillfälle därigenom beredes seminarieeleverna att få deltaga i undervisningen av barnen. Alla skäl tala då för att lärarinnan blir densamma i övningsskolan som i seminariet. Flickorna i folkskolans fjärde klass och i dess högre avdelning eller åtminstone de sistnämnda böra komma i åtnjutande av sådan undervisning, och man har således att för övningsskolans del räkna med åtminstone 4 veckotimmar för vardera av två skolköksavdelningar eller, beroende på barnantalet, för en enda sådan, d. v. s. 8 eller 4 lärartimmar.

Det minsta antal lärartimmar, som i seminariet och i övningsskolan tillsammans erfordras för undervisningen i ämnet husligt arbete, blir enligt det föregående $35\frac{1}{2}$. Detta är, då det gäller en över hela läsåret utsträckt undervisning, tydligen för mycket för en enda lärarkraft. Vid ett manligt seminarium måste undervisningen i kvinnlig slöjd i övningsskolan överlåtas åt någon av de vid övningsskolan anställda kvinnliga lärarna, som då ock torde böra leda undervisningsövningarna i ämnet. Samma anordning kan naturligtvis tänkas lämplig även vid ett kvinnligt seminarium. I så fall går antalet lärartimmar för husligt arbete ned till 27, och hela tjänstgöringen torde kunna bestridas av en enda lärarinna. I annat fall får ämnet taga två lärarkrafter i anspråk: en lärarinna i kvinnlig slöjd med en undervisningsskyldighet av minst 16 veckotimmar och en lärarinna i hushållsgöromål med en undervisningsskyldighet av minst 19 veckotimmar, om endast en skolköksavdelning i övningsskolan förekommer.

Återstår trädgårdsskötseln. Undervisningen i detta ämne fördelar sig mycket ojämnt på olika tider av året. För den teoretiska undervisningen har kommittén beräknat i medeltal 60 undervisningstimmar under seminariekursen och för den praktiska 120, således sammanlagt 180 timmar eller i medeltal 5 veckotimmar, så som å timplanen angivits. Då den praktiska undervisningen måste ske med delad klass, blir antalet lärartimmar $60 + 240 = 300$ eller i medeltal $8\frac{1}{3}$ veckotimmar. Härtill kommer praktisk undervisning av barnen i övningsskolan under den därför lämpliga årstiden och i samband därmed ledning av undervisningsövningar i ämnet. Enligt kommitténs förslag skulle för denna undervisning anslås 3 veckotimmar under inemot 12 veckor om året med vardera av två grupper av barn, således i medeltal under läsåret inemot 2

lärartimmar i veckan. Tjänstgöringen för läraren i trädgårdsskötsel kan således uppskattas till 10 veckotimmar.

I enlighet med det föregående bliva övningslärarna vid ett enkelseminarium således följande: en lärare i teckning och välskrivning med 13 undervisningstimmar i veckan, en i musik med 27 veckotimmar, en i gymnastik med 26 veckotimmar, en i trädgårdsskötsel med 10 veckotimmar samt vid manligt seminarium en lärare i slöjd med 22 veckotimmar och vid kvinnligt seminarium en lärarinna i husligt arbete med 27 veckotimmar eller ock vid sistnämnda seminarium en lärarinna i slöjd med 16 och en i hus-hållsgöromål med 19 veckotimmar. Antalet övningslärare blir följaktligen vid ett manligt seminarium 5 och vid ett kvinnligt 5 eller 6.

Enligt nu gällande bestämmelser är tjänstgöringsskyldigheten för läraren i teckning 12, för läraren i musik 16, för läraren i gymnastik 11—13 och för läraren i slöjd 16—18 veckotimmar. Dessa tal skilja sig, sasom synes, i vissa fall ej obetydligt från dem, vilka kommittén i enlighet med sin undervisningsplan funnit behöfliga. Härvid är emellertid att märka, att de stadgade timentalen avse minimitjänstgöring och att lärarna hava skyldighet att mot särskild ersättning åtaga sig ytterligare tjänstgöring. Det visar sig ock, att det antal lärartimmar, som undervisningen, sådan den för närvarande är ordnad, faktiskt kräver, i allmänhet är väsentligt större. Av seminariernas senast tryckta redogörelser framgår, att under läsåret 1909—1910 vid de 14 seminarier, som då voro fullständiga och av vilka intet hade parallellklasser, teckningsläraren hade en tjänstgöring av i medeltal 14 veckotimmar eller däröver och i tjänstgöring samma läsår vid 7 seminarier uppgick till 24 veckotimmar eller däröver och i medeltal vid de 14 seminarier var något över 22 veckotimmar, att gymnastiklärarens tjänstgöring i medeltal uppgick till 14 och slöjdlärarens vid lärarseminarierna i medeltal till $18\frac{3}{4}$ och vid lärarinneseminarier i medeltal till något över 21 veckotimmar.

Den undervisningsskyldighet, som av kommittén beräknats för de olika övningslärarna, torde komma att riktigare motsvara undervisningens verkliga behov och således kunna betraktas som normal undervisningsskyldighet, som endast i undantagsfall kan komma att i någon väsentligare mån behöva ökas. Då undervisningen i övningsämnen så till vida torde vara mindre arbetsam än undervisningen i kunskapsämnen, att den i allmänhet icke kräver lika mycket arbete utom lärotimmarna, torde den angivna undervisningsskyldigheten väl icke i något fall kunna anses överskrida lärarens förmåga. I flera fall torde en utsträckt undervisningsskyldighet vara för läraren möjlig. En ökning av övningslärarens undervisningsskyldighet kan påkallas bland annat av nödvändigheten att för vinnande av en god arbetsordning eller en mera verksam undervisning arbeta med delad klass i större utsträckning än ovan förutsatts, men framför allt kan den bliva behöflig till följd av parallellklassers inrättande. Där så prövas behöfligt, bör då ock övningslärare framgent som hittills vara skyldig att mot särskilt arvode åtaga sig utsträckt undervisning. Till den ekonomiska sidan av frågan om sådan övertidstjänstgöring skall kommittén i annat sammanhang återkomma. Med avseende på lärarens skyldighet föreslår kommittén, att utsträckt tjänstgöring icke må kunna åläggas övningsläraren utan hans eget medgivande till större belopp, än tat undervisningsskyldigheten i dess helhet uppgår till 28 veckotimmar. Endast i fråga om läraren i trädgårdsskötsel har kommittén med hänsyn till de förhållanden, som för den praktiska sidan av hans undervisning kunna uppkomma vid ett dubbelklassigt seminarium, funnit nödvändigt att överstiga denna gräns och föreslagit, att nämnda

lärare skall vara skyldig att under den tid av året, som lämpar sig för handledning i trädgårdsarbete i det fria, undervisa intill 36 veckotimmar.

Mera än i fråga om någon annan lärare gäller det om läraren i trädgårdsskötsel, att hans tjänstgöringsskyldighet endast ofullständigt anges av antalet undervisningstimmar. Drygaste delen av hans tid kommer att upptagas av den skötsel och vård, som han under alla årstider, jämväl under den del av året, då övriga lärare åtjuta ferier, måste ägna åt seminarieträdgården.

Vid ett dubbelseminarium komma de flesta övningsämnen att kräva två lärare. Så synes bliva fallet med alla utom teckningen och trädgårdsskötseln. Antalet övningslärare skulle följaktligen vid ett manligt dubbelseminarium bliva 8 och vid ett kvinnligt 8 till 10.

*Behovet av
övnings-
skollärare.*

Det behöfliga antalet lärare vid ett seminariums övningsskola är framför allt bestämt av antalet avdelningar i övningsskolan. För att motsvara sitt ändamål måste övningsskolan äga en viss rörlighet och kunna sammanställas till likhet med de viktigare av de hos oss förekommande olika skoltyperna. Allt under det att densamma vid skilda tillfällen på olika sätt uppdelas, måste den dock behålla en viss mera beständig grundform. Denna skall enligt kommitténs förslag helst vara formen »litt. B», varvid övningsskolan komme att bestå av en småskolavdelning, två folkskolavdelningar och en folkskolans högre avdelning. Varje sådan avdelning komme att bestå av barn, som i *regeln* erhöles undervisning samtidigt av samma lärare. För varje avdelning skulle finnas en avdelningsföreståndare, en lärare, som meddelade all den undervisning i avdelningen, som icke komme att utföras av seminarieeleverna eller av de ämnes- och övningslärare, vilka leda seminarieelevernas undervisningsövningar; avdelningsföreståndaren skulle bilda den sammanhållande kraften i undervisningsarbetet inom avdelningen och för övrigt äga den uppgift, som i allmänhet åligger en klassföreståndare.

Att varje avdelning av övningsskolan får sin särskilda avdelningsföreståndare är något, som ovillkorligen kräves av hänsynen till de barns bästa, som övningsskolan fått i sin vård. Då nu det normala antalet avdelningar i övningsskolan skulle vara fyra och då enligt det föregående ingen av seminariets ämneslärare kan komma att få så pass mycket undervisning i skolan, att han skulle kunna sköta föreståndarskapet för en avdelning, blir således det behöfliga antalet övningsskollärare åtminstone fyra.

Detta är ock det antal, som för undervisningens uppehållande i övningsskolan blir behöfligt. Att bestämt angiva den summa av lärartimmar, som kommer att tillhöra övningsskollärarnas tjänstgöring, låter sig svårigen göra, då skolans uppdelning vid varje särskilt tillfälle kan tänkas olika. En överslagsräkning giver en summa, som för var och en av de fyra lärarna skulle innebära en undervisningsskyldighet av omkring 24 veckotimmar. Härtill kommer en och annan timmes tjänstgöring i seminariet för undervisning i metodik.

Några lärartimmar för fortsättningsskolan äro vid nämnda överslagsräkning icke medtagna, ehuru, såsom man bör hoppas, en fortsättningsskola i de flesta fall kommer att tillhöra ett seminariums övningsskola.

Kommittén föreslår, att undervisningsskyldigheten för lärarna i övningsskolan skall bestämmas till en omfattning av 22 till 26 veckotimmar, dock att för lärare, som i större utsträckning fått sig ålagd ledning av elevernas

praktiska utbildning, den lägre gränsen må kunna sänkas med högst två timmar i veckan.

För närvarande är för övningsskolans lärare bestämd en undervisningsskyldighet av 24 till 28 veckotimmar, och kommitténs förslag innebär således någon sänkning av timtalet. Men samma skäl, som påkalla en sänkning i antalet undervisningstimmar för seminarieadjunkterna, göra en sådan önskelig i fråga om övningsskollärarna. Deras arbete är både svårt och betydelsefullt, vare sig det gäller undervisningen av barnen i övningsskolan, därvid i regeln varje lektion åhöres av en eller flera seminarieelever, för vilka den skall tjänstgöra som ett mönster, eller det gäller den omedelbara handledningen av eleverna för deras praktiska utbildning. Det bör ock ihågkommas, att tillsynen över barnen och uppgiften att söka sammanhålla det på olika lärare splittrade undervisningsarbetet inom skolavdelningen gör det nödvändigt för dem att vara närvarande i skolan även många av de timmar, då de enligt arbetsordningen skulle vara fria.

Vid ett dubbelseminarium blir, enligt vad tidigare sagts angående övningsskolans beskaffenhet vid ett sådant seminarium, det behöfliga antalet lärare i övningsskolan minst 7.

Emellertid är övningsskolans omfattning och anordning ännu mycket olika vid olika seminarier, liksom i överensstämmelse därmed antalet vid skolan anställda lärare växlar och än är två, än tre. Även under den närmaste framtiden torde övningsskolans beskaffenhet bliva olika vid olika seminarier. Med hänsyn härtill har kommittén ansett bäst, att med avseende på övningsskolans lärare icke något bestämt antal fastställes i stadgan, utan har i överensstämmelse med nu gällande föreskrift hemställt, att stadgan endast skulle innehålla bestämmelse därom, att erforderligt antal lärare må anställas vid övningsskolan i enlighet med av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall meddelade bestämmelser.

I sitt betänkande har kommittén vidare framlagt förslag rörande behörighetsvillkor och befordringsgrunder för de olika slagen av lärartjänster vid seminarierna samt rörande tjänstetillsättning och lärares avgång ur tjänsten. Kommittén finner vissa skärpningar av de nu gällande behörighetsvillkoren vara erforderliga, särskilt i syfte att skydda seminarierna från att i ett eller annat hänseende mindre väl kvalificerade lärare där skulle kunna vinna anställning. Vidkommande tjänstetillsättningen har kommittén föreslagit sådan ändring, att seminariernas lärare i detta hänseende skulle bliva i det hela likställda med lärarna vid de allmänna läroverken.

Slutligen har kommittén i detta sammanhang framställt förslag om reglering av seminarielärarnas löner och därvid hävdad, att en höjning av dessa vore påkallad av en rättvis hänsyn till arten och betydelsen av seminarielärarnas arbete, men framför allt betonad, att den säkrast verk samma åtgärden för beredande åt seminarierna av sådana lärarkrafter, som där äro behöfliga, vore att göra seminarielärartjänsterna i ekonomiskt hänseende så pass förmånliga, att desamma kunde bliva eftersökta även av

väl meriterade lärare. För sistnämnda syftes vinnande vore särskilt en viss skillnad mellan seminarieadjunkts och läroverksadjunkts löner till förmån för den förre oundgänglig. Kommittén har också vid uppgörande av sitt löneförslag beaktat denna synpunkt och föreslagit lönesatser, som skulle göra lärartjänsterna vid seminarierna förmånligare, än vad motsvarande befattningar vid de allmänna läroverken för närvarande äro. Då emellertid yrkanden framställdes på en löneförbättring även för de allmänna läroverkens lärare, har kommittén, såsom jag förut omnämnt, under förutsättning att dess löneförslag beträffande seminariernas lärare komme att förverkligas, innan löneförbättring genomförs för läroverkens lärare, betonat nödvändigheten därav, att vid en framtida reglering av lönerna för sistnämnda lärarkår i samband därmed sådana förändringar måtte vidtagas i bestämmelserna om seminarielärarnas löner, att de syften, som motiverat kommitténs förslag till löneförbättring för dessa lärare, måtte bli på fullt tillfredsställande sätt tillgodosedda.

Myndigheterna.

De hörda myndigheterna hava i det hela lämnat kommitténs förslag om ökning av lärarkrafterna vid rikets folkskoleseminarier utan anmärkning eller ock uttryckligen tillstyrkt desamma.

Blott förslaget om anställande av en biträdande föreståndarinna vid kvinnligt seminarium, där rektorsbefattningen har manlig innehavare, har väckt gensagor. Detta förslag avstyrkes av sju domkapitel och tretton seminariekollegier, enär det anses innebära en olämplig uppdelning av rektors myndighet på två personer.

I övrigt önska en del seminariekollegier vissa mindre förändringar i de av kommittén föreslagna bestämmelserna om lärarnas tjänstgörings-skyldighet. Så påyrka två kollegier, att adjunkts tjänstgörings-skyldighet må kunna sättas högst till 20 timmar, ej, såsom kommittén föreslagit, 20—22 timmar, detta med hänsyn till den myckna tid, elevernas enskilda arbeten komma att kräva.

Departementschefen.

I det föregående har jag erinrat därom, att det förslag till löneförbättring för seminariernas lärarkår, som av kommittén framlagts, blivit hänskjutet till den av Kungl. Maj:t tillsatta s. k. lärarlönenämnden för att tagas under omprövning i samband med kommitténs utredningar rörande avlöningsvillkoren för vissa andra lärarkårer, bland dem särskilt lärarna vid de allmänna läroverken. Jag tillät mig då även framhålla, att denna omständighet gjorde det omöjligt att nu för Riksdagen framlägga frågan om lönereglering för seminarielärarkåren. Vid kommitténs förslag i nämnda hänseende har jag sålunda icke anledning att nu uppehålla mig. Emel-

lertid är det tydligt, att frågan om en skärpning av de formella behörighetsvillkoren för seminarielärartjänsterna står i närmaste beroende av frågan om en förbättring i avlöningsvillkoren för samma tjänster: ett genomförande av den förra åtgärden utan samband med den senare skulle icke göra lärartjänsterna vid seminarierna mera eftersökta än de nu äro; det skulle snarare öka de svårigheter att få desamma väl besatta, som understundom framträda. Därest en skärpning av de formella behörighetsvillkoren vid en närmare undersökning befinnes nödig, kan den sålunda vidtagas endast i samband med en löneförbättring, och kommitténs förslag i detta ämne bör sålunda icke nu företagas till prövning och avgörande. Jag finner icke heller anledning att nu ingå på frågan om ändring i gällande bestämmelser beträffande användningen av kvinnliga lärarkrafter vid seminarierna, vilket spörsmål likaledes synes böra behandlas i sammanhang med lönefrågan.

Icke heller bör det av kommittén utarbetade förslaget om ändring i bestämmelserna rörande tjänstetillsättning upptagas till behandling i den proposition, varom jag nu yttrar mig. Det väsentliga i nämnda förslag är överflyttningen till en central skolmyndighet och delvis till Kungl. Maj:t av den befattning med tjänstetillsättning, som för närvarande tillkommer de lokala myndigheterna. Frågan om framställning till Riksdagen angående upprättandet i huvudsaklig överensstämmelse med av kommittén avgivet förslag av en central skolmyndighet, har jag nyss underställt Kungl. Maj:ts avgörande, och uppenbart är, att innan förslaget om upprättandet av en dylik myndighet, under vilken seminarierna lämpligen kunna förläggas, vunnit Kungl. Maj:ts och Riksdagens bifall, något avgörande icke kan träffas rörande den lämpliga formen för tjänstetillsättningen.

Måste sålunda de nu nämnda spörsmålen om lärarnas avlöning och behörighetsvillkor tills vidare undanskjutas och frågan om tjänstetillsättningen bliva beroende av annan frågas avgörande, kunna och böra däremot enligt min mening åtgärder redan nu vidtagas för att bereda seminarierna en sådan *förstärkning av deras lärarkrafter*, som av kommittén föreslagits.

Vad först angår seminariernas ämneslärare, *adjunkterna*, har kommittén förordat en begränsning av den dem åliggande tjänstgöringsskyldigheten, varav följer, att en ökning av antalet lärarkrafter skulle bliva erforderlig.

Behovet av ordinarie och extra ämneslärare.

Mot detta förslag hava några invändningar icke uttalats, och jag finner de skäl, kommittén anfört till stöd därför, avgörande.

Det nuvarande antalet adjunkter bestämdes vid en tid, då för seminariearbetet uppställdes det snävt begränsade bildningsmål, varom jag förut talat. Tjänstgöringsskyldigheten för seminarieadjunkter är också fastställd till samma antal undervisningstimmar för vecka som för läroverksadjunkter med tjänstgöring i de allmänna läroverkens lägre klasser. Klart är emellertid, att varje försök att utvidga och fördjupa seminarieundervisningen skall medföra en väsentlig ökning i lärarnas arbetsbörda, framför allt däri-genom, att behovet av fortsatta studier och av förberedelse för undervisningen blir väsentligt större. Tages därjämte hänsyn till den synnerligen krävande beskaffenhet, som givetvis utmärker undervisningen vid en anstalt för *utbildning av lärare*, torde det vara obestriddigt, att en minskning i antalet av seminarieadjunkternas tjänstgöringstimmar är av nöden. Önskvärt vore, att seminarielärarna kunde i förevarande hänseende likställas med handledarna vid provårsläroverken; det minsta, som kan ifrågakomma, synes mig i varje fall vara, att de, såsom av kommittén föreslagits, bliva likställda med de läroverkslärare i övrigt, som hava sin huvudsakliga tjänstgöring förlagd till realskolans högsta klass eller till gymnasiet. Därest en verklig reformering av undervisningsarbetet vid seminarierna skall kunna genomföras, är det enligt min mening oundgängligt, att en sådan ökning av lärarkrafterna vid dessa läroanstalter kommer till stånd, att den föreslagna begränsningen möjliggöres.

Enligt kommitténs beräkning bliva de vid ett enkelseminarium erforderliga ämneslärarna rektor och 5 adjunkter samt därjämte extra lärarkrafter för bestridande av 15 veckotimmars undervisning. Av vad jag nyss anfört följer, att jag icke anser någon nedprutning i vad sålunda föreslagits vara möjlig. Ifrågavarande antal adjunkter finnes redan nu i Stockholm och Lund.

Det kunde emellertid ifrågasättas och har också av vissa bland de hörda myndigheterna ifrågasatts, att extra lärarkrafter icke borde på förslaget sätt användas för undervisning, som icke är av någon tillfällig art utan ingår i läroanstalternas normala undervisningsplan. Vid varje seminarium skulle i sådant fall erfordras 6 adjunktstjänster, och medeltalet undervisningstimmar för varje lärare skulle då kunna sänkas med en timme. Jag vill dock ej nu förorda en sådan lösning av frågan. Det kan naturligtvis icke nekas, att en fortvarande användning av extra lärarkrafter är ägnad att väcka vissa betänkligheter. Men en anordning liknande den, som av kommittén föreslagits, har sedan länge tillämpats vid högre

lärarinneseminariet i Stockholm. Där har under en lång följd av år ett väsentligt större antal lärartimmar, än som ifrågasatts beträffande folkskoleseminarierna, varit överlämnade åt extra lärarkrafter, timplärare. Visserligen har vid den nyligen genomförda omorganisationen av ifrågavarande läroanstalt i samband med en ökning av den ordinarie lärarpersonalen antalet timplärare något minskats, men alltfort skall enligt den uppgjorda planen undervisningen till en mindre del bestridas av timplärare. Den erfarenhet, som sålunda vunnits på ett jämförligt område, synes mig ägnad att minska de betänkligheter, den föreslagna användningen av timplärare vid folkskoleseminarierna kan väcka. Några oöverstigliga svårigheter att finna lämpliga lärarkrafter för den ifrågavarande tjänstgöringen torde man sannolikt icke behöva befara. Icke heller torde man behöva frukta någon nödvändig försämring i undervisningens resultat, därest nämligen den undervisning, som överlämnas åt extra lärare, i allmänhet väljes så, att praktiska undervisningsövningar icke äro förbundna därmed.

I betraktande jämväl av den kostnadsminskning, den föreslagna användningen av extra lärarkrafter är ägnad att medföra, synes man mig åtminstone för närvarande sakna tillräckligt starka skäl för anlitan av den dyrbarare anordningen att anställa en sjätte adjunkt vid seminarierna.

Av skäl, som jag i det följande får närmare utveckla, anser jag emellertid, att den nedsättning i tjänstgöringsskyldigheten med 2 undervisningstimmar för vecka, som kommittén föreslagit såsom ersättning för uppdraget att vara bibliotekarie, bör bortfalla, varvid antalet veckotimmar, som måste uppehållas genom timplärare, minskas från 15 till 13.

Redan nu äro, såsom nyss nämndes, vid seminarierna i Stockholm och Lund 5 adjunkter anställda på ordinarie stat. För att den av kommittén föreslagna förstärkningen av seminariernas ämneslärarkrafter skulle komma till stånd, skulle alltså erfordras, dels att å seminariernas stat uppfördes 13 nya adjunktstjänster att fördelas mellan de seminarier, där endast 4 adjunkter äro anställda, dels att anslag beviljades till arvode för 13 veckotimmars undervisning vid varje seminarium utan parallellklasser.

Angående de ämnen, som böra förenas med de nya lärartjänsterna, torde bestämda uppgifter icke kunna på förhand lämnas, så mycket mindre som för närvarande seminarieadjunkterna äro förpliktade att efter behov undervisa i vilket som helst av de till seminariets kurs hörande läroämnena. I de flesta fall torde emellertid en förstärkning av lärarkrafterna komma att visa sig företrädesvis behöflig för undervisningen i de naturvetenskapliga läroämnena.

Lämplig tid-
punkt för
ökningen.

Beträffande tidpunkten för de nya lärarkrafternas anställande är till en början att märka, att den nya undervisningsplanen, för vars tillämpning desamma äro erforderliga, givetvis icke kan börja tillämpas förr än från början av läsåret 1914 och att sålunda de nya lärarkrafterna under första året av den nya ordningen bliva behöfliga först från och med höstterminen. Det torde vid sådant förhållande knappast vara nödigt, att de föreslagna nya ämneslärartjänsterna redan under år 1914 besättas med ordinarie innehavare. Att så icke sker synes även på grund av andra omständigheter vara önskvärt. Överhuvud torde det vara mindre lämpligt, att ett större antal lärartjänster samtidigt ledigförklaras och tillsättas, enär det kan befaras, att i sådant fall brist skall uppstå på tillräckligt antal väl kvalificerade sökande. Då i samband med 1904 års läroverksreform ett stort antal nya lärartjänster skulle inrättas, förfor man ock så, att deras besättande med ordinarie innehavare fördelades på de närmast följande åren, och detta oaktat de flesta av de nya tjänsterna tillkommo för att tillgodose ett redan förefintligt lärarbehov, som dittills fyllts genom extra lärarkrafter. Även till en annan omständighet bör i nu förevarande fall hänsyn tagas. Jag har i det föregående framhållit såsom ett oeftergivligt villkor för en verklig reformering av seminarieundervisningen, att lärartjänsterna vid seminarierna göras i ekonomiskt hänseende begärliga även för väl meriterade sökande. Det synes då vara riktigast, att de nya lärartjänster, som där äro erforderliga, icke besättas med ordinarie innehavare, innan en löneförbättring blivit genomförd, som i fråga om dessa tjänster kan få utöva den med densamma avsedda verkan. Å andra sidan kan, såsom redan framhållits, den tilltänkta nya undervisningsplanen och det av denna förutsatta arbetssättet icke i tillbörlig grad komma till tillämpning, därest seminarierna ej erhålla den erforderliga ökningen av sina lärarkrafter. Under förhandenvarande förhållanden torde sålunda vara lämpligast, att de nya lärartjänsterna tills vidare uppehållas av extra ordinarie lärare samt att de ledigförklaras och besättas med ordinarie innehavare, först sedan lönefrågan vunnit sin lösning. I åtskilliga fall torde härav den fördelen vinnas, att under övergångstiden ett antal lärare få tillfälle att såsom extra ordinarie pröva sig med avseende på sin lämplighet som lärare vid folkskoleseminarium.

Av nu angivna skäl anser jag mig vid beräkning av de för år 1914 erforderliga kostnaderna för den föreslagna ökningen av seminariernas lärarkrafter böra utgå från de arvodesbelopp, som, enligt vad nyss antytts, föreslagits för extra ordinarie lärare med full kompetens. I sammanhang härmed vill jag emellertid uttryckligen hava uttalat, att den nu föreslagna

anställningen av ett större antal extra ordinarie lärare vid seminarierna måste betraktas såsom en övergångsform och ingalunda bör under någon längre följd av år bibehållas.

Det föregående innebär, att medel böra anvisas för anställande vid seminarierna av 13 extra ordinarie ämneslärare och för bestridande genom timlärare av 13 veckotimmars undervisning vid vart och ett av 14 enkelseminarier och 26 veckotimmar vid ett dubbelseminarium. Av ämneslärarna kunna 8 beräknas vara manliga och 5 kvinnliga. I vad mån manliga eller kvinnliga lärarkrafter komma att tagas i anspråk såsom timlärare synes nu icke möjligt att förutse. Vid beräkning av erforderligt anslag torde man böra utgå från att manliga timlärare överallt anställas, alldenstund arvodet, såsom jag senare skall närmare angiva, torde böra bestämmas något högre för manliga än för kvinnliga timlärare.

Kan sålunda den erforderliga ökningen av seminariernas ämneslärapersonal komma till stånd samtidigt därmed, att den nya undervisningsplanen kan börja tillämpas, låter sig detta icke helt och hållet göra beträffande vissa av lärarna i övningsämnen och ännu mindre beträffande lärarna i övningsskolan. I fråga om båda dessa grupper av lärare är man nämligen i större eller mindre grad beroende av de vid de särskilda seminarierna förefintliga lokalutrymmena. Såsom känt är råder härutinnan stor olikhet, i det vissa seminarier förfoga över tillräckliga och i övrigt ändamålsenliga lokaler, andra åter äro synnerligen trångbodda och i största behov av förbättringar i detta hänseende. I den mån, en ökning av ifrågavarande lärarpersonal är beroende av förbättringar i seminariernas lokalförhållanden, kan tydligen ökningen av lärarpersonalen blott ske stegvis, allt efter som de nödiga lokalförbättringarna hinna utföras. Den erforderliga lärarökningen kan med andra ord icke ske i ett slag utan får fortgå under en följd av år. Den olikformighet i utbildningen, som på grund härav måste göra sig gällande vid de olika seminarierna under övergångstiden, är ju att beklaga men bör givetvis ej få utgöra hinder för att vidtaga förbättringar i de fall, där de yttre förhållandena sådant medgiva.

Vad nu anförts om lärarökningens beroende av lokalförbättringar gäller som nämnts i främsta rummet övningsskolan.

Bland övningsämnen gäller detsamma först om ämnet hushållsgöromål (»huslig ekonomi»), för vars upptagande på arbetsordningen erfordras för ändamålet avsedda lokaler, men även om ämnet gymnastik med lek och

*Lokalför-
hållandenas
hämmande
inverkan.*

idrott, nämligen vid de seminarier, som i saknad av egna gymnastiksalar måste bedriva undervisningen i nämnda ämne i förhyrda lokaler.

*Behovet av
övnings-
lärare.*

Lärarna i övningsämnena vid seminarierna åtnjuta för närvarande dels fast avlöning, för vilken de äro skyldiga att tjänstgöra var och en ett bestämt antal undervisningstimmar för vecka, dels ock särskild ersättning för varje tjänstgöringstimme i veckan, som erfordras utöver nämnda antal. Antalet på sådant sätt betalda särskilda övertimmar vid varje seminarium fastställles, efter förslag av seminariets rektor, inom vissa bestämda gränser av vederbörande domkapitel och, om dessa gränser behöva överskridas, av Kungl. Maj:t. På grund härav råda betydliga olikheter mellan de olika seminarierna i fråga om de för de särskilda övningsämnena bestämda lärartimtalen. Kommittén har nu i anslutning till sitt förslag till normaltimplan för seminarierna beräknat och föreslagit normaltimal för lärarna i de särskilda övningsämnena, vilka i de flesta fall innebära en ökning av nu förekommande timal.

Tydligt är, att det för varje seminarium erforderliga antalet lärartimmar för övningsämnena blir beroende av den timplan, som där skall tillämpas. Det blir därför icke möjligt att på förhand noggrant beräkna det antal lärartimmar för dessa ämnen, som kommer att bli erforderligt. Ty dels torde, såsom jag redan förut framhållit, en eller annan jämkning böra vidtagas i kommitténs förslag till normaltimplan, dels bör, såsom jag likaledes betonat, en viss frihet lämnas de särskilda seminarierna att vidtaga de smärre avvikelser från normaltimplanen, som de särskilda förhållandena göra önskvärda. Även om man för framtiden kan och bör vänta en något större likformighet seminarierna emellan i fråga om lärartimtalen för övningsämnena, bör det tydligen hädanefter liksom hittills överlämnas åt vederbörande myndigheter att för varje seminarium fastställa de lämpliga timalen.

Vid beräkningen av den för arvoden till övningslärare behövlige anslagsökningen synes man emellertid kunna utgå från de av kommittén föreslagna timalen, dock med vissa nedsättningar beträffande ämnena gymnastik och husligt arbete, vartill jag strax återkommer. Dels hava nämligen kommitténs timal i det hela vunnit de hörda myndigheternas godkännande; där avvikande meningar uttalats, hava de åsyftat en *höjning* av nämnda tal till förmån för det ena eller andra särskilda ämnet. Dels är det att antaga, att de ändringar i de av kommittén föreslagna timalen, som kunna visa sig erforderliga, huvudsakligen komma att, med bibehållande av ungefärligen samma timsomma för alla övningsämnena tillsammansantagna, bestå i en förskjutning av timalen de olika ämnena

Seminarier	Lärartimmar i <i>teckning</i>		Lärartimmar i <i>musik</i>		Lärartimmar i <i>gymnastik</i>		Lärartimmar i <i>manlig slöjd</i>		Lärartimmar i <i>kvinnlig slöjd</i>		Lärartimmar i <i>hushållsgörömlä</i>	
	Nu- varande	Be- hövlig ökning (+) eller minsk- ning (-)	Nu- varande	Be- hövlig ökning	Nu- varande	Be- hövlig ökning	Nu- varande	Be- hövlig ökning (+) eller minsk- ning (-)	Nu- varande	Be- hövlig ökning (+) eller minsk- ning (-)	Nu- varande	Be- hövlig ökning
Stockholm	15	- 2	24	3	15	11	-	18	- 2	17	2	
Uppsala	12	+ 1	24	3	12	5	+ 4	-	-	-	-	
Länköping	12	+ 1	24	3	17	9	- 2	6	+ 2	-	-	
Skara	12	+ 1	20	7	13	13	-	18	- 2	10	9	
Strängnäs	15	- 2	26	1	14	5	+ 4	12	- 4	-	-	
Falun	17	- 4	23	4	17	9	-	19	- 3	-	-	
Vaxjö	13	-	20	7	17	9	- 2	12	- 4	-	-	
Lund	12	+ 1	24	3	21	5	+ 4	18	-	-	-	
Landskrona	15	- 2	24	3	16	10	-	18	- 2	12	7	
Kalmar	16	- 3	18	9	13	13	-	18	- 2	15	4	
Karlstad	15	- 2	24	3	13	5	+ 4	-	-	-	-	
Härnösand	12	+ 1	16	11	14	12	+ 4	8	-	-	-	
Umeå	13	-	24	3	17	9	-	18	- 2	-	-	
Luleå	12	+ 1	18	9	13	13	+ 4	9	- 1	-	-	
Summa		- 9		69		128	+ 20		- 20		22	

Antm. I kolumnerna för nuvarande antal lärartimmar upptages det högsta antal veektimmar, som enligt gällande författning motsvarar den bestämda lönen, med tillägg av övertimmar, där sådana förekomma. (Jämför sid. 112.)

emellan, något som tydligen föga eller intet inverkar på anslagsbehovet. Av vad nyss anförts framgår emellertid, att de sifferuppgifter, som nu kunna lämnas, blott ungefärligen angiva det blivande behovet och äga betydelse i och för anslagsbehovets beräkning, men att de icke kunna bliva i detalj bindande för undervisningens anordnande vid varje särskilt seminarium.

Med ledning av seminariernas senast utgivna årsredogörelser lämnar jag en översikt (se sid. 113) av de lärartimssummor för de olika övningsämnena, som under läsåret 1911—1912 förekommo vid seminarierna, samt av den ökning (eller minskning) därav, som skulle bliva en följd av tillämpningen av de utav kommittén beräknade timtalen.

I det föregående har jag antytt, att i fråga om två av övningsämnena, nämligen *gymnastik* och *hushållsgöromål*, den föreslagna undervisningsplanen vid vissa seminarier tills vidare icke kan komma till tillämpning, enär erforderliga lokaler saknas. Beträffande gymnastiken gäller detta om seminarierna i Uppsala, Strängnäs, Lund och Karlstad, vilka använda förhyrda gymnastiksalar. För dessa seminarier har därför i den nyss meddelade översikten blott upptagits den ökning i lärartimtalen, som skulle erfordras för teoretisk gymnastikundervisning och idrottsövningar. Ämnet hushållsgöromål förekommer för närvarande vid seminarierna i Stockholm, Skara, Landskrona och Kalmar men saknas vid seminarierna i Falun och Umeå. Vid seminariet i Falun komma för ändamålet behövliga lokaler att inredas i den nya seminariebyggnad, som står under uppförande. Ämnet hushållsgöromål bör sålunda införas vid seminariet, när lokalerna bliva tillgängliga. Liksom övriga anslagsbelopp, som bliva erforderliga i samband med seminariets inflyttning i de nya lokalerna, torde nödiga medel för ifrågavarande undervisnings bedrivande längre fram böra äskas å extra stat, intill dess seminariets utvidgning till dubbelseminarium blivit genomförd. Vid seminariet i Umeå kunna för närvarande lokaler för undervisning i hushållsgöromål icke anskaffas.

Beträffande de angivna erforderliga lärartimtalen för övningsämnena är ytterligare följande att iakttaga:

Seminariet i *Göteborg* har lämnats utom räkningen, alldenstund i årets statsverksproposition vid äskande av förhöjt anslag till detta numera med parallellklasser utvidgade seminarium även erforderliga arvodeshöjningar till övningslärarna tagits i beräkning. Den timplan, som därvid lagts till grund, överensstämmer visserligen icke fullständigt med den nu föreslagna, men även om någon jämkning skulle komma att vidtagas däri, synas de äskade beloppen i det hela bliva för ändamålet tillräckliga.

Icke heller har hänsyn tagits till de vid vissa seminarier upprättade *ettåriga kurserna* för studenter eller till *parallellavdelningar* vid seminarier, som skola ombildas till dubbelseminarier. Såsom hittills torde tills vidare anslag för nämnda behov böra begäras å extra stat. Vad särskilt studentkurserna angår bör deras antal bestämmas med hänsyn till det framtida lärarbehovet, och dessutom synes ännu ej fullt klart, vid vilka seminarier de definitivt böra förläggas.

Enligt gällande bestämmelser utgår ersättning för övertimmar i ämnena teckning, musik och gymnastik med 100 kronor för varje årlig veckotimme, och i manlig slöjd med 75 kronor samt i kvinnlig slöjd med 70 kronor. Beträffande hushållsgöromål finnes intet stadgat, men man har vid anslags beviljande i några fall utgått från en gottgörelse av 70 kronor för veckotimme, vilken beräkningsgrund här torde kunna användas. Av nyss meddelade tabell framgår, att den behöfliga ökningen i ämnena teckning, musik och gymnastik utgör tillsammans 188 timmar, i manlig slöjd 20 timmar samt i kvinnlig slöjd och hushållsgöromål tillhopa 2 timmar.

Bland övningsämnena har jag hittills lämnat *trädgårdsskötseln* utom räkningen. Undervisningen i trädgårdsskötsel omfattar i allmänhet dels under läsårets höst- och vårmånader praktiskt arbete i seminarieträdgården, dels under vintermånaderna teoretisk undervisning. På grund av seminarieträdgårdarnas olika storlek eller andra lokala förhållanden kan densamma emellertid för närvarande icke förekomma i samma utsträckning vid samtliga seminarier, då särskilt det praktiska trädgårdsarbetet på några ställen kan bedrivas blott i ringa omfattning. Vid flertalet seminarier, där undervisningen får ungefär den utsträckning, som gällande undervisningsplan angiver, kan lärarnas undervisningsskyldighet uppskattas till i medeltal 6 timmar i veckan under hela läsåret. Därjämte tillkommer det lärarna i ämnet att handhava seminarieträdgårdarnas skötsel. De arvoden, som för närvarande äro anvisade åt ifrågavarande lärare, utgöra vid seminariet i Stockholm 800 kronor, vid seminariet i Umeå 400 kronor, vid seminariet i Luleå 600 kronor*) och vid de övriga seminarierna 1,200 kronor årligen. I några fall äro arvodesbeloppen fördelade mellan två lärare, av vilka den ena bestrider den teoretiska undervisningen samt den andra leder det praktiska trädgårdsarbetet och handhar värden av trädgården.

*) I årets statsverksproposition har för Luleå seminarium äskats ett trädgårdsläraryrvede å 1,200 kronor, vilken framställning, efter vad känt är, av Riksdagens båda kamrar bifallits.

Enligt den av kommittén föreslagna undervisningsplanen skulle antalet lärartimmar för undervisningen i trädgårdsskötsel i medeltal för hela läsåret bliva 10 i veckan, vilket innebär en ökning med 4 timmar. I likhet med vad som förordats i fråga om lärarna i övriga övningsämnen, böra sålunda lärarna i trädgårdsskötsel erhålla en mot den ökade tjänstgöringsskyldigheten svarande arvodesökning. Bestämdes denna efter samma proportion till timtalet som nu utgående arvoden, skulle densamma uppgå till 800 kronor. Tydligt måste dock en del av nuvarande arvoden anses utgöra ersättning för vården av trädgårdarna. Och ehuru arbetet härmed kommer att bliva mera betungande genom anläggning och vård av skolträdgårdar, torde det likväl icke kunna anses bliva ökat i samma grad som undervisningsarbetet. Då det nu icke gäller någon lönereglering, vilken visserligen vore högelingen av nöden för ifrågasvarande, hittills allt för svagt avlönade lärare, utan blott att bereda en mot det ökade arbetet svarande skälig arvodesökning, anser jag mig böra stanna vid att förorda en höjning av arvodena med 500 kronor eller till 1,700 kronor vid full tjänstgöring. För de fall, där undervisningen icke kan bedrivas i full utsträckning, torde en mot nämnda arvodesförhöjning svarande ökning av nu utgående arvoden böra bestämmas av Kungl Maj:t, för vilket ändamål ett belopp av 800 kronor torde böra tagas i beräkning. Jag vill i detta sammanhang påminna därom, att i årets statsverksproposition vid beräkning av erforderliga anslag för dubbelseminariet i Göteborg för detta seminarium, som förfogar över ett jämförelsevis litet trädgårdsområde, till arvode för lärare i trädgårdsskötsel upptagits ett belopp av 2,000 kronor, vilket belopp förut anvisats av Riksdagen till samma seminarium för år 1913.

Anslag skulle således erfordras för arvodestillägg åt 12 lärare i trädgårdsskötsel med 500 kronor till dem var samt åt 2 lärare i samma ämne (Stockholm och Umeå) med tillhoppa 800 kronor.

*Behovet av
övnings-
skollärare.*

Antalet för varje seminarium erforderliga *lärarkrafter vid övningskolan* är beroende av det antal avdelningar inom övningsskolan, som kan och bör inrättas. Detta är givetvis i sin ordning beroende av det antal lärorum, som vid seminariet kan tagas i anspråk för övningsskolan.

Då enligt vad känt är de framställningar rörande vissa anslag å extra stat till seminarierna för år 1914, vilka gjorts i årets statsverksproposition, av Riksdagens båda kamrar bifallits, komma under nämnda år följande antal övningsskollärare att vara anställda vid de olika seminarierna.

Seminarierna i:	Å ordinarie stat	Å extra stat	Summa
Stockholm	2	—	2
Uppsala	2	—	2
Linköping	2	1	3
Skara	2	1	3
Strängnäs	2	2	4
Falun	2	1	3
Växjö	2	2	4
Lund	2	—	2
Landskrona	2	1	3
Göteborg (dubbelseminarium)	6	—	6
Kalmar	2	2	4
Karlstad	2	—	2
Härnösand	2	1	3
Umeå	2	—	2
Luleå	2	1	3

För tillämpning av den föreslagna anordningen av den praktiska utbildningen erfordras enligt kommitténs utredning en sådan utvidgning av seminariernas övningsskolor, att desamma komma att hava vid enkelseminarium åtminstone 4 och vid dubbelseminarium minst 7 lärare. Där ett enkelseminarium utvidgas genom en parallellklass för studenter, blir behovet av övningsskollärare i det hela detsamma som vid ett dubbelseminarium. Mot kommitténs förslag i denna del har ingen annan anmärkning framställts, än att det föreslagna antalet avdelningar och lärare i övningsskolan enligt vissa seminariekollegiers mening borde ytterligare ökas.

Såsom jag redan förut betonat, äro möjligheterna att anskaffa de nödiga lokalutrymmena för utvidgning av övningsskolan växlande vid de olika seminarierna. En jämförelse mellan de nyss meddelade uppgifterna angående det påräknade antalet övningsskollärare under år 1914 och det i enlighet med kommitténs utredning erforderliga antalet giver vid handen, att ytterligare följande lärare borde anställas: vid seminariet i Stockholm (studentkurs) 5, i Uppsala 2, i Linköping 1, i Skara 1, i Strängnäs (studentkurs) 3, i Falun 1, i Växjö (studentkurs) 3, i Lund 2, i Landskrona 1, i Göteborg (dubbelseminarium) 1, i Kalmar (studentkurs) 3, i Karlstad 2, i Härnösand 1, i Umeå 2 och i Luleå 1 eller tillsammans 29 lärare.

Därvid har hänsyn icke tagits till den utvidgning av övningsskolorna vid seminarierna i Uppsala och Falun, som blir en följd av dessa seminariers utvidgning till dubbelseminarier, och ej heller till den ökning

av övningsskolan vid seminariet i Lund, som kan komma att föränledas av ett bifall till det vid denna Riksdag föreliggande förslaget om liknande ombildning av nämnda seminarium. Såsom skett i fråga om seminariet i Göteborg, torde det behov av ökade lärarkrafter, som uppstår av nu angivna skäl, tillsvidare böra tillgodoses genom för varje år beviljade särskilda anslag å extra stat.

Av de sålunda för den nya undervisningsplanens fullständiga tillämpning erforderliga nya övningsskollärarna torde enligt upplysningar, som jag inhämtat från de särskilda seminarierna, med hänsyn till förefintliga lokalutrymmen för övningsskolornas utvidgning, följande kunna anställas från och med höstterminen 1914: vid seminariet i Stockholm 2, i Linköping 1, i Skara 1, i Falun 1, i Växjö 2, i Lund 1, i Göteborg 1, i Karlstad 1, i Umeå 1 och i Luleå 1 eller sammanlagt 12 lärare.

För uppehållande av dessa tjänster från nämnda tidpunkt bör alltså anslag nu beräknas. Under de närmast följande åren bör därefter utvidgningen av övningsskolorna fortgå genom nya lärartjänsters inrättande, i mån som genom nybyggnad eller andra lokalutvidgningar utrymme för flera avdelningar av dessa skolor kan beredas.

Vad angår tillsättningen av de nya lärartjänster för övningsskolorna, som nu böra äskas av Riksdagen, är ställningen något annorlunda än i fråga om de föreslagna nya adjunktstjänsterna. Enligt nu gällande författning, vari av förut angivna skäl någon förändring icke torde böra vidtagas, innan en löneförbättring genomförts, bliva nämligen lärarna vid övningsskolorna icke utnämnda utan erhålla blott förordnande av vederbörande domkapitel för viss tid eller tillsvidare. Någon väsentligare olikhet mellan anställning såsom ordinarie och såsom extra ordinarie förefinnes sålunda icke med avseende på dessa lärare; arvodet för vikarierande övningsskollärare är också detsamma som avlöningen i första lönegraden av befattningen. Vill man bevara möjligheten att även i fråga om här berörda nya lärartjänster tillgodogöra sig de fördelar ur tjänstetillsättningens synpunkt, en blivande löneförbättring kan bereda, bör sålunda blott det försiktighetsmått vidtagas, att de lärare, som höstterminen 1914 anställas å de nyinrättade tjänsterna, förordnas allenast för viss tid, lämpligen ett år.

Om man utgår från att manliga övningsskollärare komma att anställas vid manliga seminarier och kvinnliga vid kvinnliga, skulle enligt det föregående anslag erfordras för 7 manliga lärare, av vilka 1 i Göteborg, och 5 kvinnliga, av vilka 2 i Stockholm.

Erinras bör i detta sammanhang, att de för närvarande å extra stat uppförda lärare vid övningsskolorna, vilka kunna anses motsvara ett stadigvarande behov, ett följande år böra överflyttas till ordinarie stat.

3. Förbättring av seminariernas utrustning.

För tillämpningen av den undervisningsplan för seminarierna, jag i det föregående förordat, erfordras, såsom ock antyddes, jämte tillbörlig ökning av lärarkrafterna även en genomgripande förbättring av undervisningens yttre hjälpmedel, undervisningslokaler, boksamlingar, undervisningsmateriell m. m.

Undervisningslokalerna.

Vad närmast *undervisningslokalerna* angår har tack vare de senaste årens nybyggnadsarbeten behovet blivit väl tillgodosett för några av seminarierna, och för ytterligare ett par seminarier blir så förhållandet, då beslutade och nu pågående nybyggnadsarbeten blivit avslutade. I fråga om de övriga seminarierna kan, såsom naturligt är och förut framhållits, behovet av förbättrade lokaler icke i ett slag fyllas. Det får bli den närmaste tidens uppgift att, i den ordning förefintliga tillgångar medgiva, sörja för utförandet av de nybyggnads- och lokalutvidgningsarbeten, vilka äro av nöden, därest seminarierna skola kunna bli i stånd att på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift.

I detta sammanhang anser jag mig emellertid böra lämna några upplysningar rörande de byggnadsarbeten för seminarierna, som närmast synas förestå. Förutom de nu uppförda eller beslutade nya seminariebyggnaderna och i händelse av bifall till det i årets statsverksproposition bebådade förslaget om nybyggnad för seminariet i Lund skulle, såvitt det nu är möjligt att bilda sig ett omdöme i saken, inom den närmare framtiden nybyggnad erfordras vid ytterligare 4 eller 5 seminarier, beroende på det resultat, som en inom ecklesiastikdepartementet igångsatt förnyad undersökning rörande det framtida lärarbehovet för folkskolorna och den ännu kvarstående lärarbristen vid samma skolor kan komma att lämna. Vidare erfordras mera väsentliga lokalutvidgningar för 4 seminarier. Slutligen böra vid några seminarier mindre avsevärda utvidgningar och kompletteringar vidtagas. Sedan nämnda arbeten utförts, skulle, såvitt man nu kan se, för en längre tid framåt inga andra byggnadsarbeten för seminariernas räkning bli erforderliga, än sådana, som påkallas av en så att säga normal tillväxt av lärarbehovet, beroende huvudsakligen av folkmängdens ökning och undervisningsväsendets småningom skeende förbättring.

Undervisningsmedlen i övrigt.

Om undervisningsmedlen i övrigt gäller i viss mån detsamma som om lokalerna, nämligen att alla nödiga förbättringar icke kunna i ett slag genomföras. För de seminarier, vilka under de senaste åren erhållit nya lokaler, hava redan medelst av Riksdagen beviljade särskilda anslag högst väsentliga förbättringar vidtagits. Beträffande de seminarier, för vilka nya byggnader äro under uppförande eller kunna påräknas under den närmaste tiden komma till stånd, torde förbättringen av undervisningsmedlen böra ske först i samband med överflyttningen till nya lokaler och för närvarande blott de nödvändigaste kompletteringarna företagas. För de övriga seminarierna däremot synes ett längre uppskov icke vara tillrådligt, utan torde en väsentlig förbättring och förstärkning i förevarande hänseende redan nu böra komma till stånd.

Kommittén.

Någon fullständig utredning rörande behovet av undervisningsmedel vid de särskilda seminarierna har kommittén icke funnit sig böra eller kunna framlägga. Kommittén har emellertid angivit huvudsyftet med en förbättring av seminariernas undervisningsmedel och de riktlinjer, enligt vilka densamma bör genomföras, och härom yttrat:

Frågan om de yttre hjälpmedlen för arbetet vid en läroanstalt, d. v. s. frågan om böcker och undervisningsmateriell samt lokaler, sammanhänger icke blott med frågan om arbetsättet utan med frågan om lärokurserna och med allt övrigt, som kommer i betraktande, då det gäller läroanstaltens verksamhet. En fullständig utredning av seminariernas behov i detta avseende skulle emellertid hava endast mera tillfällig betydelse och vore dessutom ett vidlyftigt företag, som krävde medverkan av facklärare och av tekniskt sakkunniga personer. I fråga om lokalbehovet lämnar kommittén i annat sammanhang en kortfattad framställning. Här skall endast göras några erinringar om det behov av yttre hjälpmedel för arbetet, som närmast sammanhänger med frågan om arbetsättet. Ett sådant arbetsätt som det numera vid seminarierna eftersträfvade förutsätter en helt annan yttre utrustning än den, som under tidigare skeden av seminariernas tillvaro kommit dem till del.

Bibliotek.

Ett studiearbete, som inskränkes till inlärandet av läroböckerna, huru samvetsgrant detta inlärande än må ske, är föga uppfostrande. Det leder den studerande allt för lätt till den föreställningen, att det vetande, han förvärvar, är fullständigt och ovedersägligt. Läroboken är nödvändig som stöd och stomme i studiearbetet, men skall detta bliva personligen utvecklande, skall kunskapen få färg och fyllighet och skall på samma gång dess ofullständighet och relativitet framträda för den studerande, måste till läroboken komma något av litteratur i vidsträcktare bemärkelse. En begåvad och kunnig lärare kan visserligen ställa lärobokens framställning i klarare belysning och vidga utsikten ut till nya områden; men då det gäller vuxna lärjungar och undervisningens syfte, såsom kommittén i annat sammanhang yttrat, är icke endast att bibringa ett visst mått av kunskaper och färdigheter utan även och fastmera att grundlägga håg för och giva förmåga av fortsatt arbete för vinnande av vetande

och själsodling», måste det bliva honom angeläget att, i den mån sig göra låter, föra jungarna fram till de källor, ur vilka han själv hämtat och hämtar sin bildning. Äri ligger betydelsen för ett seminarium av att äga ett bibliotek och att kunna anordna detta så, att dess tillgångar bliva åtkomliga och brukade av seminarieeleverna.

Redan i det yttrande, som kommittén den 24 april 1907, efter därom av Riksdagens statsutskott hos Kungl. Maj:t gjord framställning, på nådig befallning avgav till samma utskott över den nämnda år avlätna propositionen om anslag till uppförande av byggnad för ett folkskoleseminarium i Luleå, hade kommittén anledning att framställa behovet av ett biblioteks- och lärum för seminariets elever såsom ett av dem, som i allmänhet vore att särskilt beakta vid uppförandet av seminariebyggnad. Huru otillräckliga de anslag varit, som seminarierna haft till sitt förfogande, och i huru hög grad seminariearbetet i äldre tider varit begränsat till skolböckerna och läxorna, framgår bäst av de oansenliga boksamlingar, som i flertalet av våra seminarier representera läroanstaltens litterära egendom. Ofta hava seminarieeleverna själva försökt att med egna knappa medel skaffa sig, vad seminariet icke haft att bjuda dem, och genom årliga sammanskott småningom bragt tillsamman små bokförråd, som av dem själva förvaltas. Dessa bokförråd, vilka, såsom naturligt är, huvudsakligen bestå av skönlitteratur, kunna naturligtvis icke fylla det ändamål, som här avses.

Ett seminariebibliotek bör innehålla det bästa och förnämsta av det, som den fosterländska litteraturen äger, ej blott inom vitterhetens utan inom religionens, filosofiens, historiens, natur- och människoskildringens områden, samt populära arbeten av framstående beskaffenhet inom naturvetenskapens olika grenar. Det skall vara till icke blott för elevernas skull utan även för lärarnas, vilka för sitt studiebehov icke böra vara hänvisade allenast till egna ekonomiska möjligheter. I den mån tillgångarna medgiva, bör seminariebiblioteket omfatta även utländska arbeten, särskilt med hänsyn till lärarnas intresse men också till förmån för eleverna, av vilka redan nu många finnas, som förmå göra sig till godo utländsk litteratur av i språkligt avseende lättare beskaffenhet. Viktigt är, att biblioteket icke bjuder blott det äldre, klassiskt vordna, utan ock det samtida, det som har aktuellt intresse. Dess pedagogiska avdelning blir naturligtvis dess viktigaste, åtminstone näst den, som här liksom i de flesta bibliotek lärar bliva den mest anlitate, nämligen den s. k. referensavdelningen, innehållande statistiska, geografiska o. s. v. handböcker, matrikelarbeten, ordböcker, större samlingsverk och annan uppslagslitteratur.

Det är klart, att varje enskild elev icke skall kunna annat än i jämförelsevis ringa grad göra sig till godo ett dylikt biblioteks innehåll. Men huvudsaken är, att eleven då och då kan komma utanför de gränser, som bestämmas av läroboken och klasslektionen, att han på någon punkt får göra försöket att ur ett mera omfattande material hämta vad han för ett givet syfte behöver, att han icke står strandsatt eller hänvisad till en ofta ganska underhållig gottköpplitteratur, då han vill söka svar på något spörsmål, som väckt hans intresse. I all synnerhet vid det s. k. enskilda arbetet skall seminariebiblioteket bliva använt och visa sig outhärligt, men även för det övriga studie- och undervisningsarbetet skall dess behövlighet mer och mer framträda. Man bör ihågkomma, att seminariernas elever befinna sig i en ålder, då spörsmål och intressen av mångahanda art tränga sig på sinnet och driva till studium. Många av dem komma till seminariet med ett starkt begär efter vetande, som visar sig i en ovanlig läslust och mottaglighet, och många komma med stora förväntningar i fråga om de möjligheter som seminariet skall skänka dem, att tillfredsställa det kunskapsbehov, som de känna, förväntningar, vilka icke kunna anses oberättigade.

Seminariebiblioteket har synts kommittén vara en så väsentlig del av seminariets inrättning, att dess förekomst bör uppställas som en stadgemässig fordran. Den bestämmelse, som kommittén i sådant syfte föreslår, har följande lydelse: »Vid varje seminarium skall, förutom en boksamling för övningsskolans lärjungar, finnas ett bibliotek, avsett för läroanstaltens lärare och seminariets elever. Detta bibliotek bör bestå av en huvudavdelning, gemensam för lärare och elever och inrymmande dels ett uppslagsbibliotek, tillgängligt endast för begagnande på stället, dels ett studiebibliotek, tillgängligt såväl för läsning på stället som för hemlån, samt, där så finnes lämpligt, av en mindre avdelning, innehållande uppslagslitteratur och avsedd företrädesvis för lärarna.»

Bibliotekets och läsrummets skötande måste till väsentlig del grundas på elevernas medverkan. Närmaste vården därom skall dock enligt kommitténs förslag jämte rektor en särskild bland seminariets lärare utsedd bibliotekarie utöva, för vars tillsättning och närmare åligganden kommittén föreslagit bestämmelser.

Åskådnings-
och arbets-
materiell,
laboratorier,
trädgård
m. m.

På frågan om seminarielokalerna och deras inredning i övrigt samt på frågan om undervisningsmaterielen i inskränktares bemärkelse skall kommittén här icke ingå. Kommittén har vid redogörelsen för de olika ämnenas lärokurser och den praktiska utbildningens planläggning erinrat om de oavvisliga krav, som undervisningen härvidlag ställer, och kommittén har, vad särskilt lokalbehovet angår, i det förutnämnda yttrandet till Riksdagens statsutskott sökt att göra dessa krav gällande. Från arbetsättets synpunkt, som här föreligger, må blott en sak ytterligare framhållas. Visserligen behöva seminarierna nu som förr vad man kallar åskådningsmateriell: modeller, väggplanscher, samlingar av naturföremål o. s. v., och den ökade förekomsten av föredrag, lärares och elevers, som bland annat tillhör det åsyftade arbetssättet, framkallar särskilt behovet av det kända universella hjälpmedel för åskådningen, som utgöres av skioptikonet. Men det är dock icke så mycket »åskådningsmateriell», som för seminarierna är behöfvig, som fastmera *arbetsmateriell*. De hava behov av lokaler, i vilka ej blott lärarna utan även eleverna kunna utföra laborationsarbete, de behöva förbrukningsartiklar av olika slag samt redskap, verktyg, instrument och apparater, som äro till icke blott för att av eleverna beskådas, utan för att av dem användas. Om sådan materiell saknas, kommer man icke till den aktivitetens lärometod, som väl aldrig kan helt genomföras men som kan och bör eftersträvas.

I sitt ovannämnda yttrande till statsutskottet vid 1907 års Riksdag uttalade kommittén i några slutanmärkingar bl. a. följande. »Framdeles som hittills skall värdet av seminariernas arbete i främsta rummet bero av de personliga krafter, som inom dem äro verksamma. Men framdeles som hittills skola dessa personliga krafter i sina strävanden finna sig beroende dels av de lagstadgade bestämmelserna för seminariearbetet, dels och ej mindre av dettas yttre hjälpmedel och materiella villkor. Det torde icke vara för mycket sagt, att våra seminarier i sistnämnda avseende icke blivit sedda till godo på ett sätt, som motsvarar deras behov och deras stora kulturella betydelse. Detta har i allmänhet gällt även i fråga om beskaftenheten av de arbetslokaler, som anvisats dem. Att en riktigare uppfattning och uppskattning härutinnan får göra sig gällande är för seminarierna ett livsvillkor.»

Till detta vill kommittén här foga sitt livliga erkännande av de åtgärder, vilka sedan dess blivit av Kungl. Maj:t och Riksdagen i förevarande avseende vidtagna. De seminariebyggnader, som på senare år blivit uppförda, byggnaderna för Stockholms, Luleå och Växjö seminarier, liksom ock de beslutade nybyggnaderna för seminarierna i Göteborg och Falun, förverkliga på ett i det hela mönstergillt sätt de önskemål i

fråga om lokaler och lokaliuredning, som med fog kunna framställas. Och även de anslag, vilka nyligen beviljats några av dessa seminarier till inköp av undervisningsmaterieell, om de ock icke kunna på en gång fylla undervisningens behov, innebära, även de, ett erkännande av de anspråk, som böra ställas på seminariernas verksamhet.

Rörande behovet av undervisningsmaterieell särskilt för den naturvetenskapliga undervisningen har kommittén anfört:

Den tid, som ägnas åt de naturvetenskapliga ämnena, må vara ringa eller riklig, skall undervisningen i dem kunna på ett rätt sätt bedrivas, måste den till sitt förfogande äga vissa yttre hjälpmedel. Denna fordran har hittills i seminarierna varit uppfylld i mycket obetydlig mån. Först de allra senast uppförda seminariebyggnaderna utvisa ett fullare erkännande av denna undervisnings krav. Man skulle kunna säga, att just den knappa tid, som i seminariet står de ifrågavarande läroämnena till buds och som manar till att göra undervisningen i dem så mycket verksammare, snarare ökar än minskar behovet av goda och ändamålsenliga yttre hjälpmedel. Vidare är att erinra därom, att om ock tidens knapphet nödgar till att vid undervisningen i klassen förbigå mycket, som eljest kunde synas böra ingå i seminariets kurs i dessa ämnen, det dock bör finnas tillfälle för den särskilt intresserade och begåvade eleven att genom frivilligt enskilt arbete kunna under lärarens ledning utvidga sitt vetande utöver den ordinarie kursen. Det ena med det andra gör, att seminariernas behov i förevarande avseende blir ungefär detsamma som gymnasiernas, ehuru deras naturvetenskapliga kurs i det hela icke når samma omfattning som dessas. Ty huvudvikten faller härvidlag på de metodiska synpunkter, som de ena läroanstalterna såväl som de andra men i synnerhet seminarierna böra eftersträva. Även vid seminarierna kräva således de naturvetenskapliga läroämnena särskilda lärorum, så inredda, att de lämpa sig för åhörande och iakttagande av lärarens experimentella framställning, samt rum, som äro avsedda och avpassade för lärjungarnas övningsarbete. Även för seminarierna blir en sådan uppsättning av åskådningsmaterieell, instrument och apparater behöflig, som överhuvudtaget tillhör en elementär men efter nutida metodiska synpunkter ledd naturvetenskaplig undervisning.

Beträffande seminarieträdgården och de krav, som med hänsyn till undervisningen i trädgårdsskötsel måste ställas därpå, har kommittén anfört:

Men även om det ifrågavarande läroämnet kommer att erhålla lärare, som äro fullt utrustade för sin uppgift, och om det till följd därav kommer att bliva i pedagogiskt avseende på ett lyckligare sätt behandlat, än tidigare i många fall varit händelsen, skall det på grund av sin natur och den ringa tid, som kan ställas till dess förfogande, allt fort hava att kämpa med stora svårigheter. Så mycket viktigare är det att tillse, att det icke hämmas av de yttre hjälpmedlens bristfällighet. Seminarie-trädgården är för läroanstalten i det hela av ovärderlig betydelse såsom mera än något annat förlänande den behag och trevnad, och den hör till de medelbart och oförmärkt verkande uppfostringsmedel, vilkas värde alltför lätt förbises. Omedelbart kan den på många sätt göras till nytta för undervisningen, ej blott i trädgårdsskötsel utan ock i andra ämnen; särskilt är den av värde för undervisningen av de mindre barnen i övningsskolan samt för biologiundervisningen i övningsskola och seminarium. Men för undervisningen i trädgårdsskötsel utgör den huvudvillkoret, och en trång eller illa be-

lägen eller eljest otjänlig seminarieträdgård utgör ett bestående hinder för denna undervisnings framgång.

I detta sammanhang må i fråga om seminarieträdgården endast en omständighet beröras, som är av särskild betydelse för undervisningen. Dennas huvudsyfte är att giva den blivande läraren eller lärarinnan håg och förmåga att en gång undervisa i trädgårdsskötsel i folkskolan. Vad som därför minst av allt får saknas i seminarieträdgården är en skolträdgård. Denna bör naturligtvis höra samman med seminariets övningsskola. Mer än genom mycken teoretisk utredning och mycket praktiskt arbete skall läraren i trädgårdsskötsel vinna undervisningens huvudsyfte, om han förstår att på ett efterdömligt sätt ordna och använda skolträdgården och göra den till en påtagligen värdefull insats i övningsskolans verksamhet.

*Myndig-
heterna.*

Rörande kommitténs förslag i fråga om undervisningsmedel hava anmärkningar icke framställts av någon bland de hörda myndigheterna. I de fall, då uttalanden i detta ämne framkommit, hava de blott utgjort ett instämmande i och ett ytterligare framhävande av de synpunkter, som anförts av kommittén.

*Departement-
schefen.*

I sammanhang med de framställningar, som under de senaste åren gjorts till Riksdagen rörande anslag till nybyggnad samt till möblering och materiellanskaffning för vissa seminarier, hava lämnats noggranna redogörelser för såväl de lokaler som de undervisningsmedel, över vilka ifrågavarande seminarier förfogat. Det torde sålunda vara Riksdagen väl bekant, att i förevarande hänseenden förhållandena vid berörda seminarier lämnat mycket övrigt att önska. Riksdagen har också funnit ett ingripande vara av nöden och i allmänhet beviljat de för undervisningsmedlens förbättring begärda anslagen.

*Det nuva-
rande till-
ståndet.*

Det torde emellertid icke innebära någon överdrift, om man säger, att förhållandena vid de seminarier, vilka ännu icke erhållit någon lokal- och materiellförbättring, äro i det hela lika underhaltiga, som de tidigare varit vid de seminarier, för vilka anslag till sådana förbättringar av Riksdagen beviljats.

Sedan seminarierna — jag bortser nu från dem, som under senare år väsentligen förbättrats uti här ifrågavarande avseenden — för 30 till 40 år sedan erhöllo sina uppsättningar av inredning och undervisningsmedel, har, som känt är, utvecklingen på dessa områden gått mycket framåt. Men de jämförelsevis knappa årsanslag, över vilka seminarierna förfogat och av vilka blott ett eller annat hundratal kronor årligen kunnat användas till inköp av böcker och undervisningsmateriell, hava icke medgivit någon sådan komplettering av förråden, att anstalterna ens i någon mån kunnat hållas i jämbredd med utvecklingen. De mindre ökningar av årsanslagen,

som då och då begärts och beviljats, hava blott i mycket ringa grad kunnat användas för materiellanskaffning; de hava som regel varit nödvändiga för bestridande av de givetvis år för år i samband med den allmänna prisstegringen stigande utgifterna för uppvärmning, renhållning m. m. Härtill kommer, att det knappa lokalutrymmet flerstädes gjort det omöjligt att väl förvara den förefintliga materiellen, och bristen på särskilda utrymmen för särskilda undervisningsändamål har medfört, att materiellen, som måst flyttas från rum till rum, varit mindre väl. Förhållandena äro ej sällan sådana, att exempelvis undervisning i geografi måste bedrivas med tillhjälp av kartor så nötta och dessutom så föråldrade, att de blott mycket ofullständigt återgiva verkligheten, eller att de för musikundervisningen tillgängliga instrumenten äro fullständigt utslitna.

Att dessa omständigheter varit ägnade att försvåra undervisningsarbetet och förringa dess resultat är klart. Tydligt är ock, att en reformering av seminarieundervisningen med nödvändighet förutsätter en förbättring av läroanstalternas undervisningsmedel. Även de skickligaste och pliktrogna lärares ansträngningar skola i många fall vara förgäves, därest icke hjälpmedel för undervisningen finnas att tillgå, vilka äro någorlunda likvärdiga med dem, som vid andra läroanstalter, exempelvis de allmänna läroverken, stå till buds.

Då fråga är om bestämmande av de för seminarierna för dessa ändamål nödiga anslagen, måste ock tagas i beräkning, att i samband med de senaste årens starka stegring å bränslepris och arbetslöner seminariernas omkostnader särskilt för uppvärmning och renhållning hastigt stigit. Följden härav har, såsom nyss antytts, blivit, att man vid flera seminarier måst nästan alldeles avstå från inköp av böcker och materiell och i stället använda det tillgängliga anslaget för de löpande utgifterna. Det oaktat och trots den största sparsamhet hava under de senaste åren vid några seminarier uppstått brist, som måst täckas genom anvisande av särskilda anslag. Redan av detta skäl och oavsett alla hänsyn till en förbättrad undervisningsplans fordringar skulle tydligen inom kort en ganska väsentlig höjning av de flesta seminariers anslag hava måst vidtagas.

Enligt för seminarierna gällande stat skola utgifter för inköp av böcker och undervisningsmateriell, för underhåll av inventarier, för uppvärmning, belysning, renhållning m. m. bestridas från ett åt varje seminarium anvisat anslag »till materiell samt ljus och ved m. m.» Från samma anslag utgår vanligen arvode till seminariets läkare, för vilket ändamål likväl i ett par seminariers stat särskilt anslag finnes upptaget. Vid vissa seminarier bestridas därifrån omkostnaderna för materiell till slöjdundervisningen, under det dessa vid andra seminarier täckas av särskilt anslag.

Seminarier	Huvudanslag till materiell, ljus och ved m. m.	Anslag för särskilda ändamål					Summa av huvudanslaget och anslagen för särskilda ändamål	Särskilda anslag till förhyrande av gymnastik-, slöjdlokaler m. m.	Till seminarierättvärdens skötsel och vård
		Till läkararvode	Till tryckning varfannat är av försredogörelse	Till materiellvarfannat är av försredogörelse	Till materiell för undervisningen i slöjd	Till avgift för telefon			
Stoockholm	13,000:— ¹	—	100:—	—	—	—	13,100:—	—	150:—
Upsala	4,000:—	—	100:—	250:—	—	—	4,350:—	1,150:—	350:—
Linkeping	5,110:—	—	100:—	—	—	—	5,210:—	—	600:—
Skara	4,100:—	—	100:—	—	—	—	4,200:—	—	600:—
Stängnäs	5,260:—	200:—	100:—	—	—	—	5,560:—	500:—	1,000:—
Falun	2,900:—	—	100:—	—	—	—	3,000:—	400:—	600:—
Vaxjö	8,330:—	—	100:—	500:—	—	—	8,930:—	—	1,000:—
Lund	5,700:—	—	100:—	400:—	—	—	6,200:—	550:—	600:—
Landskrona	4,950:—	200:—	100:—	—	—	—	5,250:—	—	1,000:—
Göteborg (dubbelseminarium)	4,135:—	—	100:—	470:—	—	—	4,705:— ²	—	600:—
Kalmar	3,200:—	—	100:—	—	—	—	3,300:—	—	1,000:—
Karlstad	3,400:—	—	100:—	400:—	—	53:—	3,953:—	1,000:—	300:—
Härnösand	5,850:—	—	100:—	400:—	—	—	6,350:—	—	200:—
Umeå	4,240:—	—	100:—	—	—	—	4,340:—	—	400:— ³
Luleå	11,000:—	—	—	—	—	—	11,000:—	—	[600:— ⁴]

¹ Av anslaget bestridas kostnaderna för undervisning i huslig ekonomi och delvis arvode för undervisning i trädgårdsskötsel

² Därför å extra stat för år 1913 kronor 11,114, tillhoppa kronor 15 819

³ Anslaget utgör även arvode för undervisningen i trädgårdsskötsel.

⁴ Anslaget beviljat å extra stat; utgör även arvode för undervisningen i trädgårdsskötsel.

Jämte anslaget »till materiell samt ljus och ved m. m.» hava alla seminarier med undantag av det i Luleå ett årligt anslag till tryckning vartannat år av årsberättelse. Kostnaderna för seminarieträdgårdarnas underhåll bestridas dels genom särskilda anslag för ändamålet, dels genom inkomster av försäljning av trädgårdsprodukter. Där de sålunda för trädgårdarnas skötsel tillgängliga beloppen icke i sin helhet åtgått för ändamålet, har överskottet tillgodoförts materiellanslaget. I vissa fall påvåla särskilda utgifter seminarierna, t. ex. för förhyrande av gymnastiklokal; för sådana utgifter äro då i staten särskilda belopp anvisade.

För tydlighetens skull har jag i en tabellarisk översikt (se sid. 126) sammanfört de enligt innevarande års stat åt varje seminarium för här ifrågavarande ändamål anvisade beloppen på sådant sätt, att därav såvitt möjligt är skall framgå, vilka summor för likartade ändamål stå till de särskilda seminariernas förfogande.

De betydande olikheter, denna översikt uppvisar, bero givetvis till väsentlig del på olikheter i fråga om seminariebyggnadernas storlek och därav härflytande olikheter i fråga om kostnaderna för uppvärmning, belysning och renhållning. Seminarierna i Stockholm, Växjö, Göteborg, Luleå och i viss mån även det i Härnösand, vilka förfoga över nyuppförda byggnader, betydligt större än övriga seminarier, och vid inflyttningen i dessa fått sina materiellanslag ökade, kunna således icke utan vidare jämföras med de mindre gynnade seminarierna. Den olikhet, som förefinnes de sistnämnda seminarierna emellan, torde bero dels på verkliga skilljaktigheter i fråga om behoven, sammanhängande med förhållandena å vederbörande orter, dels ock på det intresse och eftertryck, varmed förefintliga behov av seminariernas målsmän gjorts gällande. En följd av ojämnheten i de beviljade anslagens storlek har emellertid i det hela blivit en stor olikformighet seminarierna emellan i fråga om nu förefintlig utrustning av böcker och undervisningsmedel.

Vid beräkningen av den anslagsökning för här berörda ändamål, som nu kan vara erforderlig, har man att tillse, vilka syften som därmed skola tillgodoses. Givetvis måste då i första hand de anslagsökningar komma i betraktande, vilka betingas av nödvändigheten att täcka de såsom nämnts väsentligt stegrade utgifterna för uppvärmning, renhållning med mera. Bland de av ett förbättrat undervisningssätt betingade kostnaderna äro de väsentligaste de, som erfordras för anskaffande av boksamlingar och undervisningsmateriell, däri inbegripet materiell och material för undervisningen i slöjd. En förbättrad omvårdnad om elevernas hälsa påkallar ökning av seminarieläkarnas arvoden samt särskilda utgifter för idrottsövningars be-

*Behövliga
anslags-
ökningar.*

drivande. För årlig tryckning av årsredogörelserna erfordras ökning av anslagen för detta ändamål. Med inrättandet av nya tjänster vid övnings-skolorna följa nya avgifter till folkskolläraernas pensionsinrättning. Till skrivbiträden åt rektorerna och för arvoden åt bibliotekarier erfordras anslag. Slutligen torde i vissa fall anslagen till seminarieträdgårdarnas underhåll behöva ökas.

Jag skall i det följande lämna en översikt av de anslagsbelopp för de angivna ändamålen, som på grund av inhämtade upplysningar och efter noggranna överväganden synas mig erforderliga.

Uppvärmning, renhållning, belysning m. m.

Vad då närmast angår de behövliga anslagsökningarna för bestridande av seminariernas driftkostnader äro dessa, såsom jag redan nämnt, framför allt nödvändiggjorda genom den senaste tidens starka och opåräknade ökning av bränsle-, särskilt kolprisen, men bero även på de i samband med stegringen av arbetsprisen ökade omkostnaderna för betjäning och renhållning. Av upplysningar, som dels i förevarande sammanhang inhämtats från seminarierna själva, dels i vissa fall lämnats genom tidigare från dem inkomna framställningar, visar det sig, att behoven uti ifrågavarande avseende för vissa seminarier äro jämförelsevis stora, för andra åter ganska obetydliga. Detta förhållande har sin förklaring däri, att dels anslagen varit ganska olika tilltagna, dels vissa seminarier under de senaste åren fått sina anslag ökade för bestridande av här ifrågavarande behov, under det för andra någon ökning icke vidtagits. De nämnda upplysningarna giva vid handen, att anslagsökningar för nu berörda ändamål äro behövliga för seminarierna i Stockholm, Uppsala, Linköping, Strängnäs, Falun, Lund, Landskrona, Kalmar, Karlstad, Härnösand och Umeå, samt att den erforderliga ökningen uppgår till i medeltal omkring 700 kronor för vart och ett av sagda seminarier. Beträffande seminariet i Linköping, för vilket av 1912 års Riksdag beviljades en avsevärd ökning i materiellanslaget, bör erinras, att den nu behövliga ökningen är försakad av en i framställningen till Riksdagen sagda år omnämnd, numera genomförd välbehöflig utvidgning av seminariets lokaler genom rektorsbostadens upplåtande för undervisningsändamål.

Enligt det föregående skulle således anslagsökningen för ifrågavarande ändamål kunna beräknas till i medeltal 700 kronor för vart och ett av 11 seminarier.

Frågan om betjäningens vid seminarierna avlöning torde i detta sammanhang böra beröras. Hittills har avlöningen till vaktmästare eller, där sådan icke ansetts erforderlig, städerska pläгат efter överenskommelse med vederbörande bestämmas av seminariernas rektorer. Att nu för dessa be-

fattningshavare fastställa några enhetliga avlöningsgrunder, torde icke vara lämpligt, enär på skilda orter olikhet råder i fråga om avlöningsförhållandena för med dem likställda tjänstinnehavare och dessutom tjänstälighandenas omfattning är växlande vid de olika seminarierna. Fortfarande som hittills torde ifrågavarande avlöningsbelopp böra efter uppgörelse mellan rektor och vederbörande bestämmas för varje seminarium för sig. I anledning av vad Riksdagen år 1912 anført rörande avlöningen för vaktmästare vid seminariet i Göteborg vill jag emellertid uttala, att vid bestämmande av avlöningsförmåner för vaktmästare vid seminarium den regeln synes böra iakttagas, att desamma i intet fall sättas högre än de löneförmåner, som består i nyreglerat verk anställd förste vaktmästare, därvid hänsyn jämnväl bör tagas till eventuell rätt till ortstillägg.

Såväl om boksamlingen som om samlingen av undervisningsmateriell vid en läroanstalt gäller tydligen, att deras innehåll till en del är av sådan art, att detsamma alltjämt äger ungefärligen samma värde för studie- och undervisningsarbetet, till en del åter måste kompletteras och förnyas, i mån som ny litteratur och nya undervisningsmedel bliva tillgängliga och till ersättning för sådant, som blivit föråldrat eller förslitet. Skall en bok- och materiellsamling för en skola grundläggas eller i avsevärdare mån förbättras, erfordras därför dels ett större anslag för en gång till nyanskaffning, dels ett årligt anslag till underhåll och komplettering. Då under senare år nya lokaler uppförts för seminarier, har Riksdagen också på vederbörlig framställning dels beviljat anslag för en gång till inköp av böcker och undervisningsmateriell, dels ock anvisat årliga anslag till underhåll och fortsatt nyanskaffning. Så har Riksdagen år 1910 beviljat på extra stat ett anslag av 9,200 kronor till anskaffande av undervisningsmateriell för folkskoleseminariet i Växjö; vidare har Riksdagen år 1911 beviljat anslag på extra stat för inredning och möblering av de nya byggnaderna för folkskoleseminariet i Göteborg och för anskaffande av böcker och undervisningsmateriell därstädes, varvid för sistnämnda ändamål beräknades ett belopp av omkring 20,000 kronor; och slutligen har av innevarande års Riksdag för liknande behov vid seminariet i Falun begärts anslag, varvid till undervisningsmateriell beräknats ungefär samma belopp som för seminariet i Göteborg. Enligt vad känt är har sistnämnda anslagsäskande blivit av Riksdagens båda kamrar bifallet. Vad angår årliga anslag till anskaffning och inbindning av böcker samt anskaffning och underhåll av undervisningsmateriell kan erinras, att Riksdagen år 1912 vid beviljande av anslag till seminariet i Göteborg beräknat för förra ändamålet ett be-

Boksamlingar och undervisningsmateriell.

lopp av 620 kronor och för det senare ändamålet ett belopp av 640 kronor.

Då det nu gäller att i fråga om böcker och undervisningsmateriell tillgodose de seminarier, vilka icke under senare år fått några avsevärdare anslag för sådant ändamål, torde man böra förfara på likartat sätt, som skett beträffande de nyssnämnda seminarierna. Sålunda erfordras dels anslag en gång för alla, dels ökning av de nu utgående årliga anslagen.

Vid beräkningen av *de anslagsbelopp, som erfordras för en gång*, böra givetvis lämnas utom räkningen de seminarier, vilka under senare år erhållit dylika anslag, nämligen seminarierna i Växjö, Göteborg, Luleå och Falun. Icke heller torde seminariet i Uppsala nu böra komma i fråga, alldenstund särskilt anslag framdeles, sannolikt redan år 1914, torde böra begäras för detta seminarium i samband med dess inflyttning i de under arbete varande nya lokalerna. Vad de övriga seminarierna beträffar äro anslagsbehoven växlande, beroende dels på olikheterna i fråga om de befintliga bok- och materiellsamlingarna, dels på de av lokalutrymmena beroende olika möjligheterna för förvaring och utnyttjande av böcker och materiell. Med stöd av från seminarierna inhämtade upplysningar och av vad jag i övrigt har mig bekant om deras nuvarande utrustning i förevarande avseende anser jag, att de anslag för en gång, som nu böra beviljas de ifrågavarande seminarierna, böra beräknas till i medeltal för bokanskaffning 2,500 kronor, och för undervisningsmateriell, även omfattande musikinstrument, 3,000 kronor för varje seminarium.

Vid beräkningen av den behövlige ökningen utav *de årliga anslagen* till inköp och inbindning av böcker samt till anskaffning och underhåll av materiell böra seminarierna i Göteborg och Falun icke medtagas; för det förra har anslagsökning för berörda ändamål begärts av innevarande års Riksdag och, efter vad känt är, beviljats av dess båda kamrar, och beträffande behövlige anslagsökningar för det senare seminariet bör framställning göras till Riksdagen, då detsamma tagit de nya undervisningslokalerna i användning. Däremot torde någon anslagsökning vara erforderlig för seminarierna i Växjö och Luleå, alldenstund de för dem beviljade anslagen, vilka av statsmakterna blivit avsevärt nedsatta under vad som begärts, visat sig vara för ändamålet otillräckliga.

För att erhålla en utgångspunkt för en beräkning av de behövlige ökningarna i årsanslagen har jag införskaffat uppgifter om de belopp, som under åren 1910 och 1911 utgingo vid de olika seminarierna för olika ändamål. Lämnar man utom räkningen de seminarier, vilka under nämnda år åtnjutit särskilda anslagsökningar, framgår av sagda uppgifter, att vid de återstående seminarierna under ifrågavarande år i medeltal årligen an-

vänts till inköp av böcker och tidskrifter samt bindning omkring 300 kronor och till anskaffning och underhåll av undervisningsmateriell omkring 200 kronor, sammanlagt alltså omkring 500 kronor för varje seminarium. Med hänsyn till bränsleprisens starka stegring under år 1912 är det sannolikt, att de belopp, som under åren 1912 och 1913 stått till förfogande för sagda behov, äro ännu lägre än de nyss nämnda.

Skall den anslagshöjning, som nu bör ske, bli till avsett gagn, bör densamma enligt min mening icke tilltagas allt för knappt. I betraktande härav och särskilt med hänsyn därtill, att de belopp, som nyss ifrågasatts såsom anslag för en gång, utgöra blott en bråkdel av vad som eljest ansetts erforderligt för anskaffande av mera fullständiga uppsättningar av böcker och materiell, anser jag mig böra förorda, att för här berörda ändamål måtte beräknas för varje seminarium ett årsanslag av i medeltal 1,500 kronor. Då, såsom nämnts, för samma ändamål hittills disponerats i medeltal 500 kronor, skulle alltså för vart och ett av de ifrågavarande 13 seminarierna behövas en anslagsökning av 1,000 kronor för varje.

Sammanfattar jag det förut sagda, skulle således för nu berörda ändamål erfordras dels anslag för en gång till 10 seminarier med i medeltal 5,500 kronor för varje, dels ock ökning i det årliga anslaget till 13 seminarier med i genomsnitt 1,000 kronor till varje.

I samband härmed bör omnämnas den för slöjdundervisningen erforderliga anslagsökningen. Sedan ett par årtionden tillbaka har vid de manliga seminarierna meddelats undervisning i pedagogisk träslöjd. Denna undervisning har i sin mån bidragit till att göra det möjligt, att träslöjden i så stor utsträckning kunnat vinna insteg i våra folkskolor, tvivelsutan till fromma för dessa skolors uppfostringsarbete. Då det visat sig, att dels pappslöjd, dels metallslöjd allt mera vunnit insteg i folkskolorna, har kommittén ansett det önskligt, att nämnda båda slöjdarter också upptagas på seminariernas undervisningsplan.

Under förutsättning att, såsom kommittén också uttalar, undervisningen i metallslöjd i folkskolorna i allmänhet ordnas så, att den icke kräver några kostbara anordningar i fråga om lokaler och materiell, finner jag förslaget om slöjdundervisningens utvidgning i folkskolorna beaktansvärt och anser därför också, att de ifrågasatta båda slöjdarterna böra upptagas i seminarieundervisningen. Vad angår pappslöjden torde detta överallt kunna genomföras i den utsträckning och på det sätt, kommittén tänkt sig. För metallslöjdens införande vid seminarierna erfordras däremot särskilda lokalutrymmen, vilka icke allestädes stå till buds. Vid 5 av de manliga seminarierna synes det, av inhämtade upplysningar att döma, vara

Materiell för
slöjdunder-
visningen.

möjligt att nu införa någon undervisning i metallslöjd. Givetvis påkalla de nya slöjdarternas införande ökning av anslagen till slöjdundervisningen, vilka jämväl för träslöjdens bedrivande på vissa ställen behöva ökas bland annat på grund av virkesprisens stegring. För de båda nya slöjdarterna erfordras dels anslag för en gång för anskaffande av nödiga verktyg, dels årliga anslag till materialier. Enligt inhämtade upplysningar kan kostnaden för de för pappslöjden nödiga verktygen beräknas till omkring 200 kronor, och uppsättning av materiell för metallslöjd betingar ett pris av omkring 1,100 kronor för varje seminarium. Den årliga kostnaden för materialier kan beräknas i fråga om pappslöjd till 100 kronor och i fråga om metallslöjd till 200 kronor. Den ökning av hittillsvarande årsanslag för undervisningen i nu förekommande arter av manlig och kvinnlig slöjd, som är erforderlig, uppgår enligt inkomna uppgifter till sammanlagt 1,500 kronor.

Då de anslag för slöjdundervisningen vid seminariet i Göteborg, som, enligt vad känt är, blivit av båda kamrarna vid innevarande års Riksdag beviljade, måste anses för behovet tillräckliga, skulle således för slöjdundervisningen anslag erfordras dels för en gång av 200 kronor för vart och ett av 14 seminarier och av 1,100 kronor för vart och ett av 5 seminarier, dels ökning i årsanslagen med i genomsnitt 100 kronor för vart och ett av 14 och 200 kronor för vart och ett av 5 seminarier, varjämte de hittillsvarande årsanslagen för undervisningen i slöjd vid vissa seminarier skulle ökas med tillhoppa 1,500 kronor.

Läkar-
arvoden.

I det föregående har nämnts, att särskilda anslag till läkararvoden i staten varit uppförda blott för ett par seminarier samt att sådana arvoden vid de övriga seminarierna utgå från materiellanslagen. Sedan länge hava dessa arvoden vanligen uppgått till 200 kronor årligen vid varje seminarium. Där vid något seminarium parallellklasser inrättats, har arvodet vanligen höjts med 50 kronor för varje sådan klass. I överensstämmelse härmed är i den för innevarande års Riksdag framlagda staten för dubbelseminariet i Göteborg läkararvodet beräknat till 400 kronor. I fråga om seminarieläkarnas skyldigheter har vid olika seminarier en något olika praxis utbildat sig. Tydligt är, att även med en ganska stor begränsning av dessa läkares åligganden de nu till dem utgående arvoden måste anses vara alltför knappt tilltagna. Åtskilliga framställningar om höjning av ifrågasvarande arvoden hava också under årens lopp inkommit, varvid anförts, att det understundom mött stora svårigheter att med de nuvarande arvoden kunna kvarhålla eller förvärva lämpliga läkare. Dessa framställningar hava emellertid i avvaktan på en allmän reglering av dithörande förhållanden måst avvisas.

Nu har, såsom jag i det följande får tillfälle närmare angiva, kommittén i sitt förslag till seminariestadga, för att vid seminarierna betrygga en bättre omvårdnad i sundhetskänseende, än som i allmänhet hittills kunnat åstadkommas, upptagit bestämmelser om seminarieläkares skyldigheter, vilka skulle avsevärt öka omfattningen av deras åligganden. Det skulle sålunda, bland annat, tillkomma dem att pröva de inträdessökandes kroppsbeskaffenhet, att verkställa flera och noggrannare undersökningar rörande elevernas hälsotillstånd, än nu vanligen förekomma, samt öva uppsikt över sundhetsanordningarna och hälsoförhållandena vid läroanstalterna. På grundval av kommitténs förslag i detta hänseende hava av vissa seminarieläkare gjorts beräkningar över den arvodesökning, som syntes skälig. Emellertid hava åtskilliga av de hörda myndigheterna, bland dem medicinalstyrelsen, uttalat, att utan fara någon inskränkning borde kunna ske särskilt i fråga om de läkarundersökningar å eleverna, som kommittén ansett böra utföras av seminarieläkarna. Givetvis måste den avlöning, som bör tillkomma dessa läkare, bestämmas med hänsyn till de uppgifter, de skola hava att fullgöra. Då det av nyss angivet skäl icke kan anses för närvarande fullt klart, vilken omfattning dessa uppgifter i en ny seminariestadga böra erhålla, torde ett slutgiltigt ordnande av frågan om läkararvodenas belopp nu icke kunna ske. Sedan densamma ytterligare blivit utredd under samverkan mellan representanter för läkarna och seminariernas lärare, torde framställning i ämnet ett följande år böra göras till Riksdagen.

I varje fall synes det mig högeligen önskvärt, att en provisorisk höjning av seminarieläkarnas arvoden redan nu kommer till stånd och sålunda tages i beräkning vid materiellanslagens bestämmande. Förutom att de nu utgående arvodena, såsom jag redan påpekat, måste anses allt för små i förhållande till redan nu seminarieläkarna åliggande uppgifter, måste det betraktas som synnerligen angeläget, att seminarieläkarna snarast möjligt måtte kunna i vidare omfattning, än nu är fallet, tagas i anspråk för hälsovården vid läroanstalterna. Vid bestämmande av det lämpliga beloppet för en provisorisk höjning torde motsvarande förhållanden vid de allmänna läroverken kunna tjäna till ledning. För närvarande utgår läkararvodet vid realskola med 100 kronor och vid högre allmänt läroverk med 150 kronor samt dessutom i båda fallen 2 kronor om året för varje under höstterminen närvarande lärjunge. För ett högre allmänt läroverk med det lärjungeantal, som i medeltal finnes vid ett enkelseminarium med tillhörande övningsskola — 175 till 200 lärjungar — skulle enligt dessa grunder sammanlagda läkararvodet belöpa sig till närmare 550 kronor. Under betonande av att de uppgifter, som framdeles böra bestämmas för seminarieläkarna, böra bliva mera omfattande än de, som åligga läkarna vid de all-

männa läroverken, vill jag förorda, att det arvode till seminarieläkare, som nu provisoriskt bör bestämmas, måtte beräknas efter nämnda belopp, 550 kronor, för enkelseminarium, 650 kronor för sådant seminarium med studentklass och 900 kronor för dubbelseminarium. Den erforderliga arvodesförhöjningen skulle således bliva respektive 350 kronor, 400 kronor och 500 kronor. Antalet enkelseminarier utan studentklass är 10, med studentklass 4. Av dubbelseminarier finnes hittills endast 1.

Materiell
för gymnastik- och
idrottsövningar.

Jag har i det föregående omnämnt och får sedermera anledning ytterligare beröra kommitténs förslag rörande gymnastikens och idrottens ställning vid seminarierna, och jag vill såsom min mening uttala, att nämnda förslag, även om möjligen någon reduktion däri kommer att visa sig nödvändig, i huvudsak bör vinna godkännande. Givetvis erfordras för idrottsövningars bedrivande dels lämpligt utrymme i seminariets närhet, dels materiell. Passande idrottsplaner finnas i allmänhet vid de under senaste åren nyuppförda seminariebyggnaderna samt vid några av de äldre. För de seminarier, som sakna idrottsplatser, kunna sådana anskaffas först i sammanhang med nybyggnad. Då idrottsövningar hittills i jämförelsevis ringa utsträckning och vanligen blott på elevernas eget initiativ förekommit vid seminarierna, sakna dessa i allmänhet för dylika övningar lämplig materiell. Till anskaffande av sådan behövas således särskilda anslag för en gång och därjämte mindre årsanslag för bekostande av med idrottsövningarna förenade utgifter. Kostnaderna för idrottsmateriellens anskaffande kunna icke bliva desamma vid alla seminarier, alldenstund samma idrottsgrenar icke lämpa sig för alla delar av landet och olikhet även kommer att råda emellan manliga och kvinnliga seminarier. I vissa fall erfordras även en komplettering av gymnastikmateriellen. Enligt inhämtade upplysningar anser jag, att ett belopp av i medeltal 500 kronor för vart och ett av samtliga 14 enkelseminarier är erforderligt såsom anslag för en gång och att årsanslaget till materiellens underhåll lämpligen kan bestämmas till 100 kronor för varje seminarium. För dubbelseminarium torde jämförelsevis något högre belopp, förslagsvis 600 kronor och 150 kronor, böra anvisas.

Pensionsavgifter.

Beträffande den i det föregående nämnda post, som avser täckande av vederbörliga pensionsavgifter för de nya lärartjänsterna vid övningsskolorna, behöver jag här allenast erinra, att sådana skulle utgå för 7 manliga lärare med 130 kronor och för 5 kvinnliga lärare med 100 kronor.

Årsberättelsernas tryckning.

Enligt gällande bestämmelser skola seminariernas rektorer årligen till vederbörande konsistorium avgiva berättelser om läroanstalternas verksam-

het under det senast förflutna läsåret; vartannat år skola dessa berättelser tryckas, för vilket ändamål ett särskilt anslag å 100 kronor årligen, såsom förut nämnts, är anvisat åt varje seminarium (förutom det i Luleå). Till följd av tryckningskostnadernas stegring har nämnda belopp under de senaste åren i flera fall visat sig otillräckligt, och tryckningskostnaderna hava i sådant fall till en del måst bestridas ur materiellanslaget.

Emellertid har kommittén uttalat det önskemålet, att seminariernas årsberättelser måtte få tryckas årligen. Så sker icke blott vid nästan alla statens och enskilda högre läroanstalter utan ock vid åtskilliga större folkskolor i vårt land. Jag finner den föreslagna förändringen synnerligen önskvärd. Icke minst under det utvecklings- och övergångsskede, vari seminarierna just nu befinna sig, måste det vara av betydelse, att såväl vederbörande myndigheter som ock lärarpersonalen vid de särskilda läroanstalterna sättas i tillfälle att så noggrant som möjligt följa deras verksamhet för att så kunna lära känna och tillgodogöra sig de erfarenheter, som vinnas på det ena eller andra stället. Jämväl i allmänhetens intresse synes mig den föreslagna förändringen väl motiverad. Jag torde i detta sammanhang böra framhålla, att det enligt min mening skulle vara varken nödigt eller lämpligt att i fråga om seminariernas årsberättelser stadga införandet av några vidlyftiga och kostsamma tabellariska översikter.

Kostnaderna för årsberättelsernas tryckning ställa sig givetvis olika på olika platser, men enligt de upplysningar, jag inhämtat, synas de i medeltal uppgå till 300—350 kronor för varje berättelse. Således skulle i genomsnitt för vart och ett av de 15 seminarierna erfordras en årlig ökning av omkring 225 kronor. I enlighet härmed bör alltså den för ändamålet erforderliga anslagsökningen beräknas.

Vid högre allmänna läroverk och vissa realskolor äro sedan åtskilliga är tillbaka anvisade arvoden till skrivbiträden åt rektorerna. Arvodesbeloppen växla efter läroanstalternas omfattning mellan 800 kronor och 250 kronor.

Kommittén har ansett önskligt, att sådana arvoden beviljades även vid seminarierna, och framhållit, att vid läroanstalter av den art som seminarierna, där framgången i utbildningsarbetet i så väsentlig grad är beroende av den personliga handledning, som rektor och övriga lärare kunna ägna eleverna, det vore föga lämpligt, att rektors tid skulle upptagas av sådana skrivgöromål, vilka med samma resultat kunde utföras av annan person, vars arbetskraft vore mindre dyrbar.

Behovet av skrivbiträde för rektorerna har redan blivit av statsmakterna erkänt i fråga om dubbelseminarium och sådant seminarium, som ombildas till dubbelseminarium, i det vid bestämmande av erforderliga anslag för seminarierna i Göteborg, Uppsala och Falun, från det dessa börjat

Skriv-
biträden.

utvidgas med parallellklasser, arvode till skrivbiträden tagits i beräkning med 250 kronor för år. De skäl, kommittén anfört för beviljande av ifrågavarande arvode för alla seminarier, synas mig övertygande. Då det emellertid icke här, såsom vid de allmänna läroverken ansetts behövt, torde vara nödigt att anställa skrivbiträden, som kunna övertaga någon mera makt-påliggande del av det expeditionella arbetet, utan syftet blott är att befria rektorerna från mera mekaniskt skrivarbete, torde jämförelsevis små be-
lopp vara för ändamålet tillräckliga. Jag föreslår såsom arvode till skrivbiträde åt rektor vid enkelseminarium 100 kronor, vid enkelseminarium med studentklass 150 kronor och vid dubbelseminarium 250 kronor.

Beträffande de seminarier, som härvid komma i betraktande, hänvisar jag till vad jag nyss yttrade vid frågan om läkararvoden, dock med erinran, att för seminarierna i Göteborg, Uppsala och Falun för ändamålet under år 1914 erforderliga medel redan finnas tillgängliga.

Bibliotekariearvoden.

Erhålla seminarierna, såsom av mig i det föregående förordats, något mera omfattande boksamlingar, är det tydligen av vikt, att dessa bliva väl vårdade och på bästa sätt använda för sitt ändamål. Det synes därför nödvändigt, att i enlighet med vad kommittén föreslagit, vid varje seminarium viss person får i uppdrag att i egenskap av bibliotekarie handhava vården av biblioteket. Givetvis bör det icke ringa arbete, som blir förbundet härmed, berättiga till någon ersättning, detta så mycket mer som särskilda insikter och kvalifikationer erfordras hos den, som skall kunna på nöjaktigt sätt handhava ett seminariebiblioteks skötsel.

Kommittén har tänkt sig, att ersättning skulle beredas bibliotekarien genom nedsättning av hans undervisningsskyldighet med 2 timmar i veckan. Då kommittén antagit, att i allmänhet någon av ämneslärarna komme att utses till bibliotekarie, har densamma vid beräkningen av de erforderliga lärarkrafterna bland de tjänstgöringstimmar, för vilkas bestridande ämneslärare erfordras, medtagit 2 veckotimmar för skötseln av biblioteket.

Detta förslag har framkallat gensaga från åtskilliga håll, varvid framhållits, att en minskning av undervisningsskyldigheten med två timmar i veckan icke kunde uppväga bibliotekariens besvär med biblioteket samt att det understundom skulle kunna vara lämpligt, att bibliotekarien toges utom lärarkåren. I stället har yrkats, att seminariernas bibliotekarier i likhet med de allmänna läroverkens borde åtnjuta visst arvode, olika allt efter arbetets olika omfattning.

Sistnämnda anordning med särskilt bibliotekariearvode anser jag äga företräde särskilt därutinnan, att den bereder möjlighet att till bibliotekarie utse den mest lämpliga bland seminariets lärarpersonal. En dylik anordning kommer icke heller att medföra någon avsevärd kostnadsökning.

Medräkñas nämligen icke särskild tid för skötseln av biblioteket i de lärartimmar, som skola bestridas av ämneslärare, kommer, såsom jag förut haft anledning erinra, det antal lärartimmar, som mot särskilt arvode måste uppehållas med timplärare, att minskas på motsvarande sätt, eller enligt kommitténs förslag med 2 veckotimmar, vilket ju medför en minskning i det erforderliga beloppet till timpläraryrvoden samt en däremot svarande besparing.

Med hänsyn till det belopp, jag i det följande ämnar föreslå såsom arvode åt timplärare för varje veckotimme, synes mig bibliotekarierarvodet skäligen kunna bestämmas till 300 kronor vid enkelseminarium. Vid dubbelseminarium, där arbetet med länexpeditionen givetvis blir mera omfattande, torde arvodet böra höjas till 400 kronor. Jag vill i detta sammanhang omnämna, att vid seminariet i Härnösand av det anvisade materiellanslaget 100 kronor årligen få användas till ersättning åt bibliotekarie ävensom att i materiellanslaget till seminariet i Göteborg ingår ett belopp av 200 kronor för samma ändamål.

Återstå de anslagsökningar, som behövas för seminarieträdgårdarnas underhåll och skötsel.

Seminarie-
trädgårdarna.

Kommittén har med styrka framhållit betydelsen av att inom varje seminarieträdgård finnes en avdelning ordnad som en skolträdgård. Jag delar fullständigt kommitténs åsikt härutinnan och anser det därför önskvärt, att sådana avdelningar anläggas vid de seminarier, där så ännu icke skett. För ändamålet behöves alltså dels anslag för en gång, dels ökning av årsanslagen. Enligt inkomna upplysningar erfordras dels för de anläggningsarbeten av nu nämnd art, vilka under den närmaste tiden kunna komma till utförande vid olika seminarier, dels ock för några andra för trädgårdarnas förbättring nödiga utgifter ett belopp för en gång av omkring 3,500 kronor. Den för åtskilliga seminarier behövlige ökningen av årsanslagen till trädgårdarnas skötsel uppgår till sammanlagt omkring 3,500 kronor.

De anslagsäskanden, för vilka jag nu redogjort, äro, såsom torde framgå av vad jag anfört, grundade på ingående undersökningar och överväganden. Om vissa av de behov, varom här varit fråga, gäller emellertid, att de icke kunna längre tid i förväg till sina exakta belopp bestämmas. Det skulle därför icke vara möjligt att nu slutgiltigt fastställa staten för varje särskilt seminarium, utan att man riskerade att på ett håll förbise ett behov och på ett annat anvisa anslag, som för tillfället icke kunde komma till användning för det avsedda ändamålet. Fördelningen mellan de särskilda seminarierna av det anslagsbelopp, som kan varda beviljat av Riksdagen, bör

Anslagens
fördelning.

alltså överlämnas åt Kungl. Maj:t, och till grund för densamma böra ligga förnyade undersökningar och prövning av vad som kan anses erforderligt för varje särskilt ändamål.

*Oförutsedda
behov.*

Klart är, att i trots av vad som gjorts för att vinna kännedom om förhandenvarande behov, det lätteligen kan inträffa, att behov finnas eller komma att yppa sig, vilka nu icke kunnat tagas i beräkning, men vilka äro av den art, att de böra tillgodoses. Det synes därför önskvärt, att utöver nu angivna specificerade summor ett icke alltför knappt tilltaget belopp, förslagsvis 10,000 kronor, ställes till Kungl. Maj:ts förfogande till mötande av oförutsedda behov.

4. Förbättrad omvårdnad om seminariernas elever.

*Tidigare
förslag.*

Innan folkundervisningskommittén avgivit sitt betänkande om folkskoleseminarierna, däri även frågan om åtgärder för förbättring av elevernas levnadsförhållanden och ekonomiska ställning beröres, inkom under år 1911 till Kungl. Maj:t en nämnda ämnen berörande framställning från styrelsen för svenska seminarieläraryöreningen.

I enlighet med uppdrag, som givits styrelsen vid de svenska seminarielärarnas åttonde möte i Stockholm år 1910, hemställes i berörda framställning, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder

dels för åstadkommande av ett årligt anslag åt varje seminarium att efter lärarkollegiets beprövande användas till understöd av anordningar för förbättrande av elevernas levnadsförhållanden under vistelsen vid seminariet,

dels för förhöjning av nu utgående anslag till stipendier för seminarieelever.

I motiveringen till denna framställning meddelar styrelsen vissa upplysningar rörande seminarieelevernas levnadsförhållanden och ekonomiska ställning samt påvisar de åtgärder, som densamma finner bäst ägnade att åstadkomma förbättring i dessa hänseenden. Med avböjande av tanken på upprättande av internat för eleverna vid de svenska seminarierna finner styrelsen inrättandet av elevhem vara den lämpligaste formen för ordnande av elevernas levnadsförhållanden. Det understöd, som från det allmänna skulle kunna lämnas för upprättande av dylika hem, vore hyresbidrag för lokaler eller kostnadsfri upplåtelse av sådana. Jämväl de vid vissa seminarier inrättade kooperativa matlagen eller hushållsföreningarna kunde bereda eleverna avsevärda fördelar och därför vara förtjänta av understöd. I avseende på behovet av förhöjda stipendier för seminarieeleverna erinras om penningvärdets sjunkande och levnadskostnadernas allmänna stegring, som medfört, att de till beloppen sedan 70 år ungefär oförändrade stipendierna numera icke på långt när kunna motsvara de behov, de ursprungligen varit avsedda att fylla. En förhöjning av stipendieanslaget till ett medeltal av 200 kronor om året för varje behövande elev skulle vara erforderlig för att göra de nuvarande stipendierna motsvarande det ändamål, för vilket de från början avsetts.

Över ifrågavarande framställning hava vederbörliga yttranden infordrats från samtliga konsistorier — med undantag av det i Visby, inom vars område intet seminarium är beläget — efter vederbörande seminariekollegiers hörande.

I fråga om det första av de gjorda yrkandena, nämligen angående ett särskilt anslag åt varje seminarium att efter lärarkollegiets beprövande användas till understöd av vissa anordningar för förbättrande av elevernas levnadsförhållanden, hava seminariekollegiet i Landskrona, domkapitlen i Uppsala, Skara, Kalmar, Karlstad och Härnösand samt reservanter inom domkapitlet i Strängnäs uttalat sig avstyrkande, domkapitlen i Skara, Kalmar, Karlstad och Härnösand under framhållande av att de finna anordningar av den art, som ifrågasatts, önskvärda men åtminstone ej för närvarande kunna tillstyrka anslag för ändamålet. Seminariekollegiet i Kalmar ställer sig sympatiskt till syftet med framställningen men vill med hänsyn till den pågående utredningen rörande seminarierna icke framställa något yrkande. Domkapitlet i Lund har hemställt, att de stipendiebelopp, som tilldelas de olika seminarierna, måtte ställas till kollegiernas disposition att efter omprövning användas till elevernas bästa. Alla övriga seminariekollegier och konsistorier hava antingen direkt tillstyrkt den gjorda framställningen eller ock uttalat sitt instämmande i dess huvudsyfte men i ett eller annat hänseende önskat ändring i dess enskildheter.

Det senare yrkandet, nämligen om höjning av anslaget till elevstipendier, har tillstyrkts av de allra flesta bland de tillsporda myndigheterna. Liksom beträffande det förstnämnda förslaget anser sig seminariekollegiet i Kalmar icke heller i nu berörda hänseende böra framställa något yrkande, och domkapitlet i Kalmar instämmer i detta kollegiets uttalande. En reservant inom seminariekollegiet i Linköping anser blott en oväsentligare höjning av anslaget för närvarande erforderlig; och med honom har domkapitlet i Linköping förenat sig. Bland ledamöterna uti domkapitlet i Lund hava två uttalat sig för anslagets höjning.

I samband med uttalandena angående stipendieanslagets belopp hava från flera håll framförts förslag till ändringar i nu gällande bestämmelser rörande anslagets fördelning mellan eleverna, vilka förslag likväl i förevarande sammanhang icke torde behöva närmare beröras.

Vidkommande de nu berörda frågorna om åtgärder för förbättrande av elevernas levnadsförhållanden och höjning av stipendiebeloppen har folkundervisningskommittén uttalat sig sålunda:

Kommittén.

*Elevernas
ekonomi.
Nuvarande
förhållanden.*

Från seminariernas första tid har elevernas svaga ekonomiska ställning och därav härflytande svårigheter varit en anledning till bekymmer hos dessa läroanstalters målsmän.

Statsmakterna hava ock ansett denna angelägenhet böra föranleda ingripande från det allmännas sida, i det, samtidigt med att beslut fattades om inrättande av seminarier, beviljades ett belopp av 9,000 riksdaler banko till stipendier åt eleverna. Stipendieanslaget ökades sedan ganska hastigt, så att det år 1866 uppgick till 45,000 kronor. Lika fördelat på samtliga i seminarierna närvarande elever skulle detta belopp hava utgjort 59 kronor för varje elev. Under den följande tiden har ingen annan ökning av stipendieanslaget vidtagits än den, som betingats av nya seminariers tillkomst. Anslagssumman och beloppet i medeltal för varje närvarande elev samt beloppet i medeltal för varje elev, som erhöll stipendium, utgjorde

år 1866	45,000	kronor,	för	varje	elev	59	kronor,	för	varje	stipendiat	—
» 1876	55,000	»	»	»	»	58	»	»	»	»	60 kronor
» 1886	75,000	»	»	»	»	62	»	»	»	»	64 »
» 1896	75,000	»	»	»	»	63	»	»	»	»	72 »
» 1906	87,500	»	»	»	»	61	»	»	»	»	68 »
» 1910	93,750	»	»	»	»	58	»	»	»	»	66 »

Stipendieanslagets storlek i förhållande till antalet elever är sålunda för närvarande till och med något lägre, än det var för 45 år sedan.

De olika stipendiebeloppen bestämdes genom 1842 års stadga till 50 eller 75 riksdaler om året till behövande och skicklig elev. Sedan år 1864 är det föreskrivet, att stipendierna skola utdelas med växlande belopp i mån av elevernas behov, dock ej med högre belopp än 150 kronor om året till en elev. Vid olika seminarier hava tillämpats något olika grunder för stipendiemedlens fördelning, i det vid vissa av dem stipendiebeloppen hållits någorlunda lika för alla stipendiater, vid andra åter större växling i detta fall ägt rum.

Med de ytterst billiga levnadskostnader, seminarieeleverna i äldre tid kunde betinga sig, och då enligt tidens sed i många fall anhöriga lämnade naturabidrag till uppehållet, utgjorde stipendierna ett avsevärt bidrag till kostnadernas täckande. I mån som penningvärdet sjunkit och de allmänna levnadskostnaderna stigit samt sätten för levnadsbehovens tillgodoseende förändrats, hava seminarieelevernas omkostnader på ett högst avsevärt sätt stegrats. Då däremot stipendiebeloppen förblivit oförändrade, har deras betydelse för elevernas ekonomi uppenbarligen i samma mån minskats och de belopp, som eleverna måste anskaffa genom understöd av anhöriga eller genom lån, ökats.

Vid det år 1910 i Stockholm hållna seminarieläraryrket företogs till behandling frågan om åtgärder för att i ekonomiskt, hygieniskt och uppfostrande hänseende förbättra seminarieelevernas levnadsförhållanden. Mötet uppdrog åt seminarieläraryrket styrelse att ingå till Kungl. Maj:t med underdånig hemställan om vidtagande av åtgärder för förhöjning av nu utgående anslag till stipendier för seminarieelever. En sådan hemställan lärd under år 1911 hava till Kungl. Maj:t ingivits.

Den utredning rörande seminarieelevernas levnadsförhållanden och studieomkostnader, som lämnades genom frågans behandling vid nyssnämnda möte och vilken grundade sig på insamlade uppgifter från ett betydande antal av de år 1910 från seminarierna avgående eleverna, har kommittén kunnat kontrollera och fullständiga med stöd av liknande uppgifter för år 1911, som varit för densamma tillgängliga. Dessa

undersökningar lämna upplysning dels om det sätt, varpå eleverna ordna för sig i avseende på bostad och kosthåll, dels om kostnaderna för deras seminarieutbildning, dels om den skuldsättning, som för de flesta av dem är nödvändig för kursens genomgående.

Av de manliga seminariernas elever är det blott omkring en tredjedel, som hava inackordering i familjer, två tredjedelar av dem hyra rum och äta på matställen (kaféer, kooperativa matlag o. s. v.). För eleverna vid de kvinnliga seminarierna äro motsvarande tal omkring tre femtedelar och två femtedelar. Allmänt förekommer, att två eller stundom tre elever dela rum med varandra. Beskaffenheten av deras bostads- och spisningsförhållanden är, enligt vad seminariektorernas upplysningar ge vid handen, ingalunda alltid sådan, som önskvärd vore, och icke sällan synas rubbningar i deras hälsotillstånd hava sin grund i osund bostad eller brist på lämplig näring.

Omkostnaderna för seminarieelevernas studiekurs bliva det oaktat ganska höga. Inberäknat kostnaderna för bostad och föda, läroböcker, kläder, resor samt i vissa fall en förberedande kurs för inträde i seminariet, uppgå de — fränsett det ringa antal elever, som hava sina hem i seminariestaden — i genomsnitt till något öfver 3,000 kronor för varje elev.

Med hänsyn till den jämförelsevis svaga ekonomiska ställningen hos de samhällsklasser, som seminariernas elever till största antalet tillhöra, är det givet, att dessa i allmänhet icke med egna eller av anhöriga försträckta medel kunna bekosta sin seminariekurs. De äro alltså hänvisade till att anlita lånevägen. Enligt de ovannämnda uppgifterna måste icke mindre än öfver 90 % av de manliga eleverna och nära 80 % av de kvinnliga till större eller mindre del bestrida seminariekursens omkostnader med lånade medel. Och vid kursens slut uppgår skuldsumman för var och en av de till lån hänvisade manliga eleverna till nära 2,500 kronor, varav öfver 20 % till banker, och för var och en av de kvinnliga låntagande eleverna till omkring 2,100 kronor, varav öfver 30 % till banker. Två tredjedelar av de manliga låntagarna och närmare hälften av de kvinnliga måste redan under seminarietiden å sina lån betala ränta med i medeltal öfver 100 kronor för år. Mer än 80 % av manliga låntagare och 40 % av de kvinnliga hava också måst genom livförsäkring, varför årskostnaden uppgår till i medeltal 44 kronor, ställa säkerhet för sina lån.

Det synes kommittén uppenbart, att dessa förhållanden äro ägnade att framkalla allvarlig uppmärksamhet.

Att de nyblivna lärarna och lärarinnorna vid våra folkskolor i sådant antal äro tyngda av skuldbördor till så stora belopp måste medföra ogynnsamma följder för deras verksamhet.

De nuvarande förhållandena kunna sålunda icke utan allvarsam skada för folkskolan få fortfara, och det synes därför klart, att ett ingripande från det allmännas sida är av nöden. Bland åtgärder, som härvidlag kunna ifrågakomma, är i detta sammanhang närmast att erinra om en ökning av de till behövande seminarieelever utgående understöden.

I de flesta europeiska länder har man ansett utbildningen av lärarkrafter för folkskolan vara ett statsintresse av sådan vikt, att högst avsevärda bidrag av staten lämnas till täckande av seminarieelevernas levnadskostnader. I vissa länder, såsom England, Holland och Frankrike, bestridas dessa kostnader helt och hållet av statsmedel, i det eleverna antingen avgiftsfritt erhålla bostad och kosthåll i med seminarierna förbundna internat eller ock få stipendier till belopp, som motsvara kostnaderna för inackordering i familjer. Stundom lämnas även böcker och andra undervisnings-

medel kostnadsfritt åt eleverna. I andra länder, såsom de olika tyska staterna och Schweiz, äro statsbidragen mindre, eburu även där högst avsevärda, och utgå antingen i form av lågt beräknade avgifter för kosthållet i internaten eller såsom stipendier.

Ökning av
stipendierna.

Av statsfinansiella skäl torde det väl icke kunna ifrågasättas, att statsunderstöden till seminarieelever i vårt land skulle kunna höjas till motsvarighet mot nämnda i utlandet förekommande bidrag. Men att en icke oväsentlig ökning av de nu utgående stipendiebeloppen är av nöden torde framgå av de i det föregående påvisade förhållandena. Åtminstone torde kunna påyrkas en sådan ökning av stipendierna, att de komma att täcka ungefär lika stor del av elevernas omkostnader, som i äldre tid var fallet. Ovan har påvisats, att stipendiebeloppets storlek i förhållande till antalet elever för närvarande till och med är något lägre, än det var för 45 år sedan. Levnads-kostnaderna hava sedan den tiden flerdubblats. Bestämda tal kunna ej angivas, men i betraktande av de uppgifter om elevernas levnadskostnader under äldre tid, som finnas att tillgå, innebär det helt visst ingen överdrift, att dessa kostnader under de senaste fyrtio åren tre- eller fyrdubblats. En ökning av stipendieunderstöden till i medeltal 200 kronor för behövande elev skulle sålunda endast medföra, att dessa understöd för elevernas ekonomi finge ungefär samma betydelse, som de hade för fyrtio år sedan. Även efter en sådan ökning skulle understöden till seminarieeleverna i vårt land stanna betydligt under vad i de flesta övriga europeiska länder lämnas för samma ändamål.

Kommittén föreslar alltså, att åtgärder måtte vidtagas för åstadkommande av en sådan ökning av det till stipendier för seminarieelever utgående anslaget, att stipendiebeloppen må uppgå till i medeltal 200 kronor för varje behövande elev.

Vad angår villkoren för åtnjutande av stipendium bör enligt kommitténs mening nuvarande bestämmelse bibehållas, att stipendium må tilldelas endast behövande elever, vilka ådagalagt god flit och gott uppförande, samt att elever, som i samma klass tillbringa mer än två terminer, må kunna erhålla stipendium endast för det fall, att orsaken härtill är sjukdom eller annan giltig anledning, i varje fall dock endast för en gång under studietiden inträffad kvarsittning. Därjämte böra de stipendieutdelande myndigheterna få frihet att avväga stipendiebeloppen efter elevernas olika behov. Några bestämda gränser för beloppets storlek torde icke behöva fastställas.

Vad åter beträffar de grunder, enligt vilka det av Riksdagen beviljade stipendieanslaget bör fördelas mellan de olika seminarierna, torde detta knappast kunna avgöras annat än med stöd av en mera ingående kännedom om behov och förhållanden vid de olika seminarierna än den, varöver kommittén kan förfoga. Lämpligast torde vara, att sådana grunder fastställas efter överläggning med seminariernas rektorer.

Särskilda
anordningar
till förbättring
av elevernas
levnadsförhållanden.

Av den redogörelse, som i det föregående lämnats, framgår, att bland de manliga seminarieeleverna det stora flertalet, omkring två tredjedelar, och av de kvinnliga ett betydande antal, omkring två femtedelar, hava sina levnadsförhållanden så ordnade, att de förhålla särskild bostad och intaga sina måltider på spisningsställen av olika slag. Ofta nog torde anledning härtill vara brist på lämpliga inackorderingsställen, stundom försök att på så sätt nedpressa omkostnaderna. Vilken orsaken än må vara, kan denna ordning icke anses vara i allo tillfredsställande. Även om den fullständiga obundenhet, som följer därmed, för de flesta elever icke medför några större moraliska vådor, finnes det dock otvivelaktigt elever, för vilka denna levnadsordning medför

frestelser, som de icke förmå motstå. Men särskilt ogynnsamt måste det vara, att seminarieeleverna under den viktiga brytningstid, som seminariekursen för dem betecknar, i så stort antal måste umbära de välgörande inflytelser, vilka ett gott hem- och familjeliv kunna utöva.

Den väg, på vilken man i de flesta andra europeiska länder sökt åstadkomma en god ordning av seminarieelevernas levnadsförhållanden, är upprättande av internat, i vilka en ständig uppsikt över eleverna kan utövas av lärarna. Såsom i annat sammanhang framhållits, torde man i vårt land knappast kunna tänka på en övergång till detta system.

Vid några seminarier hava eleverna själva sökt förbättra sin mathållning genom upprättande av kooperativa matlag eller hushållsföreningar. Härigenom har vanligen kunnat erhållas ett bättre kosthåll och någon reduktion av kostnaderna. Någon ersättning för saknaden av familje- och hemliv kan dock tydligen icke på denna väg åstadkommas, och faran är icke utesluten, att bland ett stort antal elever, som på sådant sätt sammanförts till ett enda matlag, ett visst självsvald och mindre goda vanor kunna utvecklas.

Däremot skulle, synes det, väsentliga fördelar i här åsyftad riktning kunna vinnas genom upprättande av s. k. elevhem för seminariernas lärjungar. Ett dylikt hem har man, efter mönstret av de s. k. studenthemmen i våra universitetsstäder, tänkt sig skola inrymma ett mindre antal elever samt stå under ledning av därför passande personer, av vilkas familjer de inackorderade eleverna i någon mån skulle kunna känna sig som medlemmar. De stora fördelar, som på sådant sätt skulle beredas eleverna, torde icke behöva närmare utvecklas. Skall någon minskning av de redan nu höga levnadskostnaderna på denna väg kunna åstadkommas, blir det dock icke möjligt att grunda dylika elevhems ekonomi endast på inackorderingsavgifterna.

Från seminarielärarnas sida har visats livligt intresse för tanken på elevhem för seminariernas lärjungar. Så har vid ett seminarium, det i Kalmar, på enskild väg genom lärare och elever insamlats en fond för upprättande av ett seminaristhem, vilken uppgår till över 25,000 kronor. Då, såsom förut nämnts, vid 1910 års seminarielärarmöte frågan om åtgärder för att i hygieniskt, ekonomiskt och uppfostrande hänseende förbättra seminarieelevernas ställning behandlades, berördes även tanken på dylika hem såsom det bästa medlet att i nämnda hänseenden komma eleverna till hjälp. Mötet uppdrog åt seminarieläraryöreningens styrelse att utreda frågan om anordnande av elevhem, att börja med på försök vid ett eller annat seminarium, samt vidtaga av utredningen föranledda åtgärder. Med anledning härav har nämnda styrelse i sin förut berörda under år 1911 till Kungl. Maj:t ingivna framställning också berört detta spörsmål och hemställt om åtgärder för åstadkommande av ett årligt anslag åt varje seminarium att efter lärarkollegiets beprövande användas till understöd av anordningar för förbättrande av elevernas levnadsförhållanden under vistelsen vid seminariet.

Kommittén finner i likhet med seminarieläraryöreningen det framställda förslaget om upprättande av elevhem vid seminarierna värt allvarligt beaktande. De erfarenheter i fråga om inrättningar av liknande art, vilka vunnits vid universiteten och annorstädes, synas tala för att man av dylika hem skulle kunna vänta stort gagn för eleverna både i ekonomiskt och i uppfostrande hänseende. Då av enskild välgörenhet icke torde kunna påräknas understöd i den omfattning, som här vore av nöden, anser kommittén liksom seminarieläraryöreningen det uppenbart, att för planens förverkligande erfordras bidrag från det allmännas sida. Sådant bidrag synes lämpligast böra

utgå dels såsom ersättning för hyreskostnad eller genom upplåtelse av nödiga lokaler, dels såsom arvode åt hemmets föreståndare.

Att genast skrida till upprättandet av ett erforderligt antal elevhem vid seminarierna torde emellertid icke vara välbetänkt. Man må nämligen icke förbise, att i vissa avseenden åtskilliga svårigheter kunna vara förbundna därmed. Önskligt vore därför, att erfarenhet så i ena som andra hänseendet kunde vinnas, därigenom att några elevhem, till en början åtminstone ett vid manligt och ett vid kvinnligt seminarium, inrättades på försök.

Intill dess att efter sålunda vunnen erfarenhet frågan om seminarieelevernas levnadsförhållanden kan vinna sin lämpligaste lösning, synes det dock önskvärt, att från det allmänna sida något bidrag lämnas till understödjande av sådana anordningar, som kunna vara ägnade att förbättra levnadsförhållandena och nedbringa levnadskostnaderna för eleverna.

Kommittén vill därför föreslå, att hos Riksdagen måtte utverkas ett förslagsanslag å exempelvis 15,000 kronor att efter Kungl. Maj:ts beprövande användas till understöd åt elevhem eller andra anordningar vid seminarierna, vilka kunna vara ägnade att förbättra elevernas levnadsförhållanden.

Sundhets-
vård.
Seminarie-
läkaren.

I ännu ett avseende är det enligt kommitténs mening av nöden, att den omvårdnad, seminarierna ägna sina elever, ordnas på ett bättre och verksammare sätt, än hittills vanligen varit fallet. Det gäller här den direkta hälso- och sjukvården och särskilt den andel däri, som måste anföras till seminariernas läkare.

Kommittén yttrar härom:

Anledningen att, då fråga är om seminarierna, ägna särskild uppmärksamhet åt elevernas vård i fysiskt avseende är så mycket större, som alltifrån dessa läroanstalters första tid klagomål försports över hälsotillståndet bland deras elever. Visserligen torde, av seminariernas årsredogörelser att döma, under de senare åren en avsevärd förbättring i detta hänseende hava inträtt. Men fortfarande äro fall av sjukdom eller överansträngning, vilka synas vara framkallade av seminariearbetet, talrika. Av nyligen utförda undersökningar framgår, att i många fall den sjuklighet, varigenom lärare och lärarinnor vid folkskolorna till betydligt antal urståndsättas att uppehålla sina tjänster, måste anses vara grundlagd redan före början av deras lärarverksamhet. Om betydelsen för det allmänna ej mindre än för de enskilda lärarna av att dessa icke komma till sitt arbete i skolan med brutna krafter, behöver icke särskilt ordas.

Såväl av redogörelserna över hälsotillståndet vid seminarierna som av nyssnämnda undersökning är det emellertid tydligt, att den ohälsa, som visar sig hos seminarieelever och folkskollärare, i många fall har sin grund i en svag kroppsbeskaffenhet eller sjukliga anlag, som förefunnits redan vid seminariekursens början. Av gammalt har ju den åsikten varit gängse, att lärarverksamheten med fördel kunde utövas av i kroppsligt hänseende svagare utrustade personer, och i äldre tid mottogos ofta sådana vid seminarierna. Småningom hava dock fordringarna å de inträdessökande i avseende på kroppsbyggnad och hälsotillstånd stegrats, och enligt gällande seminariestadga skall inträdessökande »genom vederbörligt läkarbetyg styrka sig vara fri såväl från smittosam

sjukdom som ock från sådan sjuklighet eller så beskaffat kroppslite, som gör sökanden olämplig till lärare i folkskolan».

Erfarenheten har emellertid ådagalagt, att denna bestämmelse icke varit tillräcklig att från inträde i seminarierna hindra personer, vilka med avseende på kroppsbyggnad eller hälsotillstånd saknat tillräcklig motståndskraft mot ansträngningarna under utbildningstiden eller under lärararbetet. Anledningen härtill har framför allt varit den, att nödig anvisning saknats, efter vilka grunder prövningen av lämplighet för lärarkallet i förevarande avseende skolat utföras. Den ojämnhet i bedömandet, som härav blivit en följd, har tydligen varit till skada såväl för seminariets och folkskolans som för de inträdessökandes eget intresse, varjämte det för läkarna mången gång känts betungande att nödgas avgiva betydelsefulla omdömen utan att äga bestämd norm därför.

Kommittén framlägger härefter förslag till ny anordning av läkarundersökningarna å de inträdessökande och fortsätter därpå:

Genom bestämmelser av den art, kommittén föreslagit, bör åt seminarierna kunna tillförsäkras ett i fysiskt hänseende jämnare och i det hela kraftigare urval av elever, än de hittills mången gång erhållit. Därmed blir det dock icke av mindre vikt än förut, att från läroanstalternas sida göres vad göras kan för att bereda eleverna nödig hälso- och sjukvård, skydda dem från hälsoskadliga inflytelser samt främja deras kroppsliga utveckling. Självklart torde vara, att seminariet, i likhet med de allmänna läroverken och andra jämförliga läroanstalter, måste hava till sitt förfogande en läkare, åt vilken uppsikten över och omvårdnaden om elevernas hälsotillstånd i främsta rummet kan anförtros. Likväl hava några bestämmelser om läkare vid seminarierna icke funnits, med undantag därav att i staten för de senast inrättade seminarierna upptagits till läkararvode ett belopp av 200 kronor för varje seminarium. Vid övriga seminarier har man berett tillfälle till anställande av läkare genom anlitande av anslaget till materiell, ved och ljus m. m. Då som nämnts varje bestämmelse saknats om seminarieläkarnas skyldigheter, har vid olika seminarier olika praxis utbildat sig i fråga om deras anlitande för elevernas vård. Klart är, att med de obetydliga arvoden, 150—200 kronor för år, som kunnat beredas läkarna, av dem icke kunnat fordras någon mera ingående befattnings med hälso- och sjukvården vid seminarierna. I allmänhet torde den hava inskränkt sig till en undersökning vid varje termins början för bestämmande om elevernas deltagande i gymnastik- och militärövningarna samt till undersökning av elever, som av rektor hänvisats till läkaren.

Givetvis är det av nöden, att seminariernas läkare erhålla en genom stadgan bestämd fastare ställning än hittills, med tydliga föreskrifter om deras skyldigheter, samt därjämte en sådan avlöning, att de i betydligt större utsträckning än hittills kunna tagas i anspråk för läroanstalternas behov. Kommittén föreslår, att seminarieläkare skall efter förslag av rektor och för viss tid, högst fem år, antagas av seminariets lokalstyrelse, vilken torde äga den för ett val mellan olika kandidater nödiga personkännedom. I flera hänseenden synes det vara till fördel, om vid kvinnligt seminarium kan anställas kvinnlig läkare, och kommittén föreslår därför, att då vid val mellan olika läkare lämpligheten i övrigt kan anses lika, kvinnlig läkare må äga företräde som läkare vid lärarinneseminarium.

Till seminarieläkarens åligganden måste först och främst höra att företaga vissa bestämda läkarundersökningar å eleverna. För närvarande torde förhållandena icke medgiva, att de undersökningar, som pläga förekomma vid seminarierna i början av varje termin, göras nog omsorgsfullt för att lämna tillräckligt säker uppfattning av

elevernas hälsotillstånd. Önskvärt är, att de framdeles må kunna ske på ett noggrannare och mera ingående sätt. Kommittén föreslår, att samtliga elever dels vid början av varje termin undersökas med avseende på sitt hälsotillstånd och sin kroppsliga utveckling i allmänhet, dels en gång under varje läsår särskilt undersökas beträffande de organ, vilka i synnerhet äro utsatta för inverkan av studiearbetet, nämligen syn- och hörselorganen. I enlighet med framställt yrkande har kommittén ansett sig böra erinra om att vid förstnämnda undersökningar jämväl tändernas beskaftenhet bör uppmärksammas. Över undersökningarna böra föras noggranna anteckningar, av vilka rektor må äga taga del, då han så önskar. Tydligt är, att eleven måste vara skyldiga att underkasta sig dessa undersökningar. Rektor och seminarieläkare måste å sin sida tillse, att undersökningarna så ordnas, att tillbörlig grannlagenhet gentemot eleverna därvid iakttages. Klassföreståndaren, i vissa fall även gymnastikläraren, bör närvara vid dessa undersökningar för att lämna läkaren nödiga upplysningar och själv erhålla närmare kännedom om elevernas tillstånd och behov. Kommittén vill härvid påminna om att enligt dess förslag klassföreståndare och gymnastiklärare vid kvinnligt seminarium skola vara kvinnor.

Med stöd av de upplysningar om eleverna, seminarieläkaren genom nämnda undersökningar vinner, har han sedermera att vidtaga särskilda åtgärder för de elevers vård, vilka han finner vara i behov därav.

För att seminarieläkaren alltjämt må kunna äga kännedom om hälsoförhållandena vid seminariet är önskvärt, att han tid efter annan besöker läroanstalten, tager kännedom om dess verksamhet samt verkställer de undersökningar, som kunna vara erforderliga. Därvid kan ock tillfälle beredas lärare och lärjungar att erhålla råd och upplysningar. Kommittén föreslår, att läkaren minst en gång i månaden för sådant ändamål skall besöka seminariet.

Vidare blir det seminarieläkarens uppgift att vid inträffande sjukdomsfall bland eleverna verkställa undersökning samt lämna nödig vård åt elev, som hänvisas till honom av rektor eller som själv vänder sig till honom. Såsom förut nämnts, gälla vid olika seminarier olika regler i fråga om elevs rätt att vid sjukdomsfall anlita seminarieläkaren. För de allmänna läroverken är stadgat, att läroverksläkare skall »vid inträffande sjukdomsfall kostnadsfritt vårda medellösa lärjungar». Att så bör vara fallet även vid seminarierna är uppenbart. Men kommittén anser det önskvärt och lämpligt, att *samtliga* seminariets elever må äga rätt att vid sjukdomsfall åtnjuta kostnadsfri läkarvård. För seminariets verksamhet är det givetvis ett viktigt intresse, att ingen av dess elever vid sjukdomsfall må av kostnadshänsyn underlåta eller uppskjuta att anlita läkarhjälp. Ett undantag för vissa elever i fråga om rätten till kostnadsfri läkarvård vore i och för sig mindre tilltalande, och då det stora flertalet elever äro medellösa, skulle ett dylikt undantag för det återstående fåtalet föga betyda i avseende på omfattningen av läkarens uppgift.

Fri läkarvård även för övningsskolans lärjungar skulle i flera hänseenden vara önskvärd. Men då sådan i allmänhet ej medges åt de kommunala folkskolornas lärjungar och då dessutom många av övningsskolornas lärjungar hava rätt att erhålla vård av stads- och distriktsläkare och dylika, har kommittén ej ansett sig kunna framställa något förslag i sådan riktning, helst som en bestämmelse av denna art skulle nödvändiggöra en väsentlig höjning av seminarieläkararvodet. Kommittén vill dock i detta sammanhang framhålla, att om i samhälle, där seminarium är beläget, fri läkarvård kommer att beviljas de kommunala folkskolornas lär-

jungar, det torde bliva nödigt att bereda samma förmåner även för lärjungarna i övningsskolan, då denna eljest skulle komma i en avgjort ogynnsam ställning.

Kommittén har icke inskränkt sig till att förorda åtgärder för att bereda eleverna läkarvård utan jämväl framlagt andra förslag i syfte att främja deras hälsa och kroppsliga utveckling. Härom anför kommittén:

Undervisning
i hälsovård
m. m.

Blir det vid seminarierna sört för att sådana förhållanden, som kunna menligt inverka på elevernas hälsotillstånd, i görligaste mätto undanröjas, kunna dock därmed läroanstalternas förpliktelser i detta hänseende icke anses fyllda. Det måste jämväl vara deras uppgift att direkt främja elevernas kroppsliga utveckling.

Genom sin undervisning har seminariet sålunda att bibringa dem insikt om betydelsen av hälsans bevarande och kroppsutvecklingens främjande samt lära dem känna villkoren och medlen härför. Icke minst i detta syfte föreslår kommittén en väsentligen förstärkt ställning i seminarieundervisningen för ämnet hälsolära. Då ej sällan händer, att eleverna av okunnighet eller tanklöshet inrätta sin levnadsordning på ett hälsoskadligt sätt, böra de redan vid seminariekursens början av läraren i hälsolära eller, där så finnes lämpligt, av seminarieläkaren erhålla upplysningar och råd angående kroppens vård och en sund levnadsordning. Sedan genom undervisningen i vissa andra ämnen nödiga förkunskaper inhämtats, skall enligt kommitténs förslag i tredje klassen genomgå en utförligare kurs i hälsolära, omfattande såväl den allmänna hälsoläran grunddrag som för arbetet i folkskolan nödig behandling av skolhygieniska spörsmål.

Jämte det sålunda insikt om hälsovårdens betydelse meddelas eleverna, måste seminariet ock söka hos dem utveckla goda hygieniska vanor. Härvid må särskilt erinras om vikten av att eleverna äga lätt tillgång till bad. Då nya seminariebyggnader uppföras, bör givetvis detta behov ses till godo. Vid de seminarier, där anordningar för bad ännu saknas, må det åligga rektor att, så vitt ske kan, bereda eleverna tillfälle till billiga bad.

Intet annat medel kan dock i den grad främja ungdomens kroppsliga hälsa och utveckling som ordnad kroppsrorelse, gymnastik samt lek och idrott.

Gymnastik
med lek och
idrott.

Sedan länge har vårt folk i det Lingska gymnastiksystemet med dess utfyllnad, leken och idrotten, ägt ett det yppersta medel för den kroppsliga hälsans bevarande och stärkande. Knappast har dock dess betydelse av ett uppfostringsmedel i vidsträckt mening hittills blivit fullt insedd, och det har därför icke heller tillerkänts den ställning vid våra läroanstalter, som det förtjänar. Vad seminarierna beträffar har ju, som nämnts, gymnastiken alltifrån deras första tid haft sig en plats anvisad i deras ämneskrets. Men varken i fråga om undervisningstid, yttre hjälpmedel eller lärarnas ställning har den varit så sedd till godo, att den i seminariets bildningsarbete förmått göra den insats, den kunnat och bort göra.

Kommittén har ansett det som en av sina angelägnaste uppgifter att, i den mån det varit den möjligt, bereda den ordnade kroppsrorelsen en sådan ställning inom seminariet, att den må kunna bliva en bestämmande faktor i seminarieungdomens utbildning. Den åt gymnastikundervisningen anslagna tiden skulle sålunda enligt kommitténs i annat sammanhang framställda förslag ökas, leken och idrotten skulle erhålla en fast plats å arbetsordningen, och åt lärarna i gymnastik skulle beredas en

sådan ställning, att de helt kunde ägna sig åt sin betydelsefulla uppgift som kroppsuppföstrans målsmän vid seminarierna. Vid de seminarier, för vilka under senare år nybyggnader uppförts, har i allmänhet behovet av lokaler och redskap för gymnastik-övningarna samt lämpliga områden för lekar och idrottsövningar blivit tillgodosett. Givet är, att så måste ske även vid övriga seminarier, om gymnastikundervisningen skall kunna vid dem på rätt sätt bedrivas.

Att den ordnade kroppsrörelsen i seminariets undervisning erhåller en förstärkt ställning är av så mycket större vikt, som dess betydelse sträcker sig längre än till elevernas kroppsliga välbefinnande: det medel, som bäst kan främja kroppsuppföstran, är ock ett kraftigt stöd för den sedliga omvårdnaden. Erfarenheten vittnar, att för ungdomens sedliga bevarande och utveckling den ordnade kroppsrörelsen äger en betydelse, som knappast av något kan ersättas. Både medelbart och omedelbart äger den en sådan. Såväl i gymnastiken som måhända ännu mera i leken och idrotten, med förstånd ledda och rätt bedrivna, ingå sedligt uppfostrande faktorer. Den vana, de kunna giva vid självbehärskning och beslutsamt handlande, vid lydnad under åtagna förpliktelser, vid samverkan till vinnande av ett gemensamt mål, är en viktig insats i den uppväxande ungdomens uppfostran till viljestyrka, pliktmedvetande och samhällsduglighet.

Att stärka kroppsuppföstrans ställning i seminariernas undervisning är sålunda att göra dessa läroanstalter bättre skickade att för vårt lands barnskolor utbilda kroppsligen och andligen sunda och livsdugliga lärare.

Det nu sagda gäller i icke mindre grad om de frivilliga sammanslutningar bland eleverna för kroppsovningars bedrivande, vilka, framvuxna ur läroanstaltens regelmässiga kroppsvård, kunna åstadkomma en värdefull utfyllnad däri.

Myndig-
heterna.

Såsom framgår av den protokollet bilagda redogörelsen för de avgivna yttrandena i ärendet, äro dessa beträffande de här berörda spörsmålen mindre omfattande, och i flera av nämnda yttranden hava kommitténs hithörande förslag icke alls berörts. Den förnämsta anledningen härtill är givetvis den, att ifrågakvarande spörsmål, såsom jag nyss meddelat, så nyligen varit föremål för uttalanden av de myndigheter, som särskilt äro intresserade därför.

De vederbörande, som uttalat sig med anledning av kommitténs förslag i fråga om höjning av stipendieanslaget, hava alla ansett en sådan höjning behöfvig. En länsstyrelse och nio seminariekollegier hava uttryckligen tillstyrkt en höjning till det av kommittén föreslagna beloppet; de övriga hava, utan angivande av bestämt belopp, uttalat sig för en höjning. Därjämte hava framställts vissa önskemål i fråga om villkoren och bestämmelserna för stipendieanslagets fördelning såväl mellan eleverna som mellan de olika seminarierna. Så har ett domkapitel ävensom tre seminariekollegier uttalat sig för att stipendiat skall ikläda sig förbindelse att mottaga lärarplats, då sådan erbjudes honom, eller ock att återbära stipendiebeloppet till statsverket. Vidare yrkas av domkapitlet i Luleå, länsstyrelsen i Umeå samt seminariekollegierna i Umeå och Luleå, att

anslagen till stipendier skola sättas högre för seminarierna i övre Norrland än för övriga seminarier, detta med hänsyn till elevernas vid förstnämnda seminarier dyrare resor och högre levnadskostnader.

Kommitténs förslag om utverkande av ett särskilt anslag till understöd åt elevhem och andra anordningar för förbättring av elevernas levnadsförhållanden tillstyrkes av fem seminariekollegier. En länsstyrelse finner frågan om elevhems upprättande behjärtansvärd. Seminariekollegiet i Umeå påyrkar, att om man vill stödja elevhem, detta måtte ske utan förfång för helinackorderingen i familj. Länsstyrelsen därsammastädes bestyrker, att svårigheter icke visat sig att bereda eleverna vid nämnda seminarium lämpliga inackorderingsställen. Seminariekollegiet i Lund yrkar, att intill dess ett särskilt anslag till förbättrande av elevernas kost- och bostadsförhållanden enligt kommitténs förslag kunnat utverkas, seminariekollegierna måtte få rättighet att av utgående stipendiemedel använda en del, vars storlek kollegierna borde äga bestämma, till berörda ändamål.

I avseende på kommitténs förslag till läkarvårdens ordnande vid seminarierna hava i det hela inga avvikande meningar uttalats. Av medicinalstyrelsen och direktionen över gymnastiska centralinstitutet har blott ifrågasatts en något förändrad ordning för de obligatoriska läkarundersökningarna, än den som av kommittén föreslagits.

Av de spörsmål, kommittén i detta sammanhang berört, är givetvis det, som avser en höjning av elevstipendierna, det viktigaste.

Såsom av kommittén erinrats, hava alltifrån seminariernas tillkomst statsmakterna ansett det nödigt, att bidrag av statsmedel lämnades till elevernas uppehälle under utbildningstiden. Även om de understöd, eleverna sålunda erhållit, aldrig i vårt land uppgått till närmelsevis så höga belopp, som fallet är i många andra europeiska stater, voro de dock tidigare av en mycket avsevärd betydelse för elevernas ekonomi. Den utredning, som kommittén förebragt, torde ställa det utom allt tvivel, att en högst väsentlig försämring i detta förhållande under de senare åren inträtt. Under det levnadskostnaderna för seminarieeleverna undergått en stark stegring, vilken varit en naturlig och nödvändig följd av den allmänna prisstegringen och levnadsstandardens allmänna höjning i landet, hava de understöd, som kunnat tilldelas varje särskild behövande elev, förblivit i det närmaste oförändrade, ja, under de senaste åren, i anledning av elevantalets ökning, till och med till sitt nominella belopp minskats.

Av såväl kommitténs utredning som myndigheternas utlåtanden framgår, att eleverna i betydlig utsträckning hava en svag ekonomisk ställning och att behovet av understöd alltså är synnerligen stort. Förhållandena

Departementschefen.

Ökning av stipendierna.

synas emellertid vara olika vid olika seminarier. Till en viss grad torde denna olikhet vara att hänföra till skilljaktigheter mellan befolkningens ekonomiska läge i olika delar av vårt land. Men särskilt synes, i det hela taget, en rätt väsentlig skillnad råda mellan de manliga och de kvinnliga elevernas ställning. Levnadskostnaderna äro för båda grupperna ungefär desamma, men de kvinnliga elevernas ekonomiska tillgångar torde vara avsevärt större än de manligas. Detta är ock vad man kan vänta med kändedom om den förefintliga skillnaden mellan ifrågavarande elevgrupper med avseende på de samhällsklasser, från vilka de i allmänhet utgå. Med hänsyn till sistnämnda förhållande torde det visserligen vara sannolikt, att elevernas ekonomiska ställning i genomsnitt numera är något litet bättre än tidigare, då de kvinnliga eleverna voro jämföreïsevis fåtaligare, men denna genomsnittliga förbättring i ekonomisk bärkraft kan i varje fall ingalunda motväga den inträdda kostnadsstegringen. Det synes i alla händelser ovedersägligt, att stipendieunderstöden nu i långt mindre grad än förr motsvara det ändamål, som med dem avsetts. De uppgifter, som framkommit om seminarieelevernas allmänt förekommande och betydliga skuldsättning, torde ytterligare bestyrka detta förhållande och tillika innebära ett viktigt skäl för en höjning av understödsbeloppen. Ty även om det är en beklaglig sanning, att skuldsättning allmänt förekommer inom nästan alla tjänstemannakårer i vårt land, där för tjänsteställning kräves någon längre tids utbildning, torde ett sådant förhållande vara särskilt ogynnsamt, då det gäller en kår, vars avlöning står så pass nära existensminimum, som fallet i stort sett är med folkskollärarkåren.

Goda skäl synas mig sålunda tala för att en höjning till det belopp, som av kommittén föreslagits, eller i medeltal 200 kronor för läsår för varje behövande elev, nu borde ske.

Såsom framgår av vad jag anfört under punkt 166 i det till årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 14 januari 1913, har jag det oaktat icke ansett mig kunna förorda en så stor ökning av stipendieanslaget, som skulle erfordrats för genomförande av kommitténs förslag. Då jag sålunda ansett mig böra stanna vid ett lägre belopp och föreslagit endast en fördubbling av det nu utgående anslaget, har anledningen härtill uteslutande varit statsfinansiella hänsyn. Vid en tidpunkt som den närvarande, då på grund av flera samverkande omständigheter anslagsbehoven för seminarierna måste bliva jämföreïsevis stora, har det synts mig nödvändigt att söka vidtaga alla de begränsningar av anslagskraven, som synas möjliga utan att därigenom undervisningsarbetets frukter äventyras.

En höjning av anslaget, på sätt jag nu förordat, skulle möjliggöra en ökning av stipendiebeloppen till omkring 130 kronor för varje behövande elev, ett belopp, som givetvis även det skall medföra en icke oväsentlig hjälp. Emellertid synas mig de stipendieunderstöd, som enligt vad jag nu föreslagit kunna komma att utgå till en elev under hans seminarietid, icke vara så avsevärda i förhållande till de kostnader, som seminariekursen medför, att man vid dem rimligen skulle kunna, såsom från några håll ifrågasatts, fästa något villkor om viss tids tjänstgöring som lärare i folkskola.

Av vad kommittén och de hörda myndigheterna anfört framgår, att vissa jämkningar äro erforderliga i nu gällande bestämmelser och villkor för stipendie-medlens fördelning. Ganska skiftande åsikter hava emellertid härutinnan framkommit, och det synes ännu icke fullt klart, huru ifrågasvarande bestämmelser lämpligast böra formuleras. Innan beslut fattas i detta ämne, finner jag därför av nöden att ytterligare samråda med vederbörande myndigheter, närmast de på området mest sakkunniga: seminariernas rektorer och lärare.

*Stipendiernas
fördelning.*

Särskilda svårigheter erbjuder spörsmålet om en fullt rättvis fördelning av stipendieanslaget mellan de olika seminarierna. Hittills har därvid tillgått så, att från de olika seminarierna till ecklesiastikdepartementet terminligen insänts uppgifter om det antal elever, som inför rektorerna styrkt sig vara i behov av stipendieunderstöd. Det tillgängliga anslagsbeloppet har sedan lika fördelats på sammanlagda antalet sådana elever vid samtliga seminarier, och varje seminarium har tilldelats det belopp, vartill det anmälda antalet behövande elever vid seminariet berättigat det samma. Givet är emellertid, att uppfattningen om huruvida elev bör anses såsom behövande eller icke, kan växla vid olika seminarier, närmast beroende på den olikhet i fråga om elevernas allmänna ekonomiska läge, som enligt vad jag nyss erinrat torde förefinnas de särskilda seminarierna emellan. Det torde därför med nu gällande ordning knappast hava kunnat undgås, att i vissa fall stipendieanslagen till de särskilda seminarierna icke blivit utmäta enligt de verkliga förefintliga behoven.

Skall en förändring häri kunna genomföras, torde det bliva nödvändigt att anordna en enhetlig granskning och jämförelse av uppgifter rörande de stipendiesökande vid samtliga seminarier. Förfarandet kan tänkas bliva likartat med det, som numera bestämts i fråga om fördelningen av anslaget till stipendier åt folkhögskolornas elever och som innevarande år för första gången tillämpats. Huru man därvid har att gå till väga, torde ej här behöva närmare utvecklas. Men jag anser mig i detta sammanhang

böra påpeka, att en dylik jämförande granskning visat sig vara ett synnerligen mödosamt och tidsödande arbete, för vilket departementets egna arbetskrafter svårligen kunna räcka till. Den önskvärda förändringen torde därför näppeligen kunna komma till stånd, förr än en skolöverstyrelse upprättats och en central behandling därigenom möjliggjorts.

Högre stipendier i Norrland.

Vad angår det yrkande, som framställts av representanter för seminarierna i övre Norrland, om förhöjda stipendieanslag för dessa seminarier med hänsyn till elevernas dryga resekostnader, vill jag här uttala, att jag finner detta yrkande äga fog för sig. Till stöd därför har av rektor vid seminariet i Umeå meddelats en beräkning, varav framgår, att för de 84 bland seminariets 101 elever, som få vidkännas särskilda resekostnader för inställelse vid seminariet, desamma uppgå till i medeltal nära 30 kronor för varje termin; och med stöd av egen erfarenhet anser sig samme rektor kunna antaga, att motsvarande kostnader för eleverna vid seminariet i Lund däremot icke överstiga 6 kronor för termin. Det synes mig klart, att så väsentliga olikheter i kostnadshänseende icke få lämnas obeaktade, därest verklig och icke skenbar rättvisa skall skipas i fråga om stipendiefördelningen. En bestämmelse i sådan riktning står också i överensstämmelse med nu gällande föreskrift, att elev, som för inställelse vid seminarium fått vidkännas större resekostnader, må tilläggas högre stipendiebelopp.

Särskilda anordningar till förbättring av elevernas levnadsförhållanden.

Såväl kommittén som seminarieläraryöreningen i sin förut berörda framställning hava uttalat sig för att staten jämte den hjälp, som beredes eleverna genom stipendierna, skulle bereda understöd åt vissa anordningar, som vidtagits eller kunna komma att vidtagas vid seminarierna för att bereda eleverna förbättrade levnadsförhållanden. Omdömena från båda dessa håll äro samstämmiga däri, att den rådande ordningen härutinnan i många fall lämnar åtskilligt övrigt att önska. Den olägenhet, som särskilt framhålles, är den på många ställen rådande bristen på goda hem, lämpliga till inackorderingsställen för eleverna, varjämte kraftigt betonas av vilken vikt det måste vara för ungdom i det viktiga och kritiska utvecklingskede, vari seminariernas elever vanligen befinna sig, att röna inflytande av hem och hemliv. Det medel, man ansett bäst ägnat att avhjälpa olägenheterna, är upprättandet av s. k. seminaristhem, till viss grad understödda av allmänna medel och därför också i någon mån underkastade kontroll från seminarielidningens sida. För att möjlighet måtte finnas att bereda understöd åt försöksvis vidtagna anordningar av angivna syfte har man tänkt sig ett särskilt anslag, beräknat efter en norm av omkring 1,000

kronor för varje seminarium, av vilket anslag även skulle få lämnas understöd åt kooperativa hushållsföreningar bland eleverna eller liknande företag med syfte att förbättra elevernas levnadsförhållanden.

Rörande de nu angivna förslagen hava meningarna bland de hörda myndigheterna varit något delade. Vad närmast seminariekollegierna angår finner man av deras uttalanden, att i fråga om behov av nu berörda art liksom i fråga om behovet av stipendieunderstöd en viss olikhet är rådande mellan de manliga och de kvinnliga seminarierna. Under det att från flera bland de manliga seminarierna ett trängande behov vitsordas av åtgärder i antydd riktning och livliga sympatier uttalas för de framlagda förslagen, giva vissa uttalanden från de kvinnliga seminarierna vid handen, att behovet där i allmänhet icke är så stort och att förhållandena på somliga platser måste anses fullt tillfredsställande. Från dessa håll yrkas, att det understöd för nu ifrågavarande syfte, som tilläventyrs kan komma att tilldelas seminarierna, måtte få användas till ökning av elevstipendierna, enär inga särskilda anordningar för levnadsförhållandenas förbättring anses erfordra understöd.

Det synes härav framgå, att något till alla seminarier sig sträckande behov av understöd för det ändamål, varom här är fråga, icke förefinnes och att sålunda någon likformighet beträffande utdelandet av sådant understöd icke kan eller bör åsyftas. Att ett särskilt anslag, enbart avsett att bereda understöd åt anordningar till förbättrande av elevernas levnadsförhållanden, skulle anvisas, finner jag vid sådant förhållande icke tillräckligt motiverat. Å andra sidan är, såsom jag nyss nämnt, behovet av dylikt understöd för vissa seminariers vidkommande så starkt vitsordat, att det samma icke synes mig böra lämnas alldeles obeaktat.

Det ligger då nära till hands att upptaga ett förslag, som framställts av lärarkollegiet vid seminariet i Lund. Detta förslag går ut därpå, att det skulle medgivas kollegiet att använda någon del av det seminariet anvisade stipendieanslaget för ifrågavarande ändamål. Om exempelvis vid seminariet finnes en hushållsförening, där det stora flertalet elever intaga sina måltider, skulle sålunda ett visst belopp av seminariets stipendieanslag få lämnas som understöd åt nämnda förening. Enligt kollegiets mening skulle på sådant sätt nämnda belopp bliva till större nytta för eleverna, än om detsamma lämnades dem såsom kontant understöd åt var och en. Genom en bestämmelse i nu angiven riktning skulle det bliva möjligt att på de platser, där anordningar för elevernas bästa finnas, vilka synas förtjänta av understöd, också bereda dem sådant; vid andra seminarier, där dylika anordningar saknas eller äro obehövlige, skulle dock ett jämförelsevis lika stort understödsbelopp komma eleverna till godo men där i form av

något större stipendier. Givetvis borde det tillhöra Kungl. Maj:t att, på framställning av lärarkollegiet och efter prövning av det ändamål, för vilket understödet avsetts, för varje år medgiva användningen av viss del av stipendieanslaget såsom understöd till elevhem, hushållsförening eller liknande anordning.

Tills vidare och intill dess större erfarenhet vunnits på förevarande område, synes det mig, som skulle den av mig nu angivna anordningen vara någorlunda tillfyllestgörande för det avsedda ändamålet. Bland bestämmelserna rörande stipendiemedlens fördelning torde alltså även böra införas en föreskrift av nu angivet innehåll.

*Sundhets-
vård.*

De omförmälda synpunkter och förslag i fråga om en förbättrad sundhetsvård för seminariernas elever, som framförts av kommittén, påkalla här intet annat uttalande från min sida, än att jag till fullo gillar och biträder desamma. De ökade kostnader, som skulle bli en följd därav, dels till höjning av läkararvoden, dels till anordnande av idrottsövningar, hava också i det föregående tagits i beräkning vid bestämmandet av den erforderliga ökningen av seminariernas anslag till materiell, ved och ljus m. m.

5. Anordningen av seminariernas styrelse.

I det föregående har jag uttalat mig rörande de viktigaste spörsmål av organisatorisk art, vilka böra komma i betraktande, då det nu gäller att åstadkomma en väsentlig förbättring av undervisningen vid folkskoleseminarierna i riket, och jag har framlagt de anslagsbehov, som äro betingade av en sådan reform. Beträffande de frågor, som i övrigt komma att beröras i en blivande ny seminariestadga, har jag att hänvisa å ena sidan till det av kommittén framlagda och utförligt motiverade förslaget och å andra sidan till de yttranden av vederbörande myndigheter, för vilka närmare redogöres i den förut åberopade sammanfattande översikten. Klart är att, även om i det huvudsakliga kommitténs förslag kan läggas till grund för en ny stadga, detsamma likväl med hänsyn till av myndigheterna framställda yrkanden eller av andra skäl i åtskilliga hänseenden torde tarva bearbetning och jämkning. Därest Riksdagens bifall vinnes för de framställningar, vilka jag i det föregående förordat, torde nödig bearbetning av förslaget till stadgar och undervisningsplan böra företagas, så att ny stadga och undervisningsplan kunna börja tillämpas vid seminarierna från och med höstterminen 1914.

Bland de frågor, som böra komma till avgörande i en ny seminarie-stadga, framstår särskilt en såsom varande av den betydelse, att den-samma, oaktat den icke för sin lösning påkallar Riksdagens medverkan, dock torde böra bringas till Riksdagens kännedom. Det är frågan om seminariernas styrelse.

Enligt gällande bestämmelser tillkommer närmaste uppsikten över seminarium och ledningen av dess verksamhet dess rektor. Tillsynen över läroanstalten åligger konsistorium i den ort, där densamma är belägen, och utövas av konsistorium antingen omedelbart eller genom en utsedd inspektör. Något eforusämbete, motsvarande det som förekommer vid de allmänna läroverken, finnes icke vid seminarierna. Konsistorium tillkommer att fatta beslut i de flesta läroanstalten vidkommande frågor, bland andra fastställande av läsordning och tillsättning av lärare, och rörande de ärenden, vilkas avgörande tillkommer Kungl. Maj:t, exempelvis tillsättning av rektor samt i allmänhet frågor av ekonomisk art, gör konsistorium, vanligen efter vederbörande rektors hemställan, framställning hos Kungl. Maj:t.

Härutinnan har kommittén föreslagit ganska väsentliga förändringar. Då den av flera skäl funnit sig böra föreslå inrättandet av en överstyrelse för folkundervisningen, har den ansett naturligt, att närmaste befattningen med seminariernas angelägenheter borde överflyttas till denna styrelse. Det huvudsakliga av den befogenhet i avseende på seminarierna, som nu tillkommer konsistorierna, skulle alltså enligt kommitténs förslag uppdragas åt överstyrelsen; vissa ärenden skulle överlämnas till Kungl. Maj:ts avgörande. Då kommittén likväl finner bibehållande av en lokal tillsyn och ledning av seminarierna önskvärd, föreslår den, att i åtskilliga mindre betydande ärenden beslutanderätt och i andra yttranderätt skulle tillkomma på visst sätt sammansatta och för varje särskilt seminarium ut-sedda *lokalstyrelser*.

Kommittén.

Den närmare innebörden av detta förslag och de skäl, varpå det är grundat, framgå av följande uttalande i kommitténs betänkande om seminarierna:

Det är kommitténs åsikt, att om den utveckling, som inom seminarieundervisningen redan är för handen och som de i det föregående av kommittén föreslagna åtgärderna avse att främja, skall kunna på ett lyckligt sätt fortgå och våra seminarier kunna hålla sig i jämnhöjd med tidens fordringar, dessa läroanstalter måste bli va föremål för en verksammare central ledning än den, som under nuvarande förhållanden kan komma dem till del. Då man erinrar sig, att den avdelning inom ecklesiastik-departementet, under vilken seminarierna höra, eller folkskolebyrån, har att handlägga ärenden från folkundervisningens hela område, måste man giva sitt erkännande åt

det intresse och den omsorg, som denna ägnat seminarierna, och finna det helt förklarligt, om med den oerhörda tillväxten av de angelägenheter, den har att vårda, dess befattning med seminarierna icke alltid blivit så omedelbar och så ingående, som behöfligt varit.

Då nu seminarierna uppenbart icke bilda en tillräckligt omfattande grupp av läroanstalter, för att man ensamt för deras räkning skulle kunna yrka upprättandet av en särskild överstyrelse, ligger den tanken närmast att tillgodose deras behov av verksammare central ledning genom en förstärkning av arbetskrafterna inom folkskolebyrån. Kommittén har ock under ett tidigare skede av sitt arbete varit betänkt på att föreslå tillsättandet av en särskild seminarieinspektör, som vid sidan av chefen för folkskolebyrån skulle inom departementet biträda med handläggningen av frågor rörande seminarieväsendet.

Under senare år har emellertid frågan om upprättandet av en överstyrelse för hela folkundervisningsväsendet trätt allt mera i förgrunden. Med erkännande av den förtjänstfulla verksamhet, som å ena sidan domkapitlen, å andra sidan folkskolebyrån utövat till fromma för folkundervisningen, har man framhållit, hurusom utvecklingen på det ifrågavarande området varit så stark, att dessa organ för arbetets ledning alltmera befunnits otillräckliga, något som bland annat visat sig i nödvändigheten av att åt särskilda kommittéer anförtro ett växande antal ärenden, berörande än den ena än den andra av folkundervisningens många olika sidor. Man har hänvisat till de alltmera stegrade anspråk, som ställas på folkundervisningen och som framkalla en ständigt följd av nya och svårösta frågor och ytterligare öka behovet av en starkare central ledning för det hela, en ledning, varigenom den pågående och förestående utvecklingen kunde erhålla fasta riktlinjer. Man har vidare med ganska stor enighet förfäktat den åsikten, att den centrala ledningens förstärkning bör tänkas vunnit icke genom en ökning av arbetskrafterna inom Kungl. Maj:ts kansli, utan genom upprättandet av en självständig styrelse. Och man har därvid med goda skäl riktat uppmärksamheten på det önskvärda däri, att rikets hela skolväsen bleve betraktat som ett sammanhörande helt och bragtes in under en enhetlig myndighets ledning och omvårdnad.

Behovet för vårt folkundervisningsväsen av en överstyrelse torde ock numera vara så allmänt erkänt, att det icke längre behöver med utförliga skäl ådagaläggas. Kommittén är för sin del livligt övertygad om dess behöflighet och delar likaledes åsikten om önskvärheten av en gemensam och enhetlig ledning av rikets hela skolväsen. Den vidgade uppgift, som kommittén under fortgången av sitt arbete erhållit, har icke blott givit kommittén rättighet att upptaga frågan om en överstyrelse för folkundervisningsväsendet utan gjort detta för kommittén till en nödvändighet. Det är ock kommitténs avsikt att i ett senare betänkande framlägga förslag om inrättandet av en överstyrelse för vårt folkundervisningsväsen, på ett eller annat sätt ställd i samband med den överstyrelse, som redan finnes för de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.

Om nu en dylik överstyrelse kommer till stånd, är det självfallet, att även seminarierna böra inordnas under densamma. Och kommittén har också i sitt förslag till seminariestadga räknat med överstyrelsen såsom en given förutsättning.

Frågan om överstyrelsens sammansättning, arbetsätt och uppgifter i det hela skall kommittén icke i detta sammanhang beröra. Här må det vara nog att nämna något om dess uppgifter med avseende på seminarierna.

Därom kan i korthet sägas, att den i förhållande till seminarierna synes böra få i det väsentliga samma befogenheter och åligganden, som läroverksöverstyrelsen äger i fråga om de allmänna läroverken. Den bör således hava högsta överinseendet över seminarierna och utöva inspektion över dem. Den bör framför allt med sakkunnig uppmärksamhet följa arbetet inom seminarierna, tillvarataga de erfarenheter, som göras, och främja en fortgående utveckling. Allt under det att den lämnar det enskilda seminarieriet största möjliga frihet vid arbetets ordnande och utförande, bör den med höv-samhet ingripa, då ensidigheter eller andra missförhållanden hota att innästla sig. Även i disciplinärt hänseende bör den i förhållande till seminariernas lärare äga samma befogenhet som läroverksöverstyrelsen i förhållande till lärarna vid de allmänna läroverken.

Bland de många löpande göromål, som komma att falla under dess handläggning, bliva de, som angå tjänstetillsättningar, de viktigaste. Kommittén har redan i det föregående angivit sin åsikt om det önskliga i att seminariernas lärare med avseende på formerna för tjänstetillsättning komma i samma ställning som de allmänna läroverkens. Kommittén anser därför, att vid utnämmande eller förordnande av seminarierector den förberedande behandlingen av ärendet och avgivandet av underdånigt förord måtte komma att tillhöra överstyrelsen. Seminariernas ämneslärare skola enligt kommitténs förslag utnännas icke av domkapitlen utan såsom de allmänna läroverkens ämneslärare av Kungl. Maj:t, sedan överstyrelsen med angivande av sina skäl avlämnat underdånigt förslag, och kommittén har efter den förändring av § 28 i regeringsformen, som år 1909 genomfördes, icke ansett någon skillnad härvid böra göras mellan manliga och kvinnliga ämneslärare. I likhet med motsvarande lärare vid de allmänna läroverken böra övningslärarna vid seminarierna utnännas av överstyrelsen, som ock i regeln bör förordna vikarier och extralärare. Även lärarna vid seminariernas övningsskolor böra tillsättas av överstyrelsen. I frågor om tjänstledighet, pension, anslag m. m. bör överstyrelsen i vissa fall äga att besluta, i andra att avgiva utlåtande.

Då vid genomförandet av 1904 års läroverksreform en särskild överstyrelse upprättades för de allmänna läroverken, blev den befattning med dessa läroverk, som förut under århundraden tillkommit domkapitlen, överflyttad dels till Kungl. Maj:t, dels och i synnerhet till nämnda överstyrelse. Domkapitlen upphörde att vara styrelser för de allmänna läroverken, och några andra krets- eller lokalstyrelser blevo icke i deras ställe inrättade. Om man bortser från den jämförelsevis obetydliga befogenhet, som ännu är bibehållen för biskoparna i egenskap av eforer, kan man säga, att de allmänna läroverken onedelbart och i alla avseenden lyda under den centrala myndigheten, nämligen överstyrelsen eller i sista hand Kungl. Maj:t. Då nu kommittén föreslår införandet av en överstyrelse för folkundervisningsväsendet, under vilken jämväl seminarierna skulle komma att ställas, kunde det ligga nära till hands att hemställa, att även i fråga om seminarierna varje underordnad myndighet, varje instans mellan den enskilda läroanstalten och den centrala styrelsen måtte bortfalla.

Kommittén har dock icke velat föreslå detta. Kommer en överstyrelse, sådan som kommittén tänkt sig den, till stånd, föreligger med hänsyn till seminariernas ringa antal icke något behov av för dem särskilt avsedda kretsstyrelser. Dylika kretsstyrelser skulle med avseende på sin ställning till seminarierna allt för litet komma att skilja sig från överstyrelsen för att kunna få någon mera egenartad uppgift och därmed något större berättigande. Däremot är kommittén av den åsikten, att vad man i mera

egentlig mening kallar lokalstyrelser, d. v. s. styrelser, som avse endast och allenast läroanstalten på den ifrågavarande platsen, icke utan avsaknad kunna undvaras.

Väl är det sant, att de kunna vara eller göras obehövliga med avseende på ärendenas administrativa behandling. Men frågan, huruvida de böra eller icke böra finnas, är därmed icke avgjord. Deras betydelse ligger på annat håll.

Det säges ofta, att en skola icke är att betrakta som ett ämbetsverk, vars verksamhet i enskildheter låte sig ordna medelst författningsmässiga bestämmelser eller administrera genom officiella skrivelser, utan att den är, om ock i liten skala, ett samhälle med mycket av det levande livets invecklade och rörliga natur. Om ock en dylik motsättning i själva verket endast innebär en gradskillnad, hänvisar den till något för skolan väsentligt. En skolas verksamhet måste visserligen vara bunden av yttre normer, men till sin natur är den av övervägande personlig art, riktad på andliga värden och bestämd av individuella personliga förhållanden. Problemet i fråga om skolstyrelse har också alltid varit att finna för densamma en sådan gestaltning, att å ena sidan allmänna rätts- och ordningsformer hållas vid makt, å andra sidan de personliga och individuella synpunkterna bliva tillvaratagna.

Nu kan visserligen en central myndighet sätta sig som mål att söka fylla båda dessa uppgifter. Men även med det bästa uppsåt och den största förmåga skall det bliva den svårt. En central myndighets verksamhet bör med lika intresse omfatta alla de många läroanstalterna, den måste för att behålla den opartiska överblicken över det hela, bildligt talat, ställa sig på ett visst avstånd, och den blir även till rummet mer eller mindre avlägsen. Dessa förhållanden ej mindre än mängden av de ärenden, den har att handlägga, nödvändigöra frågornas bedömande huvudsakligen efter synpunkter, som kunna komma till uttryck i inkomna eller infortrade handlingar. Den personliga beröringen med de olika läroanstalterna måste för den centrala myndigheten inskränka sig till den inspektion, som tid och tillfälle kunna medgiva. En sådan inspektion är outhärlig och av stort värde, i främsta rummet från kontrollens synpunkt men även för den levande och sporrande inverkan, som den kan utöva på skolarbetet. I allmänhet kan den dock för varje särskild skola endast jämförelsevis sällan ifrågakomma, ofta måste ganska betydande mellantider förflyta från det ena inspektionstillfället till det andra. Det är då naturligt, att den kändedom, som den centrala myndigheten genom sin inspektionsverksamhet vinner om de personliga och lokala förhållandena, måste bliva jämförelsevis ofullständig.

På ett helt annat sätt kan en lokal myndighet träda i personlig beröring med lärare och lärjungar, och den ständiga närhet, vari den befinner sig till läroanstalten, möjliggör för densamma en förtroligare kändedom om dessa förhållanden. Redan genom sin förekomst och allmänna ställning till läroanstalten är den ägnad att giva starkare betoning åt lärarverksamhetens personliga sida, vilken, ehuru den viktigaste, endast föga kan främjas genom författningsmässiga bestämmelser. Mången gång kan den genom omedelbart ingripande lätt nog utjämna smärre förvecklingar, vilka, behandlade efter mera juridiska former, skulle tillspetsas och utveckla sig till svårare konflikter. En lokal styrelse utgör vidare ett föreningsband mellan läroanstalten och den allmänhet, som är närmast intresserad av dennas verksamhet, men som mindre lätt för sina önsknningar finner väg till en överstyrelses forum. Till följd av det anseende och inflytande, dess medlemmar äga inom samhället, kan den vid månget tillfälle befördra läroanstaltens intressen inom orten och tillskynda den förmåner från ortsmyndigheternas sida.

Klart är, att då en överstyrelse finnes, de ärenden bliva jämförelsevis få, som kunna överlämnas åt lokalstyrelsens avgörande. I förhållande till överstyrelsen måste den senare med avseende på sin uppgift väsentligen begränsas till att vara en rådgivande myndighet. Men just på grund av sin närmare kännedom om förhållandena inom läroanstalten och inom dess omgivning är den värdefull som sådan. I alla viktigare frågor, som angå läroanstalten och skola avgöras av centralstyrelsen eller av Kungl. Maj:t, bör den få avgiva utlåtande. I den mån smärre frågor kunna lämnas åt dess avgörande, bör det ske. Centralisering även av småärenden är från flera synpunkter till skada; den hämmar den behöfliga rörelsefriheten i läroanstaltarnas arbete, leder till uniformering och belastar den centrala myndigheten med mindre betydelsefulla göromål till förfång för dess viktigare uppgifter. Någon *väsentligare* minskning i den centrala styrelsens befogenhet kan en lokal styrelse emellertid icke komma att medföra.

Däremot torde väl i allmänhet taget tillvaron av en lokalstyrelse innebära en viss minskning i den myndighet, som eljest skulle kunna tänkas förlagd hos rektor. Med avseende härpå bör dock ihågkommas, att enligt de förhållanden, som utbildat sig inom det svenska statsskolväsendet, rektorn väl äger viktiga och ansvarsfulla åligganden men icke intar någon synnerlig maktställning gentemot övriga lärare. En stark koncentration av myndighet i rektors hand, som avlägsnade honom från hans medlärare och omöjliggjorde ett kamratligt förhållande till dem, något varpå exempel skulle kunna anföras från en del skolor i utlandet, stode knappast väl tillsammans med hos oss hävdvunnen uppfattning. Någon väsentligare förändring i fråga om rektors ställning torde knappast lava inträtt vid våra allmänna läroverk, då de förutvarande eforalstyrelserna, som i många fall kunde betraktas som lokalstyrelser, bortfölo och en överstyrelse kom till stånd. Om vid seminarierna rektors bestämmanderätt varit jämförelsevis stor, så har även där en kollegial uppfattning allt mera vunnit insteg. Med avseende på förhållandet mellan rektor och lokalstyrelse är ock att märka, att i många fall tillvaron av en lokalstyrelse kan innebära ett stöd för rektors myndighet. Ett villkor härför är dock, att rektor icke ställes utanför lokalstyrelsen utan där erhåller säte och stämma och därmed det inflytande, som hans ställning av läroanstaltens ledare och den i första rummet sakkunnige bör tillförsäkra honom. Sker detta, blir den minskning i hans befogenhet, som genom tillkomsten av en lokalstyrelse tilläventyrs kan uppstå, helt visst i allmänhet mera av formell än av reell natur.

Om förekomsten av lokalstyrelser i främmande länders skolväsen och om lokalstyrelsefrågans tidigare behandling i vårt land torde i detta sammanhang några ord böra sägas.

I utlandet finner man i allmänhet skolväsendets ledning fördelad på en central myndighet och vissa densamma underordnade styrelser, som än äro kretsstyrelser, än i mera egentlig mening lokalstyrelser, och seminarierna bilda med avseende på förhållandet till dessa myndigheter icke något undantag från övriga läroanstalter. Särskilda lokalstyrelser för seminarierna finner man i England, i flera schweiziska kantonen, i många av Nordamerikas förenta stater och i Frankrike. Ofta hava dessa lokalstyrelser stor befogenhet i fråga om ordningen, undervisningen och lärartillsättningen vid seminariet. Stundom är deras uppgift mycket begränsad, såsom i Frankrike, där den inskränker sig till behandlingen av vissa ekonomiska angelägenheter.

I vårt land har, vad seminarierna beträffar, frågan om en annan ordning för deras ledning än den från början givna och ännu bestående visserligen då och då

varit bragt på tal inom intresserade kretsar men endast vid ett par tillfällen varit föremål för mera officiell framställning. År 1867 väcktes i Riksdagens Andra kammare motion om folkskoleväsendets läggande under icke kyrklig myndighet och i samband därmed om inrättandet av en särskild styrelse för varje seminarium. en motion, som tillstyrktes av det utskott, till vars behandling den hänvisades, men av kammaren blev avslagen. Det år 1885 samlade seminarierektorsmötet uttalade sig med hänsyn till de olägenheter, som för vissa seminarier voro förbundna med deras avstånd från stiftsstaden, för en sådan ändring i lagstiftningen, att en del av konsistoriets befattning med seminarierna överflyttades på biskopen eller en av honom utsedd inspektor, vilket uttalande emellertid icke ledde till någon åtgärd av Kungl. Maj:t. Med avseende på frågan om lokala skolstyrelser i allmänhet må här erinras om det förslag, som framställdes av 1884 års läroverkskommitté om upprättandet för de allmänna läroverkens räkning dels av en centralstyrelse, dels av lokala styrelser, en för varje läroverk, samansatt av personer företrädande olika intressen. Likaså må erinras om de förslag angående inrättandet av lokalstyrelser, som förekommit i samband med frågan om de lägre läroverkens ombildning vid nästan alla de tillfällen allt från början av 1870-talet, då denna fråga förelegat till behandling. Då slutligen år 1905 en del av de lägre läroverken ombildades till de nu befintliga statssamskolorna, blevo också, som bekant, för dessa skolors räkning och närmast med hänsyn till deras ekonomiska ställning särskilda lokalstyrelser inrättade.

Om, såsom ovan blivit utvecklat, seminarierna även efter upprättandet av en central styrelse icke böra vara i saknad av lokalstyrelser, inställer sig den frågan, huruvida de eklestastiska konsistorierna, vilka hittills, åtminstone flerstädes, kunnat sägas hava varit även i egentlig mening lokalstyrelser för seminarierna och i varje fall varit deras närmaste myndighet, fortfarande kunna och böra tjänstgöra som seminarie-styrelser. Att konsistorierna på ett i flera avseenden förtjänstfullt sätt fyllt sin ifrågasvarande uppgift skall icke nekas. Det är icke heller bristande tilltro till konsistoriernas förmåga, som gjort, att kommittén upptagit den nämnda frågan till behandling, utan kommittén har därtill föranletts av allmänna organisatoriska grunder.

Genom 1904 års läroverksreform upphörde domkapitlens befattning med de allmänna läroverken, undantagandes allenast den befattning med disciplinära angelägenheter, som kan tillkomma domkapitlen såsom dömande myndighet, och inskränktes till ringa omfattning den befogenhet, som förut tillkommit biskopen i egenskap av eforus. Med avseende på seminarierna åter är domkapitlets ställning bliven oförändrad. Domkapitlen och i Stockholm stadens konsistorium äga med avseende på seminarierna fortfarande en ämbetsmyndighet motsvarande den, som i fråga om de allmänna läroverken tidigare utövades dels av biskopen ensam såsom eforus, dels av domkapitlet i dess helhet och som numera är förlagd dels hos rektor, dels hos läroverksöverstyrelsen, dels hos Kungl. Maj:t. Den allmänna tillsyn över läroanstalten, den kontroll över undervisningen, ordningen, examina o. s. v., som i fråga om de allmänna läroverken utövas av läroverksöverstyrelsen, tillkommer i fråga om seminarierna domkapitlen. Och under det att läroverkens manliga ämneslärare efter förord av överstyrelsen utnämnas av Kungl. Maj:t och deras övningslärare och ämneslärarinnor tillsätts av överstyrelsen, som ock förordnar vikarier och extralärare, är det vid seminarierna domkapitlen, som utnämna adjunkterna och förordna övriga lärare. Den olikhet, som sålunda uppkommit mellan de ifrågasvarande läroanstalterna, vilka förut varit till det väsentliga lika ställda, torde knappast uppfattas såsom innebärande en förmån för seminarierna, och fråga är,

om den verkligen kan anses vara grundad i förhållandenas natur och således kan och bör bliva bestående.

Det lär näppeligen kunna påstås, att domkapitlen med hänsyn till sin sammansättning skulle vara mera ägnade till seminariestyrelser, än de varit ägnade till läroverksstyrelser. I Uppsala och Lund bestå domkapitlen av biskopen och de teologie professorerna vid universiteten, i övriga stiftsstäder av biskop och domprost, där sådan finnes, samt ett antal av lektorerna vid stiftsstadens högre allmänna läroverk. I varje fall äro domkapitlen således sammansatta av personer, som i regeln antingen genom föregående skolstudier eller genom innehavande lärarbefattning äga mer eller mindre förtrolig bekantskap med de allmänna läroverken, i intet fall däremot av personer, som annat än tillfälligtvis kunnat erhålla någon närmare kännedom om seminarierna. Icke heller Stockholms stads konsistorium, som består av kyrkoherdarna i huvudstadens olika församlingar och som aldrig tjänstgjort som läroverksstyrelse men sedan år 1865 utgör styrelse för det till Stockholm förlagda folkskoleseminariet, kan sägas vara med hänsyn till sin sammansättning i någon särskild grad lämpat för denna uppgift. Det må råda olika meningar om den åtgärd, genom vilken domkapitlen skildes från befattningen med de läroanstalter, för vilkas vårdande de med avseende på sin sammansättning kunna anses hava varit jämförelsevis väl ägnade och med vilka de århundraden hört samman; när de nu en gång förlorat sin egenskap av läroverksstyrelse, torde deras egenskap av styrelser för seminarierna icke kunna i längden upprätthållas. Endast en organisation, som genom en väsentligen förändrad sammansättning gäve dem karaktären av verkliga skolstyrelser, skulle kunna för framtiden bibehålla dem i deras ställning som seminariestyrelse.

Men frågan om domkapitlens ombildning, en fråga, som i snart etthundra år kan sägas hava stått på dagordningen, har åtminstone från mitten av förra århundradet närmast syftat till en sådan förändring, varigenom domkapitlen gjordes tjänligare för sin uppgift som rent *kyrkliga* myndigheter. Det förslag, som år 1891 avgavs av för nämnda fråga utsedda kommitterade och som med ringa förändring i form av kungl. proposition förelades 1893 års Riksdag och vann gillande av samma års kyrkomöte, skilde mellan det för stiftsstyrelsen avsedda »domkapitlet», vilket såsom sådant icke skulle hava någon befattning med de allmänna läroverken och seminarierna, och det i viss mån annorlunda sammansatta »konsistoriet» vilket skulle hava att handlägga ärenden rörande dessa läroanstalter, en grundtanke, som återfinnes redan i 1846 års kyrkolagförslag. Sedan de allmänna läroverken genom 1905 års läroverksstadga blivit skilda från domkapitlens administrativa område och därmed all anledning bortfallit att behålla läroverkslektorer som självskrivna medlemmar av stiftsstyrelsen, har strävandet att omgestalta domkapitlen till rent kyrkliga myndigheter ännu mera gjort sig gällande. Den senaste domkapitelskommittén, som den 31 december 1906 avgav sitt betänkande och likaledes föreslog en sådan sammansättning av domkapitlen, som borde motsvara deras uppgift som stiftsstyrelser, hemställde visserligen, att vid frågor, som anginge folkundervisningen och folkskoleseminarierna, en representant för ifrågakvarande undervisningsanstalters lärarkårer skulle som ledamot inträda i stället för en av de prästerliga ledamöter, som eljest tillhörde kapitlet, men kommittén synes icke själv hava ansett detta försök att fortfarande göra domkapitlen tjänliga att vara både kyrko- och skolstyrelser som en anordning av varaktigt bestånd. »Genom en slik anordning», heter det i kommitténs betänkande, »vinnes ock den fördel, att om, såsom från flera håll påyrkas, domkapitlens befattning med folkskoleväsendet skulle förr eller senare överflyttas å annan myndighet, en förändring härutinnan icke behöver föranleda en

alldeles ny ombildning av domkapitlen, utan förhållandet kan då ordnas genom ett enkelt upphävande av vad i lagen blivit i förevarande hänseende intaget.»

Även efter upprättandet av en överstyrelse för folkundervisningen skall folkskoleväsendet kräva sina kretsstyrelser, liksom varje folkskola fortfarande i församlingens skolråd skall äga sin lokalstyrelse. Det är sannolikt, att domkapitlen ännu för en tid framåt skola finnas oumbärliga som kretsstyrelser för vårt folkskoleväsen. Man kan emellertid icke undgå att se, att den historiska utvecklingen går mot ett skiljande av kyrkostyrelse och skolstyrelse även på detta område. En åsikt, enligt vilken de s. k. högre skolorna — gymnasier, flickskolor, realskolor o. s. v. — väl böra kunna vara skilda från den kyrkliga styrelsens område men folkskolorna och med dem sammanhörande läroanstalter däremot måste dit hänföras, torde svårligen kunna upprätthållas. Från början hava så gott som alla skolor, högre som lägre, hört samman med kyrkan och självskrivet stått under kyrklig ledning. Om tidsförhållandena småningom lett till en förändrad uppfattning i förevarande avseende, gäller detta ej om vissa slag av skolor, utan om skolan i allmänhet, vars begrepp mer och mer skilt sig ut från begreppet kyrka och blivit med detta sidoordnat. Det är blott att erkänna vad som är, om man säger, att folkskolan såväl till sin art som i det allmänna medvetandet är en skola för bibringande av medborgerlig bildning och uppfostran och som sådan sammanhörande med skolväsendets övriga anstalter. Även i fråga om dess yttre ställning har denna dess inre karaktär börjat framträda, i det att, sedan 1909 års Riksdag på Kungl. Maj:ts framställning beslutit, att i vissa städer folkskoleärendena skulle kunna överflyttas från kyrkostämman till stadsfullmäktige, en sådan överflyttning i ett stort antal fall ägt rum. Ännu mindre lära för den allmänna uppfattningen anstalterna för utbildning av folkskolans lärare och lärarinnor framstå som kyrkliga institutioner. Man kan i detta avseende hänvisa till småskoleseminarierna, som utbilda omkring hälften av de inom folkskoleväsendet använda lärarkrafterna och som icke i något avseende äro ställda under kyrklig myndighet. Man torde under sådana förhållanden kunna förutse, att den länge åsyftade ombildningen av domkapitlen till rent kyrkliga styrelser icke skall göra dem mera ägnade, än de förut varit, till styrelser för folkskolor och seminarier, och näppeligen skall en tillfällig adjunktion av en folkskole- eller seminarielärare förmå giva dem den karaktär av skolmyndighet, som önskelig vore.

I all synnerhet gäller detta om folkskoleseminarierna. Och dessas sambörighet med övriga anstalter för folkundervisningen utgör intet praktiskt hinder för en förändring av deras ställning i förhållande till domkapitlen. De ärenden, vilka tillböra domkapitlen som seminariestyrelser, stå icke i omedelbart samband med de folkskoleärenden, som falla inom området av deras domsrätt och administrativa förvaltning, men de äro däremot, såsom redan nämnts, väsentligen av samma beskaffenhet som de läroverksärenden, vilka tidigare tillhört domkapitlens och eforalstyrelsernas handläggning.

Det synes således uppenbart, att sedan domkapitlen blivit skilda från all befattning med de allmänna läroverken och den historiska utvecklingen allt bestämdare ställt i utsikt deras förändring till rent kyrkliga myndigheter, en förändring, som med varje dag tyckes bliva från kyrkans egen synpunkt allt angelägnare, deras ställning som styrelser för folkskoleseminarierna icke kan anses länge hållbar. Det har då ock syns kommittén vara av vikt, att man icke överlämnar hela frågan om deras ersättande, vad seminarierna beträffar, allenast åt händelsernas gång för att taga den lösning, som så kan erhållas, hurudan den än må bliva, utan hellre, medan tillfälle till all-

sidigt öfvervägande finnes, tager frågan under omprövning och tillser, huru förhållandena skulle kunna tänkas lämpligen ordnade för framtiden.

Kommittén har därför i sitt förslag till seminariestadga sökt giva ett förslag till särskilda lokalstyrelser för folkskoleseminarierna, lokalstyrelser, vilka skulle övertaga den befattning med seminarierna, som för närvarande åligger domkapiteln och som icke synes böra helt öfverflyttas på en central myndighet.

Att för sammansättningen av sådana lokalstyrelser hämta föredömen från utlandet låter sig knappast göra, då förhållandena där i allmänhet äro ganska olika de hos oss rådande. Av ett visst intresse kan det däremot vara att erinra om 1884 års läroverkskommittés förutnämnda förslag angående lokalstyrelser för de allmänna läroverken. Dessa lokalstyrelser skulle bestå av en ordförande, utsedd av Kungl. Maj:t, läroverkets rektor, en ledamot vald av läroverkskollegiet samt två ledamöter valda av kommunalstyrelsen i läroverksstaden, varjämte skolans läkare, såvida han icke förut blivit i styrelsen insatt, skulle äga att i densamma taga säte och stämma vid behandlingen av frågor, som rörde hälsovården vid läroverket. Likaledes torde i detta sammanhang ånyo böra erinras om de nu befintliga lokalstyrelserna för statens samskolor, vilka bestå av fem personer, nämligen en av eforus utsedd ordförande, skolans rektor och första lärarinna samt två av vederbörande kommunalstyrelse utsedda ledamöter eller, därest landsting bidrager till skolans underhåll, en av kommunalstyrelsen och en av landstinget utsedd ledamot, varjämte vid frågor, som angå hygieniska förhållanden, skolläkaren äger säte och stämma i styrelsen.

Vad nu seminarierna beträffar blir det till att börja med av vikt att tillse, i vad mån de uppfostringsintressen, som kyrkan representerar, böra vara i deras styrelser företrädda. Därav, att skolväsendet, vare sig det högre eller det lägre, numera icke kan liksom i äldre tider räknas såsom fallande inom kyrkans rämärken och därmed inom kyrklig myndighets område, följer nämligen ej, att icke en viss förbindelse dem emellan kan och bör äga bestånd. En sådan förbindelse ligger i förhållandenas egen natur, ty kyrka och skola hava ju såsom uppfostringsanstalter verksamhetsområden och uppgifter, som i väsentliga avseenden äro med varandra besläktade. Detta torde gälla även i fråga om seminarierna, vilkas uppgift är av sådan art, att det helt visst icke vore välbetänkt att ej låta en förbindelse mellan dem och kyrkans institutioner bliva bevarad.

En sådan har synts kommittén bäst vinnas därigenom, att bland ledamöterna i lokalstyrelsen för ett seminarium finnes en av vederbörande domkapitel (konsistorium) utsedd person.

För ett förslag i denna riktning föreligga ej blott nu nämnda allmänna grunder utan ock ett skäl av mera speciell natur. Enligt gällande läroverksstadga tillkommer det vederbörande biskop såsom eforus att antingen omedelbart eller genom en av honom utsedd inspektör hava uppsikt öfver de allmänna läroverken i stiftet och särskilt öfver det sätt, på vilket kristendomsundervisningen vid dem handhaves. En dylik av fackman utöfvad tillsyn öfver kristendomsundervisningen är naturligtvis av nöden ej mindre vid seminarierna än vid de allmänna läroverken. Nu torde man böra i det längsta undvika att skilja ut religionen och religionsundervisningen såsom en för läroanstaltens öfriga verksamhet mer eller mindre främmande beståndsdel, vars ordnande och öfvervakande lämnades åt andra myndigheter än dem, som i öfrigt hava läroanstaltens ledning och tillsyn sig anförtrodda. Det är därför önskvärt, att seminariets lokalstyrelse inom sig äger en person med de förutsättningar, vilka krävas för utöfvandet

av den tillsyn över kristendomsundervisningen, som vid dem liksom vid de allmänna läroverken kan anses vara behöfelig.

Denna särskilda uppgift skulle givetvis åligga den av domkapitlet (konsistoriet) utsedda styrelseledamoten. Den förutsätter emellertid, att denna ledamot äger behöfelig teologisk bildning. Kommittén föreslår, att han skall vara en i svenska kyrkan anställd prästman.

Med avseende på lokalstyrelsens sammansättning i öfrigt kan kommittén uttala sig mera kortfattat. Att seminariets rektor bör vara ledamot av lokalstyrelsen är förut framhållet. Han bör vara det dels därför, att lokalstyrelsen icke lär kunna undvara stödet av hans sakkännedom och omdöme, dels ock därför, att läroanstaltens eget bästa kräver, att åt rektors sakkännedom och omdöme beredes inflytande i lokalstyrelsen.

Utan tvekan har kommittén ock ansett det önskvärt, att en av lokalstyrelsens ledamöter utses av Kungl. Maj:t, som ock bör förordna ordförande i styrelsen. Vidare synes den blivande överstyrelsen böra insätta en person i lokalstyrelsen. Nu föreslår kommittén, såsom i annat sammanhang nämnts, att vid kvinnligt seminarium, där manlig rektor blivit av Kungl. Maj:t förordnad, en av de kvinnliga adjunkterna skall av överstyrelsen förordnas till »biträdande föreståndarinna». I sådant fall synes överstyrelsens förordnande böra avse även ledamotskap i lokalstyrelsen, d. v. s. biträdande föreståndarinna bör såsom självskriven ingå i lokalstyrelsen i stället för en av överstyrelsen särskilt förordnad ledamot. Som femte ledamot av lokalstyrelsen synes man lämpligast böra tänka sig en av vederbörande landsting utsedd person. Att landstingets intresse tages i anspråk för seminariets räkning kan i många fall lända seminariet till bättnad, och en indirekt befattning med folkskoleseminarierna bör så mycket mindre anses falla utanför landstingens verksamhetsområde, som till detta område i de flesta fall hör en omedelbar och mycket betydande befattning med småskoleseminarierna, vilka i så många avseenden stå folkskoleseminarierna nära. Det bör här ock erinras därom, att ett och annat landsting söker att genom beredande av lån på förmånliga villkor understödja medellösa seminarieelever från länet. För närvarande sakna seminarierna all förbindelse med vare sig länets eller kommunens förvaltande organ, vilket icke är att betrakta såsom någon fördel för seminarierna; vad göras kan för att i detta avseende ställa dem mindre främmande för deras omgivning bör icke underlåtas.

Det kan möjligen synas, som skulle en lokalstyrelse, sammansatt av fem ledamöter så, som nu antytts, bliva något mera omfattande, än den lämpligen borde bliva, och att svårighet skulle kunna uppstå att besätta de platser i densamma, vilka icke tillkomma sina innehavare på grund av dessas ämbetsställning, helst som ledamotskap i lokalstyrelsen måste bliva ett oavlönat förtroendeuppdrag. Man skulle exempelvis kunna anse, att en styrelse av endast tre ledamöter — en av Kungl. Maj:t och en av domkapitlet utsedd person samt seminariets rektor — borde vara för ändamålet bättre lämpad. Härvid är dock att märka, att en så fåtalig styrelse allt för ofta skulle komma att brista i beslutsmässighet, därest icke för varje dess ordinarie ledamot även förordnades en ersättare. Därmed hade man emellertid tagit sex personer i anspråk men icke vunnit vare sig den enhetlighet eller den mångsidighet vid ärendets behandling, som synes böra vinnas med den föreslagna femmannastyrelsen. Med avseende på utsikterna att kunna få denna till stånd må hänvisas till att de lokalstyrelser, vilka, såsom förut nämnts, tidigare varit ifrågasatta för de allmänna läroverken, än för samtliga dessa läroverk, än för de på ett eller annat sätt ombildade mindre

läroverken, i allmänhet haft en liknande sammansättning och att oavlönade femmannastyrelser nu under flera år varit i verksamhet vid statens samskolor.

De icke självskrivna ledamöterna i de av kommittén föreslagna lokalstyrelserna böra enligt kommitténs åsikt utses för viss tid, lämpligen fem år, och styrelsens ordförande bör förordnas för tid, som Kungl. Maj:t i varje fall bestämmer.

Lokalstyrelsen skulle enligt kommitténs förslag utöva den allmänna personliga tillsyn över seminarierna, som hittills omedelbart eller genom utsedd inspektor ålegat konsistorium. I detta avseende skulle särskilda uppgifter tillkomma lokalstyrelsens ordförande, vilken i viss mån skulle komma att intaga en eforal ställning i förhållande till seminariets lärare. Upprättandet av en överstyrelse måste givetvis, såsom redan blivit anmärkt, få till följd, att de ärenden bleve jämförelsevis få, som kunde överlämnas åt lokalstyrelsernas avgörande, och i förhållande till överstyrelsen måste dessa styrelser huvudsakligen få betydelse allenast som rådgivande myndigheter. Bland mera speciella uppgifter, som av kommittén föreslås för de ifrågasatta lokalstyrelserna, må här nämnas avgivande av yttrande över de sökande till ledigförklarade lärarbefattningar vid respektive seminarier, förordnande i vissa fall av vikarier och timplärare, fastställande av rektors förslag till arbetsordning och i de flesta fall av förslag till införande av nya läroböcker, tillsättande efter vederbörandes förslag av bibliotekarie och skolläkare, fastställande av beslut om elevs förvisning från läroanstalten, likaledes av kollegiets förslag till stipendiefördelning samt avgivande av underdåniga framställningar i anslagsfrågor och andra seminariets angelägenheter.

De uttalanden, som gjorts av de i ärendet hörda myndigheterna rörande kommitténs förslag i fråga om seminariernas styrelse, äro av huvudsakligen följande innebörd.

Beträffande den föreslagna anordningen i dess helhet har av några myndigheter anförts, att densamma icke tillförsäkrade statskyrkan tillbörligt inflytande på lärarbildningen, särskilt på religionsundervisningen och den religiösa fostran vid seminarierna, att det vore lyckligast, om utbildningsanstalterna för folkskolans lärare komme att lyda under samma ledning som folkskolan, och att därför nya styrelseformer för seminarierna icke borde skapas, innan man vore på det klara med hurudan ledning som vore önskvärd för folkundervisningen, samt att samma befogenhet i fråga om kristendomsundervisningen och kristendomslärares tillsättande, som enligt läroverksstadgan tillkomme stiftets biskop, också borde tillkomma honom vid seminarierna.

Förslaget om inrättande av en överstyrelse för folkundervisningen har vunnit åtskilliga myndigheters bifall. Andra hava ansett, att detsamma i den mera förberedande form, varuti det i kommittébetänkandet angående seminarierna framkommit, varit allt för litet utrett för att kunna upptagas till prövning eller tillstyrkas. Några myndigheter slutligen hava yttrat sig direkt avstyrkande om sagda förslag. Jag har tidigare denna dag vid föredragning av frågan om läroverksöverstyrelsens utvidgande till en allmän

skolöverstyrelse utförligt redogjort för de yttranden, som beträffande denna fråga avgivits, och inskränker mig därför här att hänvisa därtill.

Lokalstyrelser för seminarierna i den av kommittén föreslagna formen hava tillstyrkts endast av ett fåtal bland de hörda myndigheterna men av flertalet avstyrkts. Som grund för förslaget avstyrkande framhålls, att tillräckliga skäl icke förebragts för införande av en så vidlyftig styrelseapparat samt att den ifrågasatta lokalstyrelsens uppgift visserligen skulle bliva obetydlig men dock tillräcklig att göra rektors ställning svår och oangenäm. Såsom ersättning för lokalstyrelserna hava från flera håll förordats inspektorer, förordnade av Kungl. Maj:t eller den föreslagna skolöverstyrelsen. Några myndigheter hava alternativt förordat på annat sätt, än av kommittén föreslagits, sammansatta lokalstyrelser. Av åtskilliga (fem domkapitel och två seminariekollegier) har slutligen yrkats, att konsistorierna måtte bibehållas som lokalstyrelser för seminarierna, varvid i allmänhet förutsatts, att vid en blivande ombildning av konsistorierna den sakkunskap, som seminarie- och folkskoleväsendet kräver, i dem kommer att bliva företrädd. Därjämte hava sex domkapitel och fem seminariekollegier yrkat, att under alla förhållanden den rätt i fråga om kristendomsundervisningen och kristendomslärares tillsättande, som enligt läroverksstadgan tillkommer stiftets biskop vid de allmänna läroverken, också måtte tillförsäkras honom för seminariernas vidkommande. Slutligen hava samtliga biskopar (med undantag av biskop Tottie) i en till Kungl. Maj:t ingiven petition hemställt, att vederbörande biskop måtte höras jämväl i fråga om tillsättning av rektorstjänst vid seminarium.

Departementschefen.

Det av kommittén framlagda förslaget till ordnande av tillsyn och ledning av folkskoleseminarierna innebär, såsom den lämnade redogörelsen ger vid handen, en ganska betydande förändring av de nuvarande förhållandena. Detsamma innebär också en väsentlig olikhet med den ordning, som i motsvarande hänseende gäller för de allmänna läroverken. Det är därför ganska naturligt, att förslaget, särskilt i vad detsamma avser de föreslagna lokalstyrelserna, i allmänhet icke rönt något kraftigare understöd och från flera håll uttryckligen avböjts.

Vad angår den del av kommitténs förslag, som innebär upprättandet av en central ledning för folkundervisningen, under vilken även folkskoleseminarierna skulle lyda, har jag tidigare denna dag i annat sammanhang närmare angivit de skäl, vilka synas mig med nödvändighet påfordra tillkomsten av en sådan ledning. Här må allenast betonas, att från nästan alla håll erkänts behovet av en kraftigare central ledning, än den som för närvarande kan åstadkommas av folkskolebyrån i ecklesiastikdepartementet

med dess omfattande verksamhetsfält och begränsade arbetskrafter. Av de myndigheter, som avstyrkt upprättande av en överstyrelse för folkundervisningsväsendet, har i stället allmänt ifrågasatts en utvidgning och förstärkning av nämnda byrå. Klart är ock, att om den ifrågasatta skolöverstyrelsen icke skulle komma till stånd, en dylik utvidgning och förstärkning av folkskolebyrån i högst betydande omfattning snarast möjligt måste åvägbringas. Som jag förut varit i tillfälle framhålla, har jag emellertid vid spørsmålets övervägande icke kunnat komma till den övertygelsen, att folkskolebyråns omdanande och tillökande med ett flertal nya tjänstemän skulle vara en lämplig lösning av den uppgift, som här föreligger, utan i stället funnit ett fullständigande av den nuvarande läroverksöverstyrelsen till att bliva en gemensam skolöverstyrelse vara en långt ändamålsenligare och närmare liggande utväg. Men om en gemensam skolöverstyrelse kommer till stånd, tala naturligtvis alla skäl för att densamma får taga befattning jämväl med folkskoleseminarierna och följaktligen ordnas så, att den erhåller för dylikt ändamål lämpliga organ.

Mot kommitténs förslag, att seminarierna, jämte det de erhålla en förstärkt central ledning, fortfarande skola stå under tillsyn även av lokala styrelser, hava i allmänhet några invändningar icke framställts. Kommittén har genom nämnda förslag velat hävda, att den centralisation i fråga om undervisningsväsendets ledning, som är oundgänglig för ett målmedvetet och fast framstegsarbete, bör begränsas till de mera allmänna frågorna men undvikas beträffande mera speciella spørsmål samt att vid sidan av den centrala ledningen böra finnas lokala styrelser, vilka kunna på ett mera personligt sätt träda i förbindelse med läroanstalterna och därigenom verka stödjande och ledande på deras arbete. Enligt min mening innebäres häri en grundsats av största vikt, vilken vid organisationsarbetet på undervisningsväsendets område icke utan skada kan förbises. Frånsett den fara för ett byråkratiskt och formalistiskt behandlingssätt av ärendena samt den onödiga omgång vid obetydligare ärendens handläggning, som en för långt driven centralisation kan medföra, vore det oriktigt att underskatta det tillskott av personligt stöd, som tillvaron av en lokal ledning kan lämna. Jag är sålunda av den åsikten, att jämte den förstärkta centrala ledning för seminarierna, vilken jag anser oundgänglig, böra vid dessa läroanstalter fortfarande finnas lokala styrelser.

Under det att, såsom nyss nämnts, kommitténs förslag om bibehållande av lokal ledning för seminarierna i allmänhet icke rönt motstånd, har däremot dess tanke, att denna ledning skulle överflyttas från domkapiteln och uppdragas åt särskilda för ändamålet sammansatta lokalstyrelser, från de flesta håll icke rönt något gynnsamt mottagande. Vissa myndigheter

hava förordat, att den lokala ledningen skulle överlämnas åt av Kungl. Maj:t eller av den föreslagna överstyrelsen utsedda inspektorer eller på annat sätt, än kommittén föreslagit, sammansatta lokalstyrelser; andra åter hava hemställt, att konsistorierna måtte bibehållas såsom lokalstyrelser för seminarierna. I samband härmed har från olika håll yrkats, att samma befogenhet i fråga om kristendomsundervisningen och kristendomslärares tillsättande, som vid de allmänna läroverken enligt läroverksstadgan tillkommer stiftets biskop, också måtte tillerkännas honom i fråga om seminarierna, liksom ock yrkanden framkommit därom, att vederbörande biskop skulle äga att avgiva yttrande vid tillsättning av rektorsbefattning vid seminarium.

Beträffande de skäl, som föranlett kommittén att föreslå överflyttning av den lokala ledningen av seminarierna från konsistorierna till annan myndighet, torde kommitténs egen framställning, som jag nyss återgivit, vara tillräckligt upplysande. Allenast ett par erinringar torde i detta sammanhang böra göras.

Då man mot kommittén anmärkt, att dess förslag skulle innebära uppslaget till en fullständig skilsmässa mellan kyrka och folkundervisning, mellan samhällets verksamhet för kyrkligt religiös och för allmänt medborgerlig uppfostran, torde man hava förbisett, vad kommittén själv angivit såsom det förnämsta skälet och som kommittén uttryckt med följande ord: »Det synes således uppenbart, att sedan domkapitlen blivit skilda från all befattning med de allmänna läroverken och den historiska utvecklingen allt bestämdare ställt i utsikt deras förändring till rent kyrkliga myndigheter, en förändring, som med varje dag tyckes bliva från kyrkans egen synpunkt allt angelägnare, deras ställning som styrelser för folkskoleseminarierna icke kan anses länge hållbar. Det har då ock synts kommittén vara av vikt, att man icke överlämnar hela frågan om deras ersättande, vad seminarierna beträffar, allenast åt händelsernas gång för att taga den lösning, som så kan erhållas, hurudan den än må bliva, utan hellre, medan tillfälle till allsidigt övervägande finnes, tager frågan under omprövning och tillser, huru förhållandena skulle kunna tänkas lämpligen ordnade för framtiden.» Och kommittén har i sitt förslag om de ifrågasatta lokalstyrelsernas sammansättning velat även beträffande seminarierna bevara förbindelsen mellan kyrka och skola, en förbindelse, säger kommittén, som »ligger i förhållandenas egen natur, ty kyrka och skola hava ju såsom uppfostringsanstalter verksamhetsområden och uppgifter, som i väsentliga avseenden äro med varandra besläktade». Den tillsyn och de befogenheter i övrigt, som vid de allmänna läroverken tillkomma vederbörande biskop, skulle enligt kommitténs mening vid seminarierna utövas

av den av vederbörande konsistorium utsedda prästman, som enligt förslaget skulle vara en av ledamöterna i lokalstyrelsen. Att härtill i de flesta fall skulle komma att utses stiftets biskop kunde ju rimligen antagas. Vad slutligen beträffar den uppsikt över seminarierna, vilken enligt kyrkolagen kan anses tillkomma biskopen, är det uppenbart, att denna lika litet kan vara åsidosatt genom kommitténs stadgeförslag som genom nu gällande seminariestadga, vilken icke heller innehåller någon särskild erinran om ifrågavarande åliggande för stiftschefen.

Om sålunda den kritik, som riktats mot kommitténs förslag i förevarande punkt, måste anses i hög grad överdriven, lär det å andra sidan ej kunna nekas, att åtskilliga anmärkningar, som ur andra synpunkter framställts mot detsamma, äga en viss befogenhet. Sålunda torde man, även om de lokala styrelserna icke böra anses äga sin förnämsta betydelse såsom administrativa organ, icke kunna alldeles jäva den av åtskilliga myndigheter gjorda anmärkningen, att den föreslagna anordningen synes alltför vidlyftig i förhållande till den föreliggande uppgiften.

Några domkapitel och åtskilliga seminarietkollegier föreslå såsom ersättning för de av kommittén ifrågasatta lokalstyrelserna en för varje seminarium av Kungl. Maj:t eller av skolöverstyrelsen (i ett fall konsistorium) utsedd inspektor. Jag har i det föregående uttalat, att jag delar den uppfattning i fråga om skolförvaltningens allmänna anordning, som legat till grund för kommitténs förslag om lokalstyrelser, nämligen att det i allmänhet taget är önskvärt, att vid läroanstalternas administration en viss decentralisering äger rum av sådan art, att de personliga och individuella synpunkter, som i dessa anstalters verksamhet äro av så stor betydelse, bliva tillgodosedda. En dylik decentralisering synes mig dock knappast kunna bringas till stånd, i den grad som önskligt vore, allenast genom anställandet av inspektorer för de olika läroanstalterna, om ock givetvis åtskilligt därigenom kunde anses vunnet.

Efter det folkundervisningskommittén i sitt betänkande angående seminariernas ombildning framlagt det förslag, för vars behandling jag i det föregående redogjort, har den i ett senare avgivet utlåtande underkastat frågan om en central ledning av folkundervisningsväsendet i dess helhet en mera ingående prövning, och den har därvid funnit sig böra föreslå, att domkapitlen *fortfarande skola bibehållas såsom mellaninstanser och distriktsstyrelser för nämnda undervisning*. Visserligen torde, såsom kommitténs påpekat, seminariernas samhörighet med övriga anstalter för folkundervisningen icke utgöra något praktiskt hinder för en förändring av deras ställning i förhållande till domkapitlen. Men nekas kan

icke, något som ock av vissa myndigheter framhållits, att liksom det måste betraktas som en naturlig och given sak, att den centrala ledningen blir gemensam för seminarierna och övriga till folkundervisningen hörande anstalter, det ock är naturligt och rimligt, att samhörighet upprätthålles även beträffande mellaninstansen mellan överstyrelsen och läroanstalterna.

Det läge, vari frågan om seminariernas styrelse för närvarande befinner sig, synes mig i korthet vara detta: domkapitlen äro i sin nuvarande sammansättning icke i allo ägnade att vara organ för seminariernas ledning, men de av folkundervisningskommittén i dess första utlåtande förordade särskilda lokalstyrelserna skulle ej heller bliva det. Då det nu svårigen kan anses välbetänkt att tillskapa nya förvaltningsorgan, om vilkas lämplighet man med fog måste hysa tvivelsmål och vilkas företräde framför de gamla i alla händelser icke kan anses synnerligen betydande, har jag ansett det rådligast att i förevarande avseende förbliva vid det bestående samt låta erfarenheten avgöra, huruvida icke domkapitlen kunna göra tjänst såsom lokalstyrelser för seminarierna även i dessas nya skick. Därest den vunna erfarenheten skulle ådagalägga, att man i en framtid i folkundervisningens eget intresse nödgas se sig om efter andra styrelseorgan än domkapitlen såsom mellaninstanser för de egentliga folkskoleärendenas handläggning, bör givetvis, med hänsyn till seminariernas nyss betonade samhörighet med övriga folkundervisningen tillhörande anstalter, frågan om seminariernas lokala ledning i sammanhang därmed upptagas till förnyad prövning.

Vad angår fördelningen av befogenhet å ena sidan mellan den centrala ledningen (skolöverstyrelsen) och lokalstyrelserna (domkapitlen) samt å andra sidan mellan de sistnämnda och seminariernas rektorer och lärarkollegier synes mig kommitténs förslag i det hela vara lämpligt och sålunda böra godtagas. Klart är emellertid, att vid närmare granskning någon jämkning på en eller annan punkt kan finnas erforderlig. Särskilt torde den omständigheten, att rektor icke är ledamot i domkapitlet, göra det nödvändigt, att vissa ärendens avgörande överflyttas från lokalstyrelsen, i vilken han enligt kommitténs förslag skulle varit bisittare, till honom eller till seminariekollegiet.

Bibehållas, på sätt jag nu förordat, domkapitlen såsom seminariernas lokalstyrelser, erfordras ingen särskild åtgärd i anledning av det framställda yrkandet om särskild rätt för biskopen i fråga om kristendomsundervisningen och kristendomslärares tillsättande. Såsom seminariernas lokalstyrelser skulle domkapitlen i enlighet med kommitténs förslag rörande lokalstyrelses befogenhet få rätt att yttra sig rörande de sökande vid lärar-

tillsättning, och då i detta fall rektor ej komme att vara ledamot av lokalstyrelsen, synes denna rätt kunna utsträckas att gälla även om rektorstillsättning.

6. Kostnadsberäkning.

Kostnaderna för folkskoleseminarierna bestridas i första rummet från de under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda ordinarie anslagen: »seminarier för folkskollärares bildande», för år 1913 utgående med 617,165 kronor, och »stipendier för seminarieelever», för samma år utgående med 93,750 kronor. Dessa båda anslag bilda tillsammans med anslaget till »arvoden åt folkskoleinspektörer» och anslaget till »undervisningsmateriell m. m. för folkskolor» ett gemensamt reservationsanslag. Vidare är i rikstaten uppfört ett ordinarie förslagsanslag, för år 1913 utgående med 4,000 kronor, till »bidrag till avlönande av vikarie under övningslärares vid folkskollärarseminarium sjukdom».

*Nuvarande
anslag.*

Vissa av de mera stadigvarande utgifterna för folkskoleseminarierna bestridas emellertid sedan åtskilliga år genom extra ordinarie anslag. Så äro för år 1913 å extra stat uppförda följande anslag:

till tillfällig löneförbättring till lärare och lärarinnor vid folkskoleseminariernas övningsskolor	kronor	8,200: —
» uppehållande av undervisning i folkskolans högre avdelning vid de med folkskoleseminarierna i Kalmar, Landskrona, Strängnäs, Härnösand, Skara, Växjö och Luleå förenade övningsskolorna	»	18,315: —
» arvode åt läraren i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminariet i Luleå m. m.	»	700: —

Dessa anslag närstående i avseende på varaktigheten av de behov, som därmed tillgodoses, äro följande för år 1913 anvisade extra anslag:

till uppehållande av undervisningen vid folkskoleseminariet i Göteborg i förhyrda lokaler m. m.	»	49,700: —
» inrättande av vissa parallellklasser vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Strängnäs och Kalmar.....	»	30,980: —
» anordnande av en för manliga studenter avsedd parallellavdelning till fjärde klassen vid folkskoleseminariet i Växjö m. m.	»	4,023: —
» resestipendier åt rektorer och övriga lärare och lärarinnor vid folkskoleseminarierna	»	2,000: —

För mera tillfälliga behov utgå under år 1913 följande extra anslag:

till beredande under år 1912 av ökat anslag till materiell, ved, ljus m. m. vid folkskoleseminariet i Linköping	kronor	4,900: —
» uppförande av nya byggnader för folkskoleseminariet i Falun	»	200,000: —
» uppförande av nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala	»	200,000: —
» ordnande av gårds- och lekplan vid folkskoleseminariet i Växjö	»	5,129: —

Sammanlagda beloppet av de sålunda för mera stadigvarande behov anvisade anslagen utgör, med frånseende av anslaget till stipendier för seminarieelever, 735,083 kronor.

*Kostnads-
beräkning för
år 1914.*

Vid beräkning av de kostnader, som skulle bli en följd av de i det föregående angivna förändringarna beträffande seminarierna, vill jag först taga i betraktande de anslagshöjningar, som erfordras för ökande av seminariernas lärarkrafter samt förbättring av seminariernas utrustning.

Vad då beträffar grunderna för ifrågakommande avlöningsbelopp anser jag, att arvoden till de extra lärare, som förordnas att uppehålla de nya ämneslärartjänsterna, böra bestämmas till samma belopp, som, enligt vad känt är, Riksdagens båda kamrar, med föranledande av Kungl. Maj:ts förslag, beslutat för extra ordinarie lärare och lärarinnor i allmänhet vid seminarierna, nämligen 2,700 kronor för lärare och 2,500 kronor för lärarinna, som i avseende på examina och provårskurs fullgjort de för behörighet till ordinarie ämneslärarbefattning stadgade villkoren, samt 2,300 kronor för lärare och 2,000 kronor för lärarinna, som icke fullgjort nämnda villkor.

Något arvodesbelopp för timplärare vid seminarium finnes icke fastställt i gällande författningar. I de få fall, då sådana lärare varit anställda, har deras arvode på vederbörandes framställning bestämts av Kungl. Maj:t. Arvode till timplärare vid de allmänna läroverken utgår enligt kungl. brev den 20 oktober 1905 efter 90 kronor för veckotimme, då vederbörande lärare avlagt sådan examen, som medför rätt att söka lärarbefattning vid allmänt läroverk, samt genomgått provår, och i annat fall efter 80 kronor för veckotimme. Nämnda belopp äro tydligen bestämda med hänsyn till den avlöning och tjänstgöringsskyldighet, som tillkomma extra ordinarie lärare med berörda kompetens. Lämpligt synes vara, att liknande grunder tillämpas vid bestämmande av de arvoden, som böra tillkomma timplärare vid seminarierna. Med utgående från de nyss förordnade arvodesbeloppen för extra ordinarie lärare samt den i det föregående för ifråga-

varande lärare föreslagna tjänstgöringsskyldigheten av i medeltal 21 timmar i veckan kommer man till respektive 130 kronor och 110 kronor såsom de lämpliga arvoden för veckotimme för manlig lärare samt 120 kronor och 100 kronor för kvinnlig lärare.

Vid anslagsbehovets beräkning bör givetvis förutsättas, att samtliga extra ordinarie lärare och timlärare innehava full kompetens och sålunda komma att uppbära de högre arvodesbeloppen.

Ersättningen för övningslärarnas utsträckta undervisningsskyldighet torde, intill dess ny lönereglering genomförts, böra bestämmas enligt de i gällande författning föreskrivna grunderna, nämligen 100 kronor för varje veckotimme till lärare i teckning, i musik eller i gymnastik, 75 kronor till lärare i manlig slöjd och 70 kronor till lärare i kvinnlig slöjd. Rörande grunderna för en arvodesförhöjning till lärare i trädgårdsskötsel och hus-hållsgöromål har jag uttalat mig i det föregående.

Lönebeloppen för de nya lärarna vid övningsskolorna böra givetvis tills vidare utgå med de för närvarande för sådana lärare fastställda beloppen, nämligen dels å ordinarie stat med 1,700 kronor för manlig och 1,500 kronor för kvinnlig lärare i första lönegraden och dels å extra ordinarie stat med 400 kronor för manlig och 300 kronor för kvinnlig lärare i Stockholm och Göteborg samt 300 kronor för manlig och 200 kronor för kvinnlig lärare å övriga orter.

De anslag, som nu äro behöfliga för anskaffande av boksamlingar och undervisningsmaterieil, för undervisningen i slöjd, för gymnastik och idrott samt för seminarieträdgårdarna, utgöras, såsom jag i det föregående angivit, dels av anslag, avsedda att utgå för en gång, dels ock av ökningsar utav de för berörda ändamål för närvarande utgående anslagen, d. v. s. anslagen till materieil samt ljus och ved m. m., till materieil för slöjd-undervisningen samt till seminarieträdgårdarnas underhåll och skötsel. Anslagsökningar erfordras ock för bestridande av kostnaderna för uppvärmning, belysning, betjäning m. m., för höjning av läkararvoden, för årsberättelsernas tryckning, för arvoden till skrivbiträden åt rektorerna och till bibliotekarier samt för bestridande av oförutsedda utgifter.

Såsom jag förut nämnt, kan en ny undervisningsplan för seminarierna icke lämpligen börja tillämpas förrän från början av läsåret 1914—1915.

Vid tillämpningen av nya undervisningsplaner för läroanstalter hava ej sällan de därav föranledda anslagsökningarna blivit erforderliga först efter hand, i mån som de nya undervisningsplanerna gradvis tillämpats klass efter klass. Så kan emellertid icke bliva fallet vid genomförandet av den nya undervisningsplan, som nu är tillämnad för folkskoleseminarierna. Visserligen är det tydligt, att förändrade kursplaner först småningom

kunna bliva fullständigt tillämpade. Men de erforderliga anslagsökningarna föranledas i det hela icke av lärokursernas omläggning utan huvudsakligen av tillämpningen utav förändrade studie- och arbetsmetoder, vilka både kunna och böra omedelbart komma till användning på seminariernas alla stadier. Härav följer, att anslagsbehoven från början bliva ungefär desamma och att inga andra inskränkningar under övergångstiden böra ifrågakomma än sådana, vilka, såsom jag i det föregående angivit, tills vidare i vissa fall med nödvändighet betingas av bristen på tillräckliga lokalutrymmen.

Det nu sagda ger vid handen, att för år 1914 medel böra beviljas för samtliga de ändamål, som i det föregående blivit berörda, men att för nämnda år i allmänhet blott de belopp bliva erforderliga, som belöpa på årets senare del. De för de nya lärarkrafterna avsedda arvodena behöva således under sagda år utgå allenast för höstterminen, d. v. s. med ¹¹⁹/₂₇₀ av de för helt läsår bestämda beloppen.

De erforderliga anslagsökningarna för bestridande av kostnaderna för uppvärmning, upplysning, betjäning m. m. böra för år 1914 utgå med hela det äskade beloppet, då ju dessa anslagsökningar erfordras för behov, vilka förefinnas redan nu och oberoende av undervisningsplanens omläggning. De återstående anslagsökningarna, vilka äro behövlige för den nya undervisningsplanens tillämpning, torde under år 1914 böra utgå med hälften av de beräknade beloppen. Slutligen bör erinras, att då pensionsavgifter för de nya lärarna vid övningsskolorna icke behöva erläggas förr än med år 1915, någon anslagsökning för berörda ändamål icke erfordras under år 1914.

De nu angivna kostnaderna äro dels av den natur, att de böra täckas genom ordinarie anslag och sålunda föranleda ökning av det förutnämnda anslaget till seminarier för folkskollärares bildande, dels ock av beskaffenhet att böra uppföras å extra stat.

Vad angår de nya ämnesläartjänsterna, vilka enligt vad jag föreslagit tills vidare skulle uppehållas genom extra lärarkrafter, torde något hinder icke förefinnas för att arvodena till sistnämnda lärarkrafter utgå från det ordinarie anslaget, enär tjänsterna äro avsedda icke för tillfälliga behov utan såsom för framtiden fortvarande. Jag vill i detta sammanhang bringa i erinring, att arvodena till extra lärare vid de allmänna läroverken till stor del utgå från det ordinarie reservationsanslaget till dessa läroverk.

I fråga om avlöningen för lärarna i övningsskolorna är att ihågkomma, att densamma för närvarande i avvaktan på lönereglering utgår dels ur det ordinarie anslaget i form av författningsenliga arvoden, dels ock från anslag å extra stat såsom tillfälliga löneförbättringsmedel. Intill dess löne-

reglering blivit genomförd, torde så böra förfaras även med de nya lärartjänster vid övningsskolorna, som nu skulle inrättas. En ökning blir sålunda erforderlig av det å extra stat för år 1914 i årets statsverksproposition till tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid folkskoleseminariernas övningsskolor äskade anslaget. Å extra stat torde ock de anslag böra äskas, vilka äro avsedda att utgå endast för en gång, liksom det för oförutsedda behov erforderliga beloppet.

I enlighet med vad av mig förut anförts skulle således, vid bifall till de förslag jag förordat, för år 1914 följande nya anslagsbelopp för folkskoleseminarierna vara behövlige för *ökande av seminariernas lärarkrafter* samt *förbättring av seminariernas utrustning*:

A. Å ordinarie stat:

1. Till lärararvoden:

till arvoden under höstterminen 1914 (= $\frac{119}{270}$ av läsåret) åt 8 <i>manliga extra ordinarie adjunkter</i> efter 2,700 kronor för läsår	kronor	9,520: —
» arvoden under samma tid åt 5 <i>kvinnliga extra ordinarie adjunkter</i> efter 2,500 kronor för läsår	»	5,509: 26
» arvoden under samma tid åt <i>timlärare</i> vid varje enkelseminarium för 13 veckotimmar, vid dubbelseminarium för 26 veckotimmar efter 130 kronor för årlig veckotimme	»	11,917: 63
» arvoden under samma tid för 188 lärartimmar i <i>teckning, musik</i> och <i>gymnastik</i> efter 100 kronor för årlig veckotimme	»	8,285: 93
» arvoden under samma tid för 20 lärartimmar i <i>manlig slöjd</i> efter 75 kronor för årlig veckotimme	»	661: 11
» arvoden under samma tid för 2 lärartimmar i <i>kvinnlig slöjd</i> och <i>hushållsgöromål</i> efter 70 kronor för årlig veckotimme	»	61: 70
» arvodesförhöjningar under samma tid åt 12 lärare i <i>trädgårdsskötsel</i> med full tjänstgöring efter 500 kronor för år	»	2,644: 44
» arvodesförhöjningar under samma tid åt 2 lärare i <i>trädgårdsskötsel</i> med begränsad tjänstgöring efter sammanlagt 800 kronor för år	»	352: 59
	Transport kronor	38,952: 66

	Transport	kronor	38,952: 66
till arvoden under samma tid åt 7 manliga lärare i övningsskolor efter 1,700 kronor för år	»		5,244: 81
» arvoden under samma tid åt 5 kvinnliga lärare i övningsskolor efter 1,500 kronor för år	»		3,305: 56
		kronor	47,503: 03

2. Övriga årliga anslag:

till höjning av hittills utgående årliga anslag till upp- värmning, belysning, betjäning m. m.	kronor	7,700: —	
» höjning av hittills utgående årliga anslag till an- skaffande och underhåll av boksamlingar och under- visningsmaterieell	»	6,500: —	
» höjning av hittills utgående årliga anslag för under- visning i slöjd	»	1,950: —	
» höjning av hittills utgående läkararvoden	»	2,800: —	
» bedrivande av idrottsövningar, årligt anslag	»	775: —	
» höjning av hittills utgående årliga anslag till tryck- ning av årsberättelser	»	1,687: 50	
» arvoden till skrivbiträden åt rektorer	»	700: —	
» arvoden till bibliotekarier	»	2,150: —	
» höjning av hittills utgående årliga anslag till semi- narieträdgårdarnas skötsel och underhåll	»	1,750: —	
		Summa kronor	73,515: 53

B. Å extra stat:

1. Till tillfällig löneförbättring för lärare och lärarinnor vid övningsskolorna:

till 6 manliga lärare efter 300 kronor och 1 manlig lärare efter 400 kronor för år	kronor	969: 63
» 3 kvinnliga lärare efter 200 kronor och 2 kvinnliga lärare efter 300 kronor för år	»	528: 89
	kronor	1,498: 52

2. Till anslag för en gång till särskilda ändamål:

till anskaffande av boksamlingar och undervisningsmaterieell	kronor	55,000: —
» anskaffande av materieell för slöjdundervisningen	»	8,300: —
» anskaffande av materieell för gymnastik och idrott	»	7,600: —
» anläggningsarbeten m. m. i seminarieträdgårdar	»	3,500: —
» oförutsedda behov	»	10,000: —

Summa kronor 85,898: 52

Anslaget till *stipendier för seminarieelever* är för år 1913 i riksstaten upptaget med ett belopp av 93,750 kronor. Redan förut har av innevarande års Riksdag äskats en höjning av detta anslag med 6,400 kronor för beredande av anslag till stipendier för elever i parallellklasserna vid folkskoleseminariet i Göteborg. Då nämnda äskande, enligt vad känt är, bifallits av Riksdagens båda kamrar, kan stipendieanslaget nu beräknas vara för år 1914 bestämt till 100,150 kronor. För att i enlighet med vad jag förut förordat en fördubbling av stipendiebeloppen skall bli möjlig, erfordras alltså, att ifrågavarande anslag höjes med nämnda belopp, 100,150 kronor, eller till 200,300 kronor.

Stipendierna för eleverna i de vid vissa seminarier inrättade parallellklasserna utgå i allmänhet icke ur det ordinarie anslaget till stipendier utan hava, i likhet med övriga kostnader för nämnda klasser, bestritts genom anslag å extra stat. För år 1914 hava medel för ifrågavarande ändamål tagits i beräkning vid bestämmande av de anslag, vilka, enligt vad känt är, redan beviljats av Riksdagens båda kamrar för berörda klassers uppehållande. Klart är emellertid, att därest stipendiebeloppen för seminariernas elever i allmänhet bli höjda, så i lika mån bör ske jämväl med stipendierna för parallellklassernas elever. Då nu nyssnämnda redan beviljade medel beräknats enligt hittills gällande belopp, erfordras tydligen en fördubbling därav, för att vid stipendieutdelningen full rättvisa skall kunna skipas. De nämnda för år 1914 beräknade stipendieanslagen utgöra, såsom framgår av vad jag under punkt 176 anfört till statsrådsprotokollet vid anmälning av de frågor, som tillhöra regleringen av riksstatens åttonde huvudtitel för år 1914, tillhoppa 7,200 kronor, nämligen för seminariet i Uppsala 3,200 kronor, för seminariet i Strängnäs 1,600 kronor, för seminariet i Kalmar 1,600 kronor och för seminariet i Falun 800 kronor. Med nämnda belopp, 7,200 kronor, behöver alltså det för ifrågavarande parallellklasser äskade anslaget nu ökas.

Då en höjning av stipendiebeloppen icke står i samband med genomförandet av den nya undervisningsplanen utan är en under alla omständigheter behöflig åtgärd, bör ökningen av stipendieanslagen givetvis avse hela året 1914.

Därest nu omhandlade anslag skolat enligt samma beräkningsgrunder utgå för helt år, såsom fallet skulle bli år 1915, skulle till arvoden för lärare hava erfordrats å ordinarie stat 107,780 kronor samt till övriga årliga anslag 55,735 kronor, i vilket sistnämnda belopp ingår dels en post å 1,410 kronor till bestridande av pensionsavgifter för de nya lärarna vid övningsskolorna, dels ock det förut beräknade beloppet å 10,000 kronor till

oförutsedda behov. Nämnda båda belopp utgöra tillhoppa 163,515 kronor, med vilket belopp under sagda förutsättning det ordinarie anslaget till seminarier för folkskollärares bildande borde hava ökats. Därjämte skulle erfordrats ett anslag på extra stat om 3,400 kronor till tillfällig löneförbättring för övningsskolornas lärarpersonal.

Den ökning av de ordinarie årsanslagen, vilken erfordras för år 1914, uppgår enligt den nyss lämnade översikten till 73,515 kronor 53 öre, vilket belopp torde böra avjämnas till 73,515 kronor. Med nämnda belopp bör alltså det nyss berörda ordinarie anslaget till seminarier för folkskollärares bildande nu ökas. Då i årets statsverksproposition höjning av ifrågavarande anslag, för år 1913 i riksstaten upptaget till 617,165 kronor, begärts med 46,750 kronor för beredande av tillgång dels till de för parallellklasserna vid folkskoleseminariet i Göteborg erforderliga utgifterna, dels till arvode åt lärare i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminariet i Luleå, vilken framställning, enligt vad känt är, blivit av Riksdagens båda kamrar bifallen, skulle ifrågavarande anslag vid bifall till den av mig nu förordade höjningen ökas med tillhoppa 120,265 kronor eller till 737,430 kronor.

Såsom jag redan förut nämnt, medför den av mig förordade höjningen av stipendierna till seminariernas elever en ökning av det ordinarie anslaget till stipendier för seminarieelever med 100,150 kronor, varefter nämnda anslag med inräknande av redan förut äskad höjning därav kommer att uppgå till 200,300 kronor.

De å extra stat behövlige beloppen, nämligen till löneförbättringar, till materiellanskaffning m. m. samt till stipendier, uppgå sammanlagt till 93,098 kronor 52 öre, eller, om det till 1,498 kronor 52 öre beräknade anslaget till tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid seminariernas övningsskolor utjämnas till 1,500 kronor, till 93,100 kronor.

De anslagsökningar, som för den nu ifrågasatta reformens genomförande samt för elevstipendiernas ökande bliva erforderliga under år 1914, uppgå således sammanlagt till 266,765 kronor. I årets statsverksproposition har för ifrågavarande ändamål beräknats dels till höjning av anslaget till seminarier för folkskollärares bildande 180,000 kronor, dels ock till höjning av anslaget till stipendier för seminarieelever 100,000 kronor, eller tillhoppa 280,000 kronor. Vid bifall till vad jag nu förordat skulle alltså i den föreslagna riksstaten uppstå en besparing av 13,235 kronor.

Såsom jag förut erinrat, bilda de båda här berörda ordinarie anslagen, till seminarier för folkskollärares bildande och till stipendier för semina-

ricelever, tillsammans med anslaget till arvoden åt folkskoleinspektörer och anslag till undervisningsmateriell m. m. för folkskolor ett gemensamt reservationsanslag till folkundervisningen. För genomförande av en ändamålsenlig gruppering av riksstaten synes det emellertid icke lämpligt, att nämnda fyra anslag framdeles sammanhållas i ett gemensamt reservationsanslag, utan torde desamma böra bilda skilda anslag: ett reservationsanslag till folkskoleseminarierna, omfattande det nuvarande anslaget till seminarier för folkskollärares bildande samt anslaget till stipendier för seminarieelever, ett förslagsanslag till avlöning m. m. åt folkskoleinspektörer — jag återkommer härtill under följande punkt uti dagens protokoll — och ett reservationsanslag till undervisningsmateriell m. m. för folkskolor. Den reservation å det gemensamma anslaget, som vid 1913 års slut kan förefinnas, torde böra överföras till det nya reservationsanslaget för folkskoleseminarierna, enär huvudsakligen å däri ingående anslag någon reservation plägar uppkomma. Det anslag, som hittills benämnts anslag till seminarier för folkskollärares bildande, torde för framtiden i riksstaten böra uppföras under titeln: Folkskoleseminarierna.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels till förstärkande av folkskoleseminariernas lärarkrafter med 13 ämneslärare samt 12 lärare vid övnings-skolorna, till bestridande av ersättning enligt stadgade grunder till övningslärare vid seminarierna för utsträckt tjänstgöring ävensom till beredande av tillgång till ökning av de till materiell samt ved och ljus m. m. för de olika seminarierna utgående årliga anslagen höja det nu under rubriken: Seminarier för folkskollärares bildande, i riksstaten å ordinarie stat uppförda anslaget å 617,165 kronor, utöver redan äskat belopp av 46,750 kronor, med 73,515 kronor samt i riksstaten uppföra detsamma under förändrad benämning: Folkskoleseminarierna, med 737,430 kronor;

dels för beredande av tillfällig löneförbättring till de ordinarie lärarna och lärarinnorna vid folkskoleseminariernas övningskolor, i Stockholm och Göteborg med 400 kronor för lärare och 300 kronor för lärarinna och i övriga städer med 300 kronor för lärare och 200 kronor för lärarinna, bevilja på extra stat för år 1914,

utöver redan äskat belopp av 9,800 kronor, ytterligare 1,500 kronor;

dels för beredande av tillgång till anskaffande av böcker, undervisningsmateriell m. m. vid de särskilda seminarierna bevilja på extra stat för år 1914 ett belopp av 84,400 kronor;

dels höja det i riksstaten å ordinarie stat uppförda anslaget till stipendier för seminarieelever från 93,750 kronor, utöver förut äskat belopp å 6,400 kronor, med ytterligare 100,150 kronor till 200,300 kronor;

dels till stipendier för seminarieelever vid vissa parallellklasser vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Strängnäs, Falun och Kalmar bevilja på extra stat för år 1914, utöver redan äskade belopp, ytterligare 7,200 kronor;

dels ock besluta, ej mindre att berörda två ordinarie anslag till folkskoleseminarierna och till stipendier för seminarieelever må utgöra ett gemensamt reservationsanslag för folkskoleseminarierna, än även att det i riksstaten å ordinarie stat uppförda anslaget: Undervisningsmateriell m. m. för folkskolor, å 30,000 kronor, vilket anslag nu tillika med de ordinarie anslagen till seminarier för folkskollärares bildande, till stipendier för seminarieelever samt till arvoden åt folkskoleinspektörer utgör ett gemensamt reservationsanslag, skall i riksstaten uppföras såsom ett särskilt reservationsanslag.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall; och skulle proposition i ämnet avlätas till Riksdagen av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnar Holmström.

INNEHÅLL:

	Sid.
Nödvändigheten av en seminarierreform	4
1. Seminariernas organisation och undervisningsplan	11
2. Ökande av seminariernas lärarkrafter.....	92
3. Förbättring av seminariernas utrustning	119
4. Förbättrad omvårdnad om seminariernas elever	138
5. Anordningen av seminariernas styrelse	154
6. Kostnadsberäkning	171
Departementschefens hemställan.....	179
